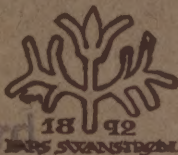
DEN NORSKE GRØNLANDSPREST

PROVST JØRGEN SVERDRUP

ET ARKTISK LIVS- OG TIDSBILLEDE FRA DET 18DE AARHUNDREDE

AF

HOTHER OSTERMANN
FHV. PREST I NORDGRØNLAND

ALB. CAMMERMEYERS FORLAG - LARS SWANSTRÖM
KRISTIANIA

101

DEN NORSKE GRØNLANDSPREST

PROVST JØRGEN SVERDRUP

DEN NORSKE GRØNLANDSPREST

PROVST JØRGEN SVERDRUP

ET ARKTISK LIVS- OG
TIDSBILLEDE FRA DET
18DE AARHUNDREDE

AF

HOTHER OSTERMANN
FHV. PREST I NORDGRØNLAND

ALB. CAMMERMEYERS FORLAG
KRISTIANIA

Marius Stamnes bogtrykkeri.

Den Sverdrupske slegt i Norge

tilegnes denne bog i taknemlighed for den mand,

slegten har givet Grønland.

INDHOLD:

I.

SLÆGTEN.

Den gamle fogedgaard paa Nord-Herø i Helgeland, hvor Nordlands berømte skjald *Petter Dass* fødtes 1647, og hvor han senere mange aar igennem, lige til sin død 1707, havde sin gang som sogneprest og sjælesørger, var i 1720-aarene skuepladsen for et stort og lykkeligt familieliv.

Gaarden var nu ikke mere kongelig embedsgaard. Den var forlængst gaaet over i privat eje. Petter Dass' morfar, fogden *Petter Falch*, var en af de sidste, der beboede den i egenskab af kongelig embedsmand. 12. januar 1666 solgte kong Frederik III den tilligemed det øvrige af kronens gods i Nordland til kammerjunker *Jochum Irgens* til Vestervig i Thy. Han adledes 1674 under navnet »von Westerwik« og døde 1675.[1]) Allerede 3 aar efter hans død udlagdes den største del af hans gods i Helgeland til købmand *Lorentz Mortensen Angell* i Throndhjem, og da denne døde 1697, overgik det til hans arvinger. Irgens' enke *Cornelia Bickers*, der var fra Holland, bortforpagtede foreløbig resten af mandens godser, baade i Nordland og i Jylland, og flyttede til sin hjemstavn. Men da hendes eneste søn, *Gert Irgens v. Westerwik*, døde i 1698, solgte hun det hele. Det nordlandske gods, beliggende i Helgelands og Tromsø amter, købtes af hendes landsmand, den hollandske baron *Jacob de Petersen*. Fogedgaarden paa Nord-Herø, der hørte til den del af godset, som den Angellske familie fik, ejedes og

[1]) *Amund Helland* siger ganske vist (Nordlands amt I, 516), at Irgens døde 1678, men i Traps Danmark (IV, 284), angives 1675 som hans dødsaar.

beboedes paa den tid, talen her er om, af *Jørgen Andersen Sverdrup*.

Denne mands fader var *Anders Pedersen Sverdrup*, foged over Marie kirkes gods, svigerfader til Petter Dass' ven, provsten *Peter Bredal* i Brønø. Han havde med sin hustru *Elisabeth Østensdatter Nielsen*, en præstedatter fra Ringebo, fem børn, af hvilke Jørgen Andersen Sverdrup var den næstyngste. Han var født 1671. Han blev holdt til bogen og maa i hvert fald have været student, thi i slutningen af hundredaaret blev han hører ved Kristiania Katedralskole.[1]) Rimeligvis har han her afløst sin ældre broder *Østen Andersen Sverdrup*, ordineret 18. oktober 1695 til sognepræst for Holt i Nedenæs (+ 1705), som i en aarrække havde været femte lektie-hører i Kristiania. Dette var jo imidlertid dengang ikke noget stort levebrød, og den unge Jørgen Sverdrup maa formodentlig ikke have haft udsigt til at opnaa avancement. I hvert fald forlod han skolevejen og blev i begyndelsen af 1700-aarene forpagter eller forvalter[2]) over den del af baron de Petersens gods, som laa i Helgeland.[3])

Paa den tid var kancelliraad *Peter Lorentzen Angell*, f. 29. november 1666, søn af ovennævnte købmand L. M. Angell i Trondhjem og farbroder til den bekendte legatstifter *Thomas Angell*, vicelaugmand i Helgeland. Han var senere virkelig laugmand fra 1725 til sin død 1729. Han ejede som arv efter sin fader et temmelig stort jordegods i Helgeland, deriblandt Nord-Herø, hvor han selv boede paa den forhenværende fogedgaard. Han var gift med *Margrethe Borch*, med hvem han havde 15 børn.

Da Jørgen Andersen Sverdrup kom til Nordland, var han selvskreven til at blive omgangsven hos familien paa fogedgaarden allerede af den grund, at hans ældre søster, *Else Andersdatter Sverdrup*, var gift med Peter L. Angells bror *Lorentz Lorentzen Angell*, som var vejer og maaler i Trondhjem. Det kan jo være rimeligt, at det netop er ad denne vej, han har opnaaet sin nye stilling. Hvorledes dette nu

---

[1]) »Collega Scholae Christianensis«; saaledes i sønnens vita i Sjællands stifts vitaprotokol III, 1741—65, pag. 547—48.

[2]) *Helland* kalder ham *forpagter*. *Erlandsen* (Den nordenfjeldske gejstlighed I, 369 og II, 68) har *forvalter*. Det af sønnen i hans vita brugte udtryk »locatarius« vilde jeg være tilbøjelig til at oversætte ved godsforvalter.

[3]) Af Hellands udtryk (Nordl. amt I, 518): »Baron de Petersens del af Irgensgodset var en tid bortforpagtet til Jørgen Sverdrup«, kunde det sluttes, at dette tillige gjaldt godset i Tromsø amt. Men saaledes har det ikke været, idet sønnen siger »in dicta provincia« ɔ: Helgeland.

end forholder sig — vist er det, at den gamle fogedgaard snart øvede en uimodstaaelig tiltrækning paa Sverdrup, thi her mødte han sin skjæbne. I en af husets unge døtre, jomfru *Margrethe Pedersdatter Angell,*[1]) fandt den snart firtiaarige mand sit ideal, og med hende blev han trolovet. Deres bryllup stod d. 22. oktober 1711 paa den gamle, historiske gaard Torget, som svigerfaderen ejede. Bruden var 21 aar gammel. En ven havde forfattet følgende brudevers[2]) til parret.

Skiemt og Alvor
fremstillet da
Brudgommen,
den hæderlige og høiagtbare Monsieur
Jørgen Andersen Sverdrup,
samt
Bruden
den ædle og dydzirede Møe, Mademoiselle
Margarethe Pedersdat: Angell,
ved en christsommelig Copulation blev i Herren sammenknyttede, som skeede efter Kongelig Tilladelse udi Torget
An: 1711 den 22de October.

Paa Torrig, paa Torrig med fulde Gevæhr,
Med Over- og Under-Mundering enhver,
Som budet er, maae sig indfinde;
Cupido med Elskov vil giøre Allarm,
Med Kogger paa Ryggen og Buen i Barm,
Han agter sit Feldtslag at vinde.
Møe-Havnen[1]) til Landgang han kaaret har ud,
Der bli'er han modtaget med Stykkernes Skud,
Dog bør han sig ikke afskrække;
Stormhatten han agter som ringeste Straae,
Igiennem Torghatten[2]) hans Piile kan gaae,
Hvis Odde kan Piilene brække.

---

[1]) Møe-Havnen, saa kaldes den Havn, som findes næst Bryllupsgaarden Torrig eller Torget.

[2]) Torg-Hatten er et stort Field sammesteds, som langtfra ligner en Hat, hvoraf det har sit Navn; mit imellem Toppen af samme Field er et rundt Hul, som man kan see lige igiennem.

---

[1]) Sønnen kalder hende i sit vita Margaretha Angel.

[2]) M. C. Volqvartz: Sjælens Luth, opstemt med adskillig Strængeleeg. Det er aandelige Sange, under adskillige Melodier, til Guds Børns Forlystelse i Aanden, efter Pauli Regel. Christiania 1846, sd. 114—15. (Optrykt efter den københavnske originaludgave af 1714.)

Han trænger sig igiennem den stærke Namour[1]),
Løngrave han baner ved sin Amour;
Thi Mars maae for Venus sig bukke.
I Hiertets Lønkammer hans Lue den staaer,
Hvis brændende Gløder ret aldrig forgaaer,
De lader sig ikke udslukke.
To Hierter kan træffes i eneste Skud,
Jeg meener vor Brudgom og yndige Brud,
Dem tager han begge tilfange;
I Nympher, som ere for Piilene frie,
See Eder nu nøye Exempel heri,
Saa vil det med Eder og gange.
En Jomfrue med Angel[2]) Sverdfisken hun dra'er,
At svømme flux efter han er ikke spar,
Med Villie lod Sigvard[3]) sig binde.
Til Lykke med Fangsten! Til Lykke I toe!
Gud glæde Jers Sæde med Velstand og Roe,
Saa længe paa Alsten[4]) er Tinde!
Gid Sorrig paa Torrig maae stedse uddøe,
Gid Herrøe[5]) maae blomstre af Lystigheds Frøe,
Som udi Forfædrenes Dage!
Saa længe Eerfuglen der tolder sin Duun,[6])
Gid Lykken maae hvile i Eders Pauluun,
Jeg hermed vil Afskeed nu tage.

---

[1]) Er en stærk Festning i de spanske Nederlande.
[2]) Allusion til Brudens og Brudgommens Tilnavne.
[3]) Da Sigvard Snaren-Svend havde overvundet Humle, loed han sig godvillig binde af samme til en Eeg.
[4]) Paa det Land Alsten findes syv høie Tinder ɔ: Fielde.
[5]) Brudeparrets Bopæl.
[6]) Torget og Herrøe er toe berømte Øer af den Mengde Ederfugle, som findes der.

Sverdrup fik i medgift[1]) med sin hustru Nord-Herø og den nærliggende Gottelø (»Guttolph-øen«), og disse brug drev han samtidig med at han administrerede det de Petersenske jordegods. Han har altsaa siddet i noksaa gode kaar efter den tids forhold. Sine omværendes tillid og agtelse erhvervede han sig i fuldt maal, saa han efterhaanden fik en stor position og kom i venskabsforbindelse med alle de betydende slægter i Nordland dengang. Han var tillige en alvorlig kristen og nærede en varm interesse for missionen. *Thomas v. Westen* var hans fortrolige ven. I efteraaret 1718 kom v. Westen efter sin anden missionsrejse i Fin-

---

[1]) Dette er det rimeligste, skønt det er en mulighed, at han allerede tidligere kan have købt ejendommen af svigerfaderen.

marken og Nordland sydover for at gaa til Trondhjem. Han medbragte 6 Finnebørn, som det var hans agt at undervise og uddanne til missionsmedhjælpere. Efter adskillige besværligheder, som vejrforholdene og den ublide sene aarstid beredte ham, var han i aarets sidste uge »falden i min beste Vens, Jørgen Sverdrups Huus og Skiød paa Herøe.« Sverdrup vilde ikke slippe ham. Han nødte ham til at opsætte al videre rejse foreløbig og beholdt dem alle hos sig til hen i april 1719.[1])

Sverdrup boede som sagt med sin hustru paa den gamle embedsgaard paa Nord-Herø, og her opfostredes efterhaanden en stor børneflok. Han og hans hustru fik ikke mindre end fjorten børn, hvoraf dog kun de otte — fire sønner og fire døtre — naaede den voksne alder. Blandt disse børn var den bekendteste examinatus juris *Peder Jakob Sverdrup*, f. juni 1728, + 4. august 1795 som »Proprietaire til Lauge-Gaard i Trondhjems Amt, Numedalens Fogderi.«[2]) Gaarden ligger paa Nærøen. Det blev ogsaa ham, der kom til at føre slægten videre. Fra ham nedstammer hele den bekendte, store Sverdrupske slægt, som nu i utallige forgreninger er spredt over hele Norge, og som har skænket landet saa mange gæve og betydelige mænd, hvoraf flere er kendt og agtet langt udover dets grænser.

Den af Jørgen Andersen Sverdrups sønner, om hvem denne bog handler, var den yngste af alle børnene og kom til verden i en trang stund og under svære forhold. Uagtet han altsaa er farbroder til Eidsvoldsmanden, professor *Georg* (Jørgen) *Sverdrup*, bedstefarbroder til statsminister *Johan Sverdrup* og oldefarbroder til bl. a. statsminister *Jacob Stang*, biskopperne *Jak. Smitt* og *J. L. R. Sverdrup*, professor *Georg Sverdrup* i Minneapolis og polarforskeren, kaptein *Otto Sverdrups* fader, er han dog meget lidt kendt. I »Stamtavle over slægten Sverdrup«, Kria. 1885, staar der kun tre og en halv linie om ham. Hans data er meget ufuldstændig meddelt, hverken hans fødsels- eller dødsdag er nævnt, langt mindre hans livs hovedgærning. Omtrent ligesaa mangelfulde og ufuldstændige er opgivelserne i *O. A. Løwolds* bog »Prestehistorier og sagn fra Ryfylke«, Stavanger 1891, pag. 70, og i provst *Schiørns* manuskript

---

[1]) Hammond: Den nordiske missions historie 342; 345. — Ved denne lejlighed lærte v. Westen den senere saa bekendte dygtige skolemand, rektor Benjamin Dass at kende og tog ham med sig til Trondhjem i den tanke at han skulde være missionær (Erichsen: Trondhjems katedralskoles historie 152).

[2]) Saaledes kalder broderen ham i en skrivelse til missionskollegiet af 27. februar 1773.

til norsk prestehistorie i Riksarkivet i Kristiania. I danske skrifter om Grønland nævnes han kun rent forbigaaende. Og dog var hans liv og livsgærning intet mindre end en bedrift, som gør ham til en pryd mere for slægten og landet.

Det skal indrømmes, at det ikke har været saa helt let at udrede traadene i hans levned. At skulle gøre det i Grønland har ikke gjort det lettere. Materialerne og kilderne dertil har været skjult og spredt paa mangfoldige steder, i Grønland, i arkiverne i København og Kristiania, og rundt om i Norge. Det har ogsaa kostet flere aars arbejde at samle det stof, jeg har. Og jeg indrømmer gærne, at det, jeg har kunnet give, er mangelfuldt og stykkevis. Det *maatte* blive det, thi af de fyldigste kilder, hans egne meddelelser til missionskollegiet, mangler en hel del, deriblandt en sammenhængende aarrække, som desværre med saa meget andet gik i løbet ved Københavns vajsenhuses ulykkelige brand d. 6te juni 1795. Kirkebøgerne fra hans virkested i Grønland er ligeledes alle forsvundne. Og til en udtømmende skildring af hans barndom og ungdom saavel som af hans sidste aar, tiden *efter* Grønlandsopholdet, er kilderne for faa og sparsomme.

Naar jeg nu alligevel — ca. 130 aar efter hans ophold i Grønland og 200 aar efter *Hans Egedes* udrejse — har forsøgt at give en fremstilling af hans liv, og oven i købet været saa ubeskeden at kalde det »et livsbillede«, saa er det for det første, fordi jeg personlig ved mine undersøgelser har faaet et billede og helhedsindtryk af ham, som har indgydt mig saa stor en agtelse og beundring for ham, og jeg kan sige en saa stor kærlighed til hans minde, at det ønske er opstaaet hos mig, at ogsaa andre, og da især hans landsmænd, maa lære ham at kende.

Men der er ogsaa en anden grund. Provsten *Jørgen Sverdrup* er ikke den eneste Nordmand, der har givet Grønland sit liv eller en del deraf — og det netop de bedste arbejdsaar. Omend han er en af de betydeligste — maaske *den* betydeligste — er han kun en af mange. Kolonisationen af Grønland skyldes, til adskillelsen i 1814, ja udover den, lige saa meget Nordmænd som Danske, om ikke mere. Og det er en meget betydelig indsats, Norge herved har ydet i kolonisationsarbejdet. Dette kan jeg imidlertid ikke gaa nærmere ind paa her. Hvor fristende det end kunde være, faar det bero til en anden lejlighed. Hvad jeg her vil sige, er kun dette: Jeg føler mig i gæld til Norge for hvad det har givet Grønland. Med denne lille bog har jeg søgt at afbetale noget af gælden.

II.

BARNDOM OG UNGDOM. UDREJSE.

Det lykkelige Sverdrupske familieliv paa den gamle nordlandske fogedgaard afbrødes paa en brat og sørgelig maade. Efter at have levet med sin hustru i 21½ aar blev *Jørgen Andersen Sverdrup* syg og døde 1732, formodentlig i april eller maj maaned.[1]) Skønt han ikke var ung længere, var han dog kun fyldt de tre snese, og han er sandsynligvis død ret uventet og pludselig. Han var jo en kraftig mand, som passede en stor bedrift og stadig satte børn i verden.

Den stakkels enke sad alene igen med bedriften og en stor børneflok. Hvor stor den har været, kan ikke oplyses; sønnen siger kun, at hun »sad enke med mange børn« (vidua multis stipata infantibus). Børnene var i alle aldre fra 20 til 1 aar og ingen var endnu saavidt, at de kunde bidrage til deres underhold. Hvad der gjorde enkens stilling end mere beklagelig og hendes sorg og bekymring endnu større var, at hun atter ventede familien forøget.

I den mørkeste og uroligste vintertid fødtes hendes sidste søn tirsdagen d. 16. december 1732. Han døbtes juledag d. 25. december og kaldtes *Jørgen*[2]) *Jørgensen Sverdrup* efter sin fader, som han aldrig saa og som aldrig havde set ham. Han er velsagtens døbt i hjemmet og senere fremstillet i den ældgamle stenkirke paa Syd-Herø. Det har været en vemodsfuld jul for hans stakkels moder. Jule-

[1]) Stamtavlen angiver 1731. Men efter sønnens fødselstid kan han ikke være død tidligere end ca. april maaned 1732. Paa den anden side *var* han død ved sønnens fødsel, thi denne betegner sig selv i sit vita som »posthumus«.

[2]) I sit vita latiniserer han saavel sit som faderens navn til Georgius.

dagens dobbelte højtid har sikkert kostet hende mange taarer.

Enkemadame *Margrethe Sverdrup* var imidlertid en tapper, sjælsstærk og energisk kvinde, som ikke tabte modet, skønt hun nu skulde være baade far og mor for de mange børn, altsaa i det mindste 8. Hun blev boende paa Nord-Herø og vedblev at drive bruget mange aar igjennem. Forvaltningen af baron de Petersens gods har hun derimod maattet opgive, enten fordi hun selv ikke magtede det eller fordi ejeren har ment, at det vilde overstige en kvindes kræfter. Lidt deraf beholdt hun dog. I en lang aarrække var nemlig finneskatten i Helgeland af baronens arvinger bortforpagtet til enkemadame Margrethe Sverdrup. Finneskatten var en lejeafgift, som Finnerne betalte for brugen af fjældbejterne. Hun udstedte bevillingssedler til dem for den og den strækning og oppebar derfor en aarlig afgift af dem. Nogen stor indtægt har dette ikke givet. 1744 opgives hele finneskatten i Helgeland til højst 30 rigsdaler aarlig. Naar herfra gik forpagtningsafgift til baronens arvinger, kan man let regne sig til, at der ikke er bleven ret meget tilbage til hende. Det er dog sandsynligt, at den tidligere kan have været større, thi det siges, at den stadig tog af, og i 1758 var den reduceret til nogle faa rigsdaler. En hjælp har det dog altid været for hende i de aar, hvor børnene kostede mest, og det var derfor ret heldigt, at hun kunde beholde denne lille indtægt, indtil det de Petersenske gods solgtes i 1751. Da var de fleste af børnene fra haanden, og hun havde mindre svært ved at klare sig med bruget alene.

Smaat og knapt var det dog hele tiden paa fogedgaarden. Det fremgaar af mange ytringer hos sønnen, at det kun var ved den yderste sparsommelighed, at det lykkedes moderen at leve og opdrage sine børn nogenlunde standsmæssigt.

Da børnene efterhaanden kom i selvstændige stillinger, gengældte de deres moder hendes opofrende kærlighed ved at yde hende den hjælp, de kunde. Meget kan det dog ikke have været. Det har vel ofte knebet for dem ogsaa. Provst Sverdrup omtaler i alt fald stadig sin moder — endnu saa sent som i 1773 — som »min fattige moder«. Da hun blev henimod de fire snese, overlod hun gaarden til sin dattersøn *Jørgen Sverdrup Hersleb*, søn af provst *Peder Kristian Hersleb* til Fosnæs, f. 7. september 1702, + 3. april 1780 paa Rørstad præstegaard, og *Maren Petronelle Sverdrup*, enkemadame Sverdrups næstældste datter, f. 1713, + paa den gamle fogedgaard 19. mai 1794. Jørgen Sverdrup Hersleb ejede den til 1801, da han overlod den til sin svigersøn,

proprietær *Jonas Gregers Walnum.* Den blev saaledes i familien et langt stykke ind i det 19de hundredaar.

Om enkemadame Sverdrup efter gaardens afstaaelse er vedbleven at bo der, eller om hun ikke snarere er flyttet til sønnen paa Nærø, er et spørgsmaal. Det sidste synes rimeligst efter en ytring i et brev af 27. februar 1773 fra sønnen i Grønland til missionskollegiet. Han siger nemlig, at broderen paa »Lauge-gaard« *underholder* deres fattige moder og den uforsørgede søster. Samtidig siger han, at han selv ogsaa har understøttet dem efter evne, men dog »indtil nu ikke saa meget som jeg burde og ønskede.« Hans indtægter i Grønland havde nemlig til da været meget smaa. Da de nu blev bedre, blev ogsaa understøttelserne større. De anvistes stadig til broderen paa Laugen. Her har hun da rimeligvis henlevet sine sidste aar. Hun døde trinitatis søndag d. 30. maj 1779 i den høje alder af 89 aar.

Trods de trange kaar, familien paa fogedgaarden sad i efter husfaderens død 1732, blev der dog intet forsømt med hensyn til børnenes opdragelse. De blev opdraget i tugt og Herrens formaning, og fik saa god en undervisning som enkemadame Sverdrups ringe midler tillod.

De ældste kom da ogsaa godt frem i verden, og moderen havde den lykke, at de blev i hendes nærhed. De tre af døtrene blev standsmæssig gift, den ældste med købmand *Volqvarts* i Trondhjem — de døde begge med faa dages mellemrum 1734, en ny tung sorg for madame Sverdrup —; de to næste med brødrene *Hersleb,* begge præster i Nordland. Den ældste søn, der allerede aaret efter sin faders død blev student fra Trondhjem katedralskole, blev 1740 præst i nabosognet Næsne. Han døde dog allerede 1743. De to næste sønner blev examinati juris. Den ene døde tidlig; den anden fik som omtalt gaarden Laugen paa Nærø.

Tilbage var de to yngste, datteren *Anne Margrethe* og sønnen *Jørgen.* De var omtrent jævnaldrende og voksede op sammen; de var ogsaa de af børnene, som blev længst i hjemmet, efter at alle de andre var fløjet ud fra reden. Datteren blev aldrig gift. Hun blev hos moderen, saalænge denne levede, og døde paa Laugen d. 5. maj 1780, 49 aar gammel. Den lille Jørgen vilde gærne have studeret, men moderen havde ikke raad dertil. Hun underviste selv ham

og søsteren »paa en vis maade grundig i vor hellige religions begyndelsesgrunde og i de andre mest nødvendige lærefag.« Det ligger nær at antage, at hun en tid har haft nogen hjælp af den ældste søn som lærer for de mindre søskende, indtil han fik kald.

I deres fritid legede de to smaa om sommeren i gaardens have, mellem klipperne og ved stranden, om vinteren stod de paa ski og boltrede sig i sneen. Det har været et friskt og ubundet liv. Fornøjelser efter vor tids begreber havde børnene ingen af, men hvert aar i juli maaned oplevede de paany det store Bjørnmarked, hvor leden vrimlede af jægter og skøjter, hvor købmændene fra Trondhjem[1]) og Bergen havde deres boder, hvor fogden mødte med skattelisterne, hvor Finnerne færdedes i deres maleriske dragter og hvor folk fra hele Nordland strømmede sammen i hundred — ja i tusindtal for at købslaa, veksle nyheder, drikke — ofte til overmaal — og more sig; og paa kirkegangssøndagene drog de med deres moder og de ældre søskende, saalænge disse var hjemme, over sundet til kirken paa Syd-Herø for at høre Guds ord.

Nordlands mægtige og storslaaede, men tillige dystre og barske natur satte sit præg paa drengen. Han blev en retlinjet og helstøbt, undertiden noget haard og stejl karakter, hvis hovedtræk var grundighed, nøjagtighed og pligttroskab, og som tog konsekvenserne af enhver overvejelse og overbevisning og ikke vilde gaa paa akkord. Hans alvorlige, noget tunge gemyt forbød ham at tage livet let. *Poul Egede* kalder ham endog ved en lejlighed for »en melancholicus«. Senere, efterhaanden som han gennemgik Guds skole, glattedes de haarde kanter mere og mere, og det kærlige og trofaste i hans natur kom fuldt ud til sin ret. Noget af en enspænder-natur vedblev han dog at være hele sit liv. — Det haarde nordlandske klima, den strænge opdragelse og de enkle og spartanske livsforhold i barndommen gjorde ogsaa deres til at præge ham og danne ham til det, der skulde blive hans livsmaal. Haardførhed og nøjsomhed blev fremtrædende egenskaber hos ham, som kom ham i høj grad til gavn i hans senere virkefelt. Han siger selv, at han som en, »der er fød under en haardere Clima end nogen nu værende Missionaire«, har de bedste betingelser for at holde ud i Nordgrønland.

---

[1]) Apropos Trondhjem. Skal vi antage, at fogedgaarden i familiens velmagtstdage har været et gæstfrit asyl for disse købmænd, og at købmand Volqvarts ved en saadan markedslejlighed har fundet sin hjærtenskær?

Enkemadame Sverdrup havde, som omtalt, ikke raad til at lade sin yngste søn følge sin lyst og studere. Det bestemtes da, at han skulde uddannes til skriver.[1]) Rimeligvis har han heri fulgt sine to ældre brødres eksempel. Det ligger nær at antage, at disse er blevne anbragt paa offentlige eller godskontorer i omegnen og derigennem uddannet og sat i stand til at tage dansk-norsk juridisk eksamen. Hermed var jo vejen aaben til et sorenskriver-, foged- eller laugmandsembede. Og madame Sverdrup, hvis fader var laugmand, og som stod i slægts-, familie- og venskabsforbindelse med saa mange af Nordlands embedsmænd, har sikkert gjort regning paa, at dette vilde kunne komme hendes sønner til gavn som embedsansøgere, naar de ellers opfyldte de almindelige betingelser. Altsaa bestemte hun ogsaa sin yngste søn for denne vej som den sikreste — og billigste — til med tiden at opnaa et verdsligt embede i fædrelandet. At det ikke gik, som hun havde tænkt sig, var ikke hendes skyld. Der kom noget i vejen, som hun ikke kunde forudse.

Jørgen Sverdrup skulde altsaa foreløbig være skriver. Han kom dog ikke paa noget offentlig kontor, men uddannedes efter sin konfirmation indtil videre hjemme hos moderen. Naar han selv siger: »hvilken stilling (ɔ: en skrivers) jeg ogsaa i nogen tid beklædte hjemme hos min moder«, vil dette vel sige, at han har ført hendes regnskaber og korrespondance, indtil han blev gammel nok til at komme ind paa et kontor, eller indtil en saadan plads tilbød sig.

Saaledes gik det, til han var henimod 18 aar gammel. Men saa fik han sin Sturm- und Drangperiode, og den blev alvorligere og mere indgribende end det plejer at være tilfældet hos de fleste unge mennesker. Den fik en dyb og varig indflydelse paa ham og forandrede hele hans livsretning. Han kom ud for fristelser af forskellig art — hvilke vides ikke — og ledede derved ind i en religiøs krise. Han siger selv, at han blev »plaget med mange Tvivl om Sandheden af vor hellige Religion.« Det kan være rimeligt, at de pietistiske og hernhutiske bevægelser, som paa dette tidspunkt ogsaa fandt vej saa højt mod nord, kan have været medvirkende til at fremkalde krisen. Herpaa kan det nok tyde, at Sverdrup senere ved forskellige ytringer viser stor sympati for Hernhuterne, og at i det hele taget

---

[1]) »schribae muneri destinabar.«

hans kirkelige livssyn var pietistisk farvet. Hvor længe krisen har varet, er ikke til at afgøre nu, og vi kan ikke følge den i dens forskellige stadier. Kun saa meget er vist, at kortvarig og forbigaaende har den ikke været, og svær har den ogsaa været.

Da han tilsidst var paa fortvivlelsens rand og ikke mente at kunne komme ud af sine tvivl paa anden maade, besluttede han at studere theologi for at komme til klarhed. Han er jo ikke den første, som har gjort dette i lignende tilfælde. Men det er just ikke altid det bedste middel. Ofte fører det i saadanne tilfælde kun endnu længere bort fra Gud og troen. For Sverdrups vedkommende bar det dog ikke den vej. Han kom igennem krisen til klarhed og overbevisning, og vandt en kristentro, som bar oppe og varede livet ud, lige varm, inderlig og levende. Allerede i sine første studentaar havde han vunden frem. Det er vel endog rimeligt at antage, at krisen i det væsentligste *har* været gennemkæmpet og endt, allerede inden han blev student. Selv ser han den som Guds specielle førelse og styrelse med sig — omniscio numine permittente et dirigente, siger han i sit vita i bispeprotokollen. —

Hos Jørgen Sverdrup var der aldrig langt fra beslutning til handling. Da han havde bestemt sig til at studere theologi, satte han det ufortøvet i værk. Men der var lang vej frem. Han maatte jo blive student først, og han var alt atten aar gammel. Han havde aldrig lært latin og aldrig gaaet i en skole. Udsigten til i saa sen alder at skulle sidde blandt piltene paa skolebænken under ferle og ris har ikke været tillokkende. Men det afskrækkede ham ikke.

Hvorledes skulde han nu bedst — ubemidlet som han var — indrette sig for at naa sit maal? Først gjaldt det om at sikre sig den fornødne pekuniære støtte. Det fremgaar af hans egne udtalelser langt senere, at han er bleven støttet af en kreds af venner, blandt hvilke hans bror Peder Jakob Sverdrup var den vigtigste, ligesom han ogsaa var den egentlige kautionist eller kurator. Han siger bl. a. saaledes: »da ieg var et Barn, en Dreng, og havde endnu ikke fyldt mine 25 aar, maatte ieg undertiden — — — — — — giøre mine Veñer et Slags Regenskab for hvad de af deres Godhed forstrakte mig.« Det har altsaa været som et laan, de har ydet hjælpen. Det stemmer ogsaa bedst med Jørgen Sverdrups karakter ikke at ville modtage det som ren gave. Det har trykket ham nok at maatte laane. Han betalte ogsaa ærlig og redelig laanet tilbage, da han blev istand dertil. Fra 1773 til 1786 anviste han ialt 700 rd. til broderen,

ligesom han i et brev til missionskollegiet af 27. februar 1773 træffer den bestemmelse, at i tilfælde af hans død bliver hans bo — med fradrag af hvad hans kone maatte have brug for af hans grønlandske ejendele — at realisere til fordel for broderen »som den blant Veñerne, der fornemmelig har assisteret mig under Skolegangen og i de 9 Aar ved Universitetet.«

Efter at have sikret den pekuniære side af sagen, maatte Sverdrup tænke paa at skaffe sig den nødvendige fordannelse til at blive optaget paa latinskolen. Ikke saa langt fra hans hjem, paa Brønø prestegaard, levede dengang presten *Jacob Hersleb*,[1]) provst for Helgeland. Hans søn *Jens Hersleb*, f. 5. marts 1715, var i 1783 bleven faderens kapellan. Senere, da han blev kapellan pro officio (ɔ: residerende) til Brønø, giftede han sig 15. september 1744 med Jørgen Sverdrups tredjeældste søster *Else* (el. Elisabeth) *Sverdrup*, + 1. marts 1776. Jens Hersleb efterfulgte sin far som sogneprest 1757, tog afsked 1787 og levede endnu 1791 som pastor emeritus. Til denne svoger henvendte Jørgen Sverdrup sig med indtrængende bøn om (»impetravi«) at blive optaget i hans hus og forberedt til latinskolen af ham. Jens Hersleb gik ind derpaa, og Sverdrup flyttede nu fra sit barndomshjem — som han kun faa gange gensaa — til Brønø prestegaard, hvor han derpaa i to aar undervistes af svogeren. At det ikke har været et driverliv, han her har ført, men et intenst arbejde, kan let sluttes, idet han i saa sen alder og paa saa kort tid maatte sætte sig ind i og gennemarbejde et stof, som vordende studenter ellers begyndte paa i 8—10 aars alderen eller tidligere, og plejede at bruge adskillige aar om. Hans faste vilje og store energi drev ham imidlertid frem, og jeg skulde daarlig kende ham, hvis ikke dyb ansvarsfølelse overfor de venner, der støttede ham, har været en yderligere spore for ham til at gøre sig den højeste anstrengelse for at naa et saa godt resultat som muligt.

Resultatet blev da ogsaa smukt. Efter to aars forløb rejste han 1752 til Trondhjem og optoges med glans i katedralskolens næstøverste klasse, den saakaldte »fjerde

---

[1]) Jac. Hersleb var født 26. apr. 1672, + 18. okt. 1754 som jubellærer (Giessing, Jubellærere, II, 2, 255 f., Erlandsen: Gejstligheden i Tromsø stift, 67 f.) — Han var en slægtning af biskop *Peter Hersleb* — hvem han kalder »Befordere« af »Fader«, skønt han selv var 17 aar ældre — og omtales som »en redelig og kristeligsindet lærer.« Et par af ham udgivne skrifter viser ham ogsaa som en saadan (Kirkehistoriske Samlinger, 5. række, VI, 657—61).

lektie.«[1]) Aaret efter kom han ind i mesterlektien. Det maa antages, at han i Trondhjem har boet hos sin moders familie i den tid, han frekventerede katedralskolen. Her var for en del aar siden en ny skoleordning og undervisningsplan — som betød et stort fremskridt — bleven gennemført af den dygtige rektor *Benjamin Dass,*[2]) som var et »bysbarn« af og stod i familieforbindelse med Sverdrup, idet han var gift med en søster til hans ældste nu afdøde svoger, købmand Benjamin Volqvarts. Vel var Dass nu ikke længer rektor, men han boede endnu i Trondhjem til 1753, og det er troligt, at han har anbefalet Sverdrup til sin efterfølger, hos hvem han havde megen indflydelse. Efterfølgeren var den som omhyggelig samler af kildeskrifter til Norges historie berømte rektor *Gerhard Schønning, Suhms* intime ven, f. 3. maj 1722 i Buksnes i Lofoten, + 18. juli 1780 som professor, justitsraad og gehejmearkivar i København. Under hans kyndige ægide og tillige undervist af konrektor *Thams* gennemgik Sverdrup — efter i et aar at have haft 4de lektiehøreren *Mentz Rynning*[3]) til lærer — mesterlektien, og efter $2^1/_2$ aars ophold i Trondhjem dimitteredes han til universitetet med et smukt afgangsvidnesbyrd fra rektor Schønning. Fra bar bund var han efter $4^1/_2$ aars energisk arbejde naaet saa vidt, at han i intet stod tilbage for sine kammerater, men endog ragede et godt stykke op over kanske flertallet af dem, i alt fald i modenhed og erfaring.

I foraaret 1755 rejste Jørgen Sverdrup, 22 aar gammel, til København, hvor han i juli maaned absolverede examen artium med første karakter (laudabilis) og optoges blandt universitetets akademiske borgere. Om hans universitetsophold haves ikke mange direkte efterretninger, men dog nok til at se, at han med utrættelig energi og grundighed har arbejdet videre mod sit maal, som snart ikke mere bare var at komme til klarhed i Gudsforholdet, men antog den bestemte form: at blive Guds ords forkynder, og senere, som vi skal se, fik en endnu mere speciel retning.

Det var skik dengang, at enhver studerende ved universitetet havde sin saakaldte »privatpræceptor«, det vil sige en

[1]) Selv siger han kun »in scholam cathedralem Nidrosiensem.«
[2]) Erichsen: Trondhj. katedralsk. hist. 156 f.
[3]) Født 1721, + 1788 som sogneprest i Vinger. Kendt som oversætter og botaniker (Literaturlexicon 512).

professor, som skulde støtte og raade studenten og hjælpe ham til rette under hans studier. Denne institution betød dog allerede dengang ikke meget, men var nærmest bleven til en ren formsag. Jørgen Sverdrup fik til privatpræceptor Trønderen *Caspar Friederich Munthe,* professor græcæ linguæ. Under hans ægide tog han examen philosoficum — den saakaldte »anden eksamen« — torsdagen d. 22. juni 1756 med karakteren haud illaudabilis. Det var den eneste eksamen, hvor han ikke opnaaede første karakter.

Og nu begyndte han det egentlige theologiske studium. Han hørte især professorerne, doctor *Peder Holm* (+ 1777) og doctor *Joh. Otto Bang* (+ 1764). Den første repræsenterede som theolog den strengt lutherske ortodoksi, som nu ellers var paa retur ved universitetet og i de lærde kredse.[1]) Det var dog næppe af denne grund, Sverdrup søgte hans forelæsninger. Snarere kan det have været for derved at faa adgang til stipendier, thi Holm var bekendt for ved uddeling af disse at have et særlig godt øje til sine tro tilhørere.[2]) Sverdrup var dog ingenlunde saa ensidig at holde sig kun til de højst nødvendige studier. Man kunde dengang som det hed »sætte sig paa non-bænken«, det vil sige ved at læse det mindst mulige præparere sig til tredie karakter og derved faa ende paa studierne i en fart — undertiden endog paa mindre end et aar. Dette benyttede mange sig af — deriblandt biskop *Nordal Brun* — naar deres midler ikke tillod dem noget langt ophold i København, og Sverdrup kunde saaledes med fuld føje have gjort det. Men det vilde han ikke. Med sin sædvanlige grundighed anlagde han sit studium bredt og tog sig tid til at gaa nøje ind paa alle dets enkelte dele. Og ved siden af forsømte han ingen lejlighed til at udvide sine almenkundskaber. Missionskollegiet udtaler i sin anbefaling for ham

---

[1]) Holm blev den dog tro til det sidste. Derfor vægrede han sig ogsaa ved under doctorpromotionen 1774 at kreere sin tidligere discipel, den senere som rationalismens ivrige og utrættelige modstander saa bekendte Sjællandsbiskop *Nikolaj Edinger Balle.* Saadan en kætter kunde han dog virkelig ikke lægge haanden paa, erklærede Holm. Balle havde nemlig i sine skrifter søgt at forlige aabenbaringen og fornuften.

[2]) Det fortælles, at Holm paa sine gamle dage, da det tyndede ud i hans tilhørerskare, sagde til en student, der søgte kommunitetsstipendiet: »Man skulde gaae paa mans collegier, saa kunde man ligesaa snart hjælpe ham som nogen anden.« — Den nedenfor nævnte H. C. Glahn fortæller, at han i Holm fandt en »stor velyndere« — »og da jeg nogen tiid havde søgt hans forelæsninger, gav han mig klosteret og regentzen« (Familien Glahns slægtebog, pag. 18).

efter hjemkomsten fra Grønland, at han i sin ungdom »havde anvendt megen Fliid paa sine Studeringer her, og taget alle sine Examina med beste Character« — det sidste passer altsaa dog ikke for anden eksamens vedkommende. Sverdrups kollega paa seminariet og i Grønland, professor *Glahn,*[1]) siger om ham, at han var bekendt som »en brav, flittig, duelig og gudfrygtig Student« — og Glahns egen erfaring faar ham til at tilføje: »hvilket han og i Sandhed var.« Og missionær *Hans Egede Saabye,* der var Sverdrups nabo i Grønland i otte aar, siger, at han var et lyst Hoved«, der »besad mange og grundige Kundskaber.« — Men denne grundighed og iver efter at tilegne sig saa stort et kundskabsforraad som muligt gjorde, at det trak i langdrag med den afsluttende eksamen.

Der var imidlertid ogsaa kommen noget andet til, som tog Sverdrups interesse og tid fangen og yderligere forhalede hans theologiske studium. Det varede ikke længe efter hans ankomst til København, før hans tanker begyndte at gaa i en bestemt retning, nemlig mod Grønland. Der foreligger intet sikkert om, *hvornaar* han først begyndte at tænke derpaa, men en ytring af 19. august 1768: at han havde anvendt en femtepart af alle de aar, han nu har levet, paa at *præparere* sig til Grønland, synes at vise, at det ikke kan være sket meget senere end 1756. Dette stemmer med, at da Glahn i slutningen af 1758 eller begyndelsen af 1759 trængte ind paa professor *Poul Egede* for at blive antaget til Grønland,[2]) havde Sverdrup allerede længe staaet paa ekspektancelisten. — *Hvorledes* det er gaaet til at hans tanker blev henvendt paa Grønland, er heller ikke bekendt. Men det er alligevel ikke saa vanskeligt at forstaa, synes jeg. For et menneske, der havde oplevet en saa stærk vækkelse og gennemgaaet saa dyb en religiøs krise som Sverdrup, maatte det ligge nær at tænke, at til ham havde Gud en

---

[1]) *Henrik Christopher Glahn,* f. 16. dec. 1738, missionær i Holsteinsborg i Grønland 1763—69; sogneprest til Kinservig, Ullensvang og Odde i Hardanger 1771—79, + 21. juli 1804 som titulær professor og sogneprest i Nørre Vedby paa Falster. Han var gift med biskop Poul Egedes datter *Gjertrud Kirstine Egede,* f. 17. nov. 1748, + 11. febr. 1816. Hans dagbøger fra Grønland er under udgivelse.

[2]) Missionen i Grønland — saavelsom den i Finmarken og i Trankebar — ledede̊s af det i 1714 oprettede *missionscollegium* (for Grønlands vedkommende lige til 1860), hvis officielle navn var collegium danicum de cursu evangelii promovendo, og som for det meste bestod af kancelliets præsident, Sjællands biskop og to valgte medlemmer. Dog sad fra 1754 til 1778 kgl. konfessionarius *Fr. Qvist* i det i stedet for Sjællands biskop.

særlig gærning. Finmarken, som man kunde mene maatte ligge ham nærmest, har maaske som halvvejs gammelkendt ikke været ham tilstrækkelig »specielt«. Men fra Nordland, hvor Hans Egede var født og havde virket som præst, saa der stod gny deraf,[1]) og hvor mange af Egedernes slægt levede, kendte han sikkert en del til Grønland og den grønlandske mission.[2]) Saa er skridtet jo ikke langt til den tanke: *her* er det Gud har brug for Dig! Og da tanken først havde slaaet rod hos ham, varede det som sædvanlig ikke længe, før den blev til beslutning. Og det er karakteristisk for Jørgen Sverdrup, som aldrig gjorde noget halvt, at det straks stod klart for ham, at her var der ikke — som hos de fleste andre, der gik til Grønland — spørgsmaal om saa og saa mange aar, men om livet — eller saa stor del deraf, som Gud vilde tage dertil. Han siger selv langt senere, at det var hans beslutning fra første færd at blive i Grønland, saalænge Gud gav ham styrke og kræfter, eller saalænge »indtil den, hvis Befaldning ingen kan imodstaae, selv behager at lade mig repatriere.«

Hans familie har næppe været glad for hans beslutning. Dog har de vel forsonet sig med den i den tanke, at han saamænd nok som de andre missionairs vendte næsen hjem igen efter nogle aars forløb. Og for resten har de vel kendt ham godt nok til at vide, at naar han ansaa dette for det rette og havde taget sin beslutning, saa stod det ikke i deres magt at hindre det. Det blev langt værre senere, da det ved hans giftermaal med en indfødt gik op for dem, at det betød en meget længere tid — eller hele livet. Imidlertid har de rimeligvis nu, da de erfarede hans beslutning, gennem familie- og venskabsforbindelser i København søgt at hjælpe ham til at komme ind som alumnus paa det grønlandske seminarium, thi Glahn siger, at han maatte vente paa at blive antaget, fordi hr. Sverdrup blev professor Egede »meget stærkt rekommenderet.« Maaske er dette fra først af sket gennem biskop Hersleb, som jo var en slægtning af Sverdrups to prestesvogre i Nordland, og i hvis hus Sverdrup ganske sikkert er kommen, thi Hersleb tog sig

[1]) *Poul Egede* var fra 1747 til sin død 6. juni 1789 missionskollegiets konsulent og fra 1758 provst for Grønland. 1779 blev han titulær biskop.

[2]) Det bør ogsaa nævnes, at hans faders gamle ven Thomas v. Westens søstersøn, *Arnoldus v. Westen Sylow*, f. 1703, + 23. juli 1763 som sogneprest i Haus i Bergens stift, var missionær i Grønland 1740—46 og var en meget interesseret, dygtig og nidkær missionær. (Han nævnes i Erichsen: Trondhj. katedralsk. hist., sd. 132.)

meget af Nordlændingerne, især sin egen slægt, naar de kom ned for at ligge ved akademiet.

Der gik dog lang tid hen, inden Sverdrup kom ind paa seminariet. Maaske var han selv ikke uden skyld deri. Der var til Grønland for det meste brug for folk, som snarest kunde blive færdig med deres eksaminer — resultatet gjorde ikke saa nøje — og sendes ud som missionærer, og et saadant hastværk laa ikke for ham. Han vilde have tid til at sætte sig grundigt ind i sagerne. Han vilde heller ikke afkorte sine theologiske studier. Det er dog sandsynligt, at han allerede inden sin optagelse blandt alumnerne har deltaget i disses undervisning i grønlandsk, og i Poul Egedes hus var han en jævnlig gæst. Endelig i missionskollegiets forhandlingsmøde d. 17. august 1760 foreslog professor Egede ham til alumnus i den nu udgaaede missionær *Gregersens* sted,[1]) og han blev antaget kort efter. Hans udnævnelsesdato har det ikke været muligt at finde. Nogen tid efter antoges to andre alumner, *Glahn* og *Bjørn*,[2]) og disse tre undervistes da samtidig i grønlandsk af Poul Egede flere gange om ugen. 1762 kom Islænderen *Eigil Thorhallesen*[3]) til som den fjerde. Bjørn og han antages ekstraordinært, da reglen var, at der ikke maatte være flere end to alumner, et tal, der dog ofte overskredes. —

Imidlertid fortsatte og fuldendte Jørgen Sverdrup sit theologiske studium, og onsdagen d. 17. februar 1762 indstillede han sig til theologisk attestats for professorerne Holm og Bang og erholdt karakteren *laudabilis*. Sammen med ham eksamineredes samme dag 4 andre kandidater, hvoraf 1 fik laud illaudabilis og 3 non contemnendus. — Kort tid efter holdt han sin dimisprædiken og erholdt ogsaa

---

[1]) *Lauritz Gregersen* var født 1731. Han var missionær i Godthaab — Hans Egedes plads — fra 1760 til 1764, + 28. juli 1811 som sogneprest i Todbjerg i Aarhus stift.

[2]) *Chr. Fr. Schnell Bjørn* var født 31. marts 1740. Miss. Godthaab 4. marts 1763 til 1767. + 7. marts 1817 som pastor emeritus fra Jerslev i Vendsyssel. — Han blev bogstavelig talt drevet hjem fra Grønland ved forfølgelser fra handelsfunktionærernes side (Glahns slægtebog pag. 20. Kbh. Saml. 5. række, VI, pag. 313—19).

[3]) Han var prestesøn og fødtes 11. nov. 1734. I ti aar, 1765—75, var han missionær i Godthaab. 1773 blev han provst for Sydgrønland. Han har skrevet flere interessante ting om Grønland, hvoraf dog kun »efterretning om rudera« (ɔ: fra de gamle Nordboeres tid) tryktes i hans levetid 1776. Hans beretning og beskrivelse over missionerne i Grønlands søndre distrikt er udgivet 1914 af det grønlandske selskab i København ved dr. phil. Louis Bobé. Thorhallesen døde d. 16. januar 1789 som prest og provst i Bogense paa Fyen.

her laudabilis. Han havde nu ved flid, energi og udholdenhed naaet det maal, som han som 18-aarig yngling havde sat sig derhjemme paa den gamle nordlandske fogedgaard.

Det er atter et karakteristisk træk hos Jørgen Sverdrup, at han hverken i sit vita eller senere med et ord omtaler sine aflagte eksaminer eller deres smukke resultater.

Efter at have afsluttet sine universitetsstudier er Jørgen Sverdrup rimeligvis i foraaret 1762 som candidatus theologiæ rejst til Norge for at besøge og tage afsked med sin familie, inden han gik ud paa den lange rejse til sit fjerne virkested. Han har vel især besøgt sin broder, som aaret i forvejen havde overtaget gaarden Laugen, og sin gamle moder. Ved denne tid er udentvivl originalen til det billede af ham, som findes foran i bogen, bleven malet som afskedshilsen og erindring til hans moder. Det maa antages at være bleven paa Herø gaard, eftersom det i den Sverdrupske stamtavle 1885 angives at besiddes af en enkefru Pauline Walnum.

Opholdet i Norge har kun været kort, thi 28. oktober 1763 siger Sverdrup, at han nu har anvendt al sin tid det meste af et par aar paa at dygtiggjøre sig til sin fremtidige stilling. Afskeden med familien, især med moderen, har sikkert været svær. Det blev ogsaa en afsked for livet ialtfald med de allerfleste af dem. Moderen og alle søskendene paa to nær var døde, da han 27 aar senere kom tilbage til Norge. Om han i det hele taget nogensinde mere fik set nogen af sine søskende, kan vel være et spørgsmaal. De to ved hans hjemkomst endnu levende, broderen paa Laugen og søsteren paa Nord-Herø, var gamle og døde begge midt i 1790-aarene, og man rejste dengang næppe uden streng nødvendighed lange og vanskelige veje i den alder, de alle da var i. Jørgen Sverdrup har ret til — som han gør overfor missionskollegiet — at sige, at ordene i Lukas 14, 26 har været hans rettesnor: »Dersom nogen kommer til mig og ikke hader sin far og mor og hustru og børn og brødre og søstre, ja endog sit eget liv, han kan ikke være min discipel.« —

Efter at være kommen tilbage til København kastede Sverdrup — der jo nu havde mere tid til sin raadighed — sig med fordoblet iver over studiet af det grønlandske sprog. Men han blev ikke staaende derved. Ogsaa fysik og botanik lagde han sig efter for at kunne blive istand til at yde bidrag til kendskabet af Grønlands naturforhold. Saa stærkt var

han beskæftiget hermed, at han i sommeren 1763, da der skulde udsendes to missionærer, bad om lov til at vente et aar endnu for yderligere at »perfectionere sig«. Det var et offer fra hans side, dikteret af hans grundighed og dybe pligtfølelse, at han gav afkald paa straks at komme i embede, thi han havde ondt ved at klare sig i København. I oktober 1763 maatte han ansøge missionskollegiet om en favn brænde til den tilstundende vinter, da hans fattigdom ej tillod ham at købe den selv. Som grønlandsk alumnus havde han bolig paa regensen og 4 mark om ugen til kost og klæder. Det skulde han jo ikke komme langt med. Hans naturhistoriske studier har selvfølgelig ogsaa kostet noget. Og ekstraindtægter har han næppe haft tid at skaffe sig videre meget af. I hvert fald maatte han gøre gæld for at leve. Han laante firsindstyve rigsdaler af professor Poul Egede, som denne igen hævede hos missionskollegiet efter anvisning fra Sverdrup, da det skib, som i 1764 havde ført ham til Grønland, om efteraaret kom tilbage. Den 28. august 1765 takker Sverdrup for udbetalingen. Det er rimeligst, at Poul Egede selv har tilbudt eller paanødet ham laanet udfra sit kendskab til hans forhold, thi Sverdrup vilde sikkert hellere leve knapt end bede om laan, især hos en privat mand, der tilmed var hans foresatte og velynder.

Paa missionskollegiets forhandlingsmøde d. 18. oktober 1763 meddeler professor Egede, at den ældste af de grønlandske seminarister, »hr. Suerderup«, som til foraaret skal til Jakobshavn som missionær, tilbyder at overbringe med sig et ungt menneske, 13 aar gammel, af sin slægt, hvis han maa faa kateketløn og kost til ham i Grønland. Saa haaber han i løbet af 4 aar at kunne dimittere ham til akademiet, saa han efter endt studium kan gaa ud igen som missionær. Da vil han jo være kyndig i sproget, saa der kan ventes større nytte af ham end af andre missionærer. Kollegiet gik ind paa dette forslag.

Det unge menneske hed *Jacob Petter*[1]) *Lange* og var vistnok opdraget paa vajsenhuset i København. Vi vil faa mere at høre om ham siden. *Hvorledes* han har været i slægt med Sverdrup har det været mig umuligt at faa oplyst.[2]) *At* han har været det borger Sverdrups egne ord for — for-

---

[1]) Han staver selv sit navn saaledes. I kollegiets forhandlingsprotokol staves det Peter.

[2]) Den Sverdrupske stamtavles forfatter, sagfører J. Sverdrup, G. S., Hisø pr. Arendal, kendte intet til ham. Han skrev: »Muligens var han fra Danmark og kom tilbage dertil.«

uden den omstændighed, at Langes fornavne er de samme som «proprietairens paa Lauge-gaard«.

Paa sit forhandlingsmøde 1. marts 1764 underskrev missionskollegiets medlemmer allerunderdanigst forestilling til kongen om vocation til Jørgen Sverdrup »som missionarius ordinatus at gaae til Jacobs-Hafn i Grønland.« Han fik kgl. udnævnelse 16. marts.[1]) Kollegiet bekostede hans kaldsbrev.

Fredagen d. 6. april 1764 ordineredes Jørgen Sverdrup i Frue kirke i København af Sjællands biskop *Ludvig Harboe,* Peter Herslebs svigersøn og efterfølger. Hans eneste medordinand var en landsmand af ham. Han hed *Hilarius* (ɔ: Eiler) *Christian Hagerup* og var født i marts 1730 i Skogn prestegæld i Trondhjems stift som søn af sogneprest *Richard Hagerup* og hustru *Maria Magdalena Hass* (dt. af magister Jeremias Hass, sogneprest til Frosten). I hjemmet undervistes han af sin navne, den senere dr. theol. og — da vitaet skreves — sogneprest i Arendal Eiler Hagerup (f. 11. dec. 1718, + 27. marts 1789 som biskop i Christianssand). 1742 kom han i Trondhjems katedralskole og blev student 1747. Efter endt anden eksamen tog han hjem til Norge og blev huslærer hos købmand Rasmus Parelii paa Hitterøen. 8 aar efter rejste han atter til København og tog theologisk attestats 17. marts 1762 med karakteren non contemnendus. Han kaldtes til prest ved fortet Dansborg paa Guineakysten d. 28. marts 1764. Dernede døde han ugift i august 1766.

Saaledes blev paa samme dag disse to landsmænd indviet til at gaa ud som Guds ords forkyndere under to saa vidt forskellige himmelstrøg som Grønland og Afrika — deres livstraade løb sammen paa denne højtidsdag for aldrig at mødes mere. —

Sverdrup indskrev sit vita i biskoppens protokol d. 17. april 1764. Han slutter det saaledes: »Den algode Gud give,

---

[1]) Samme dag udnævntes *Berthel* (Bartolomæus) *Laersen* — et vajsenhusbarn, der 1739 var sendt til Grønland for at uddannes til kateket (ɔ: skolelærer og missionsmedhjælper) og havde virket som saadan i Godthaab til 1757 og derefter i Sukkertoppen — til prest for den derværende menighed af døbte hedninger. Han ordineredes i Godthaab i juni 1764 af den ovenfor omtalte missionær Gregersen og virkede som prest til sin død 8. dec. 1782. Han var en meget dygtig og nidkær missionær, stærkt hernhutisk paavirket; hans arbejdsmaade var aldeles som Hernhuternes. — Han var gift med en Grønlænderinde Susanne og havde 4 sønner, som alle blev kateketer. En af dem, *Frederik Berthelsen* (1750—1828) ordineredes til prest 1815 som følge af prestenød under krigen med England 1807—14.

at det modtagne Embede af mig maa forvaltes til Hans Ære og til min og mange andre Menneskers Frelse. Derom beder jeg.«

Paa missionskollegiets møde d. 1. maj 1764 underskreves »Forholds-Ordre« (ɔ: instruks) for missionæren Jørgen Sverdrup.[1]) Samme dag — eller maaske dagen efter — afrejste han med skibet »St. Peder« fra trangraven i København sammen med drengen Jacob Petter Lange. Denne fik til overrejsen en klædes-surtout, som en et par aar tidligere overrejst vajsenhusdreng havde benyttet paa rejsen, men hjemsendt som unyttig i Grønland, og som missionskollegiet havde købt for 4 rd.

---

[1]) Instruksen er skrevet 16. april. — Som et lille bidrag til Nordlands historie skal her meddeles, at paa samme tid laa hr. *Peter Jacob Sverdrup* paa Lauge-gaard i dispute med hr. *Coldevin* om tienden af Donæs (ɔ: Dønnes) gaard i Nordland.

III.

JAKOBSHAVNS MISSION 1764.

Medens missionær Jørgen Sverdrup er undervejs til Grønland, vil vi benytte tiden til at kaste et blik paa hans tilkommende virkefelt.

Midt paa Grønlands vestkyst, mellem 68 og 70° n. br., omtrent paa grænsen mellem Davisstrædet og Baffinsbugten skærer havet sig ind i landet i en vældig bugt, ikke meget mindre end Kattegat. Dens munding dækkes mere end halvt af øen Disko, en massiv, godt 1000 meter høj stenkolos af størrelse som Sjælland. Efter denne ø har bugten navn.[1])

Diskobugtens sydlige kyst, fra kolonien Egedesminde til henimod kolonien Christianshaab, er et forholdsvis lavt men meget ujævnt fjeldland, der tildels bestaar af store øer med skærgaard udenfor. En stor arm af bugten, den saakaldte Sydostbugt, skærer sig — opfyldt af øer — ind i det sydøstlige hjørne næsten til randen af indlandsisen, som er synlig paa flere steder. Den indre, østlige kyst af Diskobugten, en strækning fra syd til nord paa opimod 200 km., er et ca. 20 km. bredt bjergland, der paa flere steder danner vilde og forrevne partier med lavninger og dale imellem. Den nordlige del deraf hæver sig til ret betydelige højder. Her findes næsten ingen skærgaard, men i det nordøstlige hjørne ligger den store ø Arveprinsens Eiland, hvis højeste top rager omtrent 800 m. op over havet. Mod nord begrænses Diskobugten af den opimod 200 km. lange Nûgssuakshalvø, der skiller Diskobugt fra Umánaksfjord og danner

---

[1]) Diskobugten kaldtes tidligere tillige »Hvalfiske-Bugten« (Hans Egede: Omstændelig relation, 279).

en sammenhængende fjeldkæde paa optil 2000 meters højde. Mellem Nûgssuakshalvøen og øen Disko strækker sig det lange og temmelig smalle sund Waigattet.

Hele Diskobugtens kystparti minder noksaa meget om Nordland — overfladisk set, thi ved nærmere eftersyn viser den fattige vegetation forskellen. Trævækst findes her intet af. Kun langt inde i dale og kløfter, hvor fjeldet giver læ uden at stænge for solen, rejser pilen og dværgbirken sig til mandshøjt krat.

Men der findes noget, som intet andet land har at byde paa. Midt paa den østlige Diskobugtkyst, mellem Claushavns og Jakobshavns lande, skærer en fjord sig ind lige til randen af indlandsisen — sagnet siger, at den i fortiden gik helt igennem landet til østkysten — og ud i denne fjord »kalver« bræen stadig og afkaster sine vældige ismasser, som derpaa i form af større og mindre isfjelde og -skodser driver ud af fjorden. Til tider fylder de denne helt fra inderst til yderst, hvor de største fjelde lejrer sig paa en havbundsbanke og bliver staaende til de deler sig i mindre — under en storslaaet kanonade, der lyder som torden — eller til flodtid, storm og vind forener sig til at drive dem ud paa vandring i havet. De paa banken lejrede isfjelde tælles som oftest i hundredvis. Til andre tider, naar bræens »kalvning« træffer ind ved højeste vande, strømmer alle de mindre fjelde og skodserne og kalvisen fra de ituslaaede større fjelde ud og lægger sig langs landet paa begge sider af fjorden, ofte saa tæt at det i flere dage kan være næsten umuligt at bane sig vej igennem dem med en baad, endsige da med et skib. Det er sket — især i sejlskibenes tid — at proviantskibet har ligget afspærret i ugevis i Jakobshavns havn og ventet paa, at isen skulde sprede sig.

Dette er den berømte Jakobshavns isfjord, en af de største afløbskanaler i hele Grønland for indlandsisens overflod. Her fødes en stor del af de isbjerge, som paa deres senere vandring kommer ned i Atlanterhavet og gør egnen omkring New Foundlandsbankerne usikker. — En udsigt fra højderne ved Jakobshavn over fjorden og isfjeldsbanken, naar midnatssolen kaster sit rødgyldne skær over den, eller naar mørketidens sære dæmringslys hviler derover, er et skue, der næppe har sin lige i pragtfuld storslaaethed, og som den, der har set det, aldrig glemmer.

Nu er egnen omkring Diskobugten en af Grønlands tættest befolkede dele. Her bor mere end en fjerdedel af hele Grønlands befolkning paa et omraade, der kun udgør en syvendedel af den koloniserede vestkysts hele udstrækning. Her ligger Grønlands to folkerigeste prestegæld, Egedesmindes med over 1800 og Jakobshavns med omtrent 1700 mennesker. Her bor foruden 3 andre prester Grønlands provst og Nordgrønlands inspektør. Her ligger kolonierne Egedesminde, Christianshaab, Jakobshavn, Ritenbenk og Godhavn foruden utallige mindre pladser. Her kan man ikke rejse ret mange mile uden at træffe beboede steder.

Men allerede før kolonisationens tid var denne egn forholdsvis tæt befolket, fordi erhvervsforholdene var gode aaret rundt. Det var derfor ganske naturligt, at man — saasnart kolonisationen og missionen var fæstnet ved begyndelsesstedet Godthaab i Sydgrønland — rettede opmærksomheden mod Diskobugten med henblik paa nyanlæg. Allerede omkring 1730 udsendtes en ekspedition fra Sydgrønland for at rekognoscere. Ekspeditionen ledede af proviantforvalteren ved logen Nepisene[1]) (et kortvarigt anlæg syd for den nuværende koloni Holsteinsborg, 2 gange ødelagt af Hollænderne) og fik et ret eventyrligt forløb, men førte foreløbig ikke til noget resultat. Først 1734 udsendtes et skib fra København for under *Poul Egedes* medvirkning at anlægge en koloni i Diskobugten. Hertil valgtes et sted paa bugtens østlige kyst. Stedet hed Viirebai,[2]) og

---

[1]) Hans navn var *Johan Sechmann Fleischer* og han var født 15. februar 1702 som søn af marinekaptejn Herman Reinhold Fleischer og 1. hustru Megtele Anna Marie Sechmann. Faderen faldt ved Gadebusch 1712. J. S. Fleischer ansattes 1728 som proviantforvalter i Grønland, genanlagde Nepisene, hjemgik 1731 og udnævntes 1733 til sorenskriver for Hardanger, Voss og Lyseklоster, fra hvilket embede han entledigedes 1775. 1735 var han bleven cancelliraad, 1777 udnævntes han til etatsraad og døde 28. februar 1789, 87 aar gl. Han er stamfader til den norske gren af familien Fleischer og derigennem til en hel række Fleischere, som har virket og virker i Grønland i forskellige stillinger. En ætling af ham er polarforskeren Knud Rasmussen.

[2]) Navnet peger — ligesom saa mange andre lige til nutiden gængse stednavne især i Nordgrønland — tilbage til Hollændernes langt tidligere begyndte, stadige besejling af landet, dels for at fange hvaler, men i næsten ligesaa høj grad for at drive handel med de indfødte. De var heri til langt hen i tiden til stor skade for den danske handel, hvorfor der ogsaa gentagne gange udsendtes armerede fartøjer for at holde dem indenfor rimelige grænser. Omkring 1735 leveredes der ligefrem et »sjøslag« ved Jakobshavn mellem hollandske og danske skibe.

her opsattes de medbragte træhuse til varelager og beboelse. Kolonien kaldtes *Christianshaab* efter kong Christian VI.

I begyndelsen blomstrede kun handelen. Missionen havde ikke megen fremgang, fordi den der først ansatte missionær *Andreas Bing*[1]) ikke kunde sproget. 1735 rejste han oven i købet til Godthaab, fordi det tegnede til proviantmangel ved Christianshaab paa grund af skibets lange udeblivelse. Men da Poul Egede, der havde aflagt et to-aarigt besøg hos sin fader i Godthaab, i 1736 efter eget forslag kom tilbage, kom der bedre gang i tingene. Han var fra sin barndom det grønlandske sprog fuldt mægtig og var overordentlig elsket af de indfødte ved Godthaab. Rygtet om ham var derfor ilet landet over og forlængst naaet til Diskobugten, og da han kom, lovede de indfødte ham, at »hans gulv ikke skulde blive fri for deres fødder.« De holdt ogsaa deres ord, og en bedre lejlighed for en missionær til at bringe evangeliet ud kan vel vanskeligt tænkes. Den blev da ogsaa benyttet, men ikke den alene. Poul Egede rejste i de fire aar, han endnu blev i landet — han hjemgik fra Christianshaab d. 4. august 1740 — næsten uafbrudt rundt i hele Diskobugten, besøgte overalt Grønlænderne i deres huse om vinteren og i deres telte om sommeren, og samtalede længe og indgaaende med dem, begyndende med timelige og endende med aandelige ting, disputerede med troldmændene, de saakaldte angákok'er, afslørede deres bedragerier, og søgte ved enhver lejlighed at bane vej for evangeliet. Det lykkedes ogsaa i den grad, at ikke blot en lille menighed var dannet i Christianshaab ved hans afrejse, men evangeliet havde slaaet rod mod sydvest til egnen om det nuværende Egedesminde og mod nord til Jakobshavn. Jordbunden var beredt og vejen banet for alle de efterfølgende missionærers arbejde. Det vil derfor kun være retfærdighed mod hans minde, naar jeg kalder Poul Egede *Nordgrønlands apostel.*

Paa en slæderejse i vinteren 1737 kom Poul Egede til et sted paa den nordre side af den store isfjord. Stedet kaldtes

[1]) Født 1702 (døbt 17. marts) i Trondhjem, + 6. juli 1760 som sognepræst i Berg, hvortil Nordre Fredrikshald hørte.

Maklykout,[1]) og han beskriver det saaledes: »Her fandt jeg den største Samling af Folk, jeg har seet i Grønland, omtrent 20 temmelig store Huse, som en Bondebye. Dette giorde de sig til af og derfore spurgte mig, om jeg havde seet saa mange Mennesker paa et Sted. Jeg merkede strax paa deres tale og Miine, at de vare stolte af deres Mængde og gode Fangst, de havde giort, og søgte paa denne Maade at ydmyge mig med mine 10 Kolonister, og at de gierne vilde see noget Tegn til Frygt hos mig; men dette var jeg ikke vant til. Jeg saae mig da omkring og spurgte, hvor de mange Folk vare? De viiste omkring mig selv. Se! er det mange, sagde jeg. Den store Herre i vort Land, Kongen, har fleere Skibe end her ere Mennesker, og til eet Skib ere alle disse med Qvinder og Børn altfor faa. Er det sandt Du siger? kom ind og lad os høre noget om Dit Land. Det er ilde, at det nu er Vinter, ellers kunde vi alle sammen gaae op paa Bierget og høre Dig paa een Gang. Den ene vilde hellere have mig til sig end den anden. Huuset blev strax fuldt, hvor jeg kom ind. De, som stode udenfor, rev Huul paa Vinduerne[2]) for at kige ind, og saamange, som kunde komme til, skrege ind til mig, at jeg maatte komme til dem, hvilket jeg og giorde, og blev saaledes ved til Kl. 12 om Natten, da jeg med et stort Følge forføiede mig til mit antagne Herberge, hvori vare 6 Familier.«[3]) Dette var missionens første komme til Jakobshavn. Det var vel ikke det nuværende kolonisted, men en plads et par kilometer derfra ved bredden af isfjorden. Stedet hedder Sermermiut; det er nu forlængst ubeboet — man siger, lagt øde i en epidemi — men der findes en mængde — mindst 25 — store hustomter, og gravninger i strandkanten viser, at det er en ældgammel beboelse. Poul Egede kom der flere gange senere, men i hans tid anlagdes der ingen nye pladser i Diskobugten hverken for missionen eller handelen.

Imidlertid opstod der omkring 1740 en religiøs vækkelse blandt Grønlænderne i omegnen af isfjorden. Flere og flere

---

[1]) Om dette navn er hollandsk eller forkert grønlandsk er ikke let at afgøre. Maaske staar det i forbindelse med det grønlandske ord *magdliûkât* ɔ: bølger som fremkommer, ikke ved havet, men ved at noget falder ned i og oprører vandet. Det kunde have hensyn til de mange isfjelde, som staar paa grund udenfor isfjorden og som ofte kalver. Bølgerne herfra er ofte af stor mægtighed. — Ifl. dr. phil. Bobé skal ordet være hollandsk og betyde »magelig alderdom«.

[2]) Vinduerne i de grønlandske huse var dengang altid af tarmskind.

[3]) Poul Egede: *Efterretninger om Grønland*, uddragne af en journal, holden fra 1721 til 1788, pag. 93 flg.

kom til Poul Egede og vilde have daabsundervisning. Han naaede ogsaa at døbe nogle inden sin afrejse, deriblandt to voksne piger, som i daaben efter eget ønske fik navnene *Kirstine* og *Pernille* (Petronelle) efter Hans Egedes to døtre. Ved deres varme vidnesbyrd og nidkære arbejde tog bevægelsen fart ikke blot sydfor, men ogsaa nordfor isfjorden ved det senere Jakobshavn. De vakte viste stor iver efter at høre ordet. Skønt udøbte holdt de, naar missionæren eller hans hjælpere ikke var iblandt dem, selv morgen- og aftenandagt i et af de største huse paa pladsen. De vilde meget nødig af med Poul Egede, da denne paa grund af øjensvaghed mente at maatte rejse hjem. »Munden er god nok« — sagde de — »selv om Du ikke kan see, kan Du nok giøre Nytte hos os. Tal derfor ikke om at rejse. Gud giør nok Dine Øine friske.«

De vakte tog det meget alvorligt med kristendommen. Lidt for alvorligt efter Poul Egedes mening. Naar de saaledes mente at burde forsage menneskelige ting, som ægteskabet og de gamle nationale skikke og forlystelser, slog han dem koldt vand i blodet. En ung, alvorligt troende mand mente, at Frelseren ikke vilde synes om, at han giftede sig. Ham irettesatte Egede. De vakte, især ved isfjorden, vilde ikke blot ikke tage del i de hedenske trommedanse og tryllesange, men de samlede sig, naar saadanne stod paa, afsides for sig selv paa et fjeld, ligesom de sørgede og græd over disse vildfarelser hos deres landsmænd og mente, at de, som deltog deri, stod under den ondes herredømme. Til dette erklærede Poul Egede, at han forargedes mere over de vaktes haarde tale end over hedningenes skikke. De samme mennesker kunde maaske engang komme til at prise Herren med de udvalgtes sang. Dette er jo rigtigt nok. Men det er dog et spørgsmaal, om Poul Egede gjorde ret i eller handlede klogt ved i saa høj grad at stræbe at nedslaa denne nidkærhed hos de vakte. Det kan være, at der gik mere af den første varme — mere af »den hellige ild« — tabt, end Egede selv vilde have ønsket. Grønlænderne er store stemningsmennesker ogsaa i deres kristendom, og der har til den nyeste tid altid været større fare for, at de skulde udstrække begrebet adiaphora eller »de menneskelige ting« altfor vidt — saa vidt endog, at der blev saare lidet *kristenliv* tilbage — end det modsatte. Det maa ogsaa erindres — hvad Egede godt nok vidste — at de hedenske Grønlænderes ægteskabsforhold var saare løse, saa de med rette kunde skræmme en ung mand, der blev vakt til alvorlig tro og ønsket om at leve Gud til vilje. Og at alle troldomskunster

og specielt hedenske skikke ikke kunde lade sig forene med levende kristendom, er en selvfølge. Heri havde de vakte Paulus fuldt med sig, man tænke blot paa hans ord 2 Kor. 6, 14—17. De omtalte fænomener hos de vakte ved isfjorden er derfor i virkeligheden kun et bevis paa vækkelsens ægthed og styrke.

Den blev da ogsaa baade langvarig og dybtgaaende. Helt uden modstand forløb den ikke. Det var især de yngre som blev greben af den, men flere ældre søgte at holde dem tilbage, idet de sagde, at det vilde gaa ud over deres evner som erhververe. At angákok'erne var paa færde og søgte at skræmme dem, siger sig selv. De fortalte dem blandt andet, at de kunde mærke paa en sveden lugt, at helvede nu var rykket dem nærmere. Alt dette hæmmede dog ikke bevægelsen noget synderligt, tværtimod greb den mere om sig, saa missionærerne og deres hjælpere maatte skiftes til at opholde sig paa stedet blandt de vakte. Derfor drev *Hans Egede*, der efter sin hjemkomst fra Grønland 1736 var konsulent for missionskollegiet, overfor dette ivrig paa oprettelsen af en fast missionsstation nordfor isfjorden ved Maklykout. Det tilkom ifølge den indgaaede oktroj styrelsen af den grønlandske handel at oprette en saadan. Men handelen var i denne periode — fra 1734 til 1750 — i hænderne paa den islandske købmand *Jakob Severin*, der en overgang — fra 1729 til 1741 — ogsaa var medindehaver af monopolhandelen paa Finmarken. Og han var ikke meget for nyoprettelser, der som en missionsstation kun betød en udgift. Han vilde derfor kun gaa ind paa foreløbig at opsætte et lidet hus, hvor missionærerne kunde opholde sig, naar de var paa stedet, og hvor tillige nogle produkter kunde indhandles fra Grønlænderne. En saadan »*sommer-missions-loge*« oprettedes da ved Maklykout i 1741,[1]) og stedet kaldtes *Jakobshavn* efter »Grønlands patron« Jakob Severin. Imidlertid maa stedet have betalt sig, thi 1745 opførtes der et par smaa huse til, og der ansattes en handelsassistent, som forestod ind- og udhandlingen med befolkningen. Det skulde dog fremdeles som handelssted høre under Christianshaabs koloni. Men da der boede mange indfødte og fangsten var god, varede det ikke længe inden Jakobshavn paany blev udvidet, flere handelsbygninger opførtes, og pladsen besejledes med særlige skibe.

Medens saaledes handelspladsen Jakobshavn hurtig udviklede sig, gik det — som sædvanlig — langsommere med

[1]) Ifølge reskript af 1. april 1741.

missionsstationen Jakobshavn. Meningen var — som det vil forstaaes af udtrykket »sommer-missionsloge« — at missionærerne fra Christianshaab skulde flytte derop om sommeren og bo i det derværende lille hus, medens de virkede blandt befolkningen. Dette viste sig dog snart ganske forfejlet. Om sommeren spredtes befolkningen nemlig til alle kanter. Nogle drog paa sælfangst langs kysten, idet de flyttede fra sted til sted med deres telte, konebaade og kajakker. Andre drog helt ned til Holsteinsborgs distrikt — en rejse paa mellem 3 og 400 km. — for at drive renjagt og kvejtefiskeri. Kolonien var da næsten mennesketom. Det blev derfor især efteraar og vinter, naar Grønlænderne atter var samlet, at missionærerne opholdt sig iblandt dem, paavirkede dem ved samtale og eksempel, og samlede dem, der ønskede at døbes, til undervisning i de kristne troslærdomme. For det meste blev de der nogle uger ad gangen. Længere kunde de daarligt holde ud, dels fordi de boede der alene, dels ogsaa fordi huset var daarligt og ikke nemt at opvarme, i det hele taget egnede sig slet til vinterophold — men især fordi den forplejning, de der kunde faa, var saare mangelfuld. Og dengang led de allerfleste Evropæere i Grønland overordentlig meget af skørbug, især fordi de levede uhensigtsmæssigt, i alt for høj grad holdt sig til den salte proviant fra fædrelandet.

Efter Poul Egedes hjemrejse lededes Christianshaabs mission — hvortil altsaa nu ogsaa Jakobshavn hørte — af missionær *Laurids Jacobsen Alsbach.*[1]) Han var kommen til Christianshaab i sommeren 1739 og havde det første aar i sin stedbroder Poul Egede en dygtig vejleder saavel i sproget som i missionsgerningen. Han blev ogsaa en flink og nidkær missionær. Til hjælp i missionsarbejdet havde

[1]) Født i Larvik 5. oktober 1712 af forældre Jacob Alsbach, krigskommisær og proviantforvalter, og Mettea Dau. Hans moder blev senere gift 2. gang med en major Thrane og 3. gang 20. sept. 1737 med Hans Egede. Hun døde som enkebispinde i Stubbekøbing 22. okt. 1761. — Efter at være bleven kandidat 1738 gik Alsbach efter sin stedfaders opfordring til Grønland. Efter hjemkomsten blev han 27. nov. 1743 gift med Hans Egedes datter Kirstine Mathea Rasch Egede, f. 1714 i Kirkevaag. 14. febr. 1744 udnævntes Alsbach til sogneprest i Vardal, og 18. sept. 1750 byttede han med sogneprest Niels Glatved i Stubbekøbing paa Falster, hvor han døde i november 1762. 1747 var biskop Hans Egede flyttet til ham; han døde i hans hus i Stubbekøbing 5. nov. 1758.

han en dansk kateket[1]) *Jens Pedersen Mørk*. Denne mand, som kom til at spille en stor rolle ved Diskobugtens kristianisering, var født 1721, mistede tidlig sine forældre og anbragtes paa det kongelige vajsenhus i København. Herfra antoges han til vordende kateket i Grønland, undervistes en tid i sproget af Hans Egede i København, og i 1739[2]) udsendtes han til Poul Egede i Christianshaab. Han var et godt hoved og blev hurtig særdeles dygtig i grønlandsk. Desforuden studerte han theologi i sin fritid og tilegnede sig mange kundskaber. Der var endog en overgang tale om at ordinere ham til prest. Den 28. juni 1751 melder han kollegiet, at han »ved gode bøgers læsning« stræber at »giøre sig habil til Prædike-Embedet«, og samme aar afgiver Hans Egede erklæring om »Jens Pedersen, som skulde være Missionaire.« Hvorfor han ikke blev det, er ikke let at se og kan ikke oplyses nu. Hans samtidige *Berthel Laersen* blev det dog. Imidlertid forlod han aldrig Grønland. 1747 giftede han sig med en Grønlænderinde[3]) og vedblev til sin død 4. dec. 1780 at virke som kateket i Diskobugt, hvor han efterhaanden var ansat baade i Christianshaab, Claushavn og Jakobshavn. Han var en alvorlig troende mand med stor nidkærhed og arbejdsevne, og havde en særlig gave til at paavirke Grønlænderne. Blandt Evropæerne i landet var han i ualmindelig grad agtet og anset. Under de mange skiftende missionærer blev han den faste støtte, der bevarede kontinuiteten i missionsarbejdet, vejledede de nyankomne missionærer og kateketer og satte dem ind i forholdene og sproget. Sine børn opdrog han til dygtige erhververe efter Grønlændernes nationale maade, men gav dem tillige en god kristelig undervisning og større kultur. Hvor stor betydning et saadant kristent hjem paa national grund har haft for missionen — især maaske i modsætning til saamange andre hjem, stiftet af Evropæere ved ægteskab med landets døtre, hvor det var alt andet end kristendom og kristenliv, der var det bærende — lader sig lettere tænke end udmaale. — Foruden denne danske hjælper virkede tillige Grønlænderen *Hans Pungiok*, som Poul

[1]) Ved kateket forstaas underlærer, skolemester og lægmissionær.

[2]) Den 16. marts 1739 takker han missionskollegiet for de ham tilstaaede rejseklæder.

[3]) Efter ansøgning til missionskollegiet af 13. juli 1746. I sin indberetning af 21. juli 1747 melder missionær Welling, Alsbachs eftermand, at han »har viet en Catechete til et grønlandsk Fruentimmer ved Navn *Magdalena*.« Jens Pedersens enke Magdalene døde 18. mai 1796, »omkring 65 Aar gammel.«

Egede havde medbragt fra Godthaab og som havde tilbragt et aar i Danmark, som missionær blandt sine landsmænd.

Men foruden disse to hjælpere havde missionær Alsbach en betydelig støtte i missionsarbejdet i sin stedbroder *Niels Egede,* Hans Egedes yngste søn,[1]) som efter to aars ophold i Danmark i 1738 var bleven ansat som købmand i Godthaab og 1739 forflyttedes til Christianshaab. Han tog sig ikke blot af handelen. Naar Grønlænderne kom til ham for at handle, og hvor han kom hen paa sine handelstogter, forkyndte han evangelium, bekæmpede angákok'erne og deres indflydelse og virkede paa alle maader for Guds rige. Han var næsten endnu mere elsket end broderen — og tillige beundret for sin legemstyrke — og var derfor en uvurderlig støtte for missionærerne og den unge mission.

Under disse dygtige mænds ledelse vandt kristendommen terræn ogsaa blandt Grønlænderne i Jakobshavn, trods de ugunstige ydre forhold, hvorunder der maatte virkes. Alsbach og Jens Pedersen besøgte dem saa ofte det lod sig gøre, og befolkningen flokkedes om dem for at høre og lære, og vilde meget gerne beholde dem det længst mulige hos sig, men da det ikke var lang tid ad gangen, de kunde blive der, gik det kun langsomt med daaben, fordi man dengang krævede en grundig undervisning og temmelig store kundskaber hos katekumenerne for at turde meddele denne. De skulde kunne læse flydende, og grundig forstaa og kunne Pontoppidans katekismusforklaring, især »saliggiørelsens orden«. De vaktes iver var dog saa stor, at det i 1743 var kommen dertil, at de fleste kunde stave, en del endog læse ret godt, og de havde lært det meste af katekismusforklaringen udenad.

Men imidlertid havde saavel Alsbach som Niels Egedes helbred lidt saa meget, at de ikke mente at turde blive længere i Grønland. I høsten 1743 rejste de derfor tilbage

---

[1]) Født 1710 i Kirkevaag. 1731 blev han første gang ansat i Godthaab som købmand og var heldig med handelen, da han kendte de indfødte fra sin barndom og var sproget mægtig. — Efter sin hjemgang fra Grønland 1743 blev han 8. jan. 1745 overvrager, vejer og maaler i Christianssund, men forflyttedes 15. sept. s. a. til Aalborg. 1759 gik han atter til Grønland, anlagde Egedesminde, hvor han virkede som købmand og missionær til 1762, da han forflyttedes til Holsteinsborg. 1764—67 var han i Danmark, men vendte tilbage til Holsteinsborg, hvor han blev til 1781; fra 1776 var han pensionist, idet hans søn Jørgen Frederik Egede var købmand. Han døde i København 22. aug. 1782. 1764 udnævntes han til titulær kaptejn af infanteriet, og 1775 fik han medaillen »pro meritis«.

til Danmark. Det blev en bevæget afsked, især med de vakte i Jakobshavn, som Alsbach ansaa for de mest lovende af Christianshaabs menighed. Denne talte da ialt 23 døbte og 36 katekumener, som alle gennemgaaende havde god kundskab og førte et kristeligt liv og sædelig vandel.

Efter sin hjemkomst paapegte missionær Alsbach nødvendigheden af at faa Jakobshavn oprettet til fuldstændig missionsstation. Vækkelsen dér vedblev fremdeles, saa at ogsaa hans eftermand, missionær *Welling*, en stedsøn af Christianshaabs første missionær Andreas Bing, maatte ofre meget af sin tid og virken paa denne del af missionsdistriktet. Hans Egede foreslog derfor Jakobshavn indrettet som »fast vinterloge«, saaledes at en missionær skulde tage *stadig* ophold der. Jakob Severin vilde nødig til det, men omsider indvilgede han deri 1745. Dog blev det endnu en lang tid ved det gamle. Ganske vist var den bekendte købmand *Lars Dalager*[1]) ansat der som lægmissionær 1746—47, men det skulde endnu vare nogle aar, før stedet blev fast bolig for en ordineret missionær. 1747 sendtes missionær *Niels Brønlund Bloch*[2]), Hans Egedes søstersøn, til Diskobugten med ordre til snarest at tage ophold ved Jakobshavn. Men da der endnu intet var gjort for at skaffe bolig der til en missionær, maatte han tage til Christianshaab, og derfra besøge Jakobshavn som de tidligere missionærer havde gjort. 1749 kom Hans Egedes brodersøn *Peder*

---

[1]) Født ca. 1715. Han var købmand i Grønland med forskellige afbrydelser fra 1742 til 1767. Derefter ansattes han 1768 som købmand ved Køllefjords og Tanens handeler i Finmarken. Han døde (i Vadsø?) sidst paa aaret 1773. — Hans søster Maren var gift med Jakob Severin. — Han er især bekendt ved at være den første, der foretog en længere vandring paa indlandsisen 28. aug.—10. sept. 1751. Beretning herom findes i hans i 1752 udgivne bekendte bog: »Grønlandske Relationer, indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet, deres Skikke og Vedtægter, samt Temperament og Superstitioner, tillige nogle korte Reflexioner over Missionen«. Bogen viser en fortrinlig iagttagelsesevne, er ypperlig skreven og er endnu et vigtigt kildeskrift med hensyn til Grønlændernes sociale standpunkt paa den tid. —

[2]) Født 19. marts 1720 paa gaarden Bredstrand i Vesteraalen som søn af skipper og handelsmand, senere proprietær og gæstgiver i Furresund Jens Gjevert Bloch og hustru Kirsten Poulsdatter Egede. Oversatte flere ting paa grønlandsk; der findes nogle salmer af ham i den nu brugte grønlandske samlebog. — 19. nov. 1756 blev han sogneprest i Tinns prestegæld, og forflyttedes 27. okt. 1774 til Lier, hvorfra han tog afsked 9. dec. 1791 og døde 16. juli 1792.

Egede[1]) til Grønland med udnævnelse til missionær i Jakobshavn. Der var dog stadig intet husrum til ham, hvorfor han indtil videre maatte tage bolig hos fætteren i Christianshaab. Herfra tilsaa han Jakobshavn overmaade flittigt. Hver vinter opholdt han sig der — som oftest i grønlandsk hus — længere tid, stundom 4 maaneder i træk, samtalede med befolkningen, underviste katekumener og skolebørn, og forkyndte evangeliet i saa vid en omkreds og maalestok, som det var ham muligt. Baade han og Bloch var værdige ætlinge af Egedeslægten, nidkære og utrættelige, begge stærkt paavirkede af Hernhuterne; tillige var de dygtige i sproget og havde Egedernes evne til at gøre sig afholdt af Grønlænderne.

I sommeren 1752 kunde Peder Egede endelig flytte til Jakobshavn, og samme aar opsattes et lille hus for missionen lige syd for isfjorden ved Claushavn, hvor Bloch bosatte sig. Isfjordens omegn var nu bleven brændpunktet for missionen i Diskobugten. Samme aar hjemsøgtes imidlertid Diskobugt af en ondartet epidemisk sygdom, som bortrev mange mennesker, ogsaa af de døbte ved Jakobshavn og Claushavn. Det saa ud til, at missionen, der nu just havde naaet sit længe attraaede maal at faa fast stade omkring isfjorden, skulde faa et dødsstød, idet den raske del af befolkningen blev bange og begyndte at flytte bort. Bloch og Egede opgav dog ikke ævret. De blev paa deres post og arbejdede med haab imod haab. Og saa viste det sig, at det blev til velsignelse. Grønlænderne vendte tilbage, andre bosatte sig der ogsaa, og trængslerne viste sig at have været en dragelse til Gud, iveren for at høre og lære var tiltaget. Arbejdet blev større og større og høsten rig; hvert aar kunde Peder Egede døbe en halv snes, ældre og yngre. Han siger dog, at det var smaat med kundskabstilegnelsen blandt Jakobshavns døbte Grønlændere. Men det gjorde jo heller ikke noget, naar blot livet var der, og det synes det at have været.

---

[1]) Født paa Myklebostad, Dyrø sogn i Senjen, 9. maj 1722 som søn af Jens Poulsen Egede, kapellan i Ibbestad, og hustru Cathrine Marie Hind. — P. Egede oversatte flere salmer, hvoraf nogle findes i den nu brugte grønlandske salmebog. Efter hjemkomsten blev han — efter $3^1/_2$ aars solliciteren — 25. april 1760 sogneprest i Fet prestegæld, hvor han døde som provst 1789. — Han var gift med Marie Moltzou, f. Amble, enke efter købmand ved Godthaab Poul Jokumsen Moltzou, søn af sogneprest til Øksnes Jokum Fred. M. og Kirsten Poulsdatter Egede, og altsaa halvbroder til missionær N. B. Bloch.

Men efter den stærke bevægelse kom der en tilbagegang. 1756 gik Peder Egede hjem, de sidste to aar havde han boet i Claushavn. Bloch var rejst 1754. Og de følgende tider var uheldige for den unge mission. Jakobshavn havde — vistnok allerede i 1753 — faat en handelsbestyrer *Jørgen Holm,* der var til stor skade. Han var raa og brutal mod alle, Grønlænderne, mandskabet og missionærerne. Den i 1754 ankomne missionær *Nikolaj Lassen,*[1]) der til at begynde med tog ivrig fat paa sin gerning, gjorde han saa ked af stillingen, at han aaret efter foretrak at rejse hjem og udsætte sig for kollegiets mishag og udsigten til lang embedsledighed fremfor at blive. Købmand Holm fik en irettesættelse af handelsdirektionen og flyttedes i 1757 til Holsteinsborg, men irettesættelsen har næppe været alvorlig ment, thi man var meget tilfreds med ham som handelsmand og beholdt ham som saadan lige til 1768.

Ved Peder Egedes hjemgang var *Severin Thrane*[2]) eneste missionær i Diskobugt. Han var kommen dertil 1755 og skulde tage bolig i Claushavn. Lassen søgte at faa ham til at bytte med sig mod at give ham sin halve gage, men Thrane havde allerede ved et kort bekendtskab faaet nok af købmand Holm og vilde ikke til Jakobshavn. Forøvrigt optraadte han — trods sit overfladiske kendskab til forholdene — meget overlegent og erklærede som sin uforgribelige mening, at Jakobshavns Grønlændere ikke var grebne med hjertet af kristendommen, men tog ved den for timelig fordels skyld — noget der næppe nogensinde var tilfældet dengang, da de døbte Grønlændere snarest var ringeagtede af de fleste af handelens folk fremfor hedningerne, og som der i ethvert tilfælde aldeles ikke kunde være tale om, medens mænd som Bloch og Egede virkede iblandt dem. Da Lassen rejste hjem, tog Thrane dog en del af vinteren 1755 bolig i Jakobshavn og foretog ogsaa en rejse til den nye koloni Ritenbenk,[3])der 1755 var anlagt noget over 100 km. nordfor Jakobshavn paa Nûgssuakshalvøen. Hans syn paa Grønlænderne ændrede sig meget, da han lærte de døbte

---

[1]) Født 1724 i Sønderborg. Hvor han siden blev af, vides ikke. Maaske er han identisk med Niels Lassen, der 1760 var res. kapellan i Hvidesø prestegæld og døde omtr. 1780 som sogneprest i Lunds prestegæld.

[2]) Han var født 19. sept. 1725 i Tønsberg; hans oprindelige efternavn var Holbech, men da hans moder giftede sig anden gang, blev han adopteret af sin stedfader Jacob Thrane.

[3]) Kolonien døbtes Ritenbenck, idet navnet fremkom ved omstilling af bogstaverne i handelskompagniets præses, greve Chr. August Berckentins navn.

og katekumenerne nærmere at kende, og han vandt efterhaanden ret god fremgang iblandt dem, døbte ikke faa og haabede, at flere vilde blive vundne ved oprigtig og kærlig tale. Han synes saaledes i det hele taget at have gjort et nidkært arbejde.

Missionær Thrane skulde dog blive til stor skade for missionen. Ved Jakobshavn havde han maattet føre en saare elendig levemaade. Da de proviantsorter, som købmand Holm udleverede ham, var saa fordærvede og usle, at han ikke kunde eller ikke vilde bekvemme sig til at spise dem, og da købmanden ikke vilde sørge for, at han fik ordentlig og tilstrækkelig kokkehjælp, maatte han for det meste leve af kold the og smørrebrød. Dette nedbrød hans helbred. Ved Claushavn og Christianshaab, hvor han ellers opholdt sig, var levemaaden vel noget bedre, men her levede han i bestandig kævl og ufred med de andre Evropæere. Derved blev hans af naturen tunge sind til dyb melankoli, og en dag i maj maaned 1757, medens han opholdt sig i Christianshaab, fandtes han død i sit kammer. Han havde dræbt sig selv ved at skære halsen over med sin barberkniv. Man fandt ham siddende paa gulvet lænet mod en stol. I et lille værelse ved siden af laa hans bedste ragekniv blodig paa en tallerken. Efter at have forøvet den skrækkelige gerning var han løbet ind i det større kammer, havde famlet i sengklæderne med sine blodige hænder, taget en pude og holdt den op imod saaret i halsen, — derpaa var han gaaet nogle skridt over gulvet, men segnet afmægtig om der hvor han fandtes død. Christianshaabs købmand — *Svanenhielm* — berettede, at man ikke vidste nogen anden grund til selvmordet end »melancholie og urolighed i sindet.«

Efter Thranes død udbredte der sig rygter om, at han skulde have ført et utugtigt levnet. Det kan ikke være tilfældet, thi i saa fald skulde handelens personale nok have vidst at fremhæve og indberette det. Men at det har tjent til at forværre det afbræk, som hans sørgelige endeligt voldte missionen, er en selvfølge. Mange af de ved kolonierne ansatte Evropæere — baade af »officererne« og »de gemeene« — var til skade og hinder for kristendommen ved deres ugudelige og ryggesløse levnet. Naar nu sligt ogsaa paaduttedes deres ulykkelige, sindssyge prest, kan man ikke undres over, at menigheden gik tilbage i tro og liv, at mange faldt fra, eller gjorde fælles sag med de fleste af kolonisterne i at haane missionen og for resten vandre ad de onde veje.

Den skade, som hermed skete missionen, kunde ikke oprettes i hast. Da Diskobugten nu var ganske presteløs, flyttede missionær *Jacob Borch*,[1]) som kom ud til landet 1757 for at begynde en mission i Holsteinsborg, derop og boede ogsaa en del af vinteren i Jakobshavn. 1758 kom en ny missionær, *Jens Stage*,[2]) og 1759 endnu én, *Christen Fabricius*,[3]) dertil; og da de begge — især den sidste — var dygtige og nidkære mænd, blev *noget* genoprettet, men langtfra alt, og den bevægelse og det liv, der havde været før, var borte for lang tid. Hertil kom, at foragten for og haanen imod missionen fra de andre Evropæeres side var paa sit højeste netop i dette tidsrum, og den indflydelse, som de med indfødte gifte matroser og andre kolonister ved deres familieforbindelser kunde øve over Grønlænderne i missionsfjendtlig retning, var begyndt at gøre sig gældende. Der skulde — som vi senere skal faa høre — komme ret kraftige udslag af den.

Fabricius flyttede i 1760 til Jakobshavn, og arbejdede der ihærdigt og trofast, og det er muligt, at hans virksomhed kunde have faaet ny fremgang til følge. Men en øjensvaghed, som han led af, og som i høj grad forværredes ved Nordgrønlands skarpe refleksIys, tvang ham til at rejse hjem allerede 1763, uden at missionskollegiet fik det at vide saa betids, at det kunde udsende kandidat Sverdrup i hans sted det aar.

Derved kom Jakobshavns mission og den lille menighed dér— saa helt lille var den nu ikke, idet den talte mere end 100 medlemmer og en del katekumener — atter til at staa uden presteligt tilsyn og paavirkning i et helt aar, og dette forbedrede ikke tilstanden, især da der — som vi siden skal se — fra dens midlertidige leder var begyndt at gøre sig en indflydelse gældende, som kun kunde bringe forvirring og

---

[1]) Født 27. dec. 1722 i Kallundborg, miss. i Grønland 1757—63, + 4. nov. 1801 som sognepræst i Karleby paa Falster.

[2]) Født 28. aug. 1732 i Snodstrup paa Sjælland, hvor faderen var prest; miss. i Grønland til 1765, + 18. aug. 1780 som sogneprest i Fjellerup i Aarhus stift.

[3]) Født 1736 i Rudkøbing paa Langeland, hvor faderen var prest, + 5. aug. 1786, som sognerest i Leirskog i Ribe stift. Han var ældste broder til den fra Grønlands historie saa bekendte biskop Otto Fabricius, om hvem senere. — Poul Egede omtaler Chr. Fabricius saaledes: »Han har sustineret sine Examina med Berømmelse, er vel øvet og begavet til Prædikestolen, forstaar adskillige sprog, som fransk, engelsk, hollandsk; har en aaben Hjerne, et muntert Hoved og pryder altsammen med en christelig og anstændig Opførsel.«

nedbryde den kristendom og det kristenliv, som var vakt og begyndt saa lovende.

Følgen var, at menigheden forringedes, ikke blot kvantitativt, men ogsaa kvalitativt, katekumenerne faldt fra, og alt kom i forfald. Saaledes var det ikke lyse tilstande, der herskede i Jakobshavns mission 1764, og ikke lette forhold at gaa ind til for den nyankommende missionær, begynder som han var i sproget og ukendt med forholdene i landet.

IV.

TRANGE TIDER.
1764—72.

Det første indtryk var ikke trangt.

Skibet »St. Peder« fik en usædvanlig hurtig rejse i 1764 — efter de tiders forhold. Allerede i slutningen af maj eller begyndelsen af juni rundede det Kap Farvel og satte kursen stik mod nord op igennem Davisstrædet. Dagen blev længere og længere; snart var al nat forsvunden; solen stod højt paa himlen ved midnatstide. De første hvide forposter af isfjelde viste sig, som stolte, gigantiske svaner kom de nærmere og gled forbi, snart efterfulgt af flere. Nogle dage senere øjnedes Diskos snehætte i det fjerne, alt som man kom nærmere, tonede dens mørke underland og de lave kyster og øerne, hvor nu Egedesminde ligger, mere og mere frem og fik form. Skibet stod ind i Diskobugten under en øredøvende koncert af utallige skrigende maager og terner, som troede, at nu var tiden inde til at værge for reden. Og en herlig junidag — eller -nat, men det gjorde jo ingen forskel — udbredte Jakobshavns isfjord sig i al sin majestæt for første gang for Jørgen Sverdrups undrende blik, med sol over sine hærskarer af skinnende hvide, blaalig og grønlig schatterede iskolosser i de uhyrligste former og figurer, medens kysterne — brune og graa, med grønklædte pletter og smaadale med brusende elve eller rislende bække — aabnede sig til begge sider, og Diskos vældige stenmur med taarne og tinder knejsede bagved.

Hvad er det for en lille sort ting, som kommer pilende ud imod dem paa den svagtkrusede havflade? Se nu antager den form — er det en stump af en hvalryg med finnen lige i vejret? eller — hvad er *det* — er det et slags kæmpeinsekt, der svirrer med vingerne? Aa, det er jo en kajak — se der er manden midt i, aaren svinger som en møllevinge. Nej hvor han har travlt! Men det er ogsaa nødvendigt, for han vil være første mand ombord, det giver lodsbelønning — og der kommer flere bagefter, bare de ikke naar ham! Nu er han paa siden — en tovende kastes ned om hver af kajakstevnene — et rask tag, og hele fortøjet med manden i staar paa dækket. Saa vandt han prisen alligevel!

Skibet glider nærmere for en sagte bris. Kajakker og konebaade omringer det. Brune, vejrbidte, smilende ansigter, omkranset af langt sortglinsende haar — allesammen vender de øjnene op mod skibets dæk og spejder efter de nyankommende. Lyd af mange stemmer — men er det tale? Det glider jo ud i hinanden i en ustanselig strøm af uforstaaelig pludren. Jo, et ord skiller sig ud fra den almindelige summen — et ord der kommer igen og om igen: palase — palasertâk — presten, den nye prest! Det forstaar Sverdrup, og saa nikker han goddag, og de nikker allesammen igen, smilende, imødekommende, forventningsfulde.

En stor, hvid baade skyder ud fra bugten derinde. Dannebrog vajer i bagstavnen. Det er ogsaa faret til tops paa flagmasten derhenne paa fjeldtoppen; snart hænger det og blafrer dovent mot stangen — snart folder det sig ud og tegner sit hvide kors og de røde splitter skarpt paa den blaa himmel. Baaden lægger til borde, og stedets Evropæere kommer op ad faldrebstrappen for at hilse paa skibet og de nye kolonifæller, og for at høre nyt fra fædrelandet, som de har været uden forbindelse med snart et aar. — En mand kommer hen til Sverdrup, tager ham i haanden og hilser ærbødigt paa ham. Det er den danske kateket. Han beretter om menigheden og dens tilstand; hans ord lyder rosende og lovende, og tonen synes tilforladelig. Sverdrup glæder sig derover og sender i sin tanke en tak til Gud og en bøn om at maatte faa kraft til at virke til Herrens navns ære.

Der rører sig ingen vind mere. Havet ligner smeltet bly — siger Grønlænderne. Skibets sejl hænger slappe, ikke et af dem trækker mere. Konebaadene, den hvide baad fra land og skibets egne baade spændes for, og under sang, latter og skemt bugseres skibet ind. Det glider ind i indsnevringen mellem klipperne, paa fjeldet staar mænd, kvinder og børn imellem hverandre, alle skindklædte,

kvinderne i brogede farver — nogle i pelse af hvidt skind med perlekranse om skuldrene — og med den nyopsatte haartop struttende højt tilvejrs. Alle smiler og ler de ned mod skibet og den nye prest. Alle ansigter synes at byde ham velkommen.

Nu kommer kolonihusene frem — Sverdrups hjemsted for de kommende aar. Smaa, tjærede bjelkehuse med hvide vinduesrammer og perlemalede døre. Megen plads er der ikke derinde, husene ser ud, som var de bygget ind i selve det knudrede fjeld. Men de ser saa hjemlige ud midt i den store stenørken, de grønne pletter omkring dem er en forfriskelse for øjet efter de mange ugers himmel og hav. Elven paa den anden side havnen durer sit akkompagnement dertil. Ankeret rasler i bund, mens koloniens smaa kanoner afgiver en spæd salut, der forstærkes mangefold ved ekkoet og ruller langt ind mellem fjeldene. De sidste sejl falder. Rejsen er endt og maalet naaet — foreløbig i alt fald.

Sverdrup gaar ned i sin kahyt; han trænger til at være alene. Siden tager han papir og pennefjer frem og skriver hjem til venner og frænder — melder ogsaa missionskollegiet om sin ankomst, sit indtryk og »hvad mærkværdigt han havde erfaret i Grønland.« Det er alt hvad vi ved; selve beretningen findes desværre ikke mere, men den har nok været begejstret og varm.

Og trods alle de trængsler, genvordigheder og fejlslagne haab, som de kommende aar skulde blive saa rige paa, blev det første indtryk alligevel det blivende. Det gik ham som saa mange andre, der kom til Grønland. *Landet* tog dem, dette vidunderlige land, hvor luften er let og ren og herlig, hvor naturen er storslaaet som næppe nogen steds, hvor den store stilhed giver sindet en fred, som betager. Og *folket* tog dem, dette folk, som kender til *struggle for life* som ingen anden nation i verden, hvis fornødenheder er ubegribelig faa og enkle, og som dog lever et saa lykkeligt, frit og ubundet liv som faa og elsker sin fattige kyst, — dette folk, som midt i sin primitivitet og med alle sine iøjnefaldende mangler af naturen besidder saadanne egenskaber — udholdenhed, taalmodighed og haardførhed — og dertil en medfødt elskværdighed og takt, som man skal lede forgæves efter hos civiliserede nationer, — dette folk, hos hvem man skønt fremmed lever saa trygt som intet andet sted — hvor man aldrig laaser sin dør om natten, hvor man som i Frode Fredegods dage kan lægge sine ejendele fra sig udenfor sit hus og i de allerfleste tilfælde være vis paa at finde dem der igen. Alt dette binder. Man kan tit nok tale

om folkets mangler og fejl, tit nok lamentere over »dette haarde land« — det *tager* en fangen og binder med baand, som ikke brister. — Saadan gik det Sverdrup. Grønland tog hans manddomsaar og hans livsgerning. Og det kostede kamp, da han omsider maatte løsrive sig derfra.

De trange tider meldte sig heller ikke lige straks. Eller de trængtes i hvert fald i baggrunden af skibstidens brogede liv. Den tid, skibet ligger paa havnen, er aarets livligste. Dette gjaldt især dengang, da der kun kom et, højst to skibe aarlig, undertiden samtidig. Grønland og livet i Grønland viste sig da fra sin lyseste og muntreste side. De i landet hjemmevante Evropæere er opfyldt af alt det nye, som skibet bringer — handelsvarer, private forsyninger, aviser og breve, og last but not least mundtlige nyheder; hele koloniens energi og interesse koncentrerer sig om skibet, dets losning og ladning — og den nyankomne er optaget og grebet af alt det nye, ukendte og paa mange maader forbavsende, som oplader sig for ham. Han ser og møder kun venlighed og forekommenhed fra sine landsmænd, som i denne tid selv ser alt fra den lyseste side — undertiden ikke upaavirkede af de frisk modtagne forsyninger af drikkevarer, som mange, der ikke har forstaaet eller formaaet at holde hus med det for aaret tilmaalte kvantum, nu i lang tid har maattet undvære. Gæstebud i land og gæstebud om bord afløser hinanden, naar arbejdet med skibet ved aftenstid er endt; saamange af landsmændene fra de andre steder i »bugten«, som bare kan — og de fleste af de overordnede, prester, købmænd og assistenter, tager sig tid til at kunne — kommer sejlende eller roende til kolonien for ogsaa her at faa saa megen del som muligt i aarets hovedbegivenhed. Sverdrup lærer med et slag de fleste af »bugtens« honoratiores at kende under de gunstigste omstændigheder, hvor alle dagligdagse smaabryderier og utilfredsheder er glemt eller lagt tilside, alt indbyrdes kævl tier, og almindelig glæde og landsmandsfølelse er fremherskende. Dag og nat smelter sammen under samværet, der yderligere forhøjes ved solens stadige nærværelse paa himlen. Alle smukke punkter og udsigter i omegnen — over isfjordens indre og ud over Diskobugten — som kan naas til fods, tages i øjesyn under livlig samtale og diskurs. Længere udflugter med baad foretages af dem, der ikke er bundne af skibssjauet.

Skibet ligger flere uger over — man havde ikke hastværk dengang — og hver søndag holder Sverdrup i købmandens største stue dansk Gudstjeneste for en stor forsamling, hvor han ikke glemmer at takke Gud for den veloverstaaede rejse og den venlige modtagelse af landsmænd og indfødte.

Ellers er han optaget af at tage »Observationer af Thermometro og Vindene«, som han den 27. julio hjemsender til universitetet — og af at erkyndige sig om forholdene i distriktet og menighedens tilstand. Vi har hørt, at den danske kateket skildrede disse med lyse farver — og beretningerne fra dem af landsmændene, som blev spurgt, fik uvilkaarlig farve af skibstidens lyse syn. Det var derfor ikke at undres over, at Sverdrups sidste brev til missionskollegiet i den sommer, en kort beretning af 27. juli, som nu ikke mere eksisterer in extenso, lød ret lovende og forhaabningsfuld. I tilslutning til flere af sine forgængere skrev han om nødvendigheden af et forsamlings- og skolehus. Menighedens ret anselige størrelse og haabet om stor tilvækst i nær fremtid fik ham til at sætte fordringerne højt op. Han ønskede intet mindre end en stor tømmerbygning, 24 alen lang og 16 alen bred, med forsamlingsstue eller kirke i den ene ende og skolelokale i den anden. Han hjemsendte endog en tegning dertil, som han selv havde udarbejdet. Hvorledes det gik hermed, i hvor høj grad han led skuffelser i dette ønske, hvor meget han i lange tider maatte slaa af paa fordringerne — som i alle andre ting saa ogsaa her — og hvorledes han endelig sejrede og førte sagen igennem, skal vi senere høre om.

Dog skulde skibstiden ikke gaa til ende, uden at han som en forsmag paa de trange tider, som skulde komme, fik at mærke, at alt ikke just var lyst. Han fandt i ministerialbogen, at menighedens antal ved hans formands afrejse var godt hundrede — foruden at han vidste, at der havde været en del katekumener. Nu fandt han ingen af disse, og de døbte kunde ikke opbringes til flere end firs. Resten var borte — nogle vel døde, men de fleste flyttet andenstedshen, tildels til pladser, hvor der kun boede hedninger, hvorfor det var at befrygte, at de vilde falde tilbage til hedenskabet. Sverdrup indberettede det samvittighedsfuldt og med megen bekymring til missionskollegiet. Dette trøstede ham ganske vist aaret efter med, at menighedens reduktion ikke var mere end man kunde vente; »vi undre os ei stort derover, ved at kiende Grønlændernes Tilbøielighed til at flakke fra eet til andet Sted, hvor til de fornem-

melig betiene sig af den Leilighed, naar ingen *Missionaire* er ved *Colonien*, som ved at erfare saadant deres Forsæt kan overtale dem til at afstaae derfra.« Men ved siden heraf viser kollegiet, at det deler hans bekymringer, idet det tillige lægger ham indtrængende paa sinde ved saadanne anledninger at »have den kierlige Omsorg for dem, at tilkiende give deres Afreise for den nærmeste *Missionaire*, og tillige berette ham deres Forhold og Omstændigheder, da de paa begge Sider søger saa vidt det staaer til dem at afværge at de ei opholde sig uden paa de Steder, hvor Lærere ere i Nærværelsen, for ei at henfalde til deres forige Hedenskab.«[1])

Endnu værre og mere nedslaaende var et andet forhold, som Sverdrup samtidig bragte i erfaring. I det aar, hvor Jakobshavn ingen missionær havde haft, var der forefaldet en af de ugerninger, som nu var sjeldnere, men i den hedenske tid ret almindelige. Tre gamle kvinder, som havde hjemme i Claushavn, men opholdt sig i nærheden af Jakobshavn, blandt hedningerne ved isfjorden, og hvem de hedenske angákok'er eller troldmænd havde beskyldt for at være hekse, var paa den grusomste maade bleven myrdet af deres landsmænd. De dræbte kvinder var hedninger, men i mordet havde nogle af de døbte deltaget — Sverdrup siger »besmittet sig« — dels frivillig, dels tvunget af hedningerne. Der er grund til at tro — hvad Sverdrup ikke vidste i hvert fald i begyndelsen — at den danske kateket ikke har haft nogen helt god samvittighed med hensyn til denne sag — han har rimeligvis intet gjort eller ikke gjort nok for at afværge ugerningen eller i hvert fald de døbtes deltagelse deri, hvad der kan stemme med hans øvrige forhold, som vi siden skal høre om — thi han havde nok indberettet det til kollegiet, men kun en passant og meget ufuldstændigt eller rettere usandfærdigt, idet han kun nævnede én kvinde som dræbt. Han har rimeligvis stolet paa, at Sverdrup paa grund af sin mangelfulde sprogkundskab intet vilde kunne erfare derom uden gennem ham selv. Men her havde han forregnet sig. Med sin sædvanlige grundighed vilde Sverdrup ikke nøjes med en blot andenhaands kendskab til menighedens forhold, og han benyttede de grønlandske brokker, han kunde, saa godt, at det lykkedes ham at faa fuld besked om denne sag. Det er troligt, at kateketen, da han mærkede dette, i tide har slaaet om og fortalt sandheden — ellers kan man ikke forklare sig Sverdrups vedvarende tillid til ham.

---

[1]) Missionskollegiets skrivelse af 11. april 1765.

Sverdrup indberettede nu mordet saa nøje som han havde hørt det — idet han henviste til den beretning, som han formodede missionær Stage i Claushavn havde hjemsendt derom — og tilføjede, at han havde opsøgt de døbte deltagere, men kun truffet tre af dem. Med disse havde han talt saa indtrængende det var ham muligt, og efter evne søgt at gøre dem begribeligt, hvor stor en synd de havde begaaet ved som kristne at deltage i en saadan ugerning, og prøvet at vække syndserkendelse og anger hos dem — men hans færdighed i sproget var endnu altfor lille til at han turde haabe at have udrettet noget videre derved eller at kunne have nogen indflydelse paa syndernes sind og hjerte. Han er baade bestyrtet, bedrøvet og bekymret over denne sag og spørger kollegiet, hvorledes han skal forholde sig overfor de for deltagelse beskyldte menighedsmedlemmer.

Kollegiets svar er udførligt og instruktivt med hensyn til dets missionssyn og den i de tider almindelige missionspraksis, hvorfor det her skal meddeles ordlydende:

»Derimod ere vi blevne ikke lidet bevægede ved den særdeles ubehagelige Efterretning om det paa 3de udøbte og for Hexeri beskyldte Qvinder forøvede Mord, med hvis Blods Udgydelse nogle af de døbte Grønlændere skulle have besmittet sig. Sagen er visselig, hvad enten den betragtes i sig selv, eller efter sine Omstændigheder, aldeles betænkelig. Imidlertid, da vi af den indsendte Beretning paa den eene Side ikke have saa nøiagtig og paalidelig Kundskab om alle til saa vigtig en Sag fornødne Omstændigheder, i det hverken Hr. *Stage*, som De ventede, derom har meldet det allermindste,[1]) Deres og *Jacob Paulsens* Beretning ei heller stemmer overeens, da den eene melder om 1, den anden om 3de Mord, De selv ei eller er vis paa, om de af de Døbte, som ere Med-skyldige, have giort Gierningen frivillig, eller dertil ere tvungne og truede af Hedningene, hvis Antal 2 à 3 Gange overgaaer de Døbtes, det derimod paa den anden Side er af de tilmeldte Omstændigheder aabenbar, at de Døbte, som have giort sig deelagtige i dette Mord, have manglet den fornødne Kundskab og Overbevisning af Guds Ord, saavel om denne Ugiernings Afskyelighed for Gud, som deres Overtroes Taabelighed, saa bliver for det første ved Sagen intet videre at giøre, end at Hr. *Sverdrup* tillige med Hr. *Stage* hver paa sin side nøie efterforske og undersøge baade Gierningen og Giernings Mændene med alle didhørende Omstændigheder, for der-

[1]) Grunden hertil har rimeligvis været den, at Stage — hvem det som tilsynshavende med Jakobshavns mission under vakancen maatte paaligge at give indberetning om de forskellige forhold — har paalagt kateketen ved stedet at indmelde sagen og stolet paa, at denne gjorde det sandfærdigt.

om at indhente saadan Vished, som i behøvende Tilfælde med lovlige Vidner kan beviises; dog at alt dette skeer med den Forsigtighed, at intet tales derom i andre Grønlænderes Paahør, mindre ved offentlig Forsamling, uden saa vidt den forehavende *Materie* maatte nødvendig give Anledning dertil; men fornemmelig ved *private* Samtaler, som med Giernings Mændene, saa med dem hvilke derved have været tilstæde og Medvidere, da enhver af dem paa det eftertrykkeligste foreholdes den begangne Misgierning, Guds Vrede, som derfor ligger paa dem, samt den Straf de dermed baade efter Guds og Menneskens Love have underkastet sig; men tillige den Vei og Maade, paa hvilken de kan opreises af deres Fald og komme i Naade hos Gud for derved i deres Synds Erkiendelse med et bøiet Sind, at bekiende deres Synd og sig skyldige til Straf, den De dog vilde søge at faae, saavidt muligt hos Øvrigheden formildet. Naar Sagen der efter i sin fulde *Connexion* os tydelig og tilfulde bliver foredragen, ville vi derom nærmere give vor Betænkning, og see dette forud, at den efter Omstændighederne ei kan tages paa det alvorligste.«[1])

Der var jo imidlertid det uheldige og mislige ved saadanne sager dengang, at svar derpaa og forholdsordrer derimod lod vente paa sig. De de kom, var der gaaet et helt aar efter indberetningen og forespørgslen, og maaske næsten to efter ugerningens udførelse. Skulde der nu anstilles nye undersøgelser og indberetninger — hvad der forøvrigt næsten umuliggjordes, idet Stage rejste til Danmark — vilde der atter gaa mindst ét aar — eller snarest to — hen, inden afgørelsen kunde naa frem. Dette maatte nødvendigvis svække eller annulere virkningen af de trufne afgørelser, især i en sag som denne. Sverdrup maatte derfor — som saa ofte — handle efter konduite og havde allerede talt i hvert fald med alle de døbte deltagere, inden aaret var omme. Hans indberetning herom er ikke mere til, men da der ikke senere høres et ord om sagen fra kollegiets side, tør det sikkert sluttes, at man har været fuldt tilfreds med hans optræden og de forholdsregler, han har taget. Disse har da sikker kun bestaaet i alvorlige og indtrængende tiltaler og formaninger, maaske tillige udelukkelse fra deltagelse i nadveren, i hvert fald for de mere forhærdedes vedkommende, indtil oprigtig syndserkendelse og anger viste sig. Dette var i hvert fald Sverdrups sædvanlige fremgangsmaade; han vilde overalt kun bruge aandelige tugtemidler. —

Endnu en ting maatte lade Sverdrup ane, at han kunde møde trængsler og vanskeligheder ogsaa fra sine egne

[1]) Missionskoll. skriv. 11. april 1765.

landsmænd i landet. Han var ikke længe om at opdage, at omgangstonen mellem det evropæiske »gemene« mandskab — matroser og arbejdere — ved kolonien i almindelighed set langtfra var god, men styg og raa, og at de, naar de kunde komme til det og ikke var under strengeste opsigt, førte et vildt og tøjlesløst liv. Han maatte derfor lige fra først af tage fast haand i hanke med sin elev og myndling, den unge Lange, og vogte nøje paa ham, »for at han ikke skal fordærves ved Omgang med Matroserne, paa det han kan blive engang i Tiden en duelig *Missionaire.*«

Men snart lettede skibet anker og forlod Jakobshavn; de fremmede fra de andre pladser rejste hjem, kolonien faldt igen i sine dagligdags folder — og de trange tider lod ikke længe vente paa sig.

Begyndelsen hertil skulde komme fra en side, hvor han mindst havde ventet det, nemlig fra hans medhjælper i missionsarbejdet og støtte i sproget, den danske kateket. Denne havde, som vi har hørt, straks med held søgt at stille sig paa en god fod med sin nye overordnede ved med frimodighed og tilsyneladende sanddruhed at skildre sit arbejde og dets følger blandt Grønlænderne. Dækket af sin egen fuldkomnere og Sverdrups mangelfulde kendskab til det grønlandske sprog havde han søgt at bibringe denne falske forestillinger. Han havde skildret menighedens tilstand som upaaklagelig, dens medlemmer som gode kristne og deres liv og levned som ulasteligt. Han havde vidst overfor Sverdrup at undgaa eller fralægge sig enhver mistanke om misligt forhold — sløjhed eller mangel paa energi — under det omtalte gruelige udslag af hedenskabets mørke og overtro. Han havde ogsaa opnaaet sin hensigt; Sverdrup stolede fuldtud paa ham; han omtalte ham med megen glæde og tillid i sin skrivelse til missionskollegiet og roste ham »for den gode Orden, han havde i den grønlandske Meenighed«; hans paapegen af nødvendigheden af et forsamlingshus og forslaget til et saadant var dikteret af kateketens meddelelser. Alt dette fik han grund til bittert at bebrejde sig og beklage i sin næste indberetning aaret efter. Men foreløbig var hans tillid ikke rokket. Efter skibets afgang omgikkes han fremdeles kateketen ganske »som en Med-Broder«, »begegnede« ham godt og kærligt, laante ham endog en del penge, da han foregav at være i trang — vi skal senere høre, hvad han brugte pengene til

— indbød ham til sig og havde ham stadig om sig, lod sig tildels lede af ham i overensstemmelse med sin egen senere udtalte anskuelse, at den danske kateket ved en mission »ved enhver nye *Missionaires* Ankomst skulde være hans Lyes og Løgte saavel i Henseende til Sproget, som Meenighedens Tilstand.«

I henhold hertil tog Sverdrup daglig flere timers undervisning i grønlandsk hos kateketen og lod sig vejlede i den Grønland sædvanlige missionspraksis af ham. Sin hurtige fremgang i sproget gjorde han straks frugtbringende ved i stedse højere grad at deltage i den daglige undervisning i skolen, besøge de døbte i deres huse, samtale og katekisere med dem, hyppigt lede morgen- og aftenbønnen i de forskellige huse, og efterhaanden overtage de grønlandske Gudstjenester.

Men da viste det sig, at kateketen langtfra var »Lyes og Løgte« for Sverdrup, i hvert fald i dennes forhold overfor menigheden. Sverdrup kunde til sin sorg ikke vinde terræn hos Grønlænderne. Han gjorde sig al mulig flid derfor, arbejdede anstrængt og energisk, stræbte at vise dem i gerningen, hvor meget han holdt af dem, og sin omsorg for deres sjæle — men forgæves. De viste sig mistroiske og uindladende imod ham; til tider syntes han at mærke, at de drev spot med ham og lo af ham, og det ikke altid bag hans ryg. Det var ham længe umuligt at forstaa grunden hertil. Først langt hen paa vinteren gik det op for ham, hvad det var; at det skrev sig fra og var de synlige følger af et fuldt bevisst muldvarpearbejde fra kateketens side. Utvivlsomt har denne lidt af en art af højhedsvanvid. Han havde tidligere gjort et godt arbejde i missionens tjeneste og flere gange faaet betroet betydelige eller vanskelige hverv og poster, som f. eks. den første grundlæggende virksomhed paa en ny missionsplads, vejledning af en nyankommen missionær, bestyrelsen af en mission under vakance, o. lign. Alt dette var nu efterhaanden steget ham til hovedet, han fik store tanker om sig selv og sin egen dygtighed og uundværlighed. Dette var bleven næret ved den stilling, han nu sidst havde haft som selvstændig missionsleder i Jakobshavn et helt aar og forstander for den kristne menighed der. Han var fuldstændig hjemme i det grønlandske sprog og havde færdedes mellem Grønlændere fra sin tidligste ungdom. Han kendte dem derfor tilbunds, forstod deres tankegang, og kunde have en stor indflydelse paa dem. Hertil kom, at han havde anlæg til religiøst sværmeri. Han lagde nu an paa at faa Grønlænderne gan-

ske i sin magt og blive en slags konge og profet iblandt dem. Derfor turde han ikke støde dem ved at træde bestemt op imod dem ved heksemordet, og derfor talte han dem efter munden og gav efter for eller søgte at imødekomme deres tilbøjeligheder. Den stilling og magt, som han derved faktisk havde opnaaet, saa han nu, at han stod fare for at miste, thi det blev ham snart klart, at Sverdrup var en selvstændig karakter, som han ikke i længden kunde føre bag lyset og beholde ledelsen over.

Men han *vilde* ikke give slip paa sin magtstilling — var maaske ogsaa allerede gaaet for vidt til at kunne trække i land uden at kompromittere og styrte sig selv. Saa begyndte han paa sit underjordiske arbejde for at styrke sin stilling og befæste den. Han søgte hemmeligt at rejse Grønlænderne — især de døbte, som han havde mest haand i hanke med — til en slags oprør mod de danske i almindelighed og missionæren i særdeleshed. Naar han om aftenen skulde holde bøn og andagt med dem, »brugte han at tale Ondt om de Danske til de forsamlede Grønlændere, og at tillægge dem alle forskiellige Forseelser, Laster etc.« Det var ikke svært at paapege forhaandenværende eller kendte eksempler, som kunde støtte hans paastande. For at gøre dybere indtryk paa Grønlænderne og faa dem med sig erklærede han, at han talte »besadt af Guds Aand, naar den kom over ham«. Den havde blandt andet aabenbaret ham, at han skulde kunne genopvække døde — at han havde forkyndt dette bevidnedes af overassistentens grønlandske hustru og Grønlænderinden Arnarsak. Fremdeles lod aanden ham vide, at polygami nu var tilladt for de udvalgte og troende, hvorefter han erklærede, at han selv vilde gaa i spidsen ved at tage sin pige Juditha til sin medhustru.

Inden det kom hertil var Sverdrup begyndt at ane uraad, rimeligvis varskoet af de mere besindige og velmenende medlemmer af menigheden, først og fremmest *Arnarsak*. Denne nu aldrende kvinde var en discipel af Poul Egede, ved hvis forkyndelse hun var bleven vakt og som havde undervist og døbt hende i Christianshaab 1734. Hun fulgte med ham til Danmark 1740[1]) og opholdt sig et aar i København. Hun var en dyb natur og en oprigtig troende og

[1]) Paa vejen gik skibet ind til Farsund, og hun var en søndag tillige med Poul Egede og en ligeledes hjemrejsende grønlandsk dreng i kirke i Vanse paa Listerlandet. Sognepresten, magister Tyrholm, fik Poul Egede til at katekisere med dem paa grønlandsk under menighedens udelte interesse. (Egedes journal sd. 209.)

meget from kvinde, i hvem kristendommen havde slaaet dybe rødder og virkelig var bleven liv, velsagtens en af de ivrigste og alvorligste kristne i missionens første tid. Baade i Grønland og i Danmark var hun Egede til stor gavn i missionsarbejdet, dels ved at missionere blandt sine landsmænd og dels ved at hjælpe med ved bibeloversættelser.[1]) Efter sin hjemkomst til Grønland var hun de vekslende missionærer en god hjælp og støtte i deres arbejde baade blandt de døbte og hedningerne. Nu blev hun ogsaa en støtte for Sverdrup — omtrent hans eneste i den første svære tid, da han uden støtte fra sine landsmænd maatte tage kampen op mod kateketens fordærvende indflydelse. — Da han nu var begyndt at ane uraad, saa han kateketen mere paa fingrene i hans arbejde end før, og dette har sandsynligvis været grunden til, at denne for yderligere at styrke sin stilling drev sagen paa spidsen ved at fremsætte de ovennævnte hasarderede paastande. Tilladelsen til polygami var jo nemlig vand paa Grønlændernes mølle; det havde været almindelig skik i den hedenske tid og var noget af det, der var vanskeligst at udrydde; endnu saa sent som i 1791 maatte missionskollegiet omsider bekvemme sig til at give de katekumener, som havde en medhustru, lov til at blive døbt uden at skille sig ved denne. De døbte fik selvfølgelig aldrig lov til at tage medhustruer. Netop derfor var det her opstillede falske dogme saa farligt.

Saasnart Sverdrup erfarede de sidste udslag af kateketens bestræbelser for at holde sin position, satte han sig energisk imod dem, først ved at prøve paa at tage ham med det gode og gentagne gange søge at tale ham til rette i vidners overværelse. Men »til ingen Nytte«. Det gjorde kun ondt værre. Nu slog hans »Sværmerie« ud i lys lue. Først indfandt han sig en 3 ugers tid igennem hver aften, naar Sverdrup holdt andagt for Grønlænderne eller bivaanede aftenbønnen, i det paagældende hus, hvor han da støjede, raabte op, haanede presten for hans mangelfulde sprog og udtale, og gjorde saa mange optøjer, at de tilstedeværende »bleve forargede og kunde ikke bare sig for Latter«. Og herved blev det ikke. Om aftenen den 16. marts faldt han i et »svært Raserie«, som var »til megen U-leylighed og Bryderie« for alle ved kolonien, idet det ytrede sig ved at »skraale og skrige, rive Vinduer i toe,[2]) slaae sin Kone og

[1]) Poul Egede: Journal 98 f., 117, 174, 206 f., 209 f., 212 f.
[2]) Vinduerne i de grønlandske huse bestod dengang altid af udspændte sælhundetarme. Derfor bogstavelig »rive«.

andre siine Huus-Folk, saa at han undertiden er maatte bleven holdt af 3 á 4-re Mand.« Ved et af disse anfald — — vidner overassistenten — gik han saa vidt »at han endog rykkede mig i Haaret og sparkede mig godt udi min Ryg.«

Hvad der har været grunden til disse anfald er vel ikke til at afgøre med sikkerhed. Overfor missionskollegiet undskyldte han sig med, at de var udslag af hans svage helbred; han siger, at han »er nu kuns svag og brøst-fældig i mange Maader.« Mange aar senere — i 1776 — vilde han hævde, at aarsagen til raserianfaldene var den, at Sverdrup »befalede mig at oversætte til Grønlandsk et aabenbare Skriftemaal.« Dette gjorde han, men saa fandt Sverdrup det for haardt, sagde at han maatte ændre det og skyndte paa ham, hvorover han blev konfus. Dette lyder dog for opstillet og er næppe andet end et forsøg paa at vælte skylden over paa Sverdrup. Da han afgav denne erklæring, var han nemlig atter i fedtefadet og kunde behøve kraftige undskyldningsgrunde. Det er mere sandsynligt, at Sverdrup og de andre Evropæere ved stedet kan have ret i deres antagelse. De mente, at »raseriet« var forstilt, dels for at han derigennem kunde dække sig selv, og dels for at gøre situationen uholdbar og uudholdelig for Sverdrup. Denne antagelse støttes i høj grad ved, at kateketen nogen tid i forvejen havde »spaaet«, at der forestod ham en heftig sygdom, og at han i den senere tid havde trakteret Grønlænderne stærkt med dansk proviant, »meere end hans Formue kand tillade.« Nu kunde Sverdrup forstaa, hvorfor han var »i trang« og maatte laane penge! — Men det er dog ikke rimeligt, at det har været en blot og bar simuleren. Det kom nemlig ofte igen i hans senere liv. Det er derfor troligt, at han virkelig til tider har været noget forstyrret, rimeligvis af storhedsvanvid — eller har han været epileptiker? — men at han tillige selv kan have været istand til at fremkalde disse tilstande, naar de passede i hans kram.

Sverdrup vilde nødig gribe til voldsomme midler mod sin medhjælper. Selv ved hans »raserie« gik han derfor i begyndelsen frem »paa det lemfældigste og taalmodigste«, og forsøgte at lade ham »forestaae sin Tieneste det længst muelige.« Men det blev selvfølgelig umuligt. Da han nu ikke kunde skaffe sig øre i menigheden, saalænge kateketen gik frit omkring, og han nødig vilde gribe til at sætte ham i forvaring, forsøgte han at faa missionær *Stage* fra Claushavn over til sig, for støttet af dennes større erfaring og sprogkundskab at kunne modarbejde den ødelæggende indflydelse. Men det lod sig ikke gøre paa den aarstid, fordi

isfjorden var ufarbar. Stage havde allerede tidligere mere end en gang opfordret Sverdrup til at flytte til Claushavn for at undgaa ubehageligheder, men Sverdrup vilde under ingen omstændigheder forlade sin post.

Det blev derfor nødvendigt alligevel at gribe til skrappere forholdsregler og ty til den verdslige myndighed — af hvilken der dog ikke var meget i Grønland dengang. I Hans Egedes tid var der bleven oprettet et slags »koloniraad«, bestaaende af missionæren eller missionærerne, hvis der var flere — købmanden, assistenten og et par af haandværkerne. Raadet skulde træde sammen og træffe bestemmelser, forholdsregler og afgørelser i alle vigtigere sager og forhold kolonien og dens beboere vedrørende. Efter Hans Egedes tid var disse raad dog ikke bleven meget benyttet og havde aldrig faaet den tilsigtede betydning, skønt handelsdirektionen fornyede bestemmelsen om dem og holdt paa dem. Men nu fordrede Sverdrup i anledning af kateketens forhold sammenkaldt »det af den høye Direction anordnede Raad« for at drøfte og ordne sagen. Det skete ogsaa. Raadet holdt møder i missionærens stue hver dag fra 1. til 6. april 1765; tilstede var presten, »oberassistenten«, assistenten, tømmermand *Jørgen Reimer,* bødker *Gratie* og baadsmand *Mikkel Adamsen.* Deres vidnesbyrd om sagen var ens og stemmede med de afhørte vidners forklaringer. Raadet traf da efter modent overlæg den bestemmelse, at kateketen skulde »holdes i Forvaring paa Colonien« til skibets ankomst om sommeren, hvorefter han skulde hjemsendes til Danmark med det.

Det viste sig imidlertid lettere sagt end gjort. Der var ingen plads til ham »paa Colonien« — eller man vilde ikke have ham der — og hans »raserie« vedblev stadig, hvorfor han fra 7. april til 12. august maatte holdes »i Arrest paa sit Kammer«. En tid lang maatte han endog holdes bunden. Dette medførte mange ubehageligheder for Sverdrup. Kateketkammeret laa i missionshuset, hvor Sverdrup boede, og var »kun skildt fra min Stue og Seng ved en tynd Bræddevæg«; Sverdrup fik derfor i den tid ikke megen søvn. Ingen af de andre danske vilde paatage sig at bevogte den fangne, Sverdrup maatte derfor selv gøre det eller, som han kalder det, være »Arrestforvarer«. Da alle de andre Evropæere paa grund af kulde og mangel paa brændsel var flyttet fra kolonihuset i deres grønlandske huse, var Sverdrup ganske ene »paa Colonien«, som laa afsides, sammen med Lange; han vilde derfor have et par af de danske folk til i hvert fald at sove dernede — men det vilde de ikke engang,

hvorfor han maatte leje et par Grønlændere dertil, oven i købet »paa egen Bekostning«; han kom derfor i gæld til missionskollegiet.

Det var jo imidlertid saa sin egen sag for en ung nyankommen missionær at hjemsende en ældre og — i det mindste i kollegiets øjne — veltjent dansk kateket, som tilmed var gift og havde grønlandsk familie. Sverdrup vilde derfor ikke slaa sig til ro og nøjes med sine kolonifællers kendelse alene. Det forekom ham for risikabelt, tilmed da han selv forrige sommer havde udtalt sig rosende og anerkendende om kateketen og hans virksomhed tildels netop udfra kolonifællernes beretninger og vidnesbyrd. Han sammenkaldte derfor, da sommeren kom, for sikkerheds skyld alle de embedsmænd, som han kunde faa fat paa, til et møde i Jakobshavn i august maaned, for at høre deres mening, om hvad der burde gøres med kateketen, om han straks burde hjemsendes, eller om man ikke hellere foreløbig skulde nøjes med at sende ham til Egedesminde ifølge et tilbud fra købmanden der, forhenværende dansk »Cathechete« Msr. *Johs. Pedersen Dorf*, som »ikke er aldeles uvillig til at have ham under Opsigt, indtil Collegiets Resolution kand foreligge ad Aaret.« Det var mange der fulgte Sverdrups indbydelse. Mødt var missionærerne *Glahn* fra Holsteinsborg, *Stage* fra Claushavn og den nyankomne *J. Drejer*, købmændene *Svanenhielm*, *Dorf* og *Hind* og assistenterne *Wulff*, *Hammond* og *Smidt*. De fleste af disse vil vi træffe igen senere. De blev dog — i en resolution dateret Jacobshavn den 13. August 1765 — alle enige om, at hjemsendelse var at foretrække for forflyttelse. Det er værd at lægge mærke til, at derved erklærede de paa prægnant maade, at kateketen efter deres mening var uskikket til fortsat tjeneste i Grønland. Saa meget mærkeligere bliver missionskollegiets holdning i denne sag.

Trods denne utvetydige afgørelse var Sverdrup dog ikke rolig. Med næsten ængstelig samvittighedsfuldhed var han stadig meget betænkelig ved at lade kateketen rejse til Danmark. Han gjorde det, og hjemsendte samtidig alle akter og erklæringer i sagen samt en udførlig beretning om denne, dens forløb og farlighed. Men han ventede sig ubehageligheder fra kollegiets side, rimeligvis fordi han bebrejdede sig selv, at han ikke paa et tidligere tidspunkt havde kunnet opdage det rette forhold og grebet ind deri. Han tænkte sig endog muligheden af at blive kaldt hjem for at staa til ansvar, og mente vist i grunden, at han burde følge med straks. Det kan og vil han imidlertid ikke. Hans sam-

vittighed gør ham det aldeles umuligt at forlade sin post under de forhaandenværende forhold. Kollegiet havde opsendt missionær Drejer med ordre til at afløse Sverdrup, som skulde tage Claushavn efter missionær Stage, der rejste hjem. Overassistenten i Jakobshavn havde faaet ordre fra handelsdirektionen til »paa hans venlige Anmodning at blive ham assisteerlig« ved flytningen med »Compagniets Fahrtøyer«. Man skulde synes, at denne ordre maatte komme som en »deus ex machina« for Sverdrup. Men det vilde ikke ligne denne at se det saaledes. Han bliver »nødt til at handle imod Collegiets Ordre«. Alle de »Fortrædeligheder«, som kateketens forhold og optræden havde forvoldt, havde haft »U-Roe og Spectacler iblandt Grønlænderne« til følge, havde endog foranlediget, at mange uvornheder gik i svang mellem de døbte. Ogsaa hans stilling overfor Evropæerne var prekær — vi skal siden høre nærmere derom. Det var derfor ikke behagelige udsigter at blive under, Sverdrup var endda ikke vis paa, om hans liv vilde være sikkert, eller hvad han kunde blive drevet til — det er ikke udelukket, at dette bliver »det sidste Brev til Collegiet« fra ham. Men netop derfor kan han ikke forlade sin mission — hverken for at gaa til Claushavn eller til Danmark — og overlade den til en nybegynder. Det vilde være uforsvarligt baade overfor Drejer og overfor menigheden. Han lader derfor Drejer gaa til Claushavn og bliver selv i Jakobshavn for personlig at tage stødet af og søge at bringe orden i forholdene. Hvis dette lykkes ham, skal han gærne komme hjem næste aar for at staa til ansvar for sine bestemmelser og sin adfærd i denne sag. Det vilde i saa fald være det bedste, om Drejer ogsaa kom hjem for at vidne i sagen; han havde nemlig ogsaa »i denne første Tid her maattet erfare en u-oprigtig Omgang baade imod sig selv og imod mig.« *Men* — Sverdrup var paa den anden side trods det oplevede kun bleven bestyrket i sit forsæt at ville lægge sin livsgerning i Grønland. Han siger nemlig: »Jeg for min Deel vægrer mig ikke ved at gaae herover igien, for at giøre Tieneste, saalænge Gud dertil vil forunde mig Kræfter.«

* *
*

Det var synd at sige, at missionskollegiet gjorde, hvad det kunde, for at støtte Sverdrup. Vel fik han aldeles ingen bebrejdelser for sit forhold i sagen. Heller ikke dadledes han,

fordi han paa egen haand havde forandret kollegiets bestemmelser og sendt missionær Drejer til Claushavn, medens han selv blev ved Jakobshavn. Ligesaalidt var der tale om at kalde ham hjem for at staa til ansvar. Men paa den anden side giver kollegiet ham ikke et eneste rosende ord for hans ubestridelige konduite i den vanskelige sag eller paa nogen maade trøster eller styrker ham. Det synes nærmest, som om det mener, at han har været nervøs, overvurderet sagens farlighed og overdrevet i sine indberetninger. Dette er naturligvis en følge af, at kateketen ved sin hjemkomst har fremstillet sagen paa sin maade og i sin favør — det var dog ikke saa rent fejl, at Sverdrup havde haft en følelse af, at han egentlig burde være rejst med hjem selv som part i sagen; den personlig nærværende har altid den bedste chance. Det eneste, kollegiet nævner om sagen, er at det ser en undskyldning for Sverdrup med hensyn til de større udgifter for missionen, som han i det paagældende aar har maattet gøre, i »de med Cathecheten paakomne U-roeligheder, der ventelig have udkrævet en og anden Extra-udgift.«[1])

Naa, dette var nu ikke det værste. Sverdrup maatte altsaa undvære kollegiets ros og trøst. Han kunde jo ogsaa undvære den, idet han vidste med sig selv, at han havde gjort hvad han kunde og hvad han ansaa for det rigtigste, noget han som nærværende og med det umiddelbare ansvar bedst kunde dømme om. Men kollegiet gjorde noget meget værre. Trods alle de ved Jakobshavn i 1765 forsamlede herrers enstemmige erklæring sendte man — horribile dictu — kateketen *tilbage til Grønland* aaret efter. Han synes at have været i besiddelse af en ualmindelig evne til at dupere og indtage folk for sig. Kollegiets bevaagenhed vandt han snart. Han gjorde ydmygst undskyldning for sin optræden — som kom af, at han havde været en syg mand i den tid! — og opnaaede ikke blot, at han ikke blev afskediget, men endog beholdt sin fulde gage med alle emolumenter i »permissionsaaret«. Det fremgaar af de iøvrigt meget faa oplysninger om forholdet, at det har været inspektøren ved vajsenhuset, etatsraad *Johs. Finckenhagen*, medlem af og sekretær i »Collegio de cursu evangelii promo-

[1]) Pro memoria fra missionskollegiet af 16. april 1766. — Det ligner ganske kollegiet i første række at tænke paa udgifterne; det var nødt dertil, da »Cassens Tilstand« altid var slet, men det betoner det alligevel altfor stærkt og ensidigt. Hensynet til udsendingerne, til missionens og menighedens tarv burde dog gaa forud for alt.

vendo« — en mand, der forøvrigt var meget interesseret i missionen og ogsaa privat stod missionærerne bi med raad og daad — som især var indtaget af ham, havde medlidenhed med ham og tog sig af hans sag. Det maa dog bemærkes, at han ogsaa skrev privat til Sverdrup og »trøstede og opmuntrede« ham, hvad Sverdrup var glad ved og takkede for, hvorfor han vel næppe har anet, at det var den samme mand, der især protegerede hans kontrapart.

Msr. Cathecheten opsendtes altsaa atter til Grønland 1766. Dog skulde han anbringes i Umának og maatte ikke vise sig i Jakobshavn. Han skulde ogsaa sende Sverdrup en skriftlig afbigt, som han tillige skulde vise sin nye overordnede, missionæren i Umának. Men trods alt dette var missionskollegiets handlemaade afgjort forkastelig. Hans genopsendelse — om hvilken Sverdrup ikke engang fik noget at vide før han saa ham! — maatte tage sig mærkelig ud i alle deres øjne, som kendte hans forhold og optræden i Jakobshavn, og for hans tilhængere og enhver, der havde det mindste mod Sverdrup, maatte den se ud som en desavoueren af denne, og altsaa yderligere komme til at forværre hans stilling og vanskeliggøre hans arbejde. Men kateketen holdt sig ikke engang de givne ordrer efterretlig. Det skib, hvormed han rejste op, gik først til Ritenbenk. Herfra skulde han »træffe Anstalter til at faa afhentet sin grønlandske Familie« i Jakobshavn, men det gjorde han ikke. Han rejste selv ned efter den, og da han kom derned, optraadte han brovtende og pralede stærkt af »de mange Fordeele, som hans Hiem-reyse havde skaffet ham«, og brugte bl. a. det udtryk: »mine Fiender vilde gierne dronet mig i en Skaal Vand« — men sé, de store herrer i Danmark havde holdt haanden over ham! At dette maatte fuldstændig tage al brod af kollegiets smule forsøg paa at hævde Sverdrups ret og ære og støtte hans stilling overfor Grønlænderne og Evropæerne i landet, er en selvfølge. —

Denne katekets levnedsløb er i det hele taget et saadant vidnesbyrd om, hvilke misgreb missionskollegiet kunde begaa i sin ledelse af missionen, at det fortjener at kendes.

»*Cathechete Msr. Jacob Paulsen Møller*« var vistnok født 1737, mistede tidlig sine forældre og anbragtes paa vajsenhuset i København. Her bestemtes han til kateket i Grønland, forberedtes af Poul Egede og udsendtes 1751 til Christianshaab sammen med 3 andre vajsenhus-drenge. En af drengene døde snart og en hjemsendtes som uskikket til Grønland. De to andre, Møller og den ovenfor nævnte

Wulff,[1]) viste sig flinke og perfektible. De undervistes i grønlandsk af missionær Bloch og kateket Jens Pedersen Mørk, og gjorde hurtig og god fremgang. De forstod ogsaa udmærket at omgaaes Grønlænderne, saa deres lærere var i alle maader veltilfredse med dem. Allerede i 1752 under den i forrige afsnit omtalte farlige epidemi, som truede med at blive til ubodelig skade for missionen omkring isfjorden, var de to unge mennesker til stor nytte, idet de selv holdt modet oppe, og ligesom missionæren og kateketen opsøgte de Grønlændere de kunde naa til, talte med dem om Guds rige og opmuntrede dem til udholdenhed. Under den paafølgende vækkelse arbejdede de meget ihærdigt, opholdt sig skiftesvis længere tid ad gangen hos Grønlænderne paa de fjernere bopladser, lærte børnene og de yngre at læse, og opvakte hos mange lysten til at døbes, ligesom de selv blev fuldstændig vænnet til Grønlændernes levemaade og indlevet med dem baade i sprog og tankegang. Det var for en stor del paa grund af deres medvirken, at miss. Bloch i vinteren 1752—53 kunde døbe 34 hedninger ved Claushavn.

Ogsaa miss. Peder Egede havde stor nytte af Møller, benyttede ham meget som pionér hos de fjernere boende, og ventede sig endnu mere af ham med tiden. I det aar, da miss. Thrane ved sit sørgelige selvmord havde gjort hele Diskobugten presteløs, var Møller en af dem der holdt missionen oppe. Han var da — omtrent 1757[2]) — bleven gift med en indfødt og tillige med *Dorf*[3]) ansat som kateket i Jakobshavn, hvor hele den derværende ikke ringe kristne menighed boede i to store grønlandske huse hos kateketerne, som derved havde den ønskeligste lejlighed til at paavirke dem, vogte paa dem og føre dem fremad i kristendom. Da miss. *Fabricius* 1759 kom til landet, var Møller ham en god støtte og underviste ham troligt og godt i grønlandsk. Fabricius tog ham med sig til Ritenbenk for at benytte sig af ham som sproglærer og medarbejder, og stillede ham i udsigt, at han ad aare kunde komme til at overtage en ny, selvstændig mission ved den nyanlagte koloni i Umánakfjorden.[4]) Her

---

[1]) *Chr. Fred. Andreas Wulff*, f. $^{11}/_{10}$ 1736; sendtes til Holsteinsborg som kateket og handelsassistent samtidig. Kort efter udgik han af missionens tjeneste og blev fast assistent i Holsteinsborg. 1764 konstitueredes han som købmand sammesteds. 1767 tog han afsked og rejste til Danmark, hvor han senere blev pakhusskriver ved det islandske, færøiske og finmarkske pakhuskontor i København.

[2]) Ansøgning til missionskollegiet om ægteskabstilladelse 16. maj 1756.

[3]) *Johannes Pedersen Dorf* kom til Grønland 1739 som kateketelev, og blev en meget dygtig missionsmedhjælper. Benyttedes med missionskollegiets tilladelse af handelsdirektionen til undersøgelsesrejser i Diskobugtens nordlige del og var medanlægger af kolonien Ritenbenk 1755. Derefter gik han i handelens tjeneste og var bestyrer af Egedesminde 1762—79. + 4. jan. 1787 i Egedesminde. Han var gift med en Grønlænderinde Mette. 2 af hans sønner blev handelsassistenter, den ene af disse blev gift med en datter af kateket Møller.

[4]) Fenger: Hans Egede og den grønl. miss. 292, 294, 302, 310, 312.

har han muligvis ogsaa virket, men kun en kortere tid, thi ved Fabricius' hjemrejse i 1763 overlod denne ham Jakobshavns mission, som han altsaa forestod et aar paa egen haand. Her begyndte imidlertid det sværmeri og galskab hos ham, som skulde komme til fuldt udbrud i vinteren 1764—65 og foranledige hans hjemsendelse som uskikket til missionens tjeneste.

Da Møller i 1766 — efter mod kollegiets ordre selv at have hentet sin familie i Jakobshavn — kom til Umának, modtog missionæren der, *Jonas Gill*,[1]) ham med blandede følelser. Kollegiet havde anbefalet Møller til ham, men bedt ham skaane ham noget paa grund af hans »svage helbred« og ikke bebyrde ham med for meget arbejde. Allerede dette kunde være nok til, at Gill, som stod i en stor og anstrengt virksomhed, ikke var saa glad ved at faa en medarbejder, som nemt maatte kunne blive mere en hemsko end en støtte. Da kollegiet havde sendt ham op og anbefalet ham, turde missionæren dog ikke andet end modtage ham vel og sige tak til. Men da Møller efter ordre forelagde ham sin skriftlige afbigt til Sverdrup, blev Gill meget forfærdet; han gennemlæste den »med største Bestyrtelse«, og »bæver ved Tanken om, at sligt atter kunde indtræffe her ved Omenak.«

Det varede heller ikke længe, før miss. Gills ængstelige anelser bekræftede sig. I vinteren 1767—68 »faldt *Jacob Poulsen* igien en Tid i sin gamle Svaghed.« Det begyndte 14. februar 1768. Han fik atter anfald af »Raserie« og forargede baade hedninger og døbte ved falske lærdomme og uanstændig opførsel. Gill beklager sig stærkt derover i sin indberetning til missionskollegiet af 15. august 1768: »Her ved Steden er det nu næsten umueligt at beholde ham længere«, idet nemlig »ingen, som kiender hans Opførsel, vil have med ham at giøre.«

Kollegiet maatte da, saa nødig det vilde, give miss. Gill fuldmagt til at handle, som det syntes ham forsvarligt overfor »*Cathechete Msr. Jacob Poulsen*«. Han blev derfor, efter allerede i lang tid ikke at have gjort tjeneste, afskediget i 1769. Gill siger i denne anledning, at fortrædelighederne med kateketen ofte har »sadt mit Sind i saare bedrøvet Tilstand«, og at de er en af grundene til at han nu snart maa søge hjemgang.

Imidlertid forlod Møller ikke Grønland foreløbig. Han var vel været betænkelig ved at rejse til Danmark med sin grønlandske familie, der bestod af konen og 3—4 børn. Han havde heller ikke endnu opgivet haabet om at komme til at spille en rolle i Grønland. 10. august 1770 skriver han til missionskollegiet og beder dette »forhielpe« sig til at komme i handelens tjeneste som assistent, enten ved Umának eller Ritenbenk. Det kunde der dog ikke være tale om. Kollegiet

---

[1]) *Jonas Gill*, f. paa gaarden Gild i Oddernes 1. april 1738, theol. kand. 1760, miss. Umának 1765—71, kom først hjem 1772, da han maatte overvintre i Godthaab. 1773 sogneprest til Nes i Hallingdal, 1784 forflyttet til Høland i Nedre Romerike, entl. 13. sept. 1805, + 23. jan. 1807 paa Nodheim i Høland hos sin svigersøn, senere oberstløjtn. Haagen Heyerdahl.

kunde ikke engang have anbefalet ham dertil, selv om det ellers vilde, da det nemlig vidste, at han havde været forsøgt i handelens tjeneste, men uden held. Umánaks købmand, *Bruun*,[1]) havde af medlidenhed med manden en tid prøvet ham som »Arbeyds-karl« ved kolonien, men maatte kassere ham som ubrugelig. Missionær Gill siger forøvrigt herom: »Arbeydskarl vil han aldeles ikke være. Han begyndte ellers i Skibstiden paa sit gamle Brouteri og Pukkeri, men da han mærkede sig ingen Kost at faae, med mindre han vilde ærkiende Øvrighed over sig, gik dette ham saa nær til Hiertet, at det aftvang ham Taarer.«

Endnu 1772 er Møller i Umának, nærmest som en slags pensionist. Han fik nogen understøttelse af missionen, dog ikke mere end at han har maattet arbejde for at erhverve noget selv, enten ved fiskeri eller rimeligere sælhundefangst med isgarn, som netop i disse aar var indført i Umának af købmand Bruun. I august 1771 døde hans kone, hvorfor Gills eftermand beder missionskollegiet kalde ham hjem, »da han stadig i Følge sin gamle Skik er til Forargelse.« 24. juli 1772 ansøger Møller selv kollegiet om tilladelse til at rejse til Danmark med sine børn. Kollegiet er dog bange for at faa hele familien at forsørge og betænker sig derfor meget derpaa. Da det nu imidlertid har vist sig, at missionærernes besværinger og anmodninger om at blive fri for Møller ikke frugter, rykker købmanden i marken. 5. marts 1773 skriver købmand *Hammond*[2]) i Umának til kollegiet, at Møller nu »er til ingen Nytte, hverken til Collegii eller Compagniets Tieneste.« Han bønfalder derfor kollegiet om at tage manden hjem, »da mand ingen Tiid kand viide sig sikker, at hand kunde giøre en U-lykke, enten paa Danske eller Grønlændere.« Denne henvendelse frugtede endelig saa meget, at kollegiet kaldte ham hjem, men vilde ikke give ham lov at tage børnene med. Møller erklærer hertil, at han »kand icke forlade sine Børn.« Da kollegiet imidlertid ikke vil strække sig yderligere, bekvemmer han sig endelig til at rejse hjem 1775 uden børnene. Det er uden tvivl Sverdrup, der har faaet ham overtalt dertil. Da denne i 1774 som provst var paa visitats i Umának, saa han klart, til hvor stor skade Møller var for missionen, og at man for enhver pris maatte skille sig af med ham. Han har derfor sikkert lovet ham, at missionen skulde tage sig af børnene, hvis han vilde rejse; det gjorde den nemlig, omend ikke med kollegiets gode vilje. Ligeledes eftergav

---

[1]) Løjtnant *Johan Henrik Bruun* (el. Brun), f. 1732. Anlagde kolonien Umának 1758 og var købmand der til 1770, da han hjemgik. + 8. sept. 1796 som forvalter ved kgl. grønl. handels pakhus i Kbhn. — Bruun var — i modsætning til de fleste af sine kolleger dengang — meget missionsvenlig.

[2]) *Johan Christopher Hammond*, utvivlsomt af den norske slægt, var 1760 handelsassistent i Claushavn; gift med Grønlænderinden Amalie; + som bestyrer af kolonien Umának 14. april 1778. Har endnu en talrig efterslægt i Grønland. Han stillede sig ligesom sin forgænger i et meget venligt forhold overfor missionen og var en personlig ven af Sverdrup.

Sverdrup ham den ikke ubetydelige gæld, han stod i til ham fra 1764—65.

Nu skulde man da tro, at missionskollegiet omsider havde faaet tilstrækkeligt af manden. Men nej! Den utrolige evne til at dupere og insinuere sig, som Møller var i besiddelse af, og som allerede engang havde staaet sin prøve, kom ham atter til gode. Det lykkedes ham atter ved sin personlige nærværelse at stille sin sag i et bedre lys overfor kollegiet. Ved denne lejlighed var det, at han afgav den omtalte mærkelige erklæring om oprindelsen til sine »Raserie-anfald«, hvor han søger at vælte skylden over paa Sverdrup. Hvadenten nu dette lykkedes ham eller ikke — nok er det, han fik atter sin hjemrejse omsat til »et permissionsaar« og opsendtes igen aaret efter, denne gang til Holsteinsborg. Det brev af 17. august 1776, hvori han melder kollegiet sin ankomst hertil, er komplet forvirret og viser tydelig, at manden ikke er ved sine fulde fem. Det varede da heller ikke længe, inden der paany indkom klager over ham. 1776 skrev missionskollegiet til missionæren i Umának, at »da vi sende *Jacob Povelsen* i Aar over, som *Cathechete* til Landet igien, saa maae hans Børn søge ham, hvor han opholder sig.« I henhold hertil havde missionæren om vinteren sendt børnene over land til Ritenbenk, hvorfra »de bleve befordrede sønder paa af Hr. *Proust Sverdrup* gratis.« Men allerede aaret efter skriver kollegiet, at missionæren ikke skal bekymre sig videre om Møllers børn, som »faaer at henholde sig til Handelen«, idet »*Jacob Povelsen* er Os berettet at være i den Stand, at vi ey kand være enten tient med, eller være bekiendt at have ham længere i Missionens Tieneste.« Det er betegnende — men forstaaeligt — at en vis undseelse synes at have afholdt kollegiet fra at meddele Sverdrup dette — skønt det havde været korrekt at gøre det, da han var landets provst.

Møller var dog langtfra færdig med Grønland endnu. Trods sin skarpe udtalelse kaldte kollegiet ham ikke hjem, men forsøgte nu hvad en flytning kunde virke. 1777 fik han ordre til at begive sig til Egedesminde. Han kom der dog først 14. maj 1778. Hvorvidt forflyttelsen har virket til det bedre eller ej, vides ikke. Hans senere virksomhed som kateket er ukendt. Missionærernes indberetninger fra disse aar er brændt med vajsenhuset. Det eneste der vides om ham er, at han tænkte paa at gifte sig igen. 12. august 1778 indsender en Chr. Swenstrup i København en ansøgning til missionskollegiet for at opnaa hjemrejsetilladelse for sin svoger »*Cathechete Møller*«. Denne har bedt svogeren om at skaffe ham en kone, og beskrevet de egenskaber, han ønsker hos hende — men *det* tør Swenstrup dog ikke paatage sig og beder derfor, om Møller maa komme hjem »for at søge sig en Hustru.« Det vides ikke, om han fik tilladelsen. Maaske fik han den, men ikke straks. I marts 1782 er Møller nemlig i København, hvor han har opholdt sig siden sidste sommer. Men han erklærer sig ude af stand til at rejse til Grønland foreløbig paa grund af sygdom. Han maa dog snart være kommen sig igen, thi 30. april meddeler missionskollegiet Egedesmindes missionær, at »der til Understøttelse saavel i Sproget som i Deres Embede« vil

blive opsendt »en dansk *Cathechete Msr. Jacob Poulsen;*« han vil medbringe »sine Sønner, af hvilke een maaskee kunde uddannes til *Cathechete*«. Møller kom dog aldrig mere til Grønland. I begyndelsen af september 1782 gik han — om med eller uden ny kone vides ikke — ombord i skibet »Sukkertoppen«, som skulde til Diskobugten for at overvintre og drive hvalfangst næste foraar. Men 31. december forliste det paa den norske kyst — rimeligvis under forsøg paa at gaa i vinterhavn — og Møller var blandt de ved denne lejlighed omkomne. Han var ikke nogen Krøsus. Hans efterladenskaber solgtes ved auktion for 14 rd. 4 mk. 1 sk.

Saaledes endte *Cathechete Msr. Jacob Poulsens* saga. I sig selv er den ikke uinteressant. Men den vokser betydelig i interesse, naar man ser den paa baggrund af den gerning, han var sat til at udføre i et dels hedensk, dels nykristnet folk. Maatte det end menneskeligt set være en triumf og en tilfredsstillese — og man kan sige oprejsning — for Sverdrup at se, i hvor høj grad hans bedømmelse af manden var rigtig, og i hvor høj grad hans mening om hjemsendelsens nødvendighed stadfæstede sig — saa har han dog langtfra kunnet føle det saaledes, men tvertimod som en hjertesorg, fordi denne triumf maatte blive saa dyrekøbt. Det er jo nemlig uomtvisteligt, at den skade og fortræd, kollegiets holdning overfor manden og dennes stadige genansættelse og triumferende tilbagevenden har voldet missionen, er saa stor, at den ikke lader sig maale. Hans personlige uheldige paavirkning strakte sig fra Umának i Nordgrønland til Holsteinsborg i Sydgrønland — men hans nedbrydende indflydelse er gaaet meget videre i et folk, hvor rygter breder sig saa at sige med vinden og stedse vokser som en lavine.

Missionskollegiet har ingen undskyldning for sin handlemaade i mandens tidligere fortjenester af missionen, thi disse maatte komme i anden række overfor hensynet til missionens tarv og fremme; ej heller i den overvejelse, at en mand som Jac. Poulsen Møller, der fra sit 14de aar havde opholdt sig i Grønland, ikke kunde du til nogensomhelst stilling eller arbejde i Danmark eller Norge, thi det hensyn vilde være sket bedre — og i længden billigere — fyldest ved at give manden en selv nok saa stor pension eller understøttelse for resten af hans levetid, hvor lang denne end maatte blive. At sende ham til Grønland igen gang paa gang var for missionskollegiet en haan mod sig selv, en fallit-

erklæring med hensyn til ansvarsbevidsthed og forstaaelse af missionens tarv, og en ustandselig læggen sten i vejen for missionærerne — og da i første række for Sverdrup.

Det siger sig selv, at en saa bevidst nedbrydende virksomhed som den, kateket Jacob Poulsen Møller havde udviklet i Jakobshavn over halvandet aar, i et folk, hvor kristendommen var saa ung og ubefæstet, ikke kunde gaa sporløst hen. Følgerne af hans »Sværmerie« udeblev ikke. De var svære og vidtrækkende baade for Sverdrup, for menigheden og for missionen. For denne sidste betød det intet mindre end næsten standsning flere aar igennem, for hin en skade, som der skulde et mangeaarigt energisk og trofast arbejde til at genoprette, — og hvad det betød for Sverdrup, vil det følgende vise.

Middelbart og indirekte kunde følgerne spores i menigheden hele Sverdrups prestetid igennem. I den sammenfattende oversigt over missionens tilstand, som han i foraaret 1789 — efter sin endelige hjemkomst til København — afgav til missionskollegiet, siger han udtrykkelig, at »den U-orden, som ved Anno 64 havde indsneget sig, spores endnu«, især fordi han havde været næsten ene om arbejdet i det store distrikt og ved siden af haft adskillige andre hverv at varetage.

De umiddelbare og direkte følger var usædelighed, ukristelighed, ligegyldighed og en stærk mistillid til kristendommen og kristendomsforkynderen. Sverdrup siger, at »stor U-orden og U-skikkelighed« gik i svang blandt de døbte. Det var især den nye lærdom om polygami, som kateketen udbredte — Sverdrup angiver som den egentlige grund hertil den ægte grønlandske tankegang: »fordi hans Hustru kun fødte ham Døtre«[1]) — der bragte urolighed ind blandt de »over 200 Grønlændere« ved selve Jakobshavn,[2]) »hvoraf endda de fleeste ere u-døbte.« Disse sidste nærede nu absolut ingen betænkeligheder mere ved at leve i usædelighed og polygami, og nogle af de døbte begyndte at smittes af eksemplet og talte om at tage sig medhustruer — en

[1]) Blandt datidens Grønlændere — og langt ned i tiden — var sønner idealet og maalet. Pigebørn var meget ilde ansét. En pige var en »piúngitsok« ɔ: en ingenting, et nul, og det var hos hedningerne skilsmissegrund eller lovlig anledning til polygami, hvis en hustru kun fødte sin mand døtre.

[2]) ɔ: kolonipladsen alene. Ved de nærliggende bopladser — 4—5 i tallet — boede mere end 200 til.

enkelt *havde* allerede gjort det. Sverdrups formaninger frugtede intet eller saa godt som intet. Grønlænderne havde ingen tillid til ham — den havde Møller nedbrudt ved sin haan og spot over ham og hans daarlige sprog — og mange vilde slet ikke finde sig i at høre noget af ham for deres ukristelige liv. Han var overalt udskreget som en »isumaluktok, eller af et ondt Gemytte, blot fordi ieg med Ord og Miiner har givet tilkiende mit Mishag over deres U-ordentligheder.«

Saaledes var stillingen for Sverdrup overfor Grønlænderne, da kateket Møller forlod Jakobshavn og rejste hjem. At disse vanskeligheder forlængedes og snarest forværredes, da han atter kom til Grønland, oven i købet udstyret med »de mange Fordeele, hans Hiemreyse skaffede ham«, er indlysende. I denne anledning udtaler Sverdrup, at han oprigtig ønsker, at Gud vil give Møller naade til »sand Hiertets Forandring«, og lykke til »at udrette noget Godt«, hvor han nu skal arbejde. Men han er unægtelig bange for, at det skal vise sig at være skinhellighed hos manden, og — helt lade være at undre sig over hans genantagelse kan han ikke; han udtaler som sin bestemte mening, at man hjemme har været forud indtaget *for* ham. Overfor missionskollegiet, som mener, at han har set for sort paa forholdene og at »alle opkomne U-ordener og U-roligheder skulde allerede være dæmpede«, udtaler han, at dette langtfra er tilfældet; missionens tilstand er »langt slettere end Collegiet tænker« — dog han vil ikke blive for vidtløftig, da det let kunde udsætte ham for »mere af Collegii Mishag«. Men han vil blot bemærke: hvorledes skulde dog »et eneste svagt, forsagt og modløst Menneske kunne genoprette Alt i saa kort Tiid?« Og hvor skulde »saa hastig af Grønlændernes Sind kunne udryddes den Miscredit, som Religionen var kommen i, da de saae deres gamle Lærer selv under Gudfrygtighedens Skin at foretage de lastværdigste Ting.«[1])

Naar Sverdrup kalder sig et »svagt, modløst og forsagt Menneske«, saa hænger dette sammen med en anden side af Møllers virksomhed og bestræbelser, nemlig den at komme Sverdrup personlig til livs. Hans grunde hertil har været ren og skær jalousi. Ogsaa det lykkedes ham kun alt for godt. Sverdrup ved med sig selv, at han ikke har opgivet ævret overfor Møllers bestræbelser, men gjort hvad han kunde for at holde tingene gaaende i den rette orden og gænge. Han har i vinteren 1764—65 været »dansk Præst,

---

[1]) Skriv. fra Sverdrup til missionskollegiet af 13. august 1766.

dansk Skolemæster, grønlandsk Præst, grønlandsk Skolemæster, ofte tillige selv Kok, og fra 7. April til 12. August tillige Arrestforvarer.« Siden 16. marts har han været ene om hele arbejdet blandt Grønlænderne. Men under alt dette har han »Dag og Nat lidt Fortræd og Forfølgelse, deels af en, deels af anden« — og han siger udtrykkelig, at det altsammen er »stammende fra *Jacob Povlsen*.« Denne har ikke blot modarbejdet hans virksomhed som missionær, men tillige angrebet, bagtalt, nedsat og haanet hans person. Og det med held ikke blot overfor Grønlænderne, men ogsaa overfor dem, hos hvem han dog skulde kunne vente at finde støtte, hans landsmænd Evropæerne. Sverdrup nævner ganske vist aldrig disse direkte — det stemmer med hans noble karakter ikke at ville hævne sig paa nogen eller være angiver — men det fremgaar klart alene af følgende ytring:[1]) »Det er mærkværdigt, at atheistisk-sindede Hyklere ikke i Guds naadige Bevarelse af mig seer Guds Forsyn og alle Tings Styrelse, og bringes til at frygte for den Almægtiges overhængende Straffedom«, thi »atheistisk-sindede Hyklere« kan ikke findes blandt Grønlænderne. Men det fremgaar tillige af flere haandgribelige ting. At Sverdrup ikke fandt den støtte hos sine landsmænd, som han burde kunne vente, har vi set, idet ingen af dem vilde hjælpe ham at bevogte kateket Møller, da denne efter fælles overlæg var »taget i Forvaring paa Colonien«, men tvertimod lagde ham de hindringer i vejen, som de kunde. Vi har ogsaa hørt, at baade han og missionær Drejer havde maattet »erfare en u-oprigtig Omgang« under skibstiden i sommeren 1765; og dette kan kun have hensyn til Evropæerne. Men det værste udslag af — rimeligvis landsmændenes — had og forfølgelse har vi endnu ikke hørt. Nytaarsdags aften 1765 blev »under Skin af Æres-beviisninger« Sverdrups vinduer »forsætligviis udskutte.« Han selv siger ikke mere derom og vil med sin sædvanlige noblesse indskrænke chikanen heri til at han »fik dem ikke siden vedgiort førend den 25de eller 26de Martii.« Dette var nu i og for sig slemt nok, naar man tænker paa, at han altsaa i 3 maaneder i den strengeste vintertid — hvor kulden kan være gaaet op til 35 á 40 grader Réaumur, og hvor solen i den første tid er under horisonten dag og nat — maatte stoppe sine vinduer med klude eller bræddestumper. Men naar man hører den beretning, som missionær *Stage* efter sin hjemkomst aflagde overfor missionskollegiet om denne begivenhed, kan det

---

[1]) I et brev til etatsraad Finckenhagen af 17. august 1766.

ikke nægtes, at den stærkt nærmer sig til overlagt attentat paa liv og lemmer. Stage forklarer det nemlig saaledes: Sverdrup sad og læste i sine bøger, da der hørtes nogle stærke flinteskud lige udenfor vinduerne. Da disse rystede ved de kraftige knald, gik han udenfor for at anmode de skydende om at gaa saa langt væk, at ikke vinduerne skulde sprænges. Han fandt ingen derude. Da han kom ind igen og havde sat sig paa sin forrige plads, »*kom et Skud ind tværs igiennem Vinduet og kastede Stykkerne af Glasset paa Bordet foran ham.*« Sverdrup gik nu atter ud og traf dennegang udenfor døren et menneske, som sagde, at gerningsmanden var en Grønlænder. Næste dag bad Sverdrup købmanden om at lade vinduet forsyne med ruder paany. Det lovede han, men holdt det hen til marts maaned. Saavidt missionær Stages beretning. Men dertil er at bemærke, at det lidet vilde ligne en Grønlænder at gøre noget saadant næsten aabenlyst, medmindre graverende fornærmelse — indbildt eller virkelig — forelaa, *hvis han ikke var tilskyndet dertil af en højerestaaende, som vilde tage ansvaret paa sig.*

Alle disse forskellige genvordigheder — og vel navnlig den sidste oplevelse — fik Sverdrup til at vente sig det værste og var grunden til den ovenfor omtalte udtalelse, at hans indberetning i 1765 mulig kunde blive »det sidste Brev til Collegiet« fra hans haand. At han var forberedt paa alt, kan tillige ses af, at han indtrængende henstillede til kollegiet, at »om han døde i landet i det aar, der kom, hans død da maatte blive undersøgt nøje, for at ingen ærerøvende beskyldning skulde kunne rettes imod hans minde, især til sorg for hans gamle mor.«

I anledning af disse foruroligende ytringer henvendte »det høye Missionscollegium« sig til den hjemkomne missionær Stage og bad om hans erklæring hertil. Den gik ud paa følgende:

1) Maaske tænker Sverdrup paa missionær *Thranes* død for egen haand i Christianshaab 1757. Han blev jo — som kollegiet ved — hadefuldt omtalt og bagvasket efter døden. Hvor meget eller hvor lidt er vel sandt heri? Har ikke hans fjender jaget ham i døden? Og vil ikke det samme kunne hændes igen?

2) Efterat giftermaal med indfødte er bleven almindeligt blandt Evropæerne, ikke blot blandt officererne, men især blandt mandskabet, er det bleven sværere for missionærerne at faa befolkningen til at vise sig fortrolighed. Kommer det ikke af, at naar de gifte danske faar noget imod presten,

saa lader de det gennem deres koner gaa videre til Grønlænderne »paa en hadefuld Maade«? Derfor har Stage faaet det indtryk, at mange Grønlændere holder presten for en farlig mand, som ikke kan forliges med sine landsmænd, gør dem fortræd hvor han kan, hades og afskyes af dem og derfor bør skaffes af vejen paa nemmeste og lempeligste maade. Er dette mon ikke ogsaa en af grundene til Sverdrups sørgelige tanker?

3) Stage har mærket i de sidste aar af sit Grønlandsophold — ikke tidligere — at Grønlænderne mistænker missionærerne for at misbruge de dem til forvaltning betroede »medicamenter« saaledes, at de hjælper dem, de kan lide, og skader andre ved at give dem farlig medicin. Han nævner et selvoplevet eksempel paa denne mistro. Engang havde han givet en gift kvinde, som havde stærk feber, et kølende pulver. Hun døde imidlertid kort tid efter. Hendes mand og hendes far ansaa presten for skyld deri, blev »fornermede« og saa surt til ham. Han mente endog at kunne konstatere, at de tænkte paa at tage blodig hevn derfor. De talte nemlig engang i hans nærværelse — men i den tanke, at han ikke forstod, hvad de sagde — om at de ved en bestemt lejlighed havde været lige ved at naa deres maal; »men Hundene, ieg kørte med, løbede saa rask, at de ikke kunde faa Sigt paa mig.« Er dette ikke en frugt af ildesindede danskes underjordiske arbejde for at jage missionærerne af landet? Dette tilfælde er Sverdrup velbekendt. Han har da muligen tænkt sig, at noget lignende kunde times ham?

Det kan være rimeligt, at Stage saa temmelig træffer Sverdrups tanker. I hvert fald udtaler denne ved en lidt senere lejlighed som sin erfaring, at »Missionairen er en Torden i alles Øyne«, og at han, hvis han formaner eller revser uskikkeligheder i menigheden, kun risikerer »at blive beleet, naar Grønlænderne seer, at jo meere de ere u-lydige imod Præsten, des kierere bliver de for Andre.«[1])

Saadan var de forhold, Sverdrup havde at arbejde under, da han havde tilbragt ét aar i Grønland. De trange tider var kommen tidsnok og var kommen i fuldt maal. Det er næsten uforstaaeligt, at han blev under disse omstændigheder. Især da han med sin store eksamen og som ugift næppe risikerer meget ved at opgive sin stilling og rejse hjem. Eller — hvis han ikke vilde det — med fuld ret

[1]) Skriv. til missionskoll. af 31. juli 1767.

kunde have fulgt missionskollegiets ordre og gaaet til Claushavn, hvor han vilde have faaet paradisiske forhold at virke under sammenlignet med dem, han stod i. Des mere heltemodigt er det, at han blev paa sin post, uagtet han ikke ventede og heller ikke fik den støtte fra sine overordnede, som han med rette burde kunne have gjort regning paa; og desmere maa man beundre den ansvarsfølelse, samvittighedsfuldhed og karakterstyrke, der forbød ham at forlade de dyrekøbte sjæle under denne krise og at overlade missionen i dens forviklede tilstand til en anden. Det er ikke for meget sagt, at næppe én af ti vilde have handlet som Sverdrup gjorde.

Paa grund af kateket Møllers optræden og suspension maatte Sverdrup allerede efter nogle maaneders forløb begynde at arbejde paa egen haand. Han maatte altsaa savne den støtte i sproget og vejledning i arbejdet, som de fleste andre missionærer dengang ellers havde i en med stedet, befolkningen, livsvilkaarene og de aandelige forhold i menigheden og blandt hedningerne velkendt og i missions- og skolegerningen veløvet og ofte veltjent kateket, som tilmed for det meste var grønlandsk gift og i sin grønlandske familie havde et stærkt rygstød for sin stilling blandt Grønlænderne. Og det var netop i de første aar i landet, hvor denne støtte havde mest betydning, at Sverdrup maatte undvære den. Det er dog et spørgsmaal, om ikke han — og derigennem missionen i Jakobshavn — stod sig godt derved. Han blev jo derved tvunget til at lære sig sproget især ved stadig omgang med befolkningen — hvorved han fik ganske anderledes lejlighed til at komme denne nær ind paa livet end de fleste andre missionærer, som tog deres sprogundervisning hos kateketen; og han blev nødt til selv at danne sig sin arbejdsmetode, hvorved han undgik den fristelse, som laa saa nær og som adskillige faldt for, at falde tilbage paa kateketen, overlade alt for meget til ham og i alt for høj grad gaa efter hans anvisning. Han vandt derved baade som personlighed, som prest og som missionær. Og at dette var en vinding for befolkningen og for missionen, siger sig selv. Naar missionær Egede Saabye — som dog selv havde en af de dygtigste kateketer ved sin side — mange aar senere vidner, at han lærte af Sverdrup, og »ved at agte paa hans Embedsførelse, hvad det betydede, at være Præst i

Grønland«,[1]) saa er dette sikkert en frugt af, at Sverdrup saa tidlig og saa fuldt ud maatte staa paa egne ben i sin missionærgerning.

Sverdrup maatte altsaa blive saa godt som autodidakt baade i sproget og i arbejdet. Med det første gik det godt og hurtig fremad. Allerede efter et par aars forløb var der næppe nogen, som kunde være faldet paa at haane ham for daarligt sprog og slet udtale. Selv om det naturligvis længe vedblev at koste ham baade anstrengelse og besvær at udarbejde en saadan afhandling, som en datidspræken var, naaede han dog snart til at kunne bevæge sig med færdighed i daglig tale og forstaa alt hvad Grønlænderne sagde til ham. Et utvivlsomt bevis herpaa ligger i det faktum, at uviljen mod ham holdt sig i længere tid hos dem af befolkningen, som helst vilde vandre deres egne veje ukontrolleret, presten forstod dem altfor godt! Og ligeledes har en af aarsagerne til at de fleste af hans landsmænd ved Jakobshavn længe vedblev at staa i uvenligt forhold til ham, uden al tvivl været den, at han talte og forstod grønlandsk for godt. Det var de ikke vant til. De fleste missionærer kom først saa vidt omtrent ved den tid, da de skulde forlade landet igen, og adskillige naaede aldrig hverken at tale eller forstaa sproget. Og de gode handelsfolk og mandskaber kunde ofte have deres grunde til at ønske deres forhold og færd overfor Grønlænderne dækket mod altfor stor indsigt og forstaaelse fra missionærens side. Jo dygtigere derfor en missionær var i sproget dengang, des mindre var han yndet af handelsfolkene. For Sverdrups vedkommende kom der tillige andre momenter til, som vi siden skal høre.

* * *

Nogen anvisning til en arbejdsmetode kunde Sverdrup kanske have i sin instruks — eller som det hed »Forholds-Ordre«. Denne var et vidtløftigt dokument, hvis grundstamme var »De almindelige Erindringer for Præsterne i Grønland af 7de Martii 1755« i 14 paragrafer, hvortil var føjet »nogle Poster forandrede« i nogle af disse paragrafer og 3 nye »tillagde« dito. Da vi i fortællingens videre gang ofte vil komme tilbage til enkeltheder i denne instruks, skal foreløbig kun anføres hovedindholdet af de »poster«, som direkte vedrører Sverdrups arbejde som missionær og prest.

---

[1]) Egede Saabye: Brudstykker af en Dagbog, 141, anm. 2.

Som hovedsag fremhæves først, at missionærerne »aldrig setter deres almindelige Christen-Pligt, saa og det Embedes Pligter, hvortil de ere kaldede og ordinerede, udaf Øinene, men viise sig gode og retskafne Lærere ved Taalmodighed, Ydmyghed, fast Troe til Gud, Sagtmodighed, Selvfornægtelse, brændende Kiærlighed til Gud, Fliid at udbrede Christi Kundskab, og forherlige Guds store Navn ved Ord og Exempel, som er Christi sande Tieneres rette Kiendetegn, at de ei allene lære, men og lyse med deres Liv og Levnet for alle, som dem omgaaes.«

Den fordring, der ligger heri, er jo ikke saa lille, og det er langtfra, at alle missionærerne honorerede den. Men den er dog ingenlunde for stor. Der krævedes virkelig den gang et godt maal af disse egenskaber for at holde ud som missionær i Grønland; hvor meget f. eks. af selvfornægtelse der behøvedes, vil Sverdrups historie tilfulde vise.

Dernæst paalægges det missionæren at »lade sig troelig underviise i Landets Væsen og Sprog«, og sammen med sine embedsbrødre »at legge Vind paa en *reciproqve* Opmuntring til at tiene Gud uden Skrømt, baade for sig i Hiertet, hiemme i Huuset, og offentlig ved at lære Grønlænderne og Ungdommen, hvilket bør være *Missionariorum* Hoved-Sag.« I denne sidste hensigt skal missionæren »alvorligen og eenfoldigen, dog tydeligen« 1) undervise katekumenerne i de kristelige troslærdomme »for derved at *præparere* dem til at antage med des større Ærbødighed Lærdommen om den hellige Skrift og vor Troes *Mysteriis,* naar de forlange alvorligen at blive Christne og at døbes; — fremdeles 2) stræbe at overbevise Grønlænderne »om deres Overtroes Taabelighed i alle Tilfælde;« men vogte sig for at tale med dem »om de imellem Christne indbyrdes værende *Controverser«;* — og endvidere 3) hvis det er muligt »stræbe at lære de unge Grønlændere at læse og skrive«, bl. a. i den hensigt, at han derigennem muligen kunde »vinde« nogle, »som af ham kunde lære at kiende Gud, og i sin Tiid bruges til *Cathecheter* i deres *Nation,* og følge med Grønlænderne, hvor de reise.« Endelig handler nogle paragrafer om hans forhold som prest for de i »sognet« værende Evropæere.

Sverdrups vigtigste gerning var naturligvis virksomheden blandt Grønlænderne, hvad der tydelig fremgaar af instruksens slutning, hvor det hedder, at »Hoved-Øiemærket er Guds Æres Udbredelse iblandt Hedningene«, at »mange Siele underviises og ved Guds Naade komme til den sande Kundskab i Christo.« Men virksomheden blandt Grønlænderne var — hvad der ikke tydelig fremgaar af instruksen

— en dobbelt, nemlig dels blandt de døbte og dels blandt hedningerne, eller, som Sverdrup selv benævner det, baade »in ecclesia plantata« og »in ecclesia plantanda«.[1]) Og arbejdsmaaden maatte derfor ogsaa blive dobbeltsidig. I »ecclesia plantata« skulde han være prest og sjælesørger, tilsynsmand og vejleder, lærer og opdrager. I »ecclesia plantanda« skulde han være egentlig missionær, opsøge og samtale med hedningerne, vise dem deres aandelige tilstands haabløshed og Guds riges herlighed, bringe dem evangeliet, paavirke, opmuntre, drage og føre dem til Herren.

Lad os betragte »*ecclesia plantanda*« først, det var langt den største endnu i Sverdrups distrikt.

Grønlænderne havde aldrig haft nogen udformet Gudetro. De havde ganske vist en anelse om et højeste væsen, som de kaldte »pínga« ɔ: »Han deroppe«; men de forbandt ikke nogensomhelst bestemt forestilling med dette begreb. Ligeledes havde de dunkle forestillinger om en syndflod, som engang forlængst var gaaet over jorden, og om en »alle tings fornyelse«, som engang skulde komme, hvor jorden skulde antage en ny og herlig skikkelse og alle de døde levendegøres. Men alt dette var kun tilstede som dunkle anelser uden al udformning, og de synes ikke engang at have været almindelig kendt eller antagne af alle. Urimeligt er det ikke, at de kan skrive sig fra fortidsslægternes forbindelse med de gamle Nordboere i Sydgrønland og være uklare rester af disses kristentro.

Derimod havde de en slags Guddom, som de kaldte *Tôrnârsuk*,[2]) hvilket betyder saadant noget som »den enestaaende aand«. Missionær *Glahn* mener, at denne maa »ansees for Grønlændernes fornemste Guddom, og for den, de meest elske, saasom de troe sig ved ham at nyde meget godt.«[3]) Dette er dog rimeligvis for meget sagt. Elsket ham har de vistnok aldrig, dertil stod han efter deres forestilling i et altfor fjernt og ukendt forhold til dem. Han antages snart for god, snart for ond; er vel personlig, men har ingen bestemt skikkelse for deres bevisthed. Deres begreb om ham vekslede efter de sporadiske meddelelser, som deres troldmænd, gennem hvem alene de stod i forbindelse med ham, ved de forskellige lejligheder gav dem. Som eksempel paa de højst uensartede begreber om ham kan nævnes, at

---

[1]) ɔ: den plantede og den under plantning værende menighed.
[2]) Udtales Daarnaersuk.
[3]) Glahns (endnu utrykte) dagbog 1767—68.

nogle mente, han var saa stor som en bjørn, andre derimod, at han ikke var større end en lillefinger. Nogle ansaa ham for udødelig, medens andre mente, at han var saare skrøbelig, saa at selv »en vind« kunde dræbe ham. Derfor »maae man under de magiske Forretninger ey lade en F . . . s gaae,« siger Glahn.

En anden »Guddom« kendte de ogsaa. Det var »*Tôrnârsuks oldemor*«, en gammel og saare hæslig kvinde, som holdt til dybt i jordens skød og herskede over havdyrene, som hun efter behag kunde slippe løs til menneskenes bedste, eller holde tilbage, saa de kom i nød.

Endvidere tænkte Grønlænderne sig — som alle naturfolk — hele naturen, fjeldet, stenene, søerne, elvene, strandbredderne, havet, luften, lyset, mørket o. s. v., befolket med væsener, som for det meste var onde og som de levede i bestandig rædsel for.

Sjæl og udødelighed troede Grønlænderne paa, men ogsaa her var deres begreber meget løse og uklare. —

Som nævnt stod Grønlænderne kun i forbindelse med Guderne og oververdenen gennem deres troldmænd. Disse kaldtes *angákut* (flertal af angákok) og var ved hjælp af hver sin private aand, som kaldtes *tôrnak,* i stand til at faa besked, bud, raad o. lign. fra Tôrnârsuk i denne eller hin bestemte anledning, som kunde være hvadsomhelst. Der maatte en lang uddannelse og energisk indøvelse til for at blive angákok.

Disse troldmænd misbrugte ofte deres magt over Grønlænderne til at forfølge private formaal, skaffe sig fordele, hevne sig paa uvenner ved at erklære disse for »ilisîtsok« ɔ: heks, o. lign. Men ellers var de en slags haandhævere af skik og ret, raadgivere, vejledere i de forskellige livsforhold, og læger. Alle deres forretninger foretoges under et vist mystisk skær og med megen staahej, magiske kunster, trylleformularer og -sange o. lign. — oftest meget grovt udført.

Naar man har villet gøre angákut til »prester«, da er dette ganske forkert. Prester kan de aldeles ikke kaldes. Nærmest minder de om Indianernes »medicinmænd«. I Grønlændernes religion — om man kan kalde deres simple, uudformede religiøse forestillinger saaledes — er der ingen brug for det, vi forbinder med begrebet prest, ligesom de hellerikke havde nogensomhelst udformet Gudstjeneste. Hans Egede siger ligefrem, at »der ingen fast *Religion* er og derfor ey heller nogen Slags *cultus religiosus* at spore iblandt dem.«

Hvor meget af denne oprindelige »religion« der har været tilbage paa Sverdrups tid, og hvor megen magt den har haft over sindene er ikke nemt at afgøre med bestemthed. Noget modificeret og ændret er den vel nok efterhaanden bleven af de kristelige begreber, hvoraf lidt maatte sive ud ogsaa blandt den hedenske del af befolkningen. Og i almindelighed har den neppe haft nogen magt af betydning udover overtroisk angst og sporadisk opblussen, naar troldmændene ophidsede dem, som f. eks. ved heksemordet i 1763. Og sikkert er det, at hos mange var den gamle tro nedbrudt eller under nedbrydning, uden endnu at være afløst af det nye.

Til virksomheden som missionær i »ecclesia plantanda« indeholdt Sverdrups instruks ingen synderlig anvisning. Imidlertid forefandtes der ved Claushavn en »*Erindring til Missionairerne i Grønland*«, som *Hans Egede* havde udsendt i 1739. I denne kunde Sverdrup finde — og fandt han, thi han gav Drejer og Glahn anvisning paa dette dokument — nogle dessein'er til »Maaden, paa hvilken Grønlænderne, som et vanvittigt Folk best kan *convinceres* og dem nogen Begreb om Guds *Existens, Essens* og Væsen *instilleres.*« Hans Egede anbefaler som det første og vigtigste, at »I alletiider *per qvamlibet viam deducerer*[1]) dem Menneskenes *Prærogativer* fremfor alle andre *Creature* og synlige Ting paa den eene Side, og paa den anden Side deres, endskiøndt de, som de ypperste blandt de skabte Ting, mangfoldige og store Ufuldkommenheder imod det eene og fuldkomne Væsen.« Og forøvrigt anbefaler han efter Paulus' eksempel i apostlenes gerninger kap. 17 at søge tilknytning for kristendomsforkyndelsen i de religiøse forestillinger hos Grønlænderne. Disse var vel — sagde han — ikke mange, men der var dog nogle. Han nævnede deres »Tanker og Ideer« om »et aandeligt og usynligt Væsen — — — — for hvilken de frygte og af hvilken efter deres Angekutters Sigelse deres tiimelige Lyksalighed og Ulyksalighed *dependerer.*« Og fremdeles nævnede han deres »Meening om Siælenes Udødelighed og en bedre og lyksaligere Stand for dem efter dette Liv.« Han mener, at »saa svage nu disse naturlige *Ideer* og *vestigia* her ere, saa lidet bør de dog at foragtes, men dog ikke desmindre med nøye Agtsomhed renses, og disse i Blinde levende Mennesker, forsigtigen veyledes.« Forsigtigen — thi man maa vel passe paa, at man ikke for at vinde des flere gaar paa akkord og »tillige til-

[1]) ɔ: paa en eller anden maade forklarer.

lader dem »at øve deres hedenske og giækkelige *Superstitioner.*« Og han erindrer tillige om, at fordi Grønlænderne »er uden al Tanke og Kundskab om noget, der kunde ligne Helvede og en værre Tilstand og særdeles Straf for de afdøde, som have levet uskikkeligen«, saa maa missionæren dog ikke for at skaffe sin forkyndelse des lettere indpas glemme, at »er Liv og Salighed en fuldkommen Følge af Guds — — — — uendelige Godhed, Kiærlighed og Naade, saa bliver Helvede og en ævig Straf en lige saa nødvendig Følge af hans Hellighed, Reenhed og i sær Retfærdighed, naar den skulde fornærmes og læderes.« Derfor er præken om bod og bedring absolut uundværlig og uundladelig i en missionærs forkyndelse, naar først Gud og hans væsen er forkyndt. Endelig indskærper Egede, at »alt dette *practiceres* med en nøye *Observance* af et hvert *subjecti* eller nærværende Forsamlings mindre eller større naturlige Genie, Begreb, Art og Beskaffenhed«, og tilføjer, at hedningerne »allerbest til egen *experience* udlokkes, naar en *Missionarius* paa en venlig og sagtmodig Maade ved korte, tydelige og eenfoldige Spørgsmaale ey allene udhører deres Tanker, men og paa samme Maade giver dem Andledning sig ligeledes at tilspørge om, hvad dennem fremmed eller uoplyseligt forekomme«, thi Grønlænderne »inclinere til nogen Nysgierrighed og Begierlighed at høre og viide deslige usædvanlige forekommende Ting.«

I denne aand og retning gik da Sverdrups virksomhed som hedningemissionær. Han lod ingen lejlighed gaa forbi til at paavirke og »opvække« hedningerne. Han sad ikke selv hjemme og ventede paa, at de skulde komme og melde sig til daab. Han opsøge dem i deres huse i Jakobshavn og omegn og paa sine rejser rundt om i distriktet. Han gik til dem paa deres fangst- og fiskepladse paa isen om vinteren, slog følge med dem, naar han traf dem paa sine daglige motionsture, tog dem ind i sin stue, naar de kom for at falbyde noget i køkkenet, modtog dem i sit hus, naar de gik til ham, fordi de havde noget paa hjærte, enten det nu var for at tale om det ene fornødne eller for at faa medicin til en syg. Han førte lange — ofte timelange — samtaler med dem, hvor han stræbte at vende deres tanker indad og opad, at vække deres selverkendelse og deres syndserkendelse og trang til en frelser — søgte kort sagt paa alle maader at drage dem til Guds rige og give dem lyst til at komme ind deri. Han kalder det selv »at opvække dem«.

Hermed var imidlertid Sverdrups arbejde i »ecclesia plantanda« ikke endt. Naar hedningerne var »opvakte«,

begyndte arbejdet med deres »oplæring« — ligeledes Sverdrups udtryk. De optoges da i menigheden som *katekumener.* Som saadanne havde de adgang til menighedens søndagsgudstjenester og kunde deltage i morgen- og aftenbønnen i husene, og de modtog daabsundervisning. Sverdrups arbejde med katekumenernes »oplæring« maatte nødvendig indskrænkes til vinterhalvaaret, naar de ikke flakkede om paa togter, men boede i deres vinterhuse. Saa vidt han kunde, samlede han dem da fra hele distriktet og gjorde dem — om muligt — færdige paa en vinter. Det risikeredes ellers let, at de under deres omflakkende liv om sommeren glemte det meste af hvad de allerede havde lært. Men derfor maatte Sverdrup arbejde desto mere ihærdigt med dem i den tid, han havde dem samlet, thi han var paa den anden side yderst forsigtig med daabens meddelelse og hørte aldrig til dem, der bare gaar ud paa snarest muligt at opnaa »resultater«. Han læste for det meste med dem hver eneste hverdag og underviste dem i overensstemmelse med sin instruks i »Lærdommen om Gud, om Skabelsen, Synden, den tiimelige og ævige Straf, Døden, Helvede, Domme-Dagen, Igienløsningen ved Christum, Omvendelse, Troen og dens Kraft, Guds sande Frygt, Guds Kierlighed til Menniskene, Guds Børns Art, Den Hellig Aands Iboelse og Virkning i deres Hierter, deres Tillid til Gud end og i ald Nød, deres store Lyksalighed i dette Liv, deres u-beskrivelige og fuldkomne Lyksalighed efter Døden.« Han benyttede Pontoppidans forklaring, men mekanisk udenadslæren skyede han af al magt, det vidnesbyrd gav en af hans kolleger ham mange aar efter. Men da katekumenerne kunde være af højst forskellig alder, evner og intelligens, krævedes der et meget stort arbejde fra hans side, naar han vilde være vis paa, at hans elever virkelig tilegnede sig det lærte. Han maatte derfor tillige stadig forberede sig til katekumenundervisningen, især i den første tid af sit ophold i landet.

Det første par aar fandt Sverdrup imidlertid kun ringe gehør hos hedningerne. Evangeliet var »kommen i foragt« hos dem paa grund af affæren med kateketen. Men Sverdrup blev ikke træt; og hans taalmodighed og sagtmodighed sejrede omsider, saa at det gik bedre og bedre. Hans personlighed og rene vandel drog mange, hans varme og indtrængende vidnesbyrd endnu flere, og tilsidst opstod der en stærk vækkelse. Vi skal faa høre derom til sin tid.

* * *

I »*ecclesia plantata*« ɔ: den kristne menighed, de døbte, maatte Sverdrups virksomhed i de første aar især gaa ud paa at raade bod paa den skade, som kateket Møllers nedbrydende arbejde havde anstiftet. Det kunde nok behøves. Menigheden var inde i en nedgangsperiode som aldrig før. De døbte var i al almindelighed set bleven sløve og ligegyldige, varmen og iveren fra før var borte, de havde »forladt den første kærlighed«. Ved morgen- og aftenbønnen mødte ofte kun beboerne af det hus, hvor bønnen den aften eller morgen holdtes. Søn- og helligdagene »vanhelligedes« ved at mange gik paa fangst eller arbejdede hjemme i huset, ofte tillige ved fjas og lystighed, eller ved sammenkomster for at føre verdslig snak og sladder. Naar Sverdrup bebrejdede de døbte, at de holdt sig borte fra Gudstjenesten, svarede de studst eller sagde, at de mente ikke at kunne faa plads i hans stue, hvor tjenesten holdtes. De døbte var ogsaa gaaet tilbage i kristendomskundskab. Det de havde lært holdt de ikke vedlige ved læsning i katekismen, testamentet og salmebogen. Naar Sverdrup udspurgte dem eller holdt katekisation, svarede de gennemgaaende slet og kunde røbe uvidenhed om de mest elementære ting.

Livet hos de kristne var ligeledes gaaet tilbage. Den indbyrdes kærlighed var bleven kold. Der var splid og uvenskaber imellem dem. Og usædelighed viste sig i en foruroligende grad. Flere af menighedens unge kvinder havde indladt sig i løse forbindelser med de danske matroser og haandværkere, endog med de gifte iblandt dem. De gifte kristnes liv havde ogsaa mange brøst. Flere ægtefæller levede i ufred og kiv. Ægteskabsbrud var ikke ualmindelige, ja endog skilsmisse forekom. Nogle eksempler skal nævnes, fordi de tillige illustrerer Sverdrups nidkærhed og kamp for at føre de forvildede tilbage paa den rette vej.

En yngre Grønlænder *Jeremias* var for faa aar siden bleven gift med pigen *Margrethe*. Hun havde nu forladt ham for en andens skyld. Sverdrup opsøgte hende gentagne gange, uagtet hun flygtede for ham; han havde gjort hende forestillinger og talt meget indtrængende med hende, men alt forgæves, hun vilde ikke vende tilbage til sin mand. Manden levede nu sammen med en anden. — En anden Grønlænder *Mathias* levede i et meget ulykkeligt ægteskab. Hans kone havde gentagne gange bedraget ham trods kærlige og alvorlige advarsler fra Sverdrup; havde endog haft flere bolere paa en gang. Desuagtet holdt manden fast ved hende og havde taalmodig baaret over med hende. Men tilsidst forlod hun ham og flygtede med sin sidste elsker til

en plads, Rodebay, 15 km. nord for Jakobshavn, hvor der boede nogle »hedenske Mordere« ɔ: nogle hedninger, som havde gjort sig skyldig i mord paa foregivne hekse eller i blodhævn. Sverdrup hentede hende selv hjem derfra to gange under harmfuld protest og stærke trusler fra hendes nye bopladsfællers side. Hun løb hver gang tilbage igen. Nu tabte manden endelig taalmodigheden og forlangte at skilles. Sverdrup gjorde ham kærlige forestillinger, men maatte give tabt overfor den kendsgerning, at der var gyldig skilsmissegrund tilstede, idet skylden udelukkende laa paa hustruens side. Der var jo imidlertid ingen øvrighed at gaa til. Han forsøgte da at faa missionær Drejer og kateket Jens Pedersen over fra Claushavn for »som en slags Ret« at opløse ægteskabet »i Collegii Sted, da approbation ikke havde kundet afvæntes«, men Mathias vilde ikke vente saa længe; han tog en enke til sig og levede nu med hende. — En enkemand *David* fra Jakobshavn var 1766 bleven gift i Holsteinsborg med en enke *Petronelle*, som var døbt af missionær Glahn. Denne, der vidste, at David var »hastig« og at Petronelle »just ikke var af de slidsindigste«, gav dem mange formaninger med paa vejen, da de rejste, og skrev til Sverdrup med bøn om »at tage sig Konen an«. Da de kom til Jakobshavn, levede de i begyndelsen godt sammen. Men da konen blev med barn, lagde manden sig efter en anden kvinde. Petronelle talte først alvorligt med ham og irettesatte ham, men da det intet hjalp, gik hun til »Sielesørgeren, som efter sin bekiendte Fliid, giorde mueligste Anstalter at hindre Ulovligheder og den deraf følgende Trætte blandt Ægtefolkene.«[1]) Det var imidlertid forgæves. David, der var meget fornærmet over, at presten havde faaet hans umoralske forhold at vide, jog sin kone ud af sit hus. Hun flygtede da til Claushavn. Sverdrup rejste efter og formaaede hende til at vende tilbage til manden. Her gentog imidlertid det samme sig, og manden jog hende atter bort. 3 gange ialt lykkes det Sverdrup at forsone ægtefællerne, skønt de begge er »onde og halstarrige Gemytter«. Og atter gaar det nogenlunde »skikkeligen« en kort tid, fordi Sverdrups nærværelse og stadige paavirkning holder det gaaende. Men han maa rejse til Ritenbenk, det kan ikke opsættes længere; og medens han i marts 1767 er borte fra Jakobshavn, kommer det til et afgørende brud mellem David og Petronelle. Da han kommer tilbage, er al videre mægling og forsøg paa forsoning absolut forgæves. David

[1]) Glahns dagbog 1767—68.

lever nu aabenlyst et usædeligt liv, og Petronelle rejser tilbage til sit gamle hjem i Holsteinsborg.

Sverdrup tog energisk og med megen iver og nidkærhed fat paa alle disse forskellige brøst i menigheden og gjorde sig al sin flid for at genvinde det tabte terræn. I sine søndagsprækener lagde han an paa at vække samvittighederne til selverkendelse og omvendelse, pegede frygtløst paa manglerne og skødesynderne i menigheden og prækede »Boed og Bedring«. For at bøde paa de døbtes tilbagegang i kristendomskundskab indførte han katekisation ved den daglige morgen- og aftenbøn, og gennemgik her de kristne troeslærdomme og søndagsevangelierne. Naar der skulde være kommunion, overhørte han de indtegnede altergæster med stor nøjagtighed. Han anvendte kirketugt mod grove syndere og ubodfærdige, enten »aabenbare Skrifte« eller i sværere tilfælde »Udelukkelse af Meenigheden indtil kiendelig Forbedring«. Og for at gøre dette sidste mere effektivt — skrev han til missionskollegiet — burde det »bekiendtgøres det videst muelige«. Der burde tillige nægtes saadanne udelukkede adgang til handel, for at det kunde ses, at udstødelse af menigheden betød noget og ikke var en ren formsag. Men — tilføjede han — det lod sig desværre neppe gøre, fordi handelens folk og kompagniet vilde modsætte sig det af al magt.

Som en ret prest vilde Sverdrup imidlertid ikke lade sig det være nok at »styre« menigheden fra sin prækestol og som tugtemester, og ikke nøjes med det udvortes og overfladiske kendskab til de kristne, som mødet med dem om søndagen og ved andagterne kunde give ham. Han vilde lære familierne og den enkelte personlig at kende, sætte sig ind i deres daglige liv og tankegang og lære at forstaa de dragelser mod Guds rige og de hindringer for dets vekst, som kunde findes hos enhver især, for derudfra at kunne øve sjælesorg for dem. Han gik derfor rundt i de døbtes huse — eller flakkede omkring med dem om sommeren i deres telte — satte sig hos dem paa briksen, udspurgte dem om deres ydre og indre liv og livsforhold, søgte at komme tilbunds i deres tanker og faa klarhed over hver enkelts standpunkt i kristendom. Traditionen ved endnu at berette om, hvorledes han gik husene igennem efter tur og ofte dvælede der til langt ud paa aftenen eller natten under belærende og befrugtende samtale.

Naar der da var noget, han ikke syntes om hos dem, eller som ikke stemmede med »Christi Kundskab«, kunde han tale dem kærligt eller haardt til, ligesom det behøvedes, men

uden at stikke sin mening om dem under stolen og uden persons anseelse. Denne pietistiske iver og nidkærhed faldt ikke i deres smag — i hvert fald ikke i begyndelsen; senere gik det bedre, og da bar den frugt! — de var ikke vant til en saa »paagaaende« fremgangsmaade fra deres presters side, ikke engang til at de færdedes saa frit og ligetil iblandt dem. Deraf kom det, at det varede længe, inden han vandt deres »Fortroelighed«. Deraf kom det, at han længe vedblev at staa for dem som en bussemand og en »isumaluktok« eller »af et ondt Gemytte«, blot fordi han »med Ord og Miiner« gav sit »Mishag over deres U-Ordentligheder« tilkende. Deraf kom det, at han i lang tid risikerede at blive »beleet«, naar han sad i deres huse og talte alvorligt med dem. Deraf kom modstanden og forfølgelserne, som gik saa vidt, at han engang — uden at vide det — kom ud for et ligefrem attentat mod sit liv. En tradition[1]) beretter, at engang i mørketiden, da Sverdrup ved middagstid gik sin sædvanlige tur ud til et fjeld et par km. syd for Jakobshavn, hvorfra der haves en storslaaet udsigt over isfjorden, og hvorfra solen ses første gang efter polarnatten, traf han der en af de døbte, som kom fra fangst. Som han plejede, gav han sig i snak med manden og slog følge med ham hjemad. Sverdrup mærkede intet usædvanligt paa hjemvejen, og da de kom til kolonien, bød han sin ledsager venligt farvel, og de skiltes og gik hver til sit. Men mange aar senere, da han selv var bleven et omvendt menneske og Sverdrup havde forladt landet, fortalte denne Grønlænder — og fik, da han ikke selv kunde skrive, en anden til at meddele Sverdrup det, for at han kunde faa dennes tilgivelse — at han den dag havde haft »onde tanker« og af vrede og hevnlyst villet dræbe presten. Et stykke af vejen er kun en smal fodsti over en række fjeldknauser; her gik Sverdrup foran. Manden hævede da sin *tôk* — en lang stang med et skarpt jern i enden til at prøve isen og hugge hul i den med — for at jage den i ryggen paa ham »som man harpunerer en sæl«. Men i det samme vendte presten sig om for at sige en bemærkning til ham. Han blev da forskrækket og sænkede sit vaaben. Da Sverdrup ikke havde mærket noget, tænkte han at gentage angrebet, naar denne atter vendte sig om, men ved nærmere eftertanke afstod han fra sit forsæt, fordi han kom i tanker om, at det vist var Guds styrelse, at presten skulde vende sig

---

[1]) Meddelt mig af en 73-aarig Jakobshavner, som har det fra sin far, en gammel kateket, der var født omkring 1800 og hvis far og farfar var døbt af Sverdrup, den sidste som voksen.

om mod ham i det afgørende øjeblik — at det var et bevis paa, at han stod under den højestes beskyttelse, og »saa var det ikke godt at røre ham.«

Den mangelfulde tilstand, hvori »ecclesia plantata« længe vedblev at være, og de mange brøst i den voldte Sverdrup stor sorg og bekymring. Han meddelte stadig missionskollegiet sine triste erfaringer, og fortav ikke tilbagegangen i kristentro og -liv. Men hans kærlige hjerte vilde stedse finde det, der kunde tale til menighedens undskyldning. Det maatte — sagde han — for en stor del tilskrives den uheldige paavirkning, som menigheden havde været under, medens kateket Møller havde ledet den, og i den tid, da han selv — tildels blændet af denne — endnu ikke forstod, hvorledes forholdene virkelig var. Grønlændernes »U-Stadighed i deres Giftermaale« er smitte fra det nære naboskab med hedningerne, og forværret ved kateketens falske lære om flerkoneriets tilladelighed. Der laa desuden en undskyldning for overtræderne i, at en grønlandsk erhverver ikke godt kan være uden kone i huset. Især undskylder han den ovennævnte Mathias, at han ikke vilde vente, til den paatænkte »ret« kunde træde sammen og faa opløst det første ægteskab, men tog sig en ny kone, »som ogsaa er nødvendigt, da en Grønlænder, som har eengang begyndt egen Huusstand, ikke længe kan sidde i eenlig Stand uden sin største Skade.« Straf dikteret af kollegiet vil »ikkun tiene til at bestyrke dem i Frækheden, efterdi her er ingen, som kan exeqvere Straffen.« Sverdrup selv kan ikke være »Profoss«, thi det strider imod hans presteembede og vilde desuden »betage mig ald Muelighed for Fortroelighed fra min Meenighed.« — Ogsaa for misbrugen af helligdagene finder han undskyldning. Grønlænderne maa — siger han — rette sig efter vejr og vind i deres haandtering. Og naar en udøbt — der jo ikke kender noget til helligdagen og dens betydning — »sætter fast« i en hvidhval paa en helligdag, kan man ikke forlange, at de døbte paa hans kaldende raab skal holde sig tilbage fra at faa deres del i dyret! Dette forhold faar Sverdrup til — forud for Struensee, men udfra andre bevæggrunde end denne — at foreslaa den reform, i de grønlandske menigheder at afskaffe alle andre helligdage end søndagene, de tre store fester og nytaarsdag. Det er ikke magelighed, der dikterer ham dette forslag, det maa kollegiet ikke tro; thi »skiøndt ieg har toe Tienester hver Helligdag, først Grønlandsk, siden Dansk«, saa har han dog »meere Friehed en hellig end en søgn Dag.« Men udeluk-

kende hensynet til menigheden og helligdagenes virkelige helligholdelse faar ham til at skrive herom.

Men trods alle disse brøst og brist i menigheden hævder Sverdrup, at »Jacobshavn er eet af de allerbeste Steder for Missionen«, selv om det for missionæren er »et af de allersletteste« for øjeblikket. Kollegiet maa derfor endelig ikke lægge hele menigheden »*nogles* U-Ordentligheder til Last«, thi der er visselig, Gud være lovet, ogsaa mange gode og oprigtige kristne iblandt dem. Og den største undskyldning for menigheden, at den er som den er, ligger i Sverdrup selv og i hans uformuenhed. Han er rede til at tage den største skyld paa sig selv. Thi »havde denne Blanding Sted i den Meenighed, vor Frelsere selv u-middelbar samlede, og i de, hans Apostler samlede, som vi iblandt andet seer af Forræderen Judæ og den Corinthiske Meenigheds Exempler, hvor meget meere maae den ventes i disse sidste vanskelige Tiider, da Guds Ord forkyndes og Meenighederne plantes ved saa særdeeles svage Redskabe.«[1])

Sverdrup havde ogsaa andre pligter at varetage i »ecclesia plantata«. Han var ikke blot prest, men ogsaa »skolemester«. Undervisningen af menighedens børn og ungdom paalaa i sidste instans ham. Ifølge sin instruks skulde han, »hvis det er muelig, lære de unge Grønlændere at læse og skrive, hvortil kunde bruuges de allerede trykte smaae Bøger og dem, som med Tiiden agtes at blive trykte.« Det var ikke mange trykte hjælpemidler, han havde. En *abc* var udkommen i andet oplag 1760, Luthers lille katekismus med et tillæg af salmer og bønner 1756, evangelierne og apostlenes gerninger 1758, og salmebog 1761. Det var det hele. Pontoppidans forklaring forelaa kun som manuskript ved de forskellige missioner og bearbejdedes og forbedredes stadig af de dygtigere missionærer. Religionsundervisningen maatte saaledes næsten helt gives mundtlig, hvad der maatte kræve et ikke ringe forarbejde hos læreren.

Sverdrup var straks begyndt at lære børnene at skrive, men de dertil nødvendige materialer anskaffede han i begyndelsen selv, indtil han saa, »om dette Arbeyde, som de fleeste ansee for forgieves«, men som han »har heelt andre Tanker om«, bærer frugt. Det gik som han tænkte. De grønlandske børn og unge havde godt talent for skrivning. I 1767 mente han derfor at kunne forsvare at bede missionskollegiet til næste aar at bekoste »Papir, Blækpulver, Pennefiere, Blækhorn, Penneknive og til at begynde med 3 á 4-re

---

[1]) Indberetning til missionskollegiet af 31. juli 1767.

Skrivetavler og en Deel Grifler.« I afvigte Vinter havde af de 34 skolebørn de 10 ældste skrevet; han vedlægger prøver af deres skrift — som er nydelig. Nogle af dem havde afskrevet hele Pontoppidans Forklaring, som han derefter har syet sammen for dem til en bog. Nu vilde han udvide forsøget til de yngre; dertil skulde tavlerne tjene.

Sverdrups skolepraksis fik betydning ikke blot for Jakobshavns menighed. Egede Saabye optog den fuldstændig og med afgjort held, saa at »bugtens« skolebørn og ungdom tidlig kom til at staa paa et højt standpunkt med hensyn til datidens almindelige skolekundskaber, og saa godt som alle ejede et eksemplar af katekismusforklaringen, længe før den udgaves paa grønlandsk.

Ogsaa til et forsøg paa at opfylde instruksens bydende med hensyn til oplæring af indfødte kateketer vovede Sverdrup sig tidlig, fordi han heri saa et livsspørgsmaal for mission og kirke i Grønland. Allerede 1765 antog han sig en Grønlænderdreng, *Christian*, som en slags plejesøn og for at prøve, om han kunde uddannes saa vidt, at han med tiden kunde blive kateket. Drengen havde i løbet af et aar drevet det ret vidt i læsning og skrivning, men endnu havde Sverdrup ikke kunnet overvinde hans generthed saa vidt, at han kunde »formaae ham til at lede Aften-Bønnen«. Han skikker sig ellers vel og begynder at blive en flink sælfanger. Hans undervisning fortsattes stadig de følgende aar, men da det endnu ikke var vist, om han egnet sig til kateket, vilde Sverdrup ikke anmode missionskollegiet om »noget Vederlag eller Hielp til Kost for ham« foreløbig. Det blev heller ikke nødvendigt senere, thi Christian vilde ikke være kateket; han foretrak at ernære sig som sælfanger.

Derimod antog Sverdrup et par aar senere en anden ung Grønlænder, *Nicolaj*, som efter en grundig og omhyggelig uddannelse blev en særdeles dygtig og energisk »nationalkateket«.

Det var de første forsøg i Nordgrønland paa rationelt at *uddanne* indfødte til medhjælpere i mission og menighed. Ogsaa her blev Sverdrup foregangsmand. Han fortsatte — som vi senere skal se — denne virksomhed gennem hele sin Grønlandstid, og Egede Saabye[1]) og efterhaanden ogsaa alle de andre missionærer optog eksemplet efter ham, saa at Nordgrønland i dette tidsrum forsynedes med udelukkende indfødte kateketer. Den gamle Jens Pedersen Mørk i Claushavn blev den sidste danske kateket i denne del af landet.

* * *

[1]) Brudstykker af en dagbog, 8 flg.

Sverdrups embede omfattede endnu flere bestillinger. Han var tillige prest for *den danske menighed* i distriktet. Denne bestod af købmændene og assistenterne, haandværkerne og matroserne eller »Arbeydskarlene« i Jakobshavn og Ritenbenk, vel ialt en 30 mennesker, deraf omtrent 20 i Jakobshavn. For disse var han prest og sjælesørger. Om hans pligter her hed det i instruksen: »De paa Collonien værende danske Folk bør han troeligen øve i Guds Kundskab, holde med dem offentlig Guds-Tieneste paa Søn- og Hellig-Dagene, og ellers daglig Bøn, og flittig forelæse dem Bibelen, det Nye Testamente og Catechismum.« Som »Præst og Siæle-Sørger« havde han at »give nøye Agt« paa folkene, saa han kunde give dem attest for deres forhold, naar det forlangtes, »uden hvilket Skudsmaal ingen kan vente at nyde de dem belovede Privilegier godt ad.« Dette kunde være en meget ubehagelig bestilling. Han skulde nemlig ikke blot »alvorligen, dog tillige kierligen afstraffe al Forargelse« iblandt dem, og »fornemmelig i Grønlændernes Overværelse«, men ogsaa »flittig i sin *Journal* antegne dem, som maatte findes skyldige i nogen *Scandal,* helst som Grønlænderne kunde være viidende om, og os det aarligen troelig *communicere«* — altsaa baade være politi og angiver. Alligevel skulde han passe paa ikke »at overiile sig med strax at indsende Klager og Beskyldninger« mod folkene »ved en eller anden sig yttrende Feil eller Forløbelse«, men han »haver derhos at bruge den *præcaution* og Forsigtighed stedse at omgaaes, som hans Christendom og Embede udfordrer, alle og enhver med Kiærlighed og Sagtmodighed«, saa at han »heller først stræber paa alle muelige Maader med kierlig Samtale, Erindring og idelig Paamindelse at søge deres Forbedring«, saa at han ikke opgiver ævret og klager »førend deres forargelige og fremturende Ondskab paa ingen Maade kan hielpes.« Og naar han saa endelig klager, skal han »lade troeværdige Attester medfølge til os.« Ellers vilde nemlig kompagniet intet gøre ved sagen.

Nu var forholdet dengang det, at »det danske mandskab« ved kolonien, haandværkerne og arbejdsfolkene, i reglen ikke var første klasses personale. Mange af dem var havarerede eksistenser. Mange var fordrukne subjekter, eller raa børster og slagsbrødre.[1]) Det var kort sagt meget ofte

---

[1]) Betegnende for arten er Egede Saabyes fortælling om »en gammel dansk og gift matros«, som havde »ved Fuldskab og Slagsmaal mistet et Øie og brækket et Laar.« (Brudstkr. af en dagbog, sd. 8.)

letsindige eller lastefulde mennesker, som lærte Grønlænderne meget ondt, vakte forargelse blandt dem ved banden og sværgen, drukkenskab og uterligt levned, drev spot med religionen, viste sig hovmodige og frække overfor missionærerne og gjorde nar af dem og deres gerning. Naar de giftede sig med Grønlænderinder — hvad efterhaanden de fleste gjorde — fordærvede de ofte deres koner og disses familie; undertiden mishandlede de deres ægtefæller og børn, og det kunde hænde, at de forlod dem og deserterede med et eller andet fremmed hvalfangerskib. Der var ingen bestemt foreskrevne love for disse mennesker, men købmanden maatte i ethvert givet tilfælde øve straffemyndighed over dem efter konduite. Der skulde en myndig personlighed, en stærk vilje og en bestemt og fast optræden til for at regere saadanne folk. Disses opførsel i almindelighed rettede sig derfor i høj grad efter købmændenes evner eller mangel paa evner i den retning, og deres forhold overfor missionen og missionæren efter købmandens stilling til disse.

Ved Jakobshavn var »de gemeenes« opførsel et nummer værre end ved de fleste andre kolonier, fordi den øverste myndighed, »oberassistenten«, var en uduelig kolonibestyrer og en svag, vankelmodig og eftergivende karakter, som manglede enhver evne til at sætte sig i respekt. Nogen hjælp i denne henseende kunde han naturligvis have i sin assistent, men naar denne — som tilfældet netop havde været kort før Sverdrups tid — var en daarlig person, som levede i ufred med sin kone og tilsidst løb fra hende og flygtede fra Grønland, er det klart, at dette kun forværrede situationen.

Sverdrup havde derfor i de første aar en meget svær stilling som dansk prest. Det er meget sjeldent, han klager over nogen enkelt af den danske menighed, men det skinner tydeligt frem igennem alle hans indberetninger, hvor meget »Bryderie og Fortrædelighed« denne del af hans virksomhed voldte ham, netop fordi han ogsaa her — som i alle andre ting — tog sig sine pligter meget alvorligt. Han holdt stadig dansk Gudstjeneste og ofte katekisation, uagtet han ikke kunde undgaa at mærke, at dette var alt andet end velset. En matros, som ikke var konfirmeret, begyndte han at læse med straks efter sin ankomst til Jakobshavn, men det var forbunden med saa store vanskeligheder at bibringe ham den fornødne kristendomskundskab — hvorhos der ogsaa blev lagt hindringer i vejen for en regelmæssig forberedelse — at han først efter tre aars stadig undervisning, som oftest flere gange ugentlig, naaede at kunne konfirmere

ham i juni 1767. Flere af mandskabet — endog af de gifte iblandt dem — levede i løse forbindelser med Grønlænderinder, hvad der ikke kunde andet end vække forargelse hos de døbte og blive til hindring for disses fremgang i kristenliv, foruden at det maatte virke demoraliserende selv paa de bedre elementer blandt de danske. En tømmermand *Jørgen Reimer*, stamfader til en endnu stærkt blomstrende blandingsslægt i Diskobugten, havde mistet sin grønlandske hustru. Nu stod han som enkemand i usædeligt forhold til flere indfødte piger af menigheden. Da Sverdrup ikke kunde faa ham til at afstaa herfra ved at tale med ham og formane ham, og heller ikke havde kunnet faa de overordnede til at sende ham til en anden koloni eller befale ham at skille sig ved sine konkubiner, og da manden undskyldte sig med, at han jo ikke kunde gifte sig paany, da han ikke havde kompagniets tilladelse, tog han ikke i betænkning paa eget ansvar — efter at have ladet ham »udstaae Kirkens Disciplin« — at vie ham til den af pigerne, som han først var begyndt at leve sammen med og havde et barn med, og at aftvinge ham tilsagn om understøttelse til det barn, som han ventede med en af de andre. I det hele taget veg Sverdrup ikke tilbage for at paatale de synder og laster, som gik i svang blandt de danske, og at tale med enhver især af dem for at paavirke dem til det bedre og føre dem til omvendelse. Det lykkedes ham ogsaa for nogle enkeltes vedkomende. Men for flertallet af dem var han »en torn i øjet«. Han var dem for alvorlig og nidkær, og hans kristendom for pietistisk og paagaaende. Derfor haanede og spottede de ham hemmeligt og aabenlyst, drillede og chikanerede ham paa alle maader — hvad de kunde gøre saa meget mere, som deres overordnede i hvert fald ikke hindrede dem nok deri — og de stod sikkert bagved meget af den modstand, han i de første aar af sin embedstid mødte hos Grønlænderne.

Det er derfor ikke underligt, at Sverdrup saa med mismod paa sin gerning som dansk prest. Det er ikke underligt, at han i 1765, da handelsdirektionen tilbød at ville give enhver missionær, som vilde paatage sig foruden det øvrige arbejde blandt »Colonisterne« tillige at undervise disses børn i »Christendom og boglige Kunster«, en ducør paa 20 rd. aarlig, ikke turde tage mod dette tilbud — skønt han saasandt nok kunde have haft brug for pengene! — fordi han forudsaa de vanskeligheder, der vilde blive lagt ham i vejen for at udføre hvervet samvittighedsfuldt og nøje. Og det er ikke underligt, at han endnu i 1769 kan udtale, at

hvis det ikke var for hans samvittigheds skyld — som forbød ham at overlade denne del af hans menighed til sig selv — saa skulde han helst bo saa langt fra de danske som muligt, thi for sit personlige vedkommende foretrækker han langt »Grønlændernes eenfoldige Omgang« for de danskes selskab og naboskab.

* * *

Egede Saabye fortæller, at da han kort efter sin hjemkomst til Danmark var tilstede i et familieselskab, og dér paa opfordring fortalte nogle af sine oplevelser i Grønland, stillede en af hans ungdomsvenner, som var medindbudt, ham med megen selvfølelse det spørgsmaal: »Men bestilte I nu ogsaa noget i Grønland?«[1]) Det var rimeligvis dengang — ligesom langt senere — den almindelige mening, at det at være missionær i Grønland var ensbetydende med intet at have at bestille, men Egede Saabye følte sig med rette pikeret herover, thi intet er fejlagtigere. For en nidkær missionær, der blot vilde opfylde sin embedspligt, var det saasandt intet driverliv, det vil allerede forstaas af hvad hidtil er fortalt.

Sverdrup havde sin tid fuldt optaget. Hans daglige arbejdsgang var denne: 1 time om morgenen bøn og katekisation for de døbte voksne Grønlændere, og straks derpaa kort andagt for »Colonisterne«. Derefter 5 á 6 timers læsning med skolebørnene. Om eftermiddagen, naar mændene kom hjem fra deres fangst, 2 á 3 timer katekumenundervisning, og endelig aftenbøn, atter med katekisation, for de døbte. Ind imellem alt dette og om aftenen efter bønholdelsen husbesøg og samtale med familierne og den enkelte; hvortil kom »det daglige overløb« af folk, som i en eller anden anledning vilde tale med ham. Dette har ligesom i Paulus' tid altid været stort i Grønland.

Læsningen med katekumenerne og skolebørnene foregik i hvert fald i den første tid i hans egen stue. Men det øvrige maatte foregaa i Grønlændernes huse. Nu om stunder kan det undertiden være ubehageligt nok selv for en i Grønland hjemmevant Evropæer at opholde sig længere tid i et Grønlænderhus, især et af den gammeldags slags, hvor gulv, loft og vægge kun delvis er bræddeklædte, hvor der er skummelt og lavt til loftet, og hvor skindklæder, mad-

[1]) Brudstkr. af en Dagbog, 155 anm.

dunster, tranlampeos, daarlig tobak, alskens urenlighed og menneskeuddunstninger tilsammen frembringer en atmosfære, som ikke kan beskrives, men er saare lidet tiltalende for en evropæisk næse; som slaar én for brystet straks ved indtrædelsen og ikke bliver bedre under opholdet derinde. Men dengang, da ogsaa husenes indre næsten altid kun bestod af sten og tørv, som oftest beklædt med gamle, ildelugtende skind, da de smaa vinduer ikke havde glas, men tarmskindsruder, da der ingen kakkelovne — som dog giver *nogen* ventilation — fandtes, men desflere delvis osende tranlamper, da der boede flere familier i hvert hus og hver familie havde sin urinballie, hvori maaske oven i købet en af husmødrene netop var ifærd med at garve skind,[1]) da urenligheden og stanken var meget værre end nu, da jordgulvet var en klæbrig, fedtet masse, hvor man kunde synke i til anklerne, da alle i huset, mænd og kvinder, voksne og børn — maaske 30—40 mennesker eller flere — gik saa godt som nøgne rundt derinde og deres legemer ligefrem dampede af hede og uddunstninger, — dengang har det kostet overvindelse, saa det forslaar noget, at færdes daglig i disse forhold. Alene at bane sig vej ind i et saadant hus var forbunden med besvær og ofte ligefrem med fare. Missionær *Borch* giver følgende skildring heraf: »Huuset er ikke meere end halv saa høit og bredt, som Bøndernes Sviinestier i Danmark, og i Indgangen ligge dagligen meere end 30 bidske Hunde, Grønlænderne tilhørende, giennem hvilke Missionairen skal hazardere sit Ansigt, naar han næs-gruus paa Hænder og Fødder maae krybe igennem den lange og urene Grav for at komme ind i Hytten.« Om sommeren var forholdene vel noget bedre, fordi Grønlænderne da boede i deres skindtelte, men ogsaa disse var som oftest skidne og stinkende, og deres omgivelser et ælte af blod, indvolde og allehaande urenligheder, hvori børn og hunde rodede. Sverdrup fik tage al sin selvfornægtelse i brug for at udholde dette liv. Ved opholdet i husene bliver han ofte saa varm, at hans klæder er »som dyppede i Vand«; naar han saa forlader huset og begiver sig hjem, bliver han iskold, fordi tøjet halvfryser paa hans krop. Saa priser han sig lykkelig, fordi hans spartanske opdragelse i det barske Nordland tidlig har vænnet ham til haardførhed, »thi om ieg, som er født under en haardere Clima end nogen nu her

---

[1]) Egede Saabye siger: »Neppe kunde jeg udholde den Stank, denne Operation medførte, naar jeg hændelsesvis var nærværende.« (Brudstkr. af en Dagbog, 114.)

i Landet værende Missionaire :/: Hr. Thorhallesen undtagen :/: og desuden nu i en 3de Aars Tiid er bleven afvænt fra alle Beqvemmeligheder; kan finde mig i om Sommeren at flakke om blandt Grønlænderne i deres Tælte; og om Vinteren at opholde mig i deres meget soedede Huuse, saa vilde det dog være u-taaleligt for andre, sær det første de komme her til Landet.« —

Til dette daglige arbejde kom forberedelse til søndagen, altsaa for det meste baade til grønlandsk og dansk Gudstjeneste. Datidens prækener var lange og gennemført systematiske, derfor ogsaa meget omhyggeligt udarbejdede; datidens prester tilbragte deres meste tid i studerekammeret og »studerede« virkelig deres prækener. Selv om nu Sverdrup i sin grønlandske forkyndelse bestræbte sig for at præke enfoldigt og uindviklet, var han dog for meget barn af sin tid til at kunne frigøre sig helt fra den gængse prækemaade. Hans grønlandske prækener blev derfor nærmest afhandlinger af ret anselig længde, gennemsnitlig 10 meget tætskrevne kvartsider. Da de skulde skrives og holdes »i et fremmed, svært Sprog«, tog de lang tid at udarbejde; han kunde ikke nøjes med at »studere« lørdag aften, men maatte allerede om mandagen begynde paa sin præken til næste søndag. Ofte blev det ham endda umuligt at blive færdig, og han maatte derfor, hvor nødig han end vilde, undertiden tage sin tilflugt til de saakaldte »inventarieprækener«, som af tidligere missionærer var efterladt til brug for de nyankommende, inden disse kunde udarbejde selvstændige. Der fandtes ingen saadanne inventarieprækener i Jakobshavn, fordi Sverdrups forgængere kun havde været kort tid i landet. Men saa laante han sig frem. Endnu to aar efter sin ankomst maatte han ofre endel af sin ringe fritid paa at afskrive saa mange som muligt af de grønlandske prækener, som fandtes ved missionen i Claushavn, dels fordi »Udarbeidelsen af selvstændige til *hver* Søndag vilde være uoverkommeligt« for ham endnu, dels for at have et fond at tage af, naar han blev forhindret i at forberede sig tilstrækkeligt eller uventet maatte holde Gudstjeneste for tilrejsende. Han følte dog i høj grad det utilfredsstillende heri, idet det jo blandt andet hindrede ham i at gøre sin forkyndelse aktuel, og saasnart det derfor bare gik saa godt med sproget, at han kunde naa at faa »studeret færdig«, selv om han skulde tage natten til hjælp, gik han over til udelukkende at bruge egne prækener. Dette lykkedes ham efter 3—4 aars forløb og var en af grundene til at hans gerning, da tiden kom, bar saa godt frugt.

Alt dette arbejde var Sverdrup i flere aar ganske ene om. Han maatte, som vi har hørt, oven i købet selv uddanne sig medhjælpere, men dermed gik flere aar. I sin slægtning *Jacob Petter Lange* fik han med tiden en god hjælper — men desværre kun altfor kort. Han boede i missionshuset hos Sverdrup og opdroges fuldstændig af ham, spiste ved hans bord og holdtes af ham med klæder og alle andre fornødenheder. Dette var dog over Sverdrups evne, hvorfor han allerede 26. juli 1764 ansøgte kollegiet om, at der maatte udgives 40 rd. aarlig til Langes underhold i 2 aar; efter den tid vil han nok kunne gøre katekettjeneste og derved lige for kost og løn. Imidlertid skal »hans Studier til Academiet« ikke blive forsømt. Han lærer nu sproget tilfulde samt indbyggernes sæd og levemaade. Da missionskollegiet i 1765 bevilgede den ansøgte understøttelse i penge foruden det sædvanlige kostdeputat, takkede Sverdrup derfor og udtalte: »den Høyeste give Lykke til, at Deres gudelig Hensigt med Samme kunde opnaaes.« Men han maatte samtidig med beklagelse melde, at det kun havde været ringe bevendt med undervisningen af Lange i den forgangne tid, fordi bryderierne med kateket Møller havde lagt beslag paa hans tid. Dog har han været glad ved at have ynglingen hos sig, fordi denne »ved sin Nærværelse har hindret, at der gik Ubluehed og Uforskammethed i Svang i alt for høi Grad« — rimeligvis menes der især blandt det danske mandskab. Sverdrup haaber nu, at han for fremtiden skal faa bedre tid til at læse med Lange, men hvis det ikke skulde blive tilfældet, skal det samvittighedsfuldt blive indberettet. Hvis nu kollegiet skulde mene, at det vil blive for kostbart »at føre Lange frem til Præst, og at han derfor maatte blive kun Catechete«, saa ønsker Sverdrup af hensyn til ynglingen selv, at han hellere maa komme hjem og blive sat til noget andet, og i saa fald tilbyder han — »som den egentlige Aarsag til Drengens Antagelse« — at godtgøre kollegiet dets udlæg for ham; han vil afgive 20 rd. af sine speceripenge »indtil den hele Summa er betalt«.

Herom vilde dog kollegiet ikke høre tale, og Lange blev hos Sverdrup, som vedblev at undervise og opdrage ham med det maal for øje, at han engang skulde blive missionær i Grønland. Det blev han dog ikke, og han var nok selv mest skyld deri. 1766 er han naaet til at tale godt grønlandsk, kan ogsaa leve blandt Grønlænderne »og til Nød finde sig i deres Kaast«, men desværre har han nu tabt al lyst til at blive længe i landet og vil gerne hjem inden alt for længe; de besværligheder og den modstand, Sverdrup arbejdede

under, og de danskes ryggesløse liv havde skræmt ham. Det drev dog over dennegang. 21. juni 1767 konfirmerede Sverdrup ham, og samtidig overlod han ham »selv at styre sine Sager«, medens han dog vedblivende beholdt ham i huset hos sig. Han ansatte ham tillige som kateket og bad kollegiet om at maatte beholde ham i Jakobshavn, da han »nu kan begynde at giøre Tieneste«. Han fik ogsaa lov at beholde ham og havde stor nytte og hjælp af ham under sit ved den da begyndende vækkelse stærkt forøgede arbejde. Men det varede ikke længe. Allerede 1769 kan Lange ikke mere. Sverdrup har gjort alle mulige forsøg paa at bevæge ham til at blive, da han i høj grad behøver hans hjælp og vil savne ham meget; han har endog tilbudt »af sit eget« at ville give ham et løntillæg paa 10 rd. aarlig; men alt forgæves. Lange vil ikke blive. Han kan »formedelst de mange dermed forekommende Vanskeligheder« ikke forrette sit embede med en rolig samvittighed; desuden er hans helbred svagt. Han forlod derfor Jakobshavn 1770 og rejste til Danmark.

Sverdrup søgte paa det bedste at jævne vejen for ham. Han bad kollegiet hjælpe ham til en ansættelse i hjemmet, da han dog »under de usleste Vilkor« har holdt ud i den tid — 4 á 6 aar — der foreskrives i oktrojen for at opnaa anbefaling til befordring. Han medgav ham ogsaa selv den bedste anbefaling: »han har viist sig som min troe Med-Arbeyder ved Fliid og Nikiærhed i at udbrede Guds Ære, samt prydet Lærdommen med Levnets Ustraffelighed.«[1]) Missionskollegiet stillede sig meget smaaligt her; det vilde ikke give ham tilsagn om befordring i Danmark. Men Lange havde heller ingen ro paa sig hjemme. Grønland drog ogsaa ham for stærkt. Allerede 16. november 1770 ansøger han kollegiet om at hjælpe sig til at blive handelsassistent i Ritenbenk, hvor han da tillige vilde kunne virke som kateket. Da dette ikke lod sig ordne, tilbød han at gaa op igen som kateket alene i 5 á 6 aar, hvis han maa faa sit eget værelse og tilsagn om befordring ved sin hjemkomst. Poul Egede foreslog at ansætte ham ved Ritenbenk under Sverdrups tilsyn. Det blev imidlertid til, at han kom til Umának, hvor der var mere brug for ham, da der netop skulde ansættes en ny missionær. Han ankom dertil 24. august 1771 og fik straks udleveret materialer til at bygge sig et grønlandsk-dansk hus, da der ikke mentes at være plads til ham i kolonihuset. Hans helbred vedblev imidlertid at volde

---

[1]) Anbefalingen er dateret 8. august 1770. — Sverdrups segl bestaar i en arm med et draget sværd over bogstaverne J. S.

ham besvær, og allerede 1772 maatte han ansøge om enten at faa et »Huusværelse« til næste aar, da han ikke kan holde ud at opholde sig i sit grønlandske hus, eller i modsat fald at komme hjem. Da han ikke kunde opnaa sit ønske om et værelse, rejste han hjem 1773, men allerede 22. marts 1774 foreslaar Poul Egede ham paany til kateket, denne gang i Fredrikshaab, »siden han dog her ikke veed, hvorledes han skal finde sit Brød.« Rimeligvis kom han ogsaa derop som kateket, men det blev heller ikke denne gang af lang varighed. Sandsynligt er det, at han som saa mange andre danske kateketer meget snart kom ind i handelens tjeneste, thi han er uden al tvivl identisk med en ved Julianehaab i 1784 afdød handelsassistent, om hvem intet andet vides, end at han hed Lange. —

Saaledes mistede Sverdrup sin gode medhjælp, just som han havde begyndt ret at faa gavn af ham og havde mest brug for ham. Men nu stod han ikke længere helt alene i arbejdet. Den ovennævnte unge Grønlænder *Nicolaj,* hvis uddannelse nu var endt, havde han allerede antaget som kateket med 12 rd. i løn og halvt kostdeputat, og ham fik han glæde og gavn af. Kollegiet havde dog nær fordærvet det for ham og berøvet ham ogsaa denne støtte, idet det nægtede at bevilge Nicolaj kostdeputatet, men Sverdrup fik ham alligevel til at vedblive at være kateket ved at understøtte ham »af sit eget«. Til hjælp i skolen havde han antaget to godt oplærte Grønlænderinder, *Else* og *Barbara;* de fik hver 2 rd. aarlig, hvad kollegiet fandt var nok, »indtil det sees, om de kan udrette noget retskaffent.«

Dog kunde Sverdrup paa dette tidspunkt ikke undvære en erstatning for kateket Lange, da arbejdet var meget forøget. En ny ung mand vilde han nødig have op; i de første aar kan en saadan ingen gavn gøre, tager tvertimod en hel del af missionærens tid til sin »Oplæring«, og netop i disse aar var hans tid fuldt optaget. Desuden »ere Vilkorene saa slette« for en dansk kateket. Han foreslaar derfor missionskollegiet at ansætte enten »dend eene af toe rare, skickelige, ret godt Grønlandsk talende Matroser til ogsaa at være Catechete« — eller en blanding *Jens Michelsen,* som han nu har under uddannelse. Men kedeligt er det, at man maa nøjes med saa lidt. Det burde være saaledes, »at Catecheternes Vilkor her i Landet bleve saaledes forbedrede, at honnette og duelige Mænd kunde paatage sig dette Embede; hvilket, naar det skal føres med Nytte især *in ecclesia plantanda,* udfordrer langt meere, end at enten Børn, heller

u-lærde Matroser kan forestaae det, besynderlig her, hvor der kun er een Missionaire ved hvert Collonie, og Catecheten ved enhver nye Missionaires Ankomst skulde være hans Lyes og Løgte saavel i Henseende til Sproget som Meenighedens Tilstand, hvortil udfordres baade Indsigt, Redelighed og Fliid.«

Kollegiet svarede ham, at det foretrak indfødt medhjælp fremfor matroser, og Jens Michelsen blev derfor antaget som medkateket.

* * *

Sverdrup var ikke blot prest og missionær ved Jakobshavns kolonisted. Han havde et stort og vidtløftigt distrikt desforuden at tilse. Kolonien *Ritenbenk*,[1]) som dengang laa paa Nûgssuakshalvøen paa grænsen mellem Diskobugten og Wajgattet, »omtrent atten Miile« nordvest for Jakobshavn, hørte med til distriktet. Sverdrup kalder kolonien for sit »annex«. Og paa de mellemliggende øer og kyststrækninger var der mange mere eller mindre fastbeboede vinter- eller sommerpladser. Ved Ritenbenk var der en lille menighed af døbte, men paa de fleste andre pladser boede endnu dengang kun hedninger, idet de kristne og de, der ønskede at blive katekumener, for det meste flyttede hen til eller i nærheden af det sted, hvor missionæren boede.

Dette distrikt maatte Sverdrup berejse saa ofte som muligt, dels for at tilse, betjene og styrke de kristne, dels for at missionere blandt hedningerne. Ogsaa her tog han sin pligt meget alvorligt og rejste baade sommer og vinter, saa ofte og saa meget som han kunde. Men her var mange vanskeligheder at overvinde. Handelskompagniet skulde ifølge oktrojen skaffe missionærerne befordring til pladserne i kolonidistrikterne. Men det var her som overalt meget uvilligt til at efterkomme sine forpligtelser overfor missionen. »Angaaende Missionairernes Befordring i Embeds Affaires« hedder det saaledes i en skrivelse fra kompagniet til missionskollegiet: »Naar Folk og Baade kunde undværes fra Handelens Togter eller andet Arbejde uden Handelens Skade, skal Købmanden blive tillagt Ordre,

---

[1]) Anlagt 1755 af købmand Christopher Carl Dalager og kateket Johs. Pedersen Dorf. Angaaende koloniens navn se ovenfor sd. 35. Den skulde altsaa egentlig hedde Ritenbenck.

at lade samme være følgagtige til Missionairens Befordring.« Naar nu købmanden var missionen venligsindet, var der naturligvis intet i vejen; saa kunde missionairen for det meste faa det som han vilde og besørge sine rejser tilfredsstillende. Saaledes var købmand Dalager i Ritenbenk, der var en kristeligsindet mand, som selv tog sig en del af missionen i sit distrikt, næsten altid meget villig til at sende baad og mandskab efter Sverdrup, saasnart det var muligt; f. eks. lod han ham i 1765 straks efter skibstid midt i august hente til Ritenbenk, og tillod Sverdrup at benytte fartøjet til at »flakke rundt« med lige til ind i oktober maaned. Men dette var en undtagelse. For det meste var købmanden ikke saa villig til at befordre missionæren, og utallige er de vanskeligheder, den ovennævnte bestemmelse har forvoldt missionen. Intet var jo lettere for en købmand end at sige, at baad og mandskab ikke kunde undværes, og det blev *ofte* sagt. Det var derfor med missionskollegiets billigelse efterhaanden bleven saaledes, at missionæren, for at undgaa strid og uenighed, skulde benytte lejligheden og følge med koloniens fartøjer, naar disse gik ud paa handelstogter til de spredt boende.

Det kunde og vilde Sverdrup imidlertid ikke nøjes med. For det første var tiden ubelejlig — for ikke at sige umulig — til mission og embedsforretninger, naar der skulde drives handel med Grønlænderne, thi saa kunde disse ikke samle deres tanker om kristendommen og aandelige ting, men var optaget af helt andre interesser. Og for det andet var der altfor lidt tid til at udrette noget. De fleste handelstogter ved Jakobshavn varede kun fra om morgenen kl. 8 til ud paa eftermiddagen, og imidlertid havde man været inde ved en 6—8 pladser; der kunde ikke blive tid bare til at tale med folk, endsige foretage embedsforretninger. Sverdrup har derfor aldrig haft noget ud af at følge med togtebaadene, hvad han i begyndelsen ofte har gjort. Overhodet var det ham personlig imod og til hinder for hans gerning at skulle være afhængig af købmandens velvilje og forgodtbefindende. Det er ofte hændt, at han ikke har kunnet faa fartøj og folk, naar han har villet afsted, fordi der er for lidt mandskab ved kolonien. Ofte kaldes han om sommeren ud til de udflyttede, enten for at tale med og tilse en syg, holde altergang, døbe et barn, eller lignende; det kan han ikke vente med til et handelstogt eller til det passer købmanden. Og undlade at rejse kan og vil han ikke. Han har derfor ofte til stor udgift for sig selv maattet leje folk til at befordre sig. — Desuden gjaldt handelens befordringspligt

kun sommerrejser. Det hed i en skrivelse til Egedesmindes missionær 1773: »ifald hand vil have Voiture for Vinteren, maae hand anskaffe sig den for egen Regning.« Sverdrup mener nu rigtignok, at handelen har *absolut* befordringspligt, og det er ogsaa undertiden lykkedes ham at faa sine rejseudgifter godtgjort af købmanden, men det var dog langtfra altid. Og »saadan Reisen vil tiltage med de Døbtes Tiltagen« og er selvfølgelig en absolut nødvendighed.

Det blev derfor tidlig en nødvendighed for Sverdrup at holde sig selv med befordring trods sin ringe evne dertil. Allerede 1767 ansøger han »for at røgte sit Embede bedre« kollegiet om 30 rd. aarlig og »een gemeen Mands Kost«, saa skal han nok selv holde sig med folk. Saa kan han vælge den belejligste og bedste tid til sine rejser, især til Ritenbenk. Thi som det er, har han oftest maattet rejse sent paa efteraaret, naar alle sommerpladserne har været forladt, og har derfor truffet færre mennesker, end han vilde have kunnet tidligere paa aaret. Og — hvad der er værre — det har ofte hændt sig, at hedninger, som om sommeren paa gennemrejse til fangstpladserne sydpaa har lovet til vinteren at bosætte sig i Jakobshavn for at modtage daabsundervisning, atter har forladt stedet og taget til deres gamle pladser, fordi de ikke traf Sverdrup hjemme ved sommertogternes slutning. Han fik sit andragende bevilget og holdt fra da af sig selv med konebaad, telt og roersker, ligesom han holdt hunde og slæde til vinterrejser.

Sommerrejserne var ofte herlige, naar Diskobugten laa spejlblank og glittrede i solen, naar varmen laa dirrende hen over vandet, medens den lette skindbaad hastig gled fremad under de rappe aaretag, roerskerne lo og morede sig, nynnede og sang, og Sverdrup laa magelig tilbagelænet i bagstavnen, læsende i en bog og rygende af sin lange kridtpibe, eller i livlig samtale med Grønlænderen, der sad ved hans side og passede den bredbladede styreaare, og den ledsagende kajakmand, som roede ved siden af. Saa slog man lejr ved middagstide, samlede lyng til et baal, kogte ærter og gryn sammen til en velling og drak sort kaffe ovenpaa af store spølkummer og med kandissukker til — og medens maden kogtes, og bagefter, naar grejerne atter stuvedes i baaden, gik Sverdrup tilfjelds paa naturhistoriske ekskursioner. Det hændte jo ogsaa, at kajakmanden undervejs harpunerede en sæl, skød et knippe søfugle eller samlede nogle fugleæg paa skær og holme — saa tilberedte og nød man disse »forfriskninger« og gemte den dyre danske proviant til siden. Og ved aftenstide, naar solen gik om i nord

og stod som en stor, purpurrød kugle lavt paa den dybblaa himmel, slog man telt, drak »Thee de Bohee« med skonroggen til, hvorefter man samledes til aftenbøn og salmesang, inden man lagde sig til ro paa det duftende lyngleje i den lyse, solstraalende nat. Eller man traf paa en beboet plads, og saa gik aftenen — og stundom en del af den lyse nat — med samtale med befolkningen, aftenandagt — eventuelt med altergang og barnedaab — for de kristne, hvis der var nogen dér, og »evangelisering« for hedningerne, muligens »dispute« med en eller anden angákok, indtil Sverdrup træt af den stærke luft søgte sit leje for efter en styrkende søvn at vaagne tidlig til en ny, herlig solskinsdag.

Men disse rejser havde en revers. Det kunde hænde, især længere hen paa sommeren og om efteraaret, at man fik uvejr paa sig, skyndsomt maatte lænse for vejret til det nærmeste land og søge havn det første det bedste sted, hale konebaaden paa land og hvælve den, og nøjes med det værn mod stormen og regnen, som den kunde give, uden at kunne faa saa meget som en varm drik, fordi lyngen var dyngvaad og ikke kunde fænge ild. »Mangen kold Nat« maatte Sverdrup »tilbringe under aaben Himmel«, fordi man ikke traf noget telt eller hus ved aftenstide, og det ikke var at tænke paa at faa det tunge skindtelt rejst i den fygende storm. Eller man maatte ligge dagevis vejrfast paa et sted, hvor der ingen mennesker var, tære paa provianten til den var opspist, og saa slaa sig igennem med muslinger og bær, hvis man ikke var saa heldig at nedlægge et par ryper eller en snehare. Megen gigt og »værk« kunde man samle i sine lemmer paa en saadan rejse, som man saa maatte ligge og trækkes med, længe efter at man var kommen hjem. —

Vinterrejserne kunde ogsaa have deres charme. Det er i begyndelsen af marts maaned; højt, klart vejr, blikstille luft, 25 graders kulde. Solen — der forlængst er kommen frem igen efter polarnatten — staar højt paa himlen og varmer saapas, at kulden ikke er generende, ja at man kommer til at svede, hvis man skal op ad bakke, især hvis det gaar lige mod syd. Henover Diskobugtens hvide flade stryger en slæde i fuld fart. Den er lang og lav, dens meder er skoede med flakte hvalben, og bagtil rager de meterhøje opstændere skraat op i vejret. Den er forspændt med 12 kraftige hunde af den bekendte grønlandske type med tæt pels, opstaaende, spidse øren og ulvefysiognomi. Med tungen langt ud af halsen springer de afsted, snart i langstrakt trav, snart i galop. De trækker slæden i 4—5-meter lange skagler af remmesælskind, der alle samles i en løkke paa

den halvanden meter lange forrem, som er fæstet i siderne paa slædens forreste tværtræ lige indenfor mederne. Paa slæden sidder to personer. Foran tilhøjre sidder en lavstammet Grønlænder med skindbukser, renskindspels med hætte, og lange støvler og tommelvanter af sælskind. Han holder i haanden en pisk med kort skaft og en seks meter lang snert af remmesælens skind. Af og til, naar en hund slapper sin skagle, forlader sin plads og løber ud til siden eller ind imellem de andre, eller paa anden maade gør sig udtilbens, svinger han pisken, man hører en susen, et kort smeld — og et smertefuldt hyl fra den ramte, der trækker højre bagbên op under sig og skyndsomt hinker paa plads paa de tre. Ellers styrer han dem ved tilraab, som de øjeblikkelig lystrer: til højre! til venstre! rask frem! langsomt! stop! Bagved ham lænet mod opstænderne sidder Sverdrup, klædt ganske som kusken, kun er hans klæder finere i skindene og bedre holdt. Han sidder paa en langagtig, flad skindklædt kasse, som staar surret fast ovenpaa slædeskindet og som indeholder hans samarie, tøj, bøger og alterbrødet; altervinen hænger mellem opstænderne i en firerummet flaskepose af skind. Han er paa embedsrejse til Ritenbenk. Ganske tidlig imorges — kl. 6—7 — kastede han sig paa slæden udenfor sin dør i Jakobshavn; nu er det middag, og de har allerede tilbagelagt mere end halvdelen af vejen; omtrent ved solnedgang vil de være ved maalet og kan naa at spise nadver hos købmanden deroppe. De kører nu langs med Arveprinsens Eilands høje og stejle fjeldskrænter; til venstre skinner Diskos sneklædte tinder og dale i solens skarpe lys, som forlener dem med de vidunderligste farver fra gyldenrødt til dunkelblaat. Ligefor, men endnu langt borte, rejser sig Nûgssuakshalvøens hvide væg. Isens jomfruelige snelag glimrer i solen som tusind diamanter — de rejsende maa beskytte deres øjne imod glansen ved hjemmelavede snebriller af træ med smalle sprækker i. Nu kører de over et stykke, der er jævnt besaaet med skrueis; snart er det smaa knolde, som slæden ustanselig hopper over; de rejsende bliver gennemrystede og maa holde sig godt fast! — snart er det store, optaarnede blokke, saa maa nu den ene, nu de begge springe af slæden og løbe bagefter, styrende den i opstænderne mellem skrueisen. Men snart er de atter ude af den og kaster sig paany paa slæden uden at hundene standser et øjeblik. Saadan gaar det fort, time efter time, til solen synker og de naar frem.

Men ikke altid er en vinterrejse saaledes. Det kan være, at Sverdrup kommer til at vende hjem over strømskaaret

is, hvor hundene gang paa gang falder igennem, slæden skærer i og han risikerer at blive mer eller mindre »dyppet«. Eller over isrester og knudret land, op ad fjelde, hvor det gaar tungt, fod for fod, og nedad skraaninger og skrænter, hvor det gaar som i en røg, saa man næsten hverken kan sanse eller samle, uagtet kusken hænger i opstænderne og bremser af al sin magt og hundene gaar bagved for at hæmme farten. Saa kan han nemt komme til at bruge baade 2, 3 og 4 dage eller mere om vejen tilbage, og bliver maaske nødt til at overnatte i det frie, liggende i sin sovepose paa slæden side om side med sin kusk, med hundene omkring sig for at give varme. Saa kan det blive farligt at være paa rejse, hvis det falder ind med daarligt vejr. Et af de første aar, han var i landet, kom han paa en saadan vinterrejse til Ritenbenk i over 30 graders kulde ud for en forrygende snestorm, som han kom til at mindes resten af sit liv. Under overnatning i det frie forfrøs han sin højre haand aldeles til op over haandleddet; neglene gik af fingrene og armen skulde været sat af ved albuen. Det undgikkes dog, Gud hjalp ham efter 8 á 10 ugers forløb atter til helbred. Men siden beholdt han stedse mindelser deraf, især mod vejrforandring; det ytrede sig ved »Rystelse, Rivelse og Smerter i Haanden og op ad Armen«, og det endte efter et tilløb, der atter fortog sig, med apopleksi.

* * *

Efter det ovenfor fortalte vil det forstaas, at Sverdrup ikke havde altfor megen fritid. Den smule han havde, brugte han ikke til at sove bort. Det er utroligt, hvad han fik tid til at udrette. Som vi har hørt, maatte han i de første aar bruge sin fritid til at afskrive prækener. Siden brugte han en del af den tid, der var tilovers fra det daglige arbejde, til at nedskrive »eet og Andet til Grønlændernes Nytte«, ɔ: han renskrev grønlandske manuskripter til brug ved undervisning af katekumener og skolebørn, og dels rettede, dels oversatte forskellige kollekter, bønner og lignende til brug ved Gudstjenesten. I overensstemmelse med instruksen holdt han »flittig *Journal* over alt, som sig tildrager« og indsendte aarlig udskrift deraf til missionskollegiet tilligemed »Register saavel over de Døbte, som *Catechumenos.*« Ligeledes arbejdede han »ideligen paa at forbedre den Grønlandske *Grammatica,* og at forøge det Grønlandske *Lexicon*« ved at optegne og indsende alt hvad han ved sin

daglige færd blandt Grønlænderne samlede af hidtil ukendte ord, udtryk, talemaader og vendinger.

Det tilføjedes i instruksen, at han ogsaa burde samle »hvis til *Historiam Grønlandiæ naturalem* henhørende, ham ved een eller anden Leilighed maatte forekomme.« Og da den hernhutiske historieskriver *David Crantz* i 1765 havde udgivet sit bindstærke værk »Historie von Grønland«, skrev kollegiet aaret efter til Sverdrup, at det var mærkeligt, at Hernhuterne, der »kun have Plads ved een Colonie og til største Deelen ere ustuderte« havde allerede kunnet tilvejebringe et saadant værk, hvori foruden deres missions historie fandtes en mængde oplysninger om Grønlands natur, folk etc., medens »alle vore *Missionarii,* der i saa mange Aar have tillige med Handelen udbreed sig fast over det heele Land«, ikke har bekymret sig »det allermindste om slige *Curiosa,* ja ikke engang at anføre noget enten opbyggeligt eller remarquabelt.« De heri udtalte fordringer honorerede Sverdrup ved »naturhistoriske Indsamlinger«. Naarsomhelst han kunde, strejfede han rundt i Jakobshavns omegn, og paa sine rejser, hvor han kom, og samlede eller beskrev hvad han fandt. Tillige tog han lige fra sin ankomst en aarrække igennem daglig meteorologiske observationer, som han førte journal over og aarlig indsendte til universitetet. 1765 fik han til brug ved sine undersøgelser opsendt Simon Paulis Flora danica, Haller: Die Naturgeschichte der Thiere[1]) og Brynniche: Om Insecter, samt en del pincetter, et forstørrelsesglas, barometer og termometer. Især paa den grønlandske floras omraade ydede han noget virkelig betydeligt. Han omtales baade af Poul Egede[2]) og af Egede Saabye[3]) som en dygtig botaniker. Han fandt en stor mængde hidtil i landet ukendte planter; bl. a. fandt han allerede den første sommer saxifraga oppositifolia og potentilla nivea Linnæi. Han samlede i det mindste 3 store herbarier. Det først samlede hjemsendte han dog ikke, fordi det var bleven næsten totalt ødelagt af fugtighed i hans elendige bolig. — Alle hans optegnelser og samlinger er imidlertid desværre, saavidt mig bekendt, ikke mere til.

Endelig var Sverdrup tillige selvbestalter medicus. Der var ingen læger i Grønland dengang. Missionskollegiet udsendte aarlig til missionærerne forsyninger af »Medicamen-

---

[1]) Denne bog har han efter sin hjemkomst d. 18. maj 1789 opsendt og skænket til »Jacobshavns Missions Inventarium«, hvor den endnu findes.

[2]) Journal 259—60.

[3]) Brudstkr. af en Dagbog 138 f.

ter«, som de skulde uddele i sygdomstilfælde. Da Grønlænderne som følge heraf kom til ham med alle mulige sygdomme og daarligheder, blev Sverdrup nødt til at tage sig af dem, skære bylder, lægge forbindinger og plasterere, hvorved han snart blev en ganske habil kvaksalver. Ofte blev han endog hentet langvejs bort for at tilse en syg, stille diagnose, behandle ham, give raad eller medicin, alt som tilfældet krævede.

De ydre livsvilkaar, hvorunder Sverdrup maatte røgte den store virksomhed, han stod i, var saasandt ikke opmuntrende og skulde ikke kunne tjene som lokkemiddel til at vedblive.

En prestegaard! Med dette ord forbindes fra gammel tid tanken om en idyl. En række, lave, rummelige stuer, hvor om dagen solens straaler gennem blanke ruder spiller ind over hvidskurede gulve og blankpudsede møbler, hvor om aftenen lampens skin spreder hygge bag nedrullede gardiner; hvor livet former sig fredeligt og stille. En prestegaard staar for de fleste som indbegrebet af alt muligt lyst og lunt og hyggeligt.

Sverdrups »prestegaard« havde intet af alt dette. Den var mindst af alt en idyl. Hele herligheden bestod af et lille bjelkehus, der var 11¼ alen langt og 10¼ alen bredt. Det indeholdt kun et lillebitte køkken med aabent ildsted, et endnu mindre »kateketkammer« og en stue, 8 alen lang og 6 alen dyb, med et eneste fag vinduer. Huset var bygget 1751, men den grund, det stod paa, var saa fugtig, at bundstokkene og gulvbjelkerne allerede var gennemraadne. Derfor havde man maatte lægge gulvet højere op i stuen, hvorved denne var bleven saa lav, at Sverdrup ikke kunde gaa oprejst derinde. To af loftsbjelkerne var knækkede, fordi loftet havde været for stærkt betynget; derfor var der sat støtter under midt i stuen, hvad der ikke virkede forkønnende, og hvorved den i forvejen ringe plads yderligere formindskedes. Kakkelovnen i stuen var gammel og røg uhjælpeligt. I kateketkammeret, der var aabent og utæt, fandtes slet ingen kakkelovn, hvorfor det var ubrugeligt de tre fjerdedele af aaret. Huset var saa utæt, at det i regnvejr dryppede ned overalt. Gennem det lille bislag løb om foraaret i tøbrudstiden en bæk.

Sverdrups eneste lille stue var baade sove- og studerekammer, samt spise- og gæstestue. Desuden var der i et

hjørne afdelt et spisekammer; hvad der ikke kunde rummes deri af øl og proviant, maatte han have liggende under sin seng og paa hylder rundt om i stuen. Og saa havde han ikke engang stuen for sig selv. Det hed i hans instruks: »I Særdeeleshed paalægges ham, saalænge han er i Jakobshavn, hvor der er saa knap Rum og Lejlighed, endnu at have og beholde det unge Menniske, som han overbringer med sig for at præpareres til *Catechet-Embedet,* i Værelse hos sig selv, uden at begiære noget *à parte* Sted for ham.« Det var jo ogsaa Sverdrups eget ønsket at have Lange i huset hos sig, for at han ikke skulde »fordærves« af Matroserne«, men han har da ikke blot haft ham i huset, men i stuen hos sig, sandsynligvis lige til den unge mand rejste hjem, thi endnu i 1772 var kateketkammeret i samme ubeboelige stand som tidligere. Rimeligvis har Lange, da Sverdrup blev gift, haft sit sovested i køkkenet.

»Prestegaardens« beliggenhed var den daarligst mulige. Den var uheldig i sig selv, fordi huset laa ved en lille vig af havnebugten »paa en liden Huk«. Facaden vendte mod nord og stuen var derfor mørk og fik aldrig sol. Foran huset var der kun en plads paa et par skridts bredde, derfra faldt terrænet stejlt af ned mod vandet. Adgangen til huset rejste fjeldet sig temmelig højt tilvejrs. Adgangen til huset var en smal fodsti i klippens kant langsmed vigen. Her maatte Sverdrup færdes flere gange daglig paa sin vej til og fra Grønlænderhusene, ikke blot ved dagslys, men om aftenen. I de mørke efteraarsaftener var dette særlig ubehageligt og forbunden med fare, især naar føret var glat; stien ligger ved højvande kun et par fod over vandet; et fejltrin, og man falder i, »hvilket er arriveret mig 2de Gange«. Naar man nu om stunder betragter den endnu kendelige fodsti, er det i virkeligheden ubegribeligt, at det ikke »arriverede« ham langt oftere, og at han i det hele taget har kunnet færdes der i mørke, naar den lille vig ikke var tillagt med is.

Lige nedenfor »prestegaarden« mod øst umiddelbart ud til vigen laa det gamle kolonihus. Men dette var meget for lille til betjentene og mandskabet og tillige meget brøstfældigt, hvorfor der opsendtes et nyt og større i 1767.[1]) Der var imidlertid ikke plads til det paa det gamles grund, hvorfor dette blev staaende som proviantbod, og det nye hus op-

---

[1]) Herom staar der i Staunings »Kort Beskrivelse over Grønland« (Viborg 1775): »Det var i Gjerde, at der paa Jakobshavn skulde bygges en Kirke, der blev dog intet af, men i dens Sted blev 1767 et nyt Vaaningshuus sendt dertil.«

førtes længere inde i havnen. Det kom kun til at ligge et kort stykke fra missionshuset, men mellem dem ligger der et højt og stejlt fjeldparti, hvoraf især den mod vigen vendende side er meget vanskelig at passere selv om sommeren. Om vinteren, naar der ligger haardføgen sne, vilde det være umuligt at gaa der, hvis der ikke blev hugget trin ud i sneen. Og ogsaa her kan et fejltrin eller en snublen blive skjæbnesvanger. 28. januar 1769, da Sverdrup om aftenen gik hjem fra en konference med købmanden, »styrtede ieg ned over det slemme Bierg mellem dette og det nye Collonie, opbrækkede en gammel Skade i min Ryg, og maatte derover gaae til Sengs, hvorpaa den her i Landet sædvanlige Skiørbug strax indfandt sig, og angreeb mig saa hæftig, at hverken ieg selv heller andre havde noget Haab om mit Liv.« I 8 uger laa han syg, og først i april maaned kunde han atter begynde at læse med katekumenerne, dog kun i sin egen stue, da han ikke kunde bøje sin ryg saa meget, at han kunde komme gennem den lange husgang i Grønlænderhytterne. Endnu i august kunde han det kun »med Smærte og Besvær«.

Boligens beliggenhed var imidlertid ogsaa uheldig af den grund, at den laa altfor langt borte fra Grønlændernes huse. Disse laa paa stranden ud imod Diskobugten »2—3000 Skridt« fra prestegaarden. Dette var uheldigt og ubehageligt, fordi han mange gange om dagen maatte gaa den lange og besværlige vej frem og tilbage, og ofte tog han i mørket fejl af vejen og maatte flakke omkring en tid inden han fandt frem. Men det var dog endnu værre, at han, som boligen laa, ikke kunde tage sig »ordentlig« af Grønlændernes undervisning eller have nogen »gavnlig Opsigt« med menighedens færd; heller ikke kunde han nu, da koloniens folk var flyttet, til stadighed holde daglig bøn og katekisation med disse. Da han imidlertid ansaa sin gerning blandt Grønlænderne for den vigtigste, havde han flere vintre set sig nødsaget til at flytte ned i Grønlænderbygden og bo i grønlandsk hus. Dette bekom ham dog ikke ret vel; 1768, da han havde boet hos Grønlænderne fra oktober til april, siger han: »Baade mit Sind og mit Legeme er saa særdeeles svækket derved.« Da han blev gift, byggede han sig selv et grønlandsk hus, hvor han af og til boede om vinteren, men ogsaa dette havde store ulemper. I vinteren 1769 var $^1/_2$ anker ny fransk vin, som han havde anskaffet til communion, bleven »bedærvet og u-tienlig til det destineerte Bruug«, fordi hans eneste »Forvahr« til den var under briksen i hans grønlandske hus.

Skønt Sverdrups »prestegaard« var af den ovenfor skildrede beskaffenhed, og pladsen der var saa ringe, havde dog »ikke desto mindre samme lille Hytte« tillige maattet være skolestue for katekumenerne og menighedens børn i det første par aar. Naar der da 7—8 timer daglig havde siddet 30—40 skindklædte, snavsede og ildelugtende mennesker derinde, kan man tænke sig til, hvilken atmosfære der var, naar de gik og Sverdrup skulde spise, have sig en velfortjent hvile eller sidde ved sit bord og arbejde! Og tilmed var denne ordning forbunden med stort bryderi med daglig omflytning af møblerne, samt ind- og udflytning af bænke til alle disse mennesker. Dette var ikke til at holde ud i længden. Han *maatte* have et sted, hvor han engang imellem kunde trække sig tilbage og være lidt i ro. Derfor lod han, da det syntes at ville trække ud med at faa et forsamlingshus, i 1766 opføre et lille skolehus, som han selv bekostede og vedligeholdt; først ved sin hjemrejse i 1772 fik han omkostningerne herved godtgjort.

Derimod maatte hans eneste stue endnu i mange aar vedblive at være kirke baade for Grønlændere og danske. Dette var en stor ulempe ikke blot for Sverdrup selv, men især fordi stuen var altfor lille til kirkebrug. For dansk Gudstjenestes vedkommende kunde det til daglig nok gaa an; der var ikke flere mennesker tilstede end at de nok kunde rummes. Men i skibstid var der foruden koloniens egne folk tillige skibsfolkene og for det meste hele Christianshaabs besætning, og saa kneb det haardt med pladsen. Og til den grønlandske Gudstjeneste var stuen bestandig for lille. Derfor bad Sverdrup, da koloniens folk »fik et Huus, fiire Gange saa stort som mit«, om at faa loftet i prestehuset til fri raadighed. Dette havde i den gamle kolonis tid været benyttet til oplag for handelsvarer — heraf de knækkede loftsbjelker! — men behøvedes nu ikke mere dertil. Her vilde Sverdrup saa have »indredet en Afdeeling«, hvor han om søndagen kan sætte sine »faa og fattige Meubler«, derved vilde stuen, som nu til nød kan rumme ca. 50 kirkegængere — Grønlænderne kan nøjes med utrolig lidt plads, men hvilken atmosfære der maa have været! — maaske kunne tage en snes stykker flere, og det var nødvendigt, naar der tillige var ministerialia at forrette ved Gudstjenesten. Saa kunde resten af loftet blive indrømmet de døbte Grønlændere til opbevaring af deres »tørrede Spiisevarer«. Opgangen, som nu var udvendig ved gavlen, maatte da tilvejebringes ad en stige fra køkkenet. Dette saa rimelige og beskedne ønske voldte ham som sædvanlig »Besvær og For-

trædeligheder« fra handelsfolkenes side, men det synes dog, som om han omsider har faaet det indrømmet.

Imidlertid kom der en tid, da dette ikke mere var tilstrækkeligt. Menigheden tiltog, kirkebesøget blev større, især da vækkelsen begyndte — og saa kunde der ikke længer skaffes plads i huset til dem alle. Det blev derfor tvingende nødvendigt at søge en anden ordning. Men hvorledes? Det naturligste vilde selvfølgelig være at faa et nyt og større missionshus opført, saaledes som Sverdrup havde foreslaaet allerede i 1764. Og dette hus burde da naturligvis opføres i Grønlænderbyen. Han gentog derfor sit forslag mere og mere indtrængende, men handelskompagniet, hvis pligt det var at skaffe rum til missionen, vilde ikke bekoste et saadant hus, thi — tænk! det vilde koste omtrent 600 rigsdaler! Sverdrup maatte derfor tænke paa en anden udvej. Anledningen hertil fik han i 1769, da hans fald ned ad fjeldet og det paafølgende lange sygeleje gav ham yderligere afskræk for missionsboligens isolerede og utilgængelige beliggenhed. Han gik straks i maj, d. v. s. saasnart han orkede det, over til kolonien og forlangte af »Oberassistenten«, at der næste vinter indrømmedes ham et værelse i kolonihuset til beboelse, saaledes som tilfældet var ved flere af kolonierne, og som der var hjemmel for i handelskompagniets oktroj. Overassistenten »gav ikke sit Biefald«. Sverdrup skrev dog alligevel derom til missionskollegiet, og naar man nu ved, hvorledes hans stilling og forhold til de Jakobshavnske handelsfolk var, og hvor lidet tillokkende det maatte være for ham at komme til at bo i samme hus som de, kan man deraf forstaa, hvor vigtig og nødvendig denne sag har forekommet ham. Han finder det dog rimeligt — siger han — at der indrømmes ham »et Værelse paa Collonien«, eftersom der i det nye hus er 4 stuer forneden og 1 paa loftet. Af de fire forneden er den største mandskabets, den næste assistentens, de to mindre købmandens. Han vilde anse assistentens for den bedst skikkede til missionsstue, da den ligger lige for, er stor, lys og rummelig, og egner sig godt til dansk Gudstjeneste; i skibstid er »Forsamlingen større end ellers vanlig i Grønland«. Saa vandt man ogsaa dette, at man i det gamle missionshus kunde faa det forsamlings- og skolehus, hvortil der trængtes saa haardt; det burde da »nedflyttes til Grønlænderhuusene, til den Plads, der i 1764 blev udseet til det Missionshuus, som skulde være kommet i 1765«. Men da dette forslag »ikke vinder Biefald i Grønland, derfor venteligen ey heller hiemme«, maa han subsidiært foreslaa som en tvingende

nødvendighed, at i hvert fald missionshuset flyttes ned til Grønlænderbygden. Men i saa fald maatte der opsendes materialer »til dets Forbedring«.

Der blev dog foreløbig intet af dette. Naturligvis modsatte kompagniet sig enhver forandring, der var forbunden med udgifter. Utvivlsomt var Sverdrups kolonifæller ikke uden skyld heri, idet de for at hindre forslagets udførelse har hjemsendt falske oplysninger. Da nemlig missionskollegiet forlangte, at handelskompagniet skulde lade »prestegaarden« flytte, svarede dette, at det »icke seer nogen *absolute* Nødvendighed deri, eftersom Huuset kun skulde fløttes *et Par Hundrede Skridt*« og desuden er gammelt og skrøbeligt. Sandheden er, at der er mindst et kvarters gang ad besværlig vej fra dets gamle til den foreslaaede plads, og huset var ikke daarligere end at alle materialerne atter vilde kunne bruges, bundstokkene og gulvbjelkerne alene undtagen. Dog skulde kompagniet »spørge Overassistenten, om det kand skee uden sønderlig Bekostning, saa kunde det jo gierne blive giort.« Derimod kunde man ikke nægte Sverdrup et værelse »paa den nye Colonie«, men dette var jo ganske hen i vejret, thi naar ikke missionshuset samtidig blev flyttet, havde han ingensomhelst fordel deraf for sin gerning, men vilde kun opnaa at komme til at bo i hus med handelsfunktionærerne, hvorved han vilde faa endnu mere »Bryderie og Fortrædelighed«. Han opgav derfor indtil videre tanken om forbedrede arbejdsforhold. 3. august 1770 skriver han: »Jeg indseer nu, at det ikke nytter at tale meere om det gamle Missionshuuses Fløtning ned til Grønlænderhuusene; det lægger kuns Hindringer i Veien for mit Embede« — nemlig ved chikanerier fra landsmændene i den anledning, idet de bl. a. beskyldte ham for at ville tilsnige sig fordele fremfor dem, at holde sig for god til at bo i nærheden af dem, og lignende.

Sverdrups pengeløn som missionær var 150 rd. dansk courant. Hertil kom in natura »Officersdeputatet« og »Specerier«.

En portion »Officersdeputat« bestod af 107 pund smør, 90 pund røget flæsk, 107 pund saltet lammekød (eller 140 pund saltet oksekød), 365 pund skonroggen (eller 470 pund blødt brød, bagt i landet), 8½ skæppe byggryn, 4 skpr. ærter, 78 pund tørfisk (»Rotskiær, Plat-, Rund- eller Hengefisk«), 2 tønder 11 ottingkar malt og 6½ pund humle. Hvis »officeren« var gift, fik han ½ portion mere til sin kone. Portionerne udvejedes for det meste hver fjortende dag.

Heraf skulde man leve aaret rundt, hvad der kunde knibe nok for en enkelt mand, mere for mand og kone, og mest naar familien forøgedes, thi i saa fald fik man ikke mere. Det hændte tilmed ofte, at der blev mangel paa en eller flere af disse proviantsorter, især hvis et skib udeblev eller maatte overvintre, i hvilket fald skibsmandskabet kom til at tære paa koloniens forsyninger. Saa hed det: »Naar ey Flesk haves, da gives i Stæden for Lamme- eller Oxekød. Og vice versa. Gryn og Ærter gives Tønde for Tønde, ifald der paa een af Sorterne skulde manqueres.«[1])

Men var det slemt nok, at portionerne var smaa, saa var det endnu værre, at varerne ofte var meget slette. Lad os høre, hvad Egede Saabye siger herom:[2]) »Disse Portioner vare tit ganske maadelige, undertiden uspiselige. Foruden flere Aarsager bidrog især denne dertil, at Provianten var et Aar gammel i Landet, inden vi maatte bruge den. En Forsigtighed, som betryggede for Manged, om et Skib forliiste; men hvis Følge var altid gammel og ofte slet Føde. Et Aar især var Brødet (Skonroggene) indeni saa fuldt af Edderkopper og Spindelvæv, at vi stedse maatte have en Fjærevinge ved Haanden, naar vi spiste. Smørret var ofte uspiseligt; Mastesmør vilde det have været i Fædrenelandet. Flesk og Kjød var og tit, efter Talemaaden der, »som en Dukat«, d. e. harskt og gult. Kun Sult og Vane hjalp os til at faa det ned.« Hertil kan føjes, at ærter og gryn sommetider var mugne, skimlede og ormædte.

Egede Saabye tilføjer: »Til Lykke spiste vi sjelden af disse to sidste Artikler (ɔ: flæsk og kød), fordi de foraarsagede Skjørbug; og endskjøndt Smørret ofte var saare maadeligt, havde vi det til andre Tider bedre, og var da vel tilfredse.« Det kunde Egede Saabye ogsaa være, fordi Claushavn, hvor de boede, var »et godt madsted«. Saabye siger: »vi manglede ikke Forfriskninger[3]) om Vinteren«, der var baade harer, ryper og fjordtorsk. Om sommeren var der sjøfugle og laksørreder. En del af provianten brugtes saa til at tiltuske sig disse ting for. Men Sverdrup var ikke saa heldigt stillet. Jakobshavn var et meget slet »madsted«. Sverdrup siger selv, at det ikke er »noget godt Stæd for Evropæere, deels paa Grund af Iisfiordens Nærhed, deels

---

[1]) Spisetakst af 1771.

[2]) Brudstkr. af Dagbog, 127 f.

[3]) »Forfriskninger« er i Grønland en terminus technicus for al slags frisk proviant fra landet selv. Karakteristisk for konservatismen i Grønland er det, at ordet — som flere andre af samme art — bruges heroppe den dag idag.

paa Grund af Mangel paa Forfriskninger.« De ryper og harer, der kunde erholdes, var altfor faa til at betyde noget i saa mange Evropæeres husholdning. Hellefisk kunde vel faas i mængde til visse tider, men de er altfor fede til at man kan holde ud at spise meget af dem i længden. Sælhundekød kunde man vel ogsaa af og til faa, dog næppe meget, da den indfødte befolkning var saa stor, og desuden var det dengang de færreste Evropæere, som kunde bekvemme sig til at spise det. Sverdrup maatte derfor, enten han vilde eller ej, som oftest tage til takke med deputatkosten.

Naar Egede Saabye ovenfor taler om »flere Aarsager« til at den udleverede proviant ofte var daarlig, saa er det meget hensynsfuldt af ham ikke at gaa nærmere ind herpaa. En af aarsagerne var nemlig, at købmændene saare ofte forfordelte de andre ved proviantuddelingen. Klager herover hørtes stadig ikke blot fra missionens personale, men ogsaa fra kolonimandskaberne. At Sverdrup ofte var ude for noget saadant er et faktum. Han siger ikke ret meget om det, men det bragte ham til undertiden at udtale det ønske, at han kunde faa et helt aars proviant udleveret paa èn gang — en ytring, som han fik at høre for senere. Og nogle aar efter vedgaar han paa forespørgsel, at der »tilforn er skeet mig meget til Fornærmelse« ved deputatets udlevering. Blandt andet fik han de første aar altid sort skibsbrød i stedet for skonroggen. Da han omsider paatalte dette, svarede handelskompagniet 24. april 1770: »Os er ikke bekiendt, at Hr. Sverdrup har faaet andet end Skonroggen, imidlertid skal vi derom tilskrive Oberassistenten det fornødne.«

Købmanden var pligtig til at lade øl brygge og brød bage for missionæren. Det hed i spisetaksten: »Af 1 Td. Korn og 3 Pund Humle svares 3 Tdr. Øl; af 11 Lispd. godt og veltørret Meel svares 15 Lispd. bløđ Brød.« Ogsaa hermed havde Sverdrup vanskeligheder; blødt brød fik han f. eks. aldrig fra kolonien, men maaske var grunden, at han foretrak skonroggen for det ofte slet bagte brød.

Hans daglige levemaade har derfor været yderst tarvelig, selv efter datidens forhold. Man kan faa et begreb om den gennem en »daglig spiseseddel«, som er vedføjet det i Nordgrønlands inspektoratsarkiv beroende eksemplar af »Spiisetaxt, hvorefter de udi det kgl. octroyerede almindelige Handels Compagnies Tieneste staaende Mandskaber

ved Collonierne i Grønland forfleges.«[1]) Spiseseddelen ser saaledes ud:

	Morgen.	Middag.	Aften.
Søndag:	Brendeviin.	Flesk, Erter.	Erter.
Mandag:	Grød.	Grød.	Grød.
Tirsdag:	Grød.	Erter.	Erter.
Onsdag:	Grød.	Grød, Fisk.	Grød.
Torsdag:	Grød.	Kiød, Erter.	Erter.
Fredag:	Grød.	Grød.	Grød.
Lørdag:	Grød.	Grød.	Grød.

Bortset fra, at han neppe har begyndt ugen med brændevin søndag morgen, og at der kanske til tider har været *lidt* mere afveksling i hans kost, giver ovennævnte sikkert et godt billede ogsaa af Sverdrups daglige levemaade; den har neppe været stort finere. —

Enhver »officer« i Grønland nød aarlig »Specerier« ɔ: urtekramvarer og vin, til beløb af 50 rd. Tidligere udsendte handelen dette ens til alle, senere havde presterne faaet lov til selv at rekvirere fra private leverandører, men dette var forbundet med meget bryderi; bl. a. skulde i saa fald alle varerne »aabnes og eftersees paa Compagniets Pakhuus, paa det at Underslæb med Handels Vahre maae viides aldeeles forekommet«; og der skulde betales 15 pct. i fragt og assurance. Derfor vedblev de fleste at faa »specerierne« gennem handelen. En portion »specerier« bestod i Sverdrups tid af følgende: 2 ankere gl. fransk vin, 1 ank. fransk brændevin, $^1/_2$ ank. vineddike, 10 pund kandis, 10 pund raffinade, 10 pund puddersukker, 2 pund Thee de Bohee, 1 pund grøn the, 25 pund svedsker, 3 pund korender, 6 pund rosiner, 6 pund perlegryn, 12 pund risengryn, 1 pund peber, 1 pund ingefær, 1 pund kommen, 1 pund annis, 1 pund allehaande, 2 lod nelliker, 2 lod kardemomme, 2 lod muskat, 2 lod muskatblomme, 2 lod safran, $2^1/_2$ lod kanel, 1 pot sennep, 2 lispd. hvedemel, 1 skp. graa ærter, 1 skp. banket byg, 1 skp. boghvedegryn, 1 skp. havregryn, 1 lispd. ost, 2 lispd. klipfisk, $^1/_8$ td. spegesild, 1 pot ren bomolie. — Hvis man vilde have de enkelte dele forandret, stod det frit for, og var der ting, man ikke ønskede, godtgjordes de i penge. Var der noget, man ønskede mere af, skulde det betales ekstra, ligesom alt hvad man ellers ønskede udsendt, som kaffe, tøj, o. lign., men man kunde kun faa visse kvanta,

---

[1]) Dateret Kiøbenhavn d. 23. maji 1771.

f. eks. ikke mere end 25 pund kaffe, hvis man var ugift, og 40 pund, hvis man var gift.

Dette skulde slaa til til et helt aar. Men det kunde det ikke, bl. a. fordi der lagdes stærkt beslag paa éns gæstfrihed, ikke blot i skibstiden, men ogsaa om vinteren. Herom siger Egede Saabye: »Om Vinteren have Handelsbetjentene intet at giøre; de kiøre derfor jevnlig paa Besøg fra Sted til andet, og fra hvert Sted, naar det ellers er mueligt, faae de nyt Følgeskab, og udgiøre en Karavane, hvis Reises Hensigt vel egentlig er, at faae Ende paa den keedsommelige Tid, at leve vel hos Andre og igjen lade Andre leve vel hos sig, men har dog ellers sin store Nytte.« Derfor kom der hvert aar en »Faste«, en tid, hvor man var udgaaet paa »alle Ting, som ved Vane ere blevne nødvendige: Vin, Brændeviin, Kaffe, Thee, Sukker, o. s. v.« —

Det er klart, at den bevilgede proviant ikke kunde strække til, især fordi endel maatte anvendes til tuskhandel, for at skaffe sig »forfriskninger«, skind til klæder, o. m. a. fra Grønlænderne, og til proviant for besætningen paa rejser. Hertil kom for Sverdrups vedkommende, at han maatte hjælpe de fattige, hvoraf der var mange i den store befolkning ved Jakobshavn, og støtte Grønlænderne i trangstid. Til de fattige maatte han paa missionskollegiets regning udgive varer for 20 rd. aarlig, men »dette er langtfra nok«; han maa stadig spæde til af egen lomme. Og f. eks. i vinteren 1767 var fangsten saa slet, at der blev stor nød blandt befolkningen. Sverdrup maatte derfor »hielpe mange i Følge min Christendoms Pligt«. Naar deputatet da ikke slog til, maatte han tage resten paa regning hos handelen. Hertil gik det meste af hans pengeløn, gennemsnitlig i disse aar 100 rd. aarlig. Resten anviste han til sin kommissionær i København, først *Poul Egede*, senere fhv. købmand *Bruun* fra Umának. Dog kom han aldrig i gæld undtagen det første aar, da han skyldte kollegiet 27 rd. 13 sk., en følge af de ved kateket Møllers forhold forøgede udgifter. Man kan da forstaa, at Sverdrup ikke kunde tillade sig ekstravagancer i nogen retning. Den eneste luksusartikel, han brugte, var tobak; han var en meget ivrig røger og forbrugte aarlig adskillige dusin »lange Kridtpiber«, som dog kun kostede 1 mark 8 sk. dusinet, og mange karduser »Biskop Tobak« á 1 mk. 9 sk.

1767 fandt handelskompagniet paa at forlange, at »Missionsbetienterne« hvert aar skulde indsende beregning eller rekvisition over, hvormange varer de vilde faa brug for det

følgende aar udover deputatet. Grunden hertil var vistnok den, at man mistænkte dem for at drive snighandel og vilde hindre dette ved at forlange, at de skulde forud binde sig til kun et bestemt kvantum varer til de og de bestemte brug.

Denne bestemmelse fremkaldte indignerede protester fra alle missionærerne, ikke mindst fra Sverdrup. Denne viser først ved nogle eksempler umuligheden af at kunne forudse, hvad og hvormeget man vil faa brug for om et aar. I 1766 fik han saaledes sine breve og specerier opsendt med Christianshaabs skib. Brevene blev sendt op til ham af missionær Drejer, men specerierne maatte han selv hente med lejet besætning. Hvor skulde han kunne vide dette — og lignende — et aar i forvejen og indrette sin rekvisition derefter? Han vil dog heller ikke gøres ganske umyndig. »Da ieg var et Barn, en Dreng, og havde endnu ikke fyldt mine 25 Aar, maatte ieg undertiiden, dog som oftest ikke førend bagefter, giøre mine Venner et slags Regenskab for hvad de af deres Godhed forstrakte mig, siden den Tiid er saadant aldrig bleven fordret af mig; og nu, da ieg for længe siden har traadt mine Børne-Skoe, er af Gud, vor allernaadigste Konge, og det høie Collegio sat i en Mands Embede; paastaaer Handels Compagniet, at ieg endog i Forveien skal giøre dem Regenskab for hvortil ieg vil anvende de usle Vahre, ieg af dem tilkiøber mig for mine egne Penge! kan vel en Kiøbmand giøre nogen u-riimeligere Paastand?« — Maaske mener kompagniet, at han har benyttet sine købte varer til »præjudiceerlig Handel for Compagniet« — det synes de at antyde — men varerne er saasandt snarere brugt til at bestride »adskillige Bekostninger, som Handels Compagniet billigen burde erstatte« — han mener bl. a. udgifter til rejser, som han — ligesom f. eks. til altervin — i flere aar selv har afholdt, uagtet det »utvivlsomt tilkom Compagniet at holde Coloniet med sliige Ting«. Han fortjener derfor snarere tak af kompagniet, end at »ansees og udraabes for en lastværdig Nærings Tyv«. — Bestemmelsen blev da heller aldrig fuldt gennemført, men det er allerede et stift stykke, at kompagniet kan stille en saa urimelig fordring og faa missionskollegiet til at gaa med dertil. Men da det var en bekendt sag, at de fleste af handelens folk selv drev snighandel, er det jo ikke underligt, at man mistænkte og beskyldte missionsbetjentene for det samme; og det maa desværre indrømmes, at det i et par enkelte tilfælde var med rette.

Det var fra gammel tid af skik i Grønland, at handelens overordnede personale og missionærerne spiste »af een

Gryde og for det meeste ved eet Bord«. Dette saa baade kompagniet og kollegiet gærne, fordi der derved »dog sparedes en Skilling for enhver«, og man mente at kunne hindre splid og fremme enighed ad den vej. Det sidste var selvfølgelig umuligt. Man kunde da snarest komme til det modsatte resultat. Sverdrup havde god erfaring herfor. Han havde flere gange forsøgt det, men det var ulideligt og førte kun til »yderligere Fortrædeligheder«; da kolonien i 1771 fik en ny bestyrer, erklærer han sig villig til atter at forsøge, men han ved »af Erfarenhed«, at *han* ikke sparer noget derved, og »det tilsigtede Øiemed, Enighed« tror han heller ikke nu vil opnaas, snarere naar hver enkelts enemærker bestemt afgrænses.

Til belysning og opvarmning af »prestegaarden« havde Sverdrup 2 lispd. tællelys og 3 favne bøgebrænde. Ingen af delene var tilstrækkelig. Han maatte tillige bruge grønlandske spæklamper og tørv eller flydebrænde. Det sidste er der dog ikke meget at faa af i Diskobugten. Købmanden lod som oftest »efter sædvanlig Godhed« kolonimandskabet »skiære, bærge og føre hiem Tørven« til alle Evropæere paa stedet »paa den beleiligste Tiid om Sommeren«. Men ellers skulde missionær og kateket tilfælles have en arbejdskarl, saakaldt »kok«, som benyttedes »til at skiære og indsamle deres Tørv, ved deres Mad-Kaagning, Brænde-Hugning, Opvartning ved Kakkelovnene og viidere daglig forefaldende Arbeyde«. Da Sverdrup ogsaa en tid havde en saadan »kok«, debiterede overassistenten hans gageregning med hele aarsudgiften til en mand, 314 rd. 3 mk 4 sk. Dette blev dog naturligvis rettet og indbragte regnskabsføreren en alvorlig røffel, hvad der ikke bidrog til at gøre ham mildere stemt mod Sverdrup, men gjorde, at han kun meget vrangvillig og højst utilstrækkelig lod mandskabet udføre opvartertjenesten hos ham. Især blev det galt, da det nye kolonihus blev opført paa en anden plads. Saa hændte det ofte, at Sverdrup kom hjem til et mørkt hus og en iskold stue, naar han var færdig med sin dagsgerning. Og at hans »Mad og Theevand blev kold eller spildt«, fordi det forlangtes, at den skulde koges i kolonihusets køkken. Dette var ogsaa en grund til, at Sverdrup ansøgte om at faa den ovenomtalte godtgørelse for hjælp og opvartning, 30 rd. aarlig og 1 portion kost, da han hellere vilde holde en grønlandsk kok. Saa vilde han kun forlange, at handelens folk hver ottende uge brygger hans øl og skaffer ham saa mange tørv, som er nødvendige til at opvarme missionshuset med,

naar der skal holdes Gudstjeneste — »og saa naar ieg skal præparere mig til Embeds-Forretninger, thi at studere i grønlandsk Huus er plat umueligt.« Men betænksom som altid beder han om, at dette, hvis det bevilges ham, ikke maa faa følger for hans eventuelle eftermænd eller andre missionærer i landet, da de fleste sikkert er bedre tjent med at have en dansk til kok og opvarter. —

Det er paa tide nu at faa lidt nærmere at vide om Sverdrups evropæiske omgangskreds i denne periode. Kolonien — som dengang endnu kaldtes »loge« ɔ: et mindre handelsanlæg — bestyredes af »Oberassistent« *Peter Lorentz Hind.* Han var født 1729 i Øksnes i Lofoten som uægte søn af theol. kand. Jens Hind (Hans Egedes fætter, druknet 1733 paa rejsen til sit nye embede, Røst og Værø) og hans trolovede Geschen Kirstine Søeblad (Hans Egedes søsterdatter, senere gift med gæstgiver i Furresund Hans Peter Diche). Han kom til Christianshaab 1745 som kateketelev og gjorde tjeneste ved missionen til 1752, da han traadte i handelens tjeneste som assistent i Jakobshavn. 1757 overtog han koloniens bestyrelse. Han var — som vi har set — ikke overdrevent venligsindet mod missionen. Som kolonibestyrer var han uduelig, kunde ikke sætte sig i respekt hos mandskabet, men gav efter for alle deres fordringer, hvorved baade de og han selv kom i stor gæld. De af ham hjemsendte produkter var daarligt konserverede og slet emballerede. Som regnskabsfører var han unøjagtig og upaalidelig. Han var stadig i underballance og mistænktes bl. a. for endda at opføre større beholdninger, end der virkelig forefandtes. Det var vistnok med rette, thi da det trods gentagne advarsler stedse blev værre, lod kompagniet optage beholdningsforretning hos ham i 1770, hvorefter han aaret derpaa afsattes og flyttedes til Ritenbenk. Her forbedredes hans forhold ikke, hvorfor han 1774 »paa Grund af slet Regenskab og u-ordentlig Huusholdning« blev afsat som kolonibestyrer og flyttet som en slags assistent til Godthaab, hvor han døde 1794. Han var grønlandsk gift.

Som assistenter under ham fungerede i Sverdrups tid *Ove Chr. Smidt* til 1767, da han for opsætsighed forflyttedes til Godthaab og aaret efter hjemsendtes — døde forresten under hjemrejsen — *Johs. Andreas Willumsen* til 1770, da han — ikke for sine dyders skyld — flyttedes til Upernivik — og fra 1770 *Jørgen Arnkiel,* en daarlig person, der levede et umoralsk liv og siden beredte Sverdrup adskillige vanskeligheder og bekymringer. Alle var de enige med køb-

manden i at gøre deres til, at livet ikke blev altfor behageligt for Sverdrup.

Man kan da ikke undres over, at denne holdt sig saa meget som muligt tilbage fra dem; — at han ikke mener, at hans »Helbred og Vilkor« bliver bedre, »saalænge Coloniets Bestyrelse bliver ikke bedre forestaaet end i de forgangne 6 Aar«; — at han beder om at faa alle meddelelser fra handelskompagniet tilstillet gennem missionskollegiet og »ei giennem Betienterne i Landet, da det ofte giver Anledning til Striid«; — at han, hvergang han foreslaar noget nyt, beder kollegiet ikke røbe, hvem forslaget kommer fra, da det i saa fald vil skaffe ham endnu flere ubehageligheder og fortrædeligheder; — og at hans »ringe Tanker« er, at det baade for mission og for handel var det bedste, at »de rækker hinanden Hiælpe-Haand«, eventuelt »blive gandske foreenede«, hvad der ingen vanskelighed vilde volde i Jakobshavn, hvor handelstogterne falder paa en tid, da der ikke er lejlighed til at undervise Grønlænderne.

Da købmand *Christopher Carl Dalager*[1]) i 1771 overtog kolonien, blev forholdene meget bedre. Han kunde holde mandskabet i respekt, og der var aldrig mere noget i vejen med proviantuddelingen eller med at faa hjælp til opvartning, rejser og lignende. Da var Sverdrups trængselstid i den henseende i det væsentligste forbi. Dalager og han havde mange berøringspunkter og fælles interesser, respekterede i høj grad hinanden og kom for det meste godt ud af det. Men Dalager var egenraadig og herskesyg, og de var begge haarde halse, saa rivninger kunde ikke helt undgaaes.

En trofast ven havde Sverdrup i sin naboprest *Caspar* Drejer.[2]) De var skolekammerater fra Trondhjem[3]) og havde været studenter sammen. De besøgte ofte hinanden baade sommer og vinter, konfererede med og støttede hinanden, foretog 1766 en rejse sammen paa slæde til Umának for at besøge missionær Gill, og i 1769 en sommerrejse til Egedesminde for at modtage dette steds første missionær. Da Sverdrup laa syg efter sit fald i 1769, saa han tydelig

[1]) Født 1726 i Rødby paa Lolland, ansat i Grønland 1745, + ved Arveprinsens Eiland 1. januar 1799. Han var gift med Grønlænderinden Juliane Marie, + 7. maj 1817 i Jakobshavn, 86 aar gammel.

[2]) Født i Trondhjem 14. august 1737 (døbt Jesper) som søn af klokker ved domkirken Erik Olsen Drejer og Margaretha Bing. Hans morbroder — hos hvem han var i 3 aar — var Christianshaabs første missionær Andreas Bing. Drejer hjemgik 1770 og døde 18. april 1788 som sogneprest til Torvestad i Ryfylke.

[3]) Jfr. Erichsen: Trondhjems katedralskoles historie, 188.

Guds førelse i, at hans »oprigtige Med-Broder« paa en tid, da »ingen anden Europæer skulde have vovet det«, gik over isfjorden for at tilse ham og bringe ham nogle i sne bevarede koklearer fra Egedesminde — et godt middel mod skørbug. — Drejers eftermand Egede Saabye blev om muligt Sverdrup en endnu bedre og fortroligere — men ganske vist betydelig yngre — ven.

Og efterhaanden som aarene gik, vandt Sverdrup allerede i dette tidsrum ved sin kraftige og udprægede personlighed, sine rene stræben og sit nidkære arbejde anerkendelse og venner langt omkring i Grønland, ikke blot blandt kolleger, men ogsaa blandt handelens folk. Da der blev tale om at oprette en ny mission i Egedesminde, og forskellige missionærer var paa tale som emner hertil, udtalte miss. *Laersen* i Sukkertoppen 1768, at Sverdrup var bedst egnet dertil, idet han er »en habil Mand i alle fornødne Henseender — — — og formodentlig har Sind at blive i Landet.« Miss. *Jæger* i Holsteinsborg skriver samme aar, at man har »en behøvende god, i Sproget kyndig, og i alle Henseender høist duelig Missionair — — — i Hr. Sverdrup«, som ved Egedesminde »unægtelig kunde med Guds Bistand giøre større Nytte end mangen, ja maaskee end nogen anden.« Han kom dog ikke til Egedesminde. — Da miss. *Glahn* i 1769 afslog at tage mod provsteembede i Grønland, henviste han til Sverdrup som fortrinsvis egnet dertil. — Og i 1770 modtog Sverdrup til sin store overraskelse og glæde fra den hjemgaaende købmand *Bruun* i Umának 15 rd. til sin missions fattige — »en priisværdig Gierning, som ieg endnu ikke har hørt Exempel paa af det Slags Betientere.« Baade Bruun og hans efterfølger i Umának kbmd. *Hammond* var beundrere og personlige venner af Sverdrup, ligesom kbmd. *Dorf* i Egedesminde stod i et meget venligt forhold til ham.

* * *

Det første aars modgang og trængsler bevirkede, at Sverdrup ofte overfaldtes af ensomhedsfølelse. Kun hans urokkelige tillid til og inderlige liv i Gud gjorde, at den ikke knugede ham til jorden. Men det var ofte slemt nok endda, og han begyndte derfor at tænke paa »at forandre sin Stand«. 1766 søgte han permissionstilladelse bl. a. for i Danmark at »udsøge sig en Hustru« — men det blev ikke bevilget. Han var lidt stødt derover. 31. juli 1767 udtaler han, at det ikke var for at forkorte sine tjenesteaar, at han

søgte permission, men snarest for at forlænge dem. Han agtede nemlig at »udsøge en Ægtemage, for om min Byrde derved kunde lættes«; saa vilde han gaa over igen og blive, saalænge Gud gav ham styrke og kræfter. Men da han har faaet afslag, har han nu besluttet »at holde ud her indtil den, hvis Befaldning ingen kan imodstaae, selv behager at lade mig repatriere.« Derfor beder han om at faa lov 1) at blive »endnu nogle Aar ved Jakobshavn og 2) at *gifte sig med en indfødt.* Dog vilde han ikke derved afskæres fra alt haab om tilbagekomst og befordring hjemme.

Kollegiet var ikke glad ved Sverdrups ansøgning om grønlandsk giftermaal. Poul Egede udtalte, at han anser Sverdrups anmodning »som en Overiilelse af denne ellers fornuftige og brave Mand« — derfor bør det nægtes, »thii det vil siden ganske vist fortryde denne *Melancholicus* lige som de andre, der have begaaet samme Daarlighed der i Landet, og giøre ham ganske uskikket til hans Embede.« Kollegiet skrev da til Sverdrup, at man vel ikke vil forbyde ham at gifte sig grønlandsk, men man ser det nødig »som een u-liige Foreening«. Man anser ham for hypokonder og mener, at han neppe tilstrækkeligt har overvejet denne sag. Han maa derfor hellere komme hjem i 1768 for at gifte sig dansk, saa kan hr. Drejer imens have »nogen Opsyn« med Jakobshavn.

Denne skrivelse kom imidlertid for sent. Sverdrup *havde* gjort alvor af sin plan om at gifte sig med en indfødt. »Efter foregaaende Tillysning og Guds Paakaldelse blev ieg i Jesu Navn viet til Enken *Marianna Grætzie.*« De viedes i Claushavn af Drejer mandagen den 26. oktober 1767.

Ved modtagelsen af kollegiets skrivelse er Sverdrup derfor »geraadet i stor Bekymring og Forvirring« ved at erfare deres mishag med hans nu fuldbyrdede giftermaal med en indfødt. Han mente dog ellers, at det snarest vilde være kollegiet kært, da jo tilforn andre missionsbetjente havde faaet lov til det samme, ja en var endog gjort til missionær,[1]) »om hvem det berettes, at han forretter sit Embede med Velsignelse og Fremgang.« Sverdrup kan ikke se andet, end at giftermaalet maa være »fordelagtigt for hans Embede«. Derved faar han 1) en anledning til at komme ind i sproget som ingen andre har, 2) vinder Grønlændernes

---

[1]) *Berthel Laersen.* Men han havde været gift mange aar som kateket, inden han blev missionær. Sverdrup var den første missionær med universitetsuddannelse, der giftede sig grønlandsk. Det er dette, som gør hans skridt dobbelt beundringsværdigt — og kollegiets betænkelighed forklarlig. Thi hvorledes vilde hun begaa sig som prestekone hjemme?

fortrolighed og kærlighed, 3) kan bedre rejse om blandt og med dem om sommeren, og 4) holde længere ud i landet — og her mener han: jo længere des bedre, des mere nytte, des mere frugt. Han indser derfor nu, at det var »en særdeeles Guds Styrelse«, at han »ikke reusserede i sin underdanige Ansøgning« om at komme hjem for at giftes, især da hans huslejlighed og vilkaar ikke er til at byde »et dansk Fruentimmer.«

Det er ikke uden stort beraad med sig selv og sin samvittighed, at han har besluttet sig til dette skridt, men hensynet til hans gerning har gjort udslaget, thi han var ikke blind for, at han derved vilde blive paa en maade bunden til »at blive altid i dette haarde Land, hvor ieg og miine Med-Brødre meere end andre Steder udsettes for Had og Forfølgelse«, og at han udsætter sig for sin slægts og sine venners misfornøjelse. Drejer søgte ogsaa paa alle maader at fraraade ham. Han gav ogsaa en tid tabt overfor hans argumenter, men »kunde ikke finde Sinds-Roelighed deri«.

Alle indvendinger fandt han gendrevne i Lucas 14, 26 fgl. Og saa huskede han sit forsæt, da han først besluttede at gaa til Grønland, nemlig »intet at efterlade, som kunde tiene mit Embedes Befordring«. Det stod derfor saadan for ham, at han *maatte* gøre det, da »Gud alleene veed, hvad der tiener til vort Vel, som elsker Ham, vi kan ikke see det med vor kortrækkende Indsigt og Forstand.« Kollegiet skal ikke være bange for den »uliige Foreening«, thi i Grønland er der ingensomhelst standsforskel. Det høje kollegium maa derfor endelig ikke slaa haanden af ham trods dette skridt, thi saa vil det blive rent uudholdeligt for ham overfor landsmændene og til triumf for missionens fiender, »især da man giør i dette Land, som fordum i Israel Jud:[1]) 17, 6: i de samme Dage var ingen Konge i Israel, hver giorde hvad der var for hans Øyne.«

Sverdrups ægteskab kan neppe have været noget inklinationsparti. Maaske nok fra hendes side. Der fortælles endnu blandt Grønlænderne, at i et af de huse, hvor Sverdrup mest kom, var der 5 kvinder, hvoraf den ene altid var renvasket, proper og smukt klædt, »fordi hun havde fattet tilbøjelighed for presten«; det skulde da være hans senere hustru. Men neppe fra hans side. Man kan vel daarlig tænke sig det; ublandede Eskimoer er oftest forskellige fra evropæiske begreber om skønhed og ynde. Og om noget dybere aandeligt fællesskab *før* ægteskabet kan der neppe have

[1]) ɔ: Judicum: Dommernes bog.

været tale. Paa den anden side var det heller ikke — som man kanske kunde mene — en slags desparation over nægtelsen af hjemrejse, der fik ham til at gifte sig med en indfødt, det er klart af hans egen redegørelse til missionskollegiet. Det der almindelig forstaas ved fornuftgiftermaal var det heller ikke. Hans grunde dertil var — som man ser — saa ideelle som vel muligt.

Vi kender saa godt som intet til hende. Egede Saabye nævner hende, men siger intet *om* hende. Et er dog sikkert: hun blev for sin mand, som han ventede, et bindeled til folket. Og mere end det — en trofast og opofrende hustru, som gjorde alt for sin ægtefælle; allerede den første vinter, de var gift, har han trods alle genvordigheder »Gud være lovet tilbragt med et fornøyet Sind«, og han mener, at han kan takke hendes trofaste pleje for sit liv, dengang han i 69 laa dødelig syg i 8 uger; — og som fulgte sin mand overalt hjemme og paa rejser og blev ham en udmærket medhjælp i arbejdet. At hun er vokset aandelig under samlivet, maa betragtes som sikkert, ligesom at han kristeligt og kulturelt har opdraget hende. At de levede et inderligt samliv er vist, det viser hans dybe savn, da hun døde fra ham.

Han kom da hverken til at »fortryde denne Daarlighed« eller blev »uskikket til sit embede« derved. Tvertimod. Det var utvivlsomt netop derved, at han blev den lige til den nyeste tid længst virkende missionær i landet, og at hans virksomhed kom til at sætte saa dybe spor som den gjorde. Derimod slog hans anelse til, at han vilde vække sin slægts og sine venners »misfornøyelse« ved giftermaalet. 1769 ser han sig nødsaget til at bede kollegiet om at besørge forskellige ting for ham, fordi »alle mine Venner og Velyndere have ophævet al Correspondance med mig.« De betragtede ham aabenbart som en forblindet sværmer og som tabt for det civiliserede samfund, og selvom han — især ved sit besøg i Danmark — atter kom i forbindelse med nogle af vennerne og slægten, synes det dog, som om særlig den sidste aldrig helt tilgav ham hans grønlandske ægteskab.

Ved sit giftermaal blev Sverdrup pludselig familiefader, skønt hans ægteskab blev barnløst. Hans hustru — der var født ca. 1739 og derfor sikkert har været af ublandet herkomst[1]) og døbt som halv- eller helvoksen — var enke efter en dansk bødker. Han hed *Michel Vilhelm Gratie*[2]), var

[1]) Ogsaa traditionen nævner hende som »inuvik« ɔ: ægte — ublandet — Grønlænder.

[2]) Saaledes skriver han selv sit navn. Sverdrup kalder ham Grætzie eller Grætze.

kommen til landet 1758, og blev gift omtrent 1760. Da hans helbred var svagt, fik han 1766 tilladelse til at rejse hjem en vinter, dog skulde han stille kaution for sin tilbagevenden og maatte ikke forlade »Staden« (ɔ: København), men han døde kort efter hjemkomsten. Han efterlod 3 børn, *Constance,* f. 1761, *Michel Michelsen,* f. 1763, og *Anna Marie,* f. 1765 el. 66. Da alle disse mennesker ikke kunde huses i missionsstuen, boede hans grønlandske husstand — hvortil ogsaa hans kones slægtninge, muligvis brødre, sælfangerne *Johannes* og *Jane,* og kateket *Nicolaj* hørte — først et aarstid i »Skolehuusets eene Afdeeling«; senere byggede Sverdrup selv et hus til dem ved siden af »prestegaarden«. Han anskaffede nu efterhaanden alt hvad der hørte til en grønlandsk husholdning, telt, baade, bøsser og fangstredskaber, alt af bedste slags og vel vedligeholdt, ansporede sine husfolk til driftighed, flid og orden, og lærte dem streng økonomi, opdrog sine stedbørn godt og blev ogsaa derved mønster og foregangsmand for Grønlænderne.

* * *

Sverdrup var ikke nogen legemlig stærk mand. Vi har hørt, at han havde en gammel rygskade, som han »opbrækkede« ved sit fald 1769, og som derefter vedblev at volde ham mén i større eller mindre grad. Desuden havde han et venstresidigt brok, som altid generede ham og til tider var saa slemt, at det uden at være overhængende farligt dog f. eks. ikke tillod ham at sidde ned og skrive mere end faa linier ad gangen. Skørbug var han altid udsat for, og kun ved strengt overholdt daglig motion kunde han holde den indenfor passende grænser. Han havde tilbøjelighed til at blive smittet ved enhver anledning. Saaledes faldt han i foraaret 1768 »i en haard grasserende Sygdom«. 1769 skriver *Glahn:* »den gode Hr. Sverdrup er paa nogen Tid bleven saa svagelig, at, om det vedvarer, vil han næppe kunne tage imod Embedet« (ɔ: som provst). Da var han saa slet, at han maatte ansøge om hjemgang, »for at min Sinds- og Legemstilstand maatte forbedres.« Men da tilladelsen kom, vilde han alligevel ikke rejse, skønt han nu ogsaa led en del af svaghed i benene, »velsagtens oprunden af den megen Stillesidden, som mit Embede kræver.« Men han beder, om

tilladelsen maa staa ham aaben. Endnu 1771 vil han ikke hjem.

Grunden hertil — ligesom til at han ikke vilde overtage missionen i Egedesminde — var den, at der var begyndt en vækkelse i Jakobshavn og omegn. *Thorhallesen* siger:[1]) »I Aarene 1768—69 var en almindelig Opvækkelse iblandt Grønlænderne. Den begyndte paa Godthaabs Høide.« Det kan dog ikke være den, der har bredt sig til Jakobshavn, thi allerede samme aar var den godt igang der. Snarere kunde da det omvendte have været tilfældet. Men hvordan det nu end er, saa er vækkelsen ved Jakobshavn ganske utvivlsomt en følge af Sverdrups nidkære og utrættelige virksomhed, som nu begyndte at fænge og fængede stærkere og stærkere. Hedningerne strømmede til i større og større tal for at faa daabsundervisning. I vinteren 1768 døbtes 13. Lange og Sverdrup fik hænderne fulde af arbejde og »alternerede« i at opholde sig hos Grønlænderne og undervise dem. 1770 var menighedens antal steget til 125 — uagtet epidemien havde bortrevet mange og mange var bortflyttede paa grund af misfangst. I vinteren 1772 var nogle og tredive bleven døbt og antallet af døbte steget til 204 ved Jakobshavn og 30 i Ritenbenk. De allerede døbte grebes i lige grad; kirkegangen steg, saa alle »prestegaardens« rum fyldtes og mange stod paa marken udenfor de aabne vinduer — og Sverdrup, der jo nu havde mistet Langes hjælp, fik saa meget at gøre, at han ofte maatte »gaae uforberedt til de vigtigste Forretninger«. Han og hans kone gik stadig rundt i husene og opholdt sig der til langt ud paa natten. Traditionen ved endnu at berette derom og om, hvorledes begærligheden efter Guds ord voksede, saa alle bøger blev revet bort, saasnart de kom. Den fortæller ogsaa et rørende træk om en fattig enke, som havde lært at læse, og hvis højeste ønske var at faa et nyt testamnete; da saa bøgerne om sommeren kom, lagde Sverdrup i hemmelighed et under hendes brikseskind og bortfjernede sig hurtigt for gennem kighullet i tarmskindsruden at være vidne til hendes glæde, da hun fandt det.

Da missionskollegiet i 1772 kaldte Sverdrup hjem »udi Embeds Ærinde«, kunde han med rette sige, at »hans gerning ved Guds naade ikke havde været forgæves.« Missionær *Tulle* ved Egedesminde, som paa Sverdrups bøn og opfordring med nogle af sine døbte flyttede til Jakobshavn for

---

[1]) Beskriv. over missionerne i Grønlands søndre distrikt, 59.

under hans fraværelse at forestaa menigheden og missionen sammen med de indfødte kateketer, forefandt der en menighed, »som med Rette kand fortiene Navn af en velindrettet Mission, der noksom vidner om dens retsindige og brave Læreres utrættelige Fliid, saavel med de Voxnes, som med de Unges Underviisning. Give Gud, at denne redelige Mand maatte fremdeles see en ønskelig Frugt af sit troelige Arbeyde.«

V.

I KØBENHAVN.

Sverdrup var saamænd ikke kommen til Danmark for det første, hvis ikke missionskollegiet havde ønsket hans nærværelse. Ikke fordi han ikke trængte til en hjemrejse. Tvertimod; som vi har set, gjorde hans helbredstilstand en saadan i høj grad ønskelig, ligesom han jo ogsaa efter saa mange aars ophold og arbejde i Grønland kunde behøve og fortjene et rekreationsaar i civiliserede omgivelser og mellem aandsfrænder. Der slides stærkt paa en prests aandelige habitus i Grønland, hvor der skal ydes og atter ydes, uden at man kan hente fornyelse i tilsvarende maal fra en omgivende kreds af jævnbyrdige kristne. Og det var naturligvis i ikke ringere grad tilfældet dengang.

Men for det første gjorde vækkelsen det svært for ham at rive sig løs og bryde op. Der maatte smedes, mens jernet var varmt, og det var ikke endnu at vente, at de indfødte kateketer skulde kunne magte *det,* naar de kom til at staa alene. Og desuden var der en ting til, som gjorde ham betænkelig ved at tage permission. Han havde ikke kunnet lægge noget videre op af sin gage, da han stadig havde maattet »bruuge alt til mit Embedes Understøttelse«. Og denne hindring »vil aldrig fiærnes for een, som bestyrer Embedet og skal leve paa dette u-lyksalige Sted, naar han vil giøre sig Haab om at udrætte noget.« Man kunde nemlig ikke gøre bestemt regning paa, at kollegiet vilde bevilge fuld gage og kostgodtgørelse under en hjemrejse. Da nu kollegiet kaldte ham hjem, kom han ud over denne sidste hindring, idet han gik ud fra, at han kunde beholde sin indtægt i permissionsaaret. Den første hindring var værre at

komme over. Men Sverdrup fandt paa raad. I slutningen af juni 1772 begav missionær *Tulle*[1]) ved Egedesminde sig ind i »bugten« for at træffe og tale med »vor elskelige Med-Broder Hr. Sverdrup, som i Aar agter at repatriere.« Paa sin »elskværdige medbroders« forlangende paatog han sig da at flytte til det større og vigtigere sted Jakobshavn, og under Sverdrups fraværelse at forestaa menigheden og missionen der og ved Ritenbenk. Egede Saabye paatog sig at berejse Egedesminde, og forøvrigt ventede Tulle, at flere af de døbte Grønlændere vilde flytte med til Jakobshavn.

Fremdeles mente Sverdrup ikke at kunne tage sin familie med til Danmark, fordi det vilde blive for bekosteligt, og heller ikke at turde det, dels fordi de ikke kunde tale dansk, og dels fordi de kunde blive syge og bringe smitte til landet, naar de rejste op igen; det havde der været flere skræmmende eksempler paa tidligere. Han maatte da indrette sig saaledes med købmanden, at familien paa hans regning kunde faa udleveret den nødvendige proviant og andre livsfornødenheder under hans fraværelse, ligesom han sørgede for, at der inden hans afrejse dels indsamledes dels indkøbtes et større forraad af tørret kød og fisk end sædvanlig.

Da han saaledes havde ordnet alt paa bedste maade »begyndte ieg i Herrens navn min hjemrejse efter kollegiets skrivelse af 1. maj 1772.« Hans genvordigheder fulgte ham ogsaa her. Han afrejste fra Jakobshavn tirsdagen den 11. august med skibet »St. Peder«. Men det blev en meget lang og haard rejse. Efter 11—12 ugers forløb »under bestandig Storm og U-Vejr« blev de omsider 30. oktober nødt til »for contraire Vind« at gaa ind til Sandvigen ved Arendal. Herfra melder han under 7. november missionskollegiet sin ankomst. Han havde allerede skrevet »sidste Løverdag, som Postdag«, men saasom posthuset er inde i Arendal, og der er langt derind, fik han ikke brevet med posten. Ved hans afrejse var — Herrens navn være lovet! — alle ting vel i Jakobshavn, og det samme kan han berette fra de fleste af sine medbrødre deroppe, fra hvilke han nylig havde haft efterretning. Han medbringer breve til kollegiet fra Tulle og Egede Saabye. Hans egen menighed har Herren i vinter velsignet med en tilvækst af mange sjæle. Ogsaa i det udvortes har den naadige Gud velsignet den ved rigelig fangst. Afvigte vinter var han adskillige gange angrebet af sygdom,

---

[1]) *Hans Hansen Tulle,* f. 29. juli 1743 i Hjørlunde prestegaard i Nordsjælland, miss. i Egedesminde 1769—78, sogneprest i Solbjerg paa Mors 1780—85, + 30. juni 1810 som sogneprest i Sdr. Odalens prestegæld i Aggershus stift.

men siden foraaret nogenlunde ved helbred. Dog har han i de sidste 14 dage af rejsen haft et stærkt anfald af den gamle svaghed i sin ryg, rimeligvis fordi kahytten var »utæt og aaben efter lidt Søe-Skade.« Han beder derfor kollegiet anvise »op til Norge 20 à 40 Rdl. af mit lidet tilgode havende«, da han snarest maa flytte iland. Dette var indholdet af den skrivelse, som skulde været afsendt sidste postdag. Nu ses det altsaa, at de har ligget her i 8 dage. Han har søgt »Penge-Assistance« hos adskillige mod anvisning paa kollegiet, men overalt faaet afslag, »skiøndt ieg tilbød Pant i mit Uhr og de faa Bøger, ieg har med.« Ingen — end ikke prester — har villet kautionere for 50 rd. Han er derfor i yderlig forlegenhed, har intet til daglig underhold, mangler ogsaa linned og uldent efter saa lang tids ophold i en udørken. Skipper *Fyhn* er den eneste, som har vovet at betro ham 10 rd. Han var bleven ombord de første 4 dage, men paa grund af sin svaghed og den utætte kahyt maatte han leje sig ind i Sandvigen — nu maa han vel atter ombord paa grund af pengemangel, »bliver altsaa værre faren midt iblandt Christne i Fædrene-Landet, end ieg har været nu i 8 Aar iblandt Hedninge i det fattige Grønland.« Der er oven i købet udsigt til, at skibet maa gaa i vinterleje paa stedet. Derfor udbeder han sig snarest 100 à 150 rd., ɔ: omtrent hele sit tilgodehavende. Hvad skal han gøre? Skal han blive ved skibet? Eller rejse til København over land? I sidste fald maa han have 200 rd.

18. november skriver Sverdrup atter: nu ligger de siden i nat kl. 12 til ankers i Øresund 1½ mil nord for Kronborg. Altsaa behøves den forleden omtalte remisse ikke, da han haaber inden kort tid selv at kunne gøre kollegiet sin opvartning. — Det varede imidlertid noget endnu. I 8 dage laa de her; saa besluttede han sig endelig til at tage til Helsingør og derfra over land til København, hvor han 28. november ansøger om straks at faa 150 rd. for at betale sin gæld til skipperen, købe de nødvendige klæder og skaffe sig et logis; han befinder sig i København »baade Venne- og Penge-løs.«

Han skulde da heller ikke slippe for næringssorger under sit Københavnsophold. Ganske vist fik han straks sit tilgodehavende — hvoraf den største del, 88 rd., var godtgørelse for det af ham bekostede og vedligeholdte skolehus — »det kan ikke nægtes ham«.[1]) Derimod lod det ikke til, at det var det høje kollegiums mening at lade ham nyde

[1]) Missionskollegiets forhandlingsprotokol 1772.

gage i permissionsaaret. Da hans penge ved nytaarstid slap op, maatte han derfor bekvemme sig til at *ansøge* om sin vante aarsløn, med den motivering, at han har foretaget hjemrejsen »deels for at styrke mig til viidere Arbeide i Grønland, deels ogsaa efter Collegii Ønske for nærværende at forhandle forskielligt til Missionens Bedste.« Han fik det bevilget, men det forslog ikke. 27. februar maatte han ansøge om et forskud paa 100 rd., da »ieg selv er fattig og har adskillige trængende Venner.« Og 24. april udbeder han sig endnu 50 rd., da »mine Creditorer vist ellers ville hindre min Afreise.« Hjemrejsen kostede ham altsaa en efter hans forhold stor sum.

De »forskiellige Ting til Missionens Bedste«, som missionskollegiet ønskede at forhandle mundtlig med Sverdrup om, var især den Jakobshavnske mission og oprettelsen af provsteembede i Grønland. Det sidste var — som betydningsfuldt for *hele* landet — naturligvis langt det vigtigste.

Tanken om et *provsteembede* for Grønland var ikke ny.[1]) Den meldte sig naturligt, da missionsstationerne blev mange. Der blev trang til en myndighed, som kunde virke regulerende og kontrollerende paa arbejdet og arbejderne, og danne bindeleddet mellem disse og menighederne deroppe i landet paa den ene side og ledelsen derhjemme paa den anden. Derfor blev *Poul Egede* 13. marts 1761 beskikket til inspektør og provst over den grønlandske mission. Men dette var naturligvis ikke tilfredsstillende, da Egede var prest i København og altsaa kun kunde virke som kollegiets raadgiver. Der trængtes i stedse høyere grad til en *i landet nærværende* autoritet, som kunde være formand for misssionærerne, føre tilsyn med missionerne, træffe øjeblikkelige afgørelser, naar dette krævedes, være mellemmand ved kontroverser og uenigheder med handelsfunktionærerne, og i det hele taget staa missionsbetjentene bi med raad og daad. 1769 besluttede missionskollegiet sig da til at imødekomme denne trang. Planen var fra først af *kun én provst*, hvortil *Glahn* foresloges. Poul Egede hævdede rig-

---

[1]) Saa meget mærkeligere — og til stor skade for den grønlandske kirke — er det, at først nutiden har fuldtud virkeliggjort den. Efter de to første provsters tid standsede sagen, trods stadig gentagne planer om dens genoptagelse, lige til lov om kirke og skole i Grønland af 1. april 1905.

tignok lige fra begyndelsen, at én var for lidt til det vidtstrakte land. Han udkaster nok en plan for en saadan provsts »visitationer«, men den er uhyggelig; f. eks. skal der overvintres ved Godthaab den første vinter og ved Sukkertoppen den næste. Men kollegiet vilde kun have én. Glahn afslog imidlertid den tiltænkte ære, vistnok netop især fordi stillingen syntes ham uoverkommelig. 9. februar 1770 skriver Poul Egede i sin aarlige beretning om missionen, at da nu kollegiet har bestemt »at foresætte Geistligheden paa Grønland en Proust«, men den destinerede imod forventning repatrierede, saa er det bedst »at fare fort«, men i stedet for én at beskikke to i det over 200 mile udstrakte land. Godthaab og Christianshaab ligger belejligst, og det bør da blive *Thorhallesen* og *Sverdrup*, begge brave mænd og de ældste i landet. De »maae lade sig nøye med Æren og ikke vente Løns Forbedring, uden saa er, at de overblive den foreskrevne Tid.« Planen udsattes dog foreløbig. Glahn havde jo imidlertid varmt anbefalet Sverdrup, og 6. februar 1771 skriver Egede atter om ham: »Det kunde ellers have sin Nytte, om denne brave, retsindige Mand som den ældste Missionaire blev beskikket til Proust i den nordre Deel af Landet, der ligesom Hr. Thorhallesens bliver omtrent 60 Miile, paa hver Side 30.«

Saaledes stod sagen, da Sverdrup kom til Danmark. Da genoptog kollegiet forhandlingerne om spørgsmaalet. Etatsraad *Finckenhagen* udtalte, at Sverdrup ganske vist ved at gifte sig grønlandsk paa en maade havde »bundet sig til Landet«, men da hans frivillige tilbud om atter at gaa over viser hans lyst, iver og glæde ved arbejdet deroppe, har han derved kvalificeret sig til at blive »visitator« i Nordgrønland. *Poul Egede* udtalte sig i samme retning og tilføjer, at da han nu har faaet oplyst, at provstiet vil blive 50 mile til hver side, bør visitator have et løntillæg. Derpaa blev det nye embede tilbudt Sverdrup, rimeligvis i midten af februar 1773, thi 27. februar takker han kollegiet, fordi det »uden min Ansøgning og imod Formodning har udseet mig til Visitator«. Men før han kan paatage sig denne »nye og vanskelige Post«, udbeder han sig »fuldstændig og *specifice* Forholds-Ordre, men *NB.* overeens stemmende med Landets og Stædernes Beskaffenhed, saa at intet derudi paabydes, som ikke kan sættes i Værk.« Ligeledes maa paa forhaand købmændene paa de forskellige steder beordres til paa visitatsrejser at levere ham mod bevis de fornødne proviantsorter til ham og mandskab, thi saa meget vil han ikke kunne føre med sig fra Jakobshavn. Og med vanlig

samvittighedsfuldhed ønsker han verificeret genpart af kompagniets tilsagn herom »paa det at U-Enighed maae i denne Fald forebygges«. Han maa ogsaa som provst have eksemplarer eller verificerede genparter af alle oktrojerne vedrørende handelen fra dennes første tid og til dato.

I anledning heraf udbad kollegiet sig hans betænkning om, hvorledes sagen bedst kunde gennemføres i praksis. 8. marts indsendte han da »Nogle Momenta, som naadigst maatte i Agt tages ved at beskicke *Visitatores* i Grønland«, som indeholdt »Forslag om *Visitatzernes* Inddeeling, tillige med *Visitatorum, Missionairernes* og *National-Catecheternes* Forretninger med videre«. Desværre findes dette forslag ikke mere, kun følgeskrivelsen dertil er bevaret. Dets indhold fremgaar imidlertid tildels af de derom afgivne erklæringer og af provsteinstruksen, for hvilken det blev lagt til grund.

Sverdrups »momenta« sendtes til Poul Egede, Thorhallesen og missionskollegiets sekretær, cancelliraad Chr. Fr. Ursin til erklæring. *Thorhallesen* har med megen fornøjelse gennemlæst dem og »finder dem, efter min Indsigt, grundede«. *Egede* udtaler sig ligeledes anerkendende, men har nogle indvendinger. Sverdrup har foreslaaet, at hvert sted visiteres hvert tredie aar, Egede mener, det bør ske hvert andet. Sv. vil have, at provsterne skal mødes hvert 4de aar, Eg. mener hvert 3die. Sv. vil selv sørge for sin befordring, Eg. mener, at rejserne kan foretages med koloniernes mandskaber. Sv. foreslaar, at visitator skal efterse koloniernes beholdninger og inventarer; det fraraader Eg. — med rette — bestemt, da deraf misforstaaelserne mellem handel og mission vil forøges. Sv. har forlangt ritual og katekismusforklaring lempet efter landet og folket — deri er Eg. ikke enig med ham. *Ursin* afgiver erklæring tilsidst. Han har gennemlæst Sverdrups forslag med største fornøjelse paa grund af dets fuldstændighed, grundighed og passelighed for Grønland; han tvivler om, at kollegiet af nogen anden skulde have erholdt et bedre udkast. Visitatorerne bør, af hensyn til livsfaren paa deres rejser, hvert sted levere en forseglet beretning om visitatsen til hjemsendelse med stedets skib. De bør nok undersøge, hvorledes Grønlænderne behandles i køb og salg, men »med Varlighed«. Som en hovedsag skulde de give beretning om enhver missionærs opførsel, fremgang i sproget, specielle egenskaber etc. Naar Sverdrup foreslaar, at visitator bør »forrette Skifter« for missionens personale, saa hævdede Ursin, at dette tilkommer missionssekretæren. Ligeledes vil han ikke ubetinget

gaa med til Sverdrups forslag om, at nationalkateketernes løn fastsættes af visitator. Løntillægget foreslaar han sat til 100 rd. aarlig, men saa skal de selv bestride visitatsomkostningerne, hvad Sverdrup er gaaet ind paa.

I professor Egedes betænkning har Ursin, rent ud sagt, ikke »fundet den Skiønsomhed«, som han havde ventet. Professoren foreslaar at visitere hvert andet aar, men modsiger sig selv, idet han lægger planen. Naar endvidere rejserne straks iaar skal begynde, hvorledes skal da provsterne »præparere deres adjuncti«? Det er — efter erfaring — neppe altid at vente befordring af koloniernes mandskab. Ursin ender med at sige rent ud til Egede, at han nu ikke længere kan betragte Grønland med samme øjne som da missionen først blev anlagt. Egede har f. eks. skrevet, at han ved handelskompagniets direktører vil paatage sig at faa købmændenes uretfærdige behandling i køb og salg forandret. Hertil bemærker Ursin: Naar prof. Egede kan det, »saa vil ieg kalde ham Mester-Lykke, om hans *Negociation* ikke fordærver Sagen endnu meere.«

Efter disse forhandlinger udnævntes Sverdrup d. 26. april 1773 til visitator i Nordgrønland og Thorhallesen i Sydgrønland.[1]) De tituleredes viceprovster, idet Poul Egede vedblivende betragtes som »Inspecteur og Proust over Missionen«.

Sverdrups instruks som provst lyder saaledes:

Instrux

»Hvor efter vi Tilforordnede udi *Collegio de Cursu Evangelii promovendo* ville at Hr. *Jørgen Sverdrup*, hidindtil *Missionarius Ordinatus* ved *Jacobshavn* i Grønland, og nu tillige af os beskikket til Vice-Provst og *Visitator* for de Nordlige *Colonier* i Grønland, sig i sidst bemeldte Embede retter og forholder:

1) Til det Nordlige Vice-Provstie skulle egentligen *Colonierne Oumanak, Rittenbenk, Jacobshavn, Claushavn, Christianshaab, Egedesminde* og *Disco*, i alt 7 *Colonier* høre, dog *Upernavik* ikke derfra udelukket.

2) *Visitatzerne* skulle ikke tage sin Begyndelse førend næstkommende Aar 1774, men maae indrettes saaledes, at de om mueligt fuldføres i 3de Aar, saa at *Visitator* kan være hiemme ved sin egen Meenighed det 4de Aar, og det paa følgende Maade: I det første Aar 1774 *visiteres Rittenbenk* og *Oumanak*, i det 2det Aar 1775 *Claushavn, Christianshaab* og *Egedesminde*, hvorfra Visitator da ogsaa maatte reise til *Sydbay*[1]) for at møde det Sydlige *Districts* Vice-Provst, i det

---

[1]) Provstierne oprettedes iflg. reskript af 18. marts.

[1]) Sydbay er kolonien Holsteinsborg. Den laa først længere mod nord ved en plads, som af hollandske hvalfangere kaldtes Sydbay, men var allerede 1764 flyttet til sin nuværende plads.

3die Aar 1776 *Disco*, og da tillige om mueligt ved Befordringskab af Handels-*Compagniets* Skib til *Upernavik*, hvorhen dog ingen *Visitatzer* siden efter, naar den første er fuldført skulle foretages, uden *Missions Collegii* særdeles *Ordre*; i det 4de Aar 1777 bliver *Visitator* hiemme ved sin egen *Mission*, og begynder da næste Aar derpaa *Visitatzerne* igien i samme Orden, som meldt er, undtagen at *Disco* og *Upernavik* ei uden *Collegii Ordre* besøges, og Visitatzerne altsaa til endebringes i det nordlige ligesom i det sydlige *District* i 2de Aar.

3) Den ommeldte Sammenkomst i *Sydbay* med den Sydlige *Visitator* maae altid søges i verksat det 2det Aar af *Visitatzerne* nordom, hvortil den sidste Deel af Julii Maaned er anseet for at være den beqvemmeste Tid; ved dette Møde have De at meddele hinanden Deres Iagttagelser, og paa det alvorligste at *conferere* med hinanden om *Missionens* Beste, da *Resultatet* af Deres *Conference* forfattes *in duplo* med begges Underskrift og sendes *Missions Collegio* fra Enhver af Dem med første forefaldende Leilighed, enten fra Dem Selv, eller nogen af *Missionairerne*.

4) Da Efterretningerne fra Grønland ikkuns eengang hvert Aar kunde erholdes, og de disuden saavel som *Visitatzerne* ere adskillige Hændelser underkastede, saa, paa det at Øiemærket af *Visitatzerne* i allfald kan opnaaes, for saavidt den menniskelige Forsynlighed kan strække sig, skal *Visitator* levere *Missionairen* ved hver *Mission*, naar ingen Skibs Leilighed ved hans *Visitatz*-Tid gives, i det mindste de betydeligste Efterretninger forseglede til Hiemsendelse med næste hertil gaaende Skib, men desforuden skal *Visitator* i sit Hvile-Aar sende en fuldstændig Efterretning om sin heele fuldendte *Visitatz*.

5) Ved Omreiserne haver *Visitator* (a) paa hvert Sted at undersøge de døbte Grønlænderes og *Catechumenorum* Kundskab, Levnet og Nærings Midler, *Missionens* Indretning saavel i Henseende til Grønlændernes Underviisning som deres *Oeconomie*, og derhos være betænkt paa de beste og beqvemmeste Midler til at forbedre den første og sette den sidste paa en Fod, som var *Missions Cassen* til mindst muelig Byrde; om der haves *Ministerial* Bøger og *Designationer* samt *Copier* af *Missions Collegii Ordres* og om der holdes *Journaler item* om der haves Grønlandske *Manuscripta* til Hielp ved Grønlændernes Underviisning, men i Særdeleshed om enhver *Missionaires* Opførsel og hans i Sproget giorde Fremgang, samt hvad Egenskaber der fornemmelig findes hos ham, eller hvori han befindes at udmærke sig, hvilket ogsaa maae erindres i Henseende til de øvrige *Missions* Betientere enhver især; om hvorledes *Missions* Betienterne staae sig med Handels Betienterne, og hvad de nyde, hvorhos Grønlænderne i Almindelighed maae spørges, om de have noget at klage over, og endeligen de samtlige *Colonisters* Opførsel. (b) At *decidere* i de *Casus Conscientiæ*, som ere af mindre Vanskelighed, hvorimod de vigtigere skulle indberettes *Missions Collegio* saavel af *Visitator* som vedkommende Selv. (c) Naar der haves Danske eller Grønlandske Enker eller Børn saavel efter Danske som Grønlandske *Missions* Betientere, da at undersøge, hvor-

ledes de afdødes Stervboe i Henseende til deres Efterladenskaber og *Auctioner* efter dem, om slige ere holdne, ere blevne behandlede, og hvorledes vedkommendes Arve-Midler eller Renter af samme, om nogle haves, anvendes til deres Nytte. (d) Ved forefaldende Omskiftelser af nye *Missionairer* offentlig at forestille Meenigheden samme, og indsette ham, naar han enten er nærværende, eller saa nær ved den *Mission* at det let kan skee. (e) Paa de Steder, hvor det behøves og tienlige *Subjecta* dertil findes, at *examinere* og indsætte *National-Catecheter,* men ikke bestemme deres Løn uden paa det allersparsommeligste for *Missions Cassen* og paa *Missions Collegii* nærmere *Approbation,* indtil et *Reglement* engang derom bliver forfatted. (f) Saavidt Leilighed og Indsigt tillader det at giøre Iagttagelser i Natur-Historien fornemmelig i de Poster, som kunde have nogen Indflydelse i Landets *Oeconomie* og Handelens Fremtarv. Om dette alt maatte indsendes den fuldstændigste Forklaring tilligemed *Visitators* Formeening om de beqvemmeste Midler til at oprette alle Mangler.

6) Hiemme skal *Visitator* (a) have Opsyn over sin heele Meenighed, (b) troeligen underviise sin nye ankomne Medbroder i Landets Sprog og Skikke og om Meenighedens Beskaffenhed. (c) Saavel hiemme, naar Hedningene komme til ham, som ved Omreiser i Nærheden at opmuntre dem til at antage den christelige Religion og igiendrive deres Overtroe. (d) Hver Søn- og Hellig-Dag at holde Prædiken og Gudstieneste med den Grønlandske Meenighed samt forrette alle *Ministerialia* iblandt dem, *item* 3, à 4 Gange om Aaret at prædike for de Danske, for hvilke der ellers, naar ingen Prædiken holdes, maatte læses i Postillen. (e) Om Vinteren, medens Grønlænderne ere samlede, eengang hver Uge at *catechisere* for dem, og undersøge deres Fremgang, især Ungdommens. (f) I 3 til 4 Uger for Døbe-*Acten* daglig ved Underviisning, Formaning og Opmuntring at forberede *Candidatos Baptismi* til den hellige *Act,* efter at de i Forveien ved Hans *Adjuncti* og *Catechetens* mundtlige Underviisning og Sandhedernes idelige Igientagelser have hver efter sit Næmme lært uden ad og fattet det nødvendige, nødvendigere, nødvendigste og allernødvendigste af Christendommens Grund-Sandheder. (g) I Særdeeleshed at underviise saavel de gamle Døbte, der første Gang skulle antages til Herrens Bord, som og den opvoxende Ungdom, hos hvilke mand sporer Beqvemhed til at blive Medhielpere, *National-Catecheter* og Lærere iblandt deres Landsmænd. (i) Med en besynderlig Fliid at arbeide paa al muelig Forbedring i det Nye-Testamentes Grønlandske Oversættelse og desforuden paa gode og opbyggelige Skrifter til Grønlændernes Underviisning, og især for det første paa en fuldstændig, men tillige efter *Subjecternes* forskiællige Begreb rettet *Catechismi* Forklaring, og en nogenledes *complet* Alter-Bog. (k) At sammen skrive, og hvert 3die eller 4de Hvile-Aar til *Missions-Collegium* indsende den forhen ommeldte fuldstændige almindelige Efterretning og Dagbog over Hans *Visitatzer* og Embeds Forretninger, ligesom og ellers aarlig saa mange i det mindste af de nødvendigste Efterretninger, som Tiden og Hans Omreise tillader det.

7) Haver *Visitator,* naar en Missionaire forlanger at afløses og reise hiem, hvilket han derfor ligesaa vel skal melde sin Vice-Provst som *Missions-Collegio,* at andrage dette for *Collegio* tillige med sin Formeening om, hvorledes den ledig blivende Plads best kan besættes, enten ved Hans egen *Adjunctum* eller ved en anden *Missionairs* Forflyttelse, som derimod kunde afløses af *Adjuncto,* og hvorledes Befordringen med mindste Bekostning kunde skee til det eller de *Vacant*-blivende Stæder, i hvilket Fald han da tillige havde at anholde om een af de herværende *Seminarister* til Medhielp i den fra ham afgaaendes Sted. Hvad de ringere *Missions* Betientere angaar, da kunde Han ved deres Dødsfald eller Afgang, efter foregaaende Overlæg med den *Missionaire,* som de staae under, afgiøre deres Platzers Besættelse ved Forflytning af andre, ligesom det best kan overlægges, dog at det altid indberettes *Collegio;* men den gamle *Catechet Jens Pedersen,* maa i ald Fald forblive, hvor han er, og i det mindste ikke sættes andensteds hen, uden han egen gode Villie, og *Missions Collegii* først indhentede Samtykke.

8) Skulde der paa *Visitators* Omreiser erfares nogen Stridighed imellem *Missionens* og Handelens Betientere, da bør Han, saavidt mueligt er, giøre sig al Umage for i Mindelighed at see Parterne forligte, men i anden Fald andrage Tvistigheden for *Missions-Collegio;* da Han ogsaa ellers i Almindelighed maae see derhen, at tilveiebringe saavidt mueligt er, god Forstaaelse imellem *Missions* og Handels Betienterne.

9) I det øvrige holder Han sig sin *Instrux* som *Missionaire,* og vores Tid efter anden indkomne *Ordres* og *Resolutioner* ligesaa fuldkommen efterrettelige, som om de herudi Ord til andet kunde være indførte.

Det kongelige *Missions Collegium* den 26. *April* Anno 1773.

A. Falch. *I. Borch.* *C. Schmidt.* *J. Hee.*

Fra nu af synes det, som om Sverdrup faar lidt mere tro paa sig selv. Der kommer en anden tone — mere sikker og mindre underdanig — ind i hans skrivelser til kollegiet, og han sætter oftere end før sin egen erfaring op imod kollegiets ofte ret besynderlige bestemmelser.

* * *

I forhandlingerne mellem kollegiet og Sverdrup om *den Jakobshavnske mission* var det især spørgsmaalet om forbedrede arbejdsvilkaar — ɔ: bedre lokaler og flere arbejdere — som kom i forgrunden. Det at kollegiet selv havde ønsket hans nærværelse og endog foreslog ham til provst, bevirkede naturligt, at han satte fordringerne paa højde med hvad der virkelig krævedes i den tro, at det nu lod sig opnaa. Men atter her led han store skuffelser og blev nødt

til at slaa uhyre meget af paa sine ønsker. Takket være især handelskompagniets modstand og vrangvilje blev det kun lidt, han opnaaede — saa lidt, at det viser os, *hvor* stor hans kærlighed til Grønland var, at han alligevel gik op igen, og maa forøge vor beundring for ham.

I en skrivelse dateret 2. januar 1773 motiverer Sverdrup udførligt sine fordringer om forbedrede arbejdsforhold. Af designationer og indberetninger over den Jakobshavnske missions tilstand siden dens anlæggelse for 24 aar siden ses det, at hans arbejde i de 8—9 aar ved Guds naade ikke har været forgæves. 1764 var der ialt kun 80, nu trods epidemi og bortflytning 204 døbte i menigheden ved Jakobshavn og 30 ved Ritenbenk; »Gud fremdeles bevare, velsigne og formeere den.« Hvad han har lidt paa sjæl og legeme i disse mange aar, er Gud bedst bekendt, men kan dog nogenlunde sluttes af, at paa grund af »Mangel paa de fornødne Anstalter af Vedkommende«[1]) har ingen af hans 5 formænd kunnet holde ud mere end højst 4 aar, de fleste kortere; ofte har der endog været vakance. Han kunde derfor vel nok nu gøre regning paa kollegiets hjælp til et godt embede hjemme. Men da han holder af landet og folket, og Gud i de senere aar, mere end før, har »aabnet mig en Vei til at vinde Siælene«, ønsker han intet hellere end at komme tilbage og, saalænge Gud under ham liv og kræfter, arbejde dels paa den lille menigheds styrkelse, dels paa hedningernes omvendelse.

Men — saa maa han have saadanne vilkaar, at han kan holde ud og tillige udrette noget. Først og fremmest »*et bekvemt Missions-Huus*«, opført enten i »Huuse-Bugten«, hvor Grønlænderne bor om vinteren, eller — endnu bedre — noget syd derfor »i den saa kaldte Spækhuus-Bugt«. Huset skulde indeholde beboelses- og forsamlingsrum og forsynes med en klokke; ellers kan man hverken arbejde ordentlig med de døbte og katekumenerne eller holde orden med Gudstjenesterne. — Et par uger senere indgav han nærmere forslag. Det gaar ud paa et hus, 32 al. langt og 16 bredt, enten i 1 eller 2 etager, hvori skulde være en kirkestue paa 16 alen i kvadrat, skolestue 10 $\times$ 9 alen, med dobbelte døre ind til kirken for at kunne inddrages deri, et værelse og et lille kammer til missionæren, køkken og karlekammer. Hvis der bliver 2 etager, skal der intet loft være i kirkestuen, men loftet over en del af de andre værelser

[1]) Der sigtes til handelskompagniets slette opfyldelse af sine forpligtelser.

laves til galleri med rækverk for ud mod kirkerummet; resten af 1ste etage bliver da 2 lærerværelser. Samtidig indgav tømrermester *Suhr* et andet forslag med tegning, som viser en bygning, 24 al. lang og 11½ al. bred, hvori 2 stuer til missionæren, forsamlingsstue, køkken og karlekammer; bekostning 600 rd.

Fremdeles maa Sverdrup have *flere medarbejdere*, eftersom menigheden — Gud ske tak! — stadig tiltager, og Ritenbenk, 16—18 mil borte, hører med. Der behøves en med-missionær og flere kateketer. Der er allerede forlængst »fleere Forretninger, end at een Mand ordentlig kan bestriide det«: a) prestelige forretninger i modersmaalet samt daglig bøn og katekisation for kolonisterne; — b) i et fremmed, svært sprog arbejde i en dobbelt grønlandsk menighed, nemlig »baade *plantata* og *plantanda*, i den første som Præst, *Catechet*, Skoleholder, *Oeconomus* og *Medicus*, *item* Degn og Gaardskarl; i den anden *qua* egentlig *Missionaire*, opvække Hedningene og give dem Lyst til Underviisning, derfor stedse være reede til at tage imod og samtale med dem, samt selv reise flittig om iblandt dem; naar de opvækkes, da arbeide med deres Oplæring« — endvidere oversætte Bibelen og gudelige skrifter, holde journaler o. s. v. Kort sagt: skønt han har arbejdet og intet forsømt, ofte ikke engang undt sig fornøden vederkvægelse, maa han dog med græmmelse bekende, at meget er undladt, som burde været gjort. Derfor beder han: sæt mig i stand til *virkelig* at kunne være missionær ɔ: saa han ikke selv skal være klokker, skolemester etc., men faar tid, fred og lejlighed til at være prest for menigheden, føre opsyn med den som helhed og være noget for den enkelte, være beredt til opbyggelig samtale med ankommende hedninger, oftest muligt rejse omkring til dem, arbejde paa oversættelser og navnlig underviise dem af de unge, som kunde være lærer-emner.

Hvad det angaar, at kollegiet ikke endnu vil give national-kateketerne kost, saa har Sverdrup ordnet det saaledes med kbmd. *Dalager*, at kateket *Nicolaj* faar endnu iaar, foreløbig paa Sverdrups egen regning. Men *fuldkommen kateketgerning fordrer nødvendigt underhold*. Det giver handelen sine nationale arbejdere, saa maa missionen ogsaa gøre det. Og han hævder, at der ikke kan være tale om, at den smule evropæisk proviant »forvænner Grønlænderne«; de faa, der har det, bliver snarere »bedre ved Huld og Helbred« af den regelmæssige levemaade end de andre Grønlændere, der snart har overflod, snart sulter.

Der *maa* ogsaa være en kateket i Ritenbenk, »hellers vil det gaae deroppe med de grønlandske Christne som med de portugisiske Christne i Indien, at de avler og opdrager hedenske Børn.« Han har derfor allerede for flere aar siden foreslaaet en dansk matros *Peder Amager*[1]) til skolemester i Ritenbenk, men fik intet svar. Derfor har han paa egen bekostning ladet ham faa for nogle rigsdaler varer for at læse med børnene, idet han ventede med at presse paa sagen, til børnene viste fremgang. Nu har de aflagt prøve derpaa med smukt resultat. Peder Amager har ikke blot undervist de døbte og deres børn, men endog bragt 6 hedninger saa vidt, at de kunde antages til daab. Lad ham derfor faa fast ansættelse med 20 à 24 rd. i løn og løfte om stigning ved fortsat flid.

Med hensyn til *medarbejdere* opnaaede Sverdrup mest. Som visitator fik han en »med-missionær« eller »adjunctus«. Og baade Finckenhagen og Egede anbefalede at følge hans forslag om kost til Nicolaj og løn til Peder Amager. Handelskompagniet lagde ganske vist hindringer i vejen: det var dem umuligt at skaffe lejlighed paa skibene og i Grønland »til saa mange Missions-Betientere«, og de vilde ikke give indfødte kateketer kost. Dette fik nu ingen indflydelse med hensyn til adjunktus, paa hvem den første sætning var møntet, men derimod lykkedes det ikke Sverdrup trods gentagne anstrængelser at skaffe Nicolaj mere end en kvart portion kost foreløbig, hvorfor han selvfølgelig ikke kunde tage den nytte af ham, som han ellers vilde have kunnet.

Han forsøgte ogsaa at skaffe sig medhjælp ad anden vej. En student *Lars Eeg*[2]) havde i mange aar været alumne paa det grønlandske seminarium, men kunde ikke opnaa embedseksamen. Sverdrup opfordrede ham da til at gaa med op som »missionarius inordinatus«, hvad han ogsaa nok havde lyst til, men sagen opgaves, uvist af hvilken grund. —

Med *huset* gik det værre. Handelskompagniet erklærede kategorisk, at det ikke kunde indlade sig paa at opføre en saa kostbar bygning, og hævdede, at de ikke var forpligtet dertil. Rimeligvis har nu Sverdrup lagt et vist pres paa dem

---

[1]) Han kaldtes ogsaa Peder *Tambour*.

[2]) Formodentlig søn af foged i Romsdalen Jacob Andreas Eeg og Elisabeth Leganger. I saa fald var to af hans søstre gift i Grønland, den ene med inspektør i Nordgrønland (1790—97), senere foged i Toten Børge Johan Schultz (+ 1826), og den anden med købmand Johan Chr. Steen, hjemgaaet 1807 fra Christianshaab, levede senere i Norge.

ved f. eks. at fortælle dem et og andet om deres betjentes færd i Grønland. Kompagniet skriver nemlig saaledes: »Ikke desto mindre have vi dog ved nogle holdte Samtaler med hr. Sverdrup ei blot af Føyelighed (?) vildet overlade ham til Beboelse det forrige Missionshuus, men endog tilladt at flytte det, samt loved i Aar at udsende det behøvende Tømmer til sammes Reparation, og til næste Aar at lade her tilhugge og udsende et Forsamlingshuus, men han har ikke dermed vildet være fornøyed.« Kompagniet erklærer da, at det vil udsende hus fragtfrit, hvis kollegiet vil bekoste det. Dette har Sverdrup vistnok haabet at det vilde, siden han ikke var »fornøyed« med kompagniets tilbud. Kollegiet vil imidlertid heller ikke bekoste bygningen, da den er altfor dyr, men mener, at et hus »opført paa grønlandsk Maade« er nok; man kan ogsaa spare en klokke, idet der kan kaldes sammen til Gudstjeneste f. eks. ved et skud!!!

Sverdrup gav dog ikke tabt endnu. Huset er *nødvendigt*, erklærer han, thi Jakobshavn er den af alle ham bekendte kolonier, der er »beqvemmest for Missionen«, idet der opholder sig eller kommer aarlig 5—600 Grønlændere; den nuværende indretning er slet, »prestegaarden« for lille, dens beliggenhed umulig. Men han begynder at slaa af paa fordringerne. Eventuelt *kan* det gamle hus repareres og forlænges til 24 alen. Men saa maatte en tømrer opsendes og mandskabet beordres til at hjælpe til. Og alt dette maatte ordnes hjemmefra, »thi hellers vil dermed ganske vist skee Vanskelighed.« Sverdrup vil gerne paatage sig opsigt med husets flytning og indretning. Men forøvrigt hævder han stadig, at et nyt hus vilde være det eneste tilfredsstillende. Og kompagniet burde ikke vægre sig ved at bekoste huset, thi Jakobshavn er et produktivt sted for handelen; sidste foraar indhandledes der f. eks. i to maaneder 320 fade spæk, det indkøbtes for ca. 600 rd., men kan indbringe ca. 6000.

22. februar har Sverdrup »været til Møde med Handelsdirectionen« og der hørt, at forsamlingshus ikke vil blive opsendt iaar. Formodentlig kommer det ej heller senere, thi direktionen holder paa, at han bør lade sig nøje med det gamle missionshus til bolig, naar det bliver flyttet, og taler nu ogsaa om, at han til arbejdssted maa nøjes med grønlandsk hus som hidtil. Men saa er jo intet opnaaet ved hjemrejsen, og missionens fjender i Grønland vil faa vind i sejlene herved og mene, at de nu i fremtiden uden frygt for tiltale kan lægge missionen allehaande hindringer i vejen og tillade sig alt overfor den. Maaske vilde det være det

bedste overfor disse mennesker, om Sverdrup tog afsked fra Grønland. Men det vil han ikke, derimod i Jesu navn og i tillid til Guds naadige og alting-styrende forsyn atter gaa ud til sin menighed. Men saa maa visse ting aldeles bestemt afgøres med handelskompagniet, deriblandt det gamle huses flytning og reparation, og det indrømmede værelse »paa den nye Collonie« til dansk Gudstjeneste og bolig for adjunktus; alt til nyt hus oversendes. Thi at dette bør ske, maa fastholdes. Og naar kompagniet hævder, at der intet hus kan udsendes iaar, især fordi det »for seent er tilmeldet«, nuvel, saa lad os straks gaa igang med dem med henblik paa opsendelse næste aar, helst Sverdrups egen plan, subsidiært tømmermesterens. Og er bekostningen en hindring, saa vil han selv tage del deri, i første tilfælde med 200, i sidste med 100 rd., men saa faar han have kredit til afbetaling i to aar. Han haaber nu, høje vedkommende kan begribe, at han ikke foreslaar andet, end hvad der er *højst nødvendigt.*

Kompagniet erklærer hertil, at det ikke kan »indlade sig paa noget fælleds Huus-Bygning med Hr. Sverdrup.« Det hævder nu endog — fordi kbmd. Dalager har besværet sig over mangel paa husrum (det indrømmede værelse!) — at de to missionærer maa kunne faa rum i missionshuset, idet adjunktus maa bo i karlekammeret!!! Da Sverdrup let paaviste, at dette var ugørligt, da adjunktus var gift og det omtalte kammer var 4 alen i kvadrat, blev handelsdirektionen rent desperat og erklærede, at saa kan missionshuset blive liggende, hvor det ligger, køkkenet sløjfes og lægges til karlekammeret, og det nye kolonihus flyttes til det gamles plads, saa at ogsaa missionærerne kunde »kaage paa dets Skorsteen«. Hertil svarer Sverdrup, at den som har givet anledning til dette forslag maa enten være aldeles ukyndig i forholdene, thi det nye hus vil slet ikke kunne faa plads paa den grund — nej det er vist, medmindre man da vilde sætte det op paa højkant eller lade det rage med enden udover vandet! — eller ogsaa har vedkommende med vilje foreslaaet noget, som paa forhaand er umuligt, for derved at hindre de anstalter, som burde og med ringe bekostning kunde gøres til missionens bedste.

Hertil svarer direktionen, at den undrer sig over, at Sverdrup »anseer det for en plat Umuelighed« at flytte kolonihuset. Hvor kan han falde paa at give saadan erklæring? Han ved jo ikke hvad anstalter kompagniet vil gøre dertil! Grunden til erklæringen maa vist ene søges i Sverdrups ønske om at komme til at bo blandt Grønlænderne og »derfor

anseer alt hvad som ikke sigter til hans Ønskers Opfyldelse, for blotte Umueligheder. Hvor den gamle Collonie tilforn i saa mange Aar har staaet, og hvor fra alle forrige Missionairer have kundet opfyldt deres Pligt, kan det jo ikke være troeligt, at han alleene ikke skulde kunde giøre det. Vil Hr. Sverdrup, fordi han er gift med en Grønlænderinde, maaske helst opholde sig blant denne *Nation*, og hendes Familie, faar han bekoste sig et grønlandsk Huus.«[1]) Men naar det er kollegiet om at gøre at føje Sverdrup, fordi han maaske ellers bliver hjemme, saa er der intet andet middel, end at kollegiet selv bekoster den projekterede bygning. Kompagniet staar ved sit tilbud at føre det gratis til Grønland, dog ikke iaar. —

Saaledes stod sagen uafgjort hen, lige til tiden for tilbagerejsen nærmere sig. Handelsdirektionen synes at have gjort sig al umage for at faa gjort Sverdrup ked af Grønland eller kollegiet ked af ham. De lod sig drive ud i yderligheder og paastande, som slet ikke lod sig opretholde, navnlig ikke overfor en personlighed, der havde saa rent mel i posen som Sverdrup. Denne havde — foruden i de ovennævnte vigtigere sager — gjort fordring paa bestemte afgørelser fra direktionen angaaende forskellige ting i missions- og handelsbetjentenes indbyrdes forhold, saasom opvartning, ølbrygning, brødbagning, forsyning med husinventar o. s. v. Fremdeles havde han — da erfaringen ofte viste uheldige følger af handelsfolks ægteskaber med indfødte — foreslaaet, at der ingen ægteskabstilladelse gaves, undtagen vedkommende kunde fremlægge missionærens attest for kristeligt levnet og forhold, og at vedkommende burde have været mindst 3 aar i landet, for at man kunde lære dem at kende og de selv lære landet at kende. Over alt dette var direktionen meget krænket. Den erklærer til kollegiet, at den ikke kan indlade sig »i de Nyeheder eller Proportioner, han giør, endog om smaae og ubetydelige Ting, som ei er værd at nævne, og ingensinde tilforn af nogen Missionaire paastaaet eller omrørt, men imellem samme og Handelens Betiente selv i Eenighed og Kiærlighed afhandlede.« Dette var bevidst usandhed, thi direktionen kan ikke have været uvidende om, hvor megen uenighed og strid netop disse »smaating« næsten altid gav anledning til, saaat det netop var rigtigt og forsigtigt af Sverdrup at fordre bestemt af-

---

[1]) »Men i saa Fald see vi atter Difficultæter at ville møde, saavel angaaende Proviant som Opvartning, hvilket hand som andre Missionairer bør nyde ved *Collonien.*« (Skriv. fra Kompagniet af 7. apr. 1773.)

gørelse deraf, og et forsøg paa at undgaa splid og fremme enighed. Men dette vilde direktionen ikke forstaa. De omtaler ham som en wühler, en utilfreds, fordringsfuld, paastaaelig person. De opholder sig over hans grønlandske giftermaal, som de er meget utilfreds med. De hævder endog, at den kongelig lovede »convenable Employ« for veltjente mænd i grønlandsk tjeneste, *saavel missionærer* som handelsbetjente, oprindelig var afhængig af *handelskompagniets* attest, men dette er nu for missionærernes vedkommende gaaet af brug. Det var godt, om det atter blev saadan, »thi ved sliig Leilighed kunde maaskee Missions Betienternes Giftermaale ei alleene bedre forebygges, men de ville end og derved blive des flittigere i deres Embede, og des føyeligere imod Compagniets Betientere (!!!), og Eenighed og god Forstaaelse derved tiltage.« Dette var i og for sig et stift stykke! Men direktionen gik videre endnu. De synes ligefrem at have indsendt en længere klage over ham, thi mod slutningen af marts blev ham af missionssekretær Ursin forelagt en række spørgsmaal, som »vare mig saa aldeles uventede«, at han ikke kunde besvare dem straks, men maatte gøre det senere skriftlig. De vigtigste af disse spørgsmaal og hans svar derpaa var følgende: 1) Om han har forlangt sin proviant forud for et aar? — Nej, men han har tidligere undertiden sagt, at det var ønskeligt, dog siden Dalagers ansættelse kan han ikke klage over partiskhed ved proviantuddelingen. 2) Om han ikke selv synes at have paastaaet for meget, naar han mener, at betjentene bør have missionærattest til giftermaal? — Nej, og saa længe missionærerne anses værdige til at beklæde deres embede, haaber han ogsaa, at deres attester troes fremfor andres der i landet. Kompagniet selv kan *ikke* give saadan attest, thi hvor kan de kontrollere deres betjentes opførsel og færd 7—800 mil borte? 3) Om han véd nogen missions-betjent, der ved at besvangre en Grønlænderinde har tiltvunget sig tilladelse til at ægte hende? — Nej, Gud ske tak! men adskillige af handelens folk. Dog, da han selv er missionsbetjent og gift med en Grønlænderinde, maa han fordre denne sag nøje undersøgt og tilkendegivet, *hvem* der sigtes til og hvad der har givet anledning dertil. Dette spørgsmaal er det mest uforskammede og er vel nok det, der har harmet Sverdrup stærkest; det kan jo i denne sammenhæng ikke godt være andet end en fræk isinuation mod ham selv. Om der blev gjort noget ved det, vides ikke; dog kunde direktionens delvise føjelighed mod Sverdrup — som vi til slut skal høre om — tyde paa, at de har taget insinua-

tionen i sig igen. — Udfra alle disse klagepunkter har Ursin ment at kunne slutte, at Sverdrup undertiden har været for paastaaelig i smaating. Nej, tvertimod, han har vist ofte været for føjelig og ikke staaet fast nok paa sin og sine medtjeneres ret! —

Sverdrup var virkelig ogsaa meget i beraad med sig selv, om han ikke burde opgive Grønland; den megen modstand og vrangvilje, han mødte, nedslog ham ikke saa lidt. Men han vilde meget nødig opgive det og søgte udveje til at undgaa dette. Skønt han »ikke har *reusseret*« i de vigtigste af sine ansøgninger, takker han for, at der skal udsendes en medmissionær. Men for at ikke hjemrejsen skal synes altfor forgæves og »Modstanderne derved faae des større Anledning til at trodse og hovmode sig« vil han gerne have ekspektance paa Nordlandskaldet Hadsel, et af de embeder, hvortil missionskollegiet havde kaldsret. Det kunde da, naar det blev vakant, bestyres af en kapellan mod en del af indtægten, indtil han selv kom hjem og kunde overtage det. Derved vilde kollegiet tillige kunne spare provstetillægget og vartpengene, naar han engang hjemgik. Da kollegiet ikke vilde love ham dette, beder han om ekspektance paa et andet af kollegiets kald i Trondhjems stift i Nordland; endog Vadsø nævner han. Det maatte være i Nordland, thi der vil hans grønlandske familie føle sig mindst fremmed. Men han slaar samtidig atter af paa fordringerne. Hvis dette i det hele taget ikke lader sig gøre, saa vil han nøjes med tilsagn om en pension paa 20 rd. aarlig til sin kone, hvis han skulde dø, saa han i det mindste kunde have *det* som resultat af sin hjemrejse.[1])

Han opnaaede vistnok intet af dette. Men saadanne omveje blev ogsaa tilslut unødvendige. Handelsdirektionen bøjede sig delvis for hans — ikke uretmæssige — fordringer. 19. april meddeler han kollegiet, at han forleden dag af en af kompagniets direktører, agent *Borré,* har faaet mundtlig løfte om »prestegaardens« flytning og reparation, og et værelse paa kolonien til bolig for sin adjunktus. Saa gaar han da i tillid til disse løfters opfyldelse i Jesu navn over med skibet — men bliver de ikke opfyldt, gaar han *straks* hjem igen. Fremdeles: giv mig snarest nyt hus »ad Aaret«; sker det ikke, da forflyttelse ved første vakance til Claushavn eller Holsteinsborg.

* * *

---

[1]) Grønlandske missionærer og deres enker var ikke pensions*berettigede* før 1905.

Forøvrigt vandt den faste vilje, den kristelige alvor, den ideelle stræben, den uegennytte, som lyste ud af Sverdrups person og hele færd, ham ogsaa hjemme i Danmark beundrere og venner. Poul Egede, etatsraad Finckenhagen og cancelliraad Ursin optraadte stedse som hans sande venner og støttede ham, hvor de kunde. Justitsraad og raadmand *Abraham Falck* blev saa indtaget af ham, at han skænkede hans mission en kirkeklokke til det eventuelle kirkelokale. Klokken findes endnu i Grønland, men er nu i Egedesminde. Arkivar og cancelliraad *Christian Rudolph Scharffenberg*, hvis datter var trolovet med missionær Tulle, fik en saadan veneration for Sverdrup, at han gav sit minde til sin datters oprejse til Grønland, hvad han hidtil havde nægtet, og allerede i februar ansøgte om, at hun maatte rejse op med samme skib som Sverdrup og under hans beskyttelse. Den destinerede »adjunctus« udtalte uopfordret sin glæde over at skulle indføres i missionærtjenesten i Grønland under Sverdrups auspicier. Endog i handelsdirektionen havde han venner. Agent *Borré* var hans hyppige omgangsfælle og skaffede ham flere fordele, f. eks. forhøjelse i visse proviantsorter. Og direktionen lovede uopfordret at beordre købmændene til at yde ham som visitator »ald muelig Assistance« med hensyn til den befordring, kompagniet er pligtig at yde, og ej engang »saa aldeeles *stricte* at holde sig dertil, men ved givende Leilighed, og naar det kan skee uden Forsømmelse eller Skade for *Compagniet*, at være behielpelig med Befordring.«

Jakobshavns skib skulde ikke afgaa foreløbig. Men dels fordi han længtes hjem, dels fordi der ikke var megen passagerplads paa skibene, og »adjunctus« med kone skulde med Jakobshavnsskibet, dels ogsaa for at faa husflytningen paabegyndt saa snart som muligt, besluttede han sig til at rejse med det tidligst afgaaende »bugtskib«, der som sædvanlig var destineret til Egedesminde.

Lørdag d. 30. april 1773 begav han sig paa tilbagerejsen i følge med jomfru *Bolette Dorothée Scharffenberg*, hr. Tulles forlovede.

VI.

DET LYSNER.

1773—82.

Hvor nøjsom en mand provst Sverdrup var, viser hans første skrivelse til missionskollegiet efter tilbagekomsten til Jakobshavn. Skønt det saasandt kun var overmaade lidt, han havde opnaaet af det, han egentlig rejste hjem for, nemlig forbedrede arbejdsvilkaar, er han dog gennemtrængt af taknemlighed og glæde over al den venlighed og godhed, kollegiet har vist ham under opholdet i Danmark. —

Han havde ogsaa denne gang en besværlig rejse, og Atlanterhavet viste sig meget ublidt. Først natten mellem 4de og 5te juli kom de til Egedesminde efter mere end 9 ugers sejlads med hyppig modvind, storm og svær sø. Ved Egedesminde opholdt han sig kun kort, da missionær Tulle ikke var der og han længtes stærkt hjem. Saasnart han kunde skaffe sig befordring, rejste han og jomfru Scharffenberg op i bugten og kom allerede d. 9de til Claushavn, hvor de traf Tulle paa besøg hos Egede Saabyes. Der var almindelig glæde over Sverdrups tilbagekomst baade blandt Grønlænderne og hos kollegerne. Tulle vidner, at »denne vor værdige Med-Broder med en rørende Glæde blev imodtaget af os.« Han udtaler ogsaa sin glæde over Sverdrups udnævnelse til provst, og Egede Saabye siger: »Den retskafne Hr. S. kom herover fra det høye Missions-Collegium som Vice Proust og Visitator. Denne Værdighed fortiente han. En Proust her i Landet behøvedes af adskillige Aarsager, det har saavel ieg, som mine Med-Brødre indseet; ieg glæder mig da, at mine Ønsker nu blive opfyldte; Gud give nu ham

og os sin Aand og Kræfter til at arbeyde, og Velsignelse i Arbeydet.«[1])

I Egede Saabyes gæstfrie hjem dvælede Sverdrup et par dage. Rimeligt er det da, at hans hustru straks er kommen derover — vejen er jo ikke saa lang, kun 3 mil, — eller har hun maaske sammen med hr. Tulle været paa vej til Egedesminde for at møde sin mand, idet de har ventet, at han vilde haste hjem med det først oprejsende »bugtskib«? 12te juli rejste de alle over til Jakobshavn, hvor Sverdrup modtoges med begejstring af menigheden og overmaade forekommende af købmand *Dalager*. Faa dage efter var der en stor og ret sjelden fest i kolonien, idet provsten viede miss. Tulle og jfr. Scharffenberg, som derefter snart rejste til deres hjem i Egedesminde.

26de juli ankom skibet »St. Peder« til Claushavn. Med det fulgte Sverdrups »adjunctus«, miss. *Gjerløff*[2]) og hans hustru. De tog ikke straks over til Jakobshavn, hvad i og for sig vilde været det naturligste, men blev foreløbig af egen drift i Claushavn, for at Sverdrup under »prestegaardens« flytning saa længe som muligt kunde benytte det missionen indrømmede værelse i Jakobshavns kolonihus. Men da skibet 16. august gik videre til Jakobshavn, fulgte Gjerløff dog med »for snarest at kunde komme til at hielpe Prousten«. 11. søndag efter Trinitatis, d. 23. august, indsatte Sverdrup ham baade ved den paa grund af skibstiden stærkt besøgte danske og ved den grønlandske Gudstjeneste.

Straks ved sin ankomst til Jakobshavn havde Sverdrup henvendt sig til kbmd. Dalager om snarest at iværksætte »prestegaardens« flytning fra havnevigen til stranden ud mod Diskobugten nær ved Grønlænderbyen. Da Sverdrup sagde ham, at han havde sat dette som ufravigelig betingelse for sin forbliven i landet, gik Dalager straks beredvillig ind paa hans forlangende. Dette turde vise, at han trods alle divergenser og kontroverser satte stor pris paa Sverdrup og paa ingen maade vilde af med ham, da det ellers nok stod i hans magt at forhale og udskyde iværksættelsen af handelsdirektionens ordre saa længe, til Sverdrup for at staa ved sit ord rejste hjem med skibet. Nu blev

---

[1]) Brev til missionskoll. af 26. august 1773.

[2]) *Christian Gjerløff*, f. 26. aug. 1747 i København, cand. theol. 22. juni 1768 med haud, ordin. 26. marts 1773 i Frue kirke af biskop Harboe. Han var adjunktus til 1777, miss. i Umának 1777—83, overvintrede i Godhavn til 1784, + 22. novbr. 1821 som provst og prest i Hvidbjerg i Jylland.

der tvertimod straks inden skibets ankomst taget fat paa nedrivningen af huset, og da Sverdrup 30. august skrev hjem, var baade dette og de med skibet opsendte nye materialer dertil ført til den fremtidige plads og rejsningen paabegyndt.

Der var dog endnu langt igen, og da Sverdrup »frivilligen« havde overladt missionsstuen i kolonihuset »til min Med-Broder Hr. Gjerløff og hans Kiæreste, da de ventelig kunne taale mindre Ondt end ieg«, har han nu maatte indlogere sig i en gammel proviantbod, hvor der intet værelse er og hvor det baade trækker og regner ind. Nu vil han, saasnart skibet gaar, rejse til Ritenbenk, »hvor der skal have været nogle U-Ordener blandt de Døbte«, saa kan han maaske flytte ind, naar han kommer igen. Muligvis vil det dog knibe med at faa huset færdigt inden vinteren, thi alt lægger der sig tyndis paa pytter og paa havnen. I saa fald vil han desværre blive nødt til igen at flytte i grønlandsk hus, hvad han meget nødig gør.

Endelig minder han endnu engang kollegiet om, at »prestegaarden« heller ikke i sin reparerede stand vil blive tilstrækkelig stor til at rumme den grønlandske menighed ved Gudstjenesterne, hvorfor han indtrængende ber om et forsamlingshus »ad Aaret«.

* * *

I begyndelsen af september 1773 rejste Sverdrup til Ritenbenk, hvor han blev en 3 ugers tid, holdt Gudstjeneste for danske og Grønlændere, barnedaab og altergang i begge menigheder, eksamen over skolebørnene og underviste katekumenerne. Disses kundskab var for de flestes vedkommende god og deres og den lille grønlandske menigheds forhold og vandel som helhed upaaklagelig. Det havde vakt megen forargelse, at en tidligere katekumen, en ung pige, havde staaet i utugtigt forhold til en handelsassistent. Muligvis smittet af dette daarlige eksempel havde en af de døbte, Immanuel, forskudt sin kone og laa i med en ung pige. Dem havde Sverdrup desværre ikke kunnet komme i tale, thi saasnart de hørte, at han var i vente, flygtede de til en langt bortliggende hedensk boplads.

I de sidste dage af september tiltraadte han hjemrejsen. Men den blev langvarig og meget haard. De fik storm og uvejr paa sig og maatte tilbringe 8 nætter under aaben himmel i en halv snes graders frost.

Det var ham derfor en velkommen lise, at »prestegaarden« ved hans hjemkomst virkelig var saavidt færdig, at han straks kunde flytte ind. Den var nu opført et kvarters gang fra kolonien ved en lille vig af Diskobugten nogle faa meter fra stranden nedenfor en større samling Grønlænderhuse. Den bestod af hovedbygningen, 15 alen lang og 10 alen bred, med en større stue, køkken og karlekammer. Hertil var føjet et brændeskur og »et Locum med Dør med Jærn-Hængsler og Krog«. Indretningen var højst tarvelig. I provstens stue bestod »Meublerne« af et fyrretræsbord med skuffe, en jærn-vindovn, et sengested med kattuns omhæng, to hylder, 8 ruslæders stole, 2 par »Sleets Lærrets Gardiner og tvende Bord-Dugge«. I karlens kammer fandtes kun en bilæggerovn, et bord med fod, en standkøje og en hylde. Til gudstjenesteligt brug fandtes der en løs talepult med knæleskammel,[1]) et lille alterbord, en kommunionskammel og et tindøbefad. Endvidere hørte der til huset en del husgeraad som tinfade, dybe og flade tintallerkener, skeer, knive, vaskekedel og kogekar af kobber, en messinglampe, nogle »lyseplader« med saks til, vandslæde, vandtønde, vandspande, brændesav og -økse etc.[2])

Huset var dog ikke fuldt færdig endnu og blev det ikke paa lang tid. 1774 melder kbmd. Dalager ganske vist handelsdirektionen — der lod det gaa videre til kollegiet — at »Hr. Sverdrup har nu et nyt Huus, i fuldkommen Stand opbygt«, men disse ord erklærer Sverdrup i 1776, da han erfarede dem, for »gandske u-rigtige og u-sandfærdige«, thi dels er huset ikke nyt, selvom der er anvendt nogle nye materialer til dets istandsættelse, og dels er det ikke »fuldkomment«, da f. eks. den ene loftsgavl ikke er tættet og karlekammeret ikke paneleret endnu. Dette passer godt nok med, at Dalager i anledning af en kontrovers om en assistents giftermaal i sommeren 1774 havde truet Sverdrup med, at hvis han ikke gav efter, skulde hans hus ikke blive fuldført i de første 3 aar.[3]) Og da Sverdrup nu i 1776 gik i rette med ham for hans ovenanførte lidt dristige ord om det »nye« hus, bekræftes hans paastand om, at der endnu mangler en del paa huset, gennem Dalagers svar.

---

[1]) Den findes her endnu. Paa forsiden er udskaaret: Anno 1750.

[2]) Af Dalagers inventarieregnskab for 1776.

[3]) »Dette sidste er til denne Tiid opfyldt, skiønt ieg i visse Maader selv har anskaffet en Deel *Materialia,* som nu ligger og fordærves til ingen Nytte.« (Sverdr.s skriv. til missionskoll. 13. juli 1775.)

Men dette viser paa den anden side en vis føjelighed fra Dalagers side, saa deraf kan sluttes, at Sverdrup nok har været lidt stærk i paastaaelighed og holden paa sin ret — hvad dog selve sagens forløb og følgende uddrag af Dalagers til direktionen hjemsendte journal for 1777 retfærdiggjør. Dalager skriver nemlig: »Det forekommer mig, og Andre, at Hr. Prousten immer tænker, at ald det Arbeyde, han kand optænke, og nogenledes har Skin af Fornødenhed, det bør at iværksættes og udføres foran for noget andet Colloniens og dens anliggende Forretninger, og at ald Opmærksomhed bør allene anvendes paa ham, i hvor det end saa gaaer med Resten.« Denne »grausame Salbe« skyldes den ubetydelighed, at Sverdrup i eftersommeren 1776 havde anmodet om at faa den omtalte gavl tætnet, hvilket ikke blev gjort dengang, men i april 1777 vilde Dalager lade det gøre, hvad Sverdrup med rette satte sig imod, da det paa grund af kulden ikke kunde gøres ordentlig. Dalager siger fremdeles, at tidligere missionærer i Jakobshavn har været mere beskedne og nøjsomme, og taler om »de uendelige Skriverier, Paastande, Disputer og Relationer, der har væred her i ald den Tiid Herr Viice Prousten har væred her ved Stæden — — — og ieg troer tilforladelig, at der er skreevet meere om dette Missions Huus, end om noget Pallatz i Verden, ja ikke engang saa meget om Babels Taarn.« Sluttelig tilføjer han dog velvilligst: »Dog skal Hr. Prousten gierne faae rettet sine Sprekker, naar hand kuns vil passe en bequem Tiid.« —

Men uagtet det saaledes trak ud med at faa »prestegaarden« fuldt færdig, var der dog overordentlig meget vunden ved dens flytning. Sverdrup fik en bedre, rummeligere og lunere bolig, var den end fremdeles utilbørlig lille og især utilstrækkelig som Gudstjenestelokale. Men det var ikke alt. Mere betød dens beliggenhed midt iblandt folket, som gav presten lettere adgang til dem og bedre opsigt med deres forhold, og som ogsaa for folket betød det gode, at de nu havde deres prest i deres midte. Fremdeles var dens beliggenhed lige ved søen af stor betydning for hans grønlandske husstand, som derved havde udsigt over deres erhvervsmark og let adgang dertil. Dertil kom — hvad der ikke var af mindst værdi — den herlige, sindsopløftende udsigt fra »prestegaardens« vinduer, ud over Diskobugtens flade, snart blank som et spejl, snart toppende sig i hvidskummende bølger, — snart opfyldt af isskodser og fjelde i fantastiske former, naar fjorden »skød ud«, snart dækket af vinterisens mægtige flade. Mod syd i en halv mils af-

stand lyser isfjeldsbankens knejsende borge og i vest hæver sig Disko — fjern, men dog tydelig, snart som en eneste mur, om sommeren brun med hvid hætte, om vinteren skinnende hvid, snart aabnende indblik langt ind i dalene, saa tinder og spir kommer frem — alt efter belysningen; snart lav, snart høj, snart gyldenrød i den synkende sol, snart dunkelblaa, naar føhnen truer — altid foranderlig, aldrig ens to timer i træk. Det er en lyst og en hvile for øjet — og en grel modsætning til det sindsknugende ved boligens gamle plads, indknebet som den var mellem triste graa klipper uden frit udsyn til nogen kant. Og sidst, men ikke mindst: der var vundet en sejr hermed. Paa trods af fleraarig modstand og alskens hindringer havde Sverdrup ført sin plan igennem, og det bidrog maaske mere end noget andet til at skaffe ham — og derigennem den sag, han tjente — respekt og anseelse selv der, hvor man sidst og modvilligst ydede den. —

Saa vandt han ogsaa dette, at han nu kunde anlægge »en liden Hauge« ved »prestegaarden«. Det havde Egede Saabye med megen besvær, men med godt resultat gjort i Claushavn.[1]) Men hvor gerne end Sverdrup har villet følge hans eksempel, lod det sig ikke gøre, saalænge hans bolig laa ved havnevigen, thi dér var aldeles ikke plads dertil. Nu lod det sig gøre, da boligen var flyttet, og han var da ikke sen til at sætte det i verk. Det var nu ingen let sag, thi grunden var muldløs klippe, og der findes ikke ret megen havejord i Nordgrønland. Kun paa steder, hvor menneskeboliger har staaet gennem flere generationer, og hvor alskens affald har gødet jordsmonnet, er dette forvandlet til frugtbar muld. Fra saadanne steder maatte han tage jorden og bære den sammen til sin have.[2]) Og for de grønlandske hundes skyld, som intet skaaner, maatte han indhegne den med et solidt gærde af træstaver. Men her fik han saa ogsaa en have, som var kendt i hele Grønland for sin godhed. Han kunde dyrke kaal, roer, ræddiker, salat og kørvel og — takket være Jakobshavns oftest stille, varme sommervejr med sol døgnet rundt — i de fleste aar høste

---

[1]) Brudstkr. af dagbog 122—23.

[2]) Ogsaa købmand *Dalager* havde lavet sig en have. Han og hans sønner bar jorden sammen til den. Heraf optog han »ved Enden af September« sin »krusede grønne Kaal«, som var $^3/_4$ alen høj. Stokken var en finger tyk. »Kiørvel, Kars, Salat, Radiser, Petersille, porré og Roer« havde han ogsaa. (Udtog af journal fra Dalager fra 1. juli 1776 til 31. juni 1777.) — Aaret før lykkedes næsten kun kaalen; han mener, at den altfor friske jord var skyld deri. — Han agter ogsaa at forsøge »Potates«.

saa store kvanta, at de strakte til til langt hen paa vinteren. Og hvad det betød i et land, hvor vegetabilier ikke findes, hvor man dengang intet heraf kunde faa tilført hjemmefra, og hvor skørbugen derfor altid truede, er let at indse. —

Det er neppe for meget sagt, at »prestegaardens« flytning, saa ubetydelig en ting det end kan synes at være, gav Sverdrup mod og kraft til at holde ud og blev en aarsag til hans lange ophold i landet.

Til Sverdrups husstand hørte efterhaanden et stort antal mennesker, saavidt ses kan langt over tyve. Foruden sin hustru og 3 stedbørn havde han 3 eller 4 sælfangere med deres familier boende hos sig; kateketerne ved stedet og 2—3 kateketelever boede der ligeledes. Hertil kom flere tjenestefolk af begge køn. Derfor hørte der ogsaa til »prestegaarden« et meget stort og velindrettet grønlandsk hus, som Sverdrup selv havde ladet opføre og ejede, og hvor alle »Huusfolkene« boede. Der førtes en dobbelt husholdning, en »evropæisk« i prestehuset for ham selv med kone og børn, og en »grønlandsk« i annekshuset for alle de andre.

Ved hjælp af sine husfolk drev Sverdrup en stor grønlandsk bedrift, som han selv ledede og førte overopsynet med; hver havde sit arbejde at passe, og de fik ikke lov til at ligge paa den lade side. Daglig drog mændene ud paa fangst, om sommeren med kajak, om vinteren paa slæde, mens kvinderne passede huset, gjorde rent, syede nye og bødede gamle klæder — som dengang næsten alle var af skind — samlede lyng og kvas til optænding, straa til mellemlag mellem støvlen og strømpen i kamikkerne (de grønlandske skindstøvler) — og meget andet. Der gjordes om sommeren togter — ofte langvejshen — efter tørv, brænde og grønlandske fødemidler til vinterforraad, som hvidfisk og sælhunde, laks, stenbider og lodder — ja endog rensdyr og kvejte hentedes hjem helt nede fra Holsteinsborgs distrikt. Saa var der travlhed med at efterse vaaben og redskaber, konebaad og kajakker, bøde dem hvor det tiltrængtes, ja ofte endog betrække dem med nye udblødte skind, som syedes paa af kvinderne under megen skæmt og munterhed. — I koloniens journaler over indhandlede produkter optræder Sverdrup og hans husfolk meget hyppig som leverandører af ret anselige kvanta, og i anledning af en hvalfangst i 1777, som han i en bestemt anledning meddeler missionskollegiet, siger han, at heri deltog af hans »Huusfolk« ikke mindre end »5 Mandfolk og 4 Fruentimre«,

medens samtidig en hel konebaadsbesætning var anderswo engagirt, saa at kollegiet heraf kan se, at der intet er i »den mod mig og andre Missionairer reiste Beskyldning, som de der skulde vænne Grønlænderne til Ørkesløshed.«[1])

Samme aar som Sverdrup kom tilbage til sin mission, ramtes denne af en svær ulykke. En smitsom sygdom — uvist hvilken, men kopper var det ikke — gik sejrsgang gennem landet fra syd til nord, sikkert oprindelig hidført med et eller andet skib. Til Jakobshavn kom den midt i oktober og rasede efteraaret ud og et stykke ind i det nye aar. Den angreb alle Grønlænderne »næsten uden Undtagelse«. I Sverdrups husstand var alle syge paa én gang — »min Kone og Børn, alle mine Tienestefolk, alle mine Huusfolk, Catechet Nicolaj indberegnet«. Han selv »antastedes« ogsaa af sygdommen, men dog ikke værre end at han kunde gaa oppe. I 3 uger var han ikke ordentlig i seng eller afklædt. I sengen laa hans syge, »næsten døende« kone; børnene og nogle flere syge laa paa gulvet. De andre huse skulde ogsaa tilses, Gjerløff og Sverdrup delte dem imellem sig. I nogle af husene var ingen saa friske, at de kunde række de andre en drik vand eller tænde lampen; alt saadant maatte presterne besørge. Da alle erhververne var syge, blev der snart tillige mangel og nød, saa Sverdrup maatte hjælpe rundt omkring med spæk til lamperne til lys og varme og med proviant. Hans udgift hertil blev over 50 rd., da han tildels maatte lade provianten hente fra andre kolonier, fordi Jakobshavn var mindre godt forsynet. Der døde 16—18 af de døbte, 12 katekumener og omtrent halvhundrede hedninger. Rekonvalecensen for dem, der kom sig, varede næsten hele vinteren, hvad der forværrede nødstilstanden og forøgede Sverdrups »Sinds-Uroe og Bekymring«. — Gjerløff »var neppe kommet igiennem alt dette i denne Vinter, hvis ikke den gode Hr. Proust havde trøstet og opmuntret mig og baaret Byrden med mig.«

I sygdommens værste periode standsede alt, skoleundervisning, katekumenlæsning, Gudstjeneste, morgen- og aftenandagterne. Da de atter kunde komme igang, maatte Sver-

---

[1]) Der har al rimelighed for sig, at Sverdrup har indført at rekle hellefisk i Diskobugten. Hverken begrebet eller ordet kendes i Danmark, men baade blandt Grønlændere og danske heroppe kendes og bruges det den dag idag.

drup til at begynde med besørge al undervisning, andagter og Gudstjenester for Grønlænderne, fordi kateketerne endnu ikke magtede det og Gjerløff ikke kunde grønlandsk nok. Denne »forrettede« da for de danske og overtog tilsynet med de syge. Senere begyndte han at hjælpe med i børneskolen. Da alle omsider var restituerede, var den daglige arbejdsgang saaledes, at Gjerløff holdt bøn og katekisation med de danske og holdt de fleste danske Gudstjenester, samt »alternerede« i børneskolen med kateket Nicolaj. Denne holdt daglig morgen- og aftenbøn med Grønlænderne. Sverdrup selv holdt hver søndag grønlandsk Gudstjeneste og daglig 5—6 timers undervisning af katekumener, kommunikander og kateketelever. I børneskolen holdt han »*Inspection*« flere gange ugentlig og var ofte med ved de daglige andagter i husene. Hver anden dag underviste han Gjerløff nogle timer i grønlandsk. Til hedningerne havde han gjort rejser to gange, og 7 gange havde han holdt dansk Gudstjeneste. — Af de 30 katekumener, som der havde været om efteraaret, var tilsidst kun 18 tilbage, og af disse døbtes 6 d. 27. marts 1774.

22. juni »kom Fædrenelandets Skib og bragte Glæde efter den lange og bedrøvelige Vinter.«

En sag om et blandet ægteskab voldte Sverdrup en hel del besvær og bekymring, men viser tillige hans ubøjelige standhaftighed, naar det gjaldt fastholdelsen af de klare linier og rene standpunkter.

En ung dansk mand, *Jørgen Arnkiel*, var i 1770 bleven ansat som handelsassistent i Jakobshavn. Han indlod sig snart i et utilladeligt forhold til en ung hedningepige *Takpana*. Hun lod sig derefter optage blandt katekumenerne ved Ritenbenk,[1]) rimeligvis i den tanke at kunne opnaa ægteskab med den udkaarne, hvis hun blev kristen. Muligt er det dog ogsaa, at kæresten kan have opfordret hende med løfte om at ægte hende, naar hun blev døbt. I hvert fald blev Sverdrup — da han paa sin anneksrejse til Ritenbenk prøvede og overhørte katekumenerne — meget hurtigt klar over, at dette formaal var hendes eneste bevæggrund til at søge daabsundervisning, og han var derfor alene af den

[1]) Rimeligvis har hun ikke turdet gøre det ved Jakobshavn, da hun har været bange for, at Sverdrup da straks skulde gennemskue hende.

grund tvivlraadig, om han turde døbe hende. Men da der saa begyndte at gaa rygter om hendes »leben« med Arnkiel, og rygterne bekræftede sig, maatte han afvise hende.

Imidlertid ansøgte Arnkiel direktionen om tilladelse til at ægte hende, men fik afslag og kaldtes hjem. Efter hans afrejse levede pigen helt iblandt og med hedningerne. Hun fik et barn, som døde af vanrøgt. 1774 kom manden atter til Jakobshavn som assistent og havde opnaaet ægteskabstilladelse. I sin indberetning af 6. juli beklager Sverdrup dette. Han siger, at sligt kun tjener til at vække forargelse og bestyrkelse i vantro og slet levnet. Og handelsdirektionen negligerer sine egne bestemmelser. Snart siger de, at de vil hjemkalde alle, som vil giftes med ublandede indfødte, men kommer de saa hjem, faar de straks giftermaalstilladelse alligevel. Sverdrup er sat i en slem samvittighedskonflikt ved dette tilfælde. Da ægteskabstilladelse er givet, er det hans pligt at vie dem. Men hvor kan han gøre det under disse omstændigheder? Og hvor kan han være vis paa, om hendes længsel er ægte, hvis hun nu vil døbes?

Nu — gik der politik i sagen. Arnkiel lod hedningepigen hente til sig og paastod, at det var Sverdrups pligt at vie ham til hende uden videre, og købmand Dalager støttede hans paastand.[1]) Sverdrup erklærede ikke at kunne ægtevie en kristen og en hedning og forlangte udsættelse, til pigen kunde blive døbt. Dalager erklærede dette for unødvendigt, idet han henviste til apostlen Paulus's ord i første Korinthierbrev 7, 13—16. Da Sverdrup blev ved sit, indrømmedes der ham omsider frist til at døbe hende, men det skulde ske lige med det samme uden forberedelse, den behøvedes ikke, da hun jo tidligere havde nydt daabsundervisning. Dette vilde provsten paa ingen maade indlade sig paa, da hun — som ovenfor anført — ved egen skyld var afvist og siden den tid havde levet som en hedning og aldrig ytret længsel efter at blive kristen. Han forlangte, at hun nu skulde rejse til Claushavn for at undervises og døbes der, thi »der begyndte allerede paa Nye at rygtes u-behagelige Ting«. Pigen selv var villig nok til at rejse, men de andre vilde ikke lade det ske. De søgte nu ved trusler at faa Sverdrup til at forrette daaben og vielsen. Hvis pigen rejste eller blot satte sin fod udenfor Jakobshavn, vilde Arnkiel ikke ægte hende. Sverdrup derimod skulde blive idømt en bøde paa 80 à 100 rd. for opsætsighed mod kompagniets

[1]) Desuagtet »ivrer« han i sin journal for januar 1775 »imod dette Slags Giftermaale«. Dette viser til evidens, at hans indskriden i Arnkiels favør var politik.

ordre, og desuden blive tilpligtet at erstatte Arnkiel omkostningerne ved hans hjemrejse ifjor. Hvad der endnu manglede paa »prestegaardens« istandsættelse, skulde ikke blive udført i de første tre aar. Trods disse og mange lignende forsøg paa at tvinge ham var Sverdrup ikke til at rokke fra sin beslutning.

Nu gik der flere lejligheder forbi, hvor pigen ikke rejste. Blandt andet var assistent *Thorning* fra Egedesminde paa besøg i Jakobshavn. Han syntes, Sverdrup havde ret, og lovede at tage hende med sig til Claushavn, naar han rejste hjem — men efter at have samtalt med de andre undskyldte han sig. Endelig langt hen i september maaned kom assistent *Irgens* fra Christianshaab paa besøg sammen med Egede Saabye og kone. Da de rejste hjem, tog Irgens hende med, »uagtet han derved paadrog sig stor Fortrydelse hos alle sine Med-Betientere«. Sverdrup tilføjer, at saaledes plejede denne assistents forhold overfor missionen at være.

Takpana blev derefter undervist sammen med katekumenerne i Claushavn hele efteraaret og døbtes 2. søndag i advent, d. 4de december, af Egede Saabye. Hun fik navnet *Maren* og angives at være »omtrent 26 Aar gammel.« Nytaarsdag 1775 ægteviedes hun og ass. Arnkiel af Gjerløff. Sverdrup har aabenbart været lidt utilfreds med sin »adjunktus's« forhold i denne sag — rimeligvis har denne holdt sig *for* passiv — thi han siger, at uagtet Gjerløff »aldeeles ingen Deel tog i disse Forhandlinger«, førend sagen var afgjort, haaber han dog, at han i sin dagbog har berettet derom, saaat kollegiet kan se, at Sverdrup har ret; sagen »angaar jo dog vores fælleds Embede«.[1])

Forøvrigt var det saa langt fra, at Sverdrups holdning i denne sag skaffede ham fjender, at den endog snarest synes at have forøget agtelsen for ham endog fra de direkte impliceredes side.

---

[1]) Dette ægteskab fik kun en krank lykke. Arnkiel blev købmand i Umának 1780, men hjemkaldtes to aar efter for at gøre regnskab for sit forhold, der havde udvist forskellige misligheder. Han forlod da hustruen og børnene i stor nød og kom ikke mere til Grønland. Han fik senere en ansættelse hos sin svoger Thomas Bierregaard, som var auktionsdirektør i Kristiania. Naar han døde vides ikke. Hans kone levede endnu i Ritenbenk 1798 med en voksen søn og datter. Hun var død 1810.

1776 havde Sverdrup atter en meget ubehagelig embedsrejse til Ritenbenk. Begyndelsen forløb godt nok. Han rejste derop paa slæde d. 16. marts, overnattede hos nogle hedningefamilier, der boede ved »Klokkerhuk« paa sydspidsen af øen Arveprinsens Eiland, og kom til Ritenbenk dagen efter. Efter at have afholdt de sædvanlige kirkelige forretninger og bl. a. døbt 6 katekumener rejste han hjemad 4. april. Men nu var vejen ikke god længere. Der var ikke megen is tilbage. Storm, uvejr og mildning havde ødelagt den, og han maatte rejse ad lange omveje paa isrester og snebart land, over høje fjelde og nedad stejle og livsfarlige skraaninger. Han kom først hjem 25. april — altsaa efter hele tre ugers forløb. Han havde dog ikke rejst hele denne tid. Rejsens strabadser tog saa meget paa hans kræfter, ogsaa fordi de ofte led mangel paa tilstrækkelig proviant, at han blev syg undervejs og maatte ligge over et sted hos hedninger i samfulde 8 dage. I denne tid opholdt han livet med »mátak« og muslinger,[1]) da der ikke var nogetsomhelst andet at faa, idet der var »sultetid« hos hans værtsfolk.

Ved hjemkomsten havde han tabt sig saa meget, at »ingen kunde kiende mig igien«. Desuagtet — han omtaler det selv med taknemlig undren — kom han forbavsende hurtigt til kræfter igen.

Desværre eksisterer provst Sverdrups visitatsberetninger ikke mere, saa det er umuligt i detailler at skildre *hans virksomhed som provst.* Man maa nøjes med det billede, som kan faas udaf de faa og spredte træk, oplysninger og hentydninger til den, som findes i hans almindelige indberetninger.

Som provst var han virksom og energisk uden at være fremfusende. Ændringer og reformer indførte han med betænksomhed og varsomhed. Som den beskedne og bramfri mand han var, var hans optræden som overordnet fri for al forloren værdighed og fornem nedladenhed. Han var

[1]) Mátak er overhuden af hvaler. Den spises baade raa, kogt og stegt og er meget velsmagende. Som raa smager den noget i retning af nøddekærner. Som stegt minder den endel om stegt aal. — I Kirkehist. Samlinger V. række, 3. bind, sd. 468 (provst L. Koch: Den danske mission i Grønland), hvor denne rejse omtales, siger der, at Sverdrup levede af »hvalfiskekød og multebær«. Hvalfiskekød er en morsom misforstaaelse, og multebær — som »muslinger« er bleven til — findes ikke i Nordgrønland.

fast og bestemt, men yderst hensynsfuld i alle forhold baade overfor missionærer, kateketer og menigheder og overfor de verdslige myndigheder paa de forskellige steder. Som følge deraf var han overordentlig afholdt af alle de skiftende missionærer i provstiet, og de støttede sig til ham og viste ham deres tillid ved alle lejligheder.

Sine visitatsrejser udførte han i første omgang »til Punkt og Prikke« efter instruksens bydende. 1774 var han i Umának. Rejsen dertil foretoges med konebaad i juli—august og varede 6 uger. — Aaret efter skulde han efter planen møde Sydgrønlands provst i Holsteinsborg. Dette møde kom dog ikke istand, men det var ikke Sverdrups skyld. Han kunde ikke rejse før langt hen i juli, fordi vinterisen det aar laa usædvanlig længe i Diskobugtens syddel. Han kom derfor først til Holsteinsborg den 8. august, men da var Thorhallesen rejst derfra. Meningen var, at de skulde mødes i slutningen af juli, men Thorhallesen var allerede kommen dertil 27. maj, og han kunde ikke vente længere end til 4. juli, da han skulde forlade landet samme sommer. Sverdrup vendte derfor hjem allerede 10. august med uforrettet sag. Man undres over, at kollegiet ikke havde givet ham underretning om Thorhallesens hjemrejse og derved sparet ham for at gøre den mere end 800 km. lange rejse forgæves.[1]) Ved denne rejse gik han glip ad den eneste lejlighed til at foretage en ordination, som forekom i hans Grønlandstid.[2]) Men det har han dog næppe taget sig nær, snarere har han været glad ved at undgaa det; det laa ikke for ham at skulle virke fremtrædende. — Samme høst visiterede han Egedesminde, Christianshaab og Claushavn. De to sidste steder traf han kun en del af befolkningen hjemme, hvorfor han ikke kunde fuldføre visitationen denne gang. — 1776 skulde han efter planen visitere Upernivik. Men hertil kunde han ikke rejse i baad, hvorfor han aaret forud skrev til kollegiet om at ordne det saaledes, at Uperniviksskibet gik ind til Egedesminde for at hente ham og igen satte ham af dér paa hjemrejsen. Han vilde da være ved Egedesminde omkr. 25. juni. I henhold hertil rejste han hjemmefra 8. juni 1776, fuldførte paa vejen visitationen af Claushavn og Christianshaab, og kom til Egedes-

---

[1]) Forgæves dog kun med hensyn til dens direkte formaal. For Sverdrup og hans menighed blev den ikke forgæves, men i høj grad følgerig, som senere vil ses.

[2]) Kateket *Morten Balwig*, theol. kand., som 1773 var bleven ansat i Christianshaab, ordineredes dér 11. august 1775 af Egede Saabye i Sverdrups forfald. Jfr. Saabyes dagbog sd. 133—35.

minde 26. juni. Her traf han nok skibet til Upernivik, men kaptejnen havde kun anløbet stedet i anledning af 3 fremmede hvalfangerskibe, som han havde anholdt, og havde ingen ordre til at tage Sverdrup ombord. Denne sluttede da — meget rigtig — at han var fritaget for Uperniviksrejsen og vendte derfor hjem, hvorefter han 23. juli begav sig paa vej til Disko for at holde visitats i Godhavn. Men heri fik han en afbrydelse, som viser lidt af besværlighederne ved at være missionær i Grønland. Kort udenfor Jakobshavn mødte han en kajak, som kaldte ham til Ritenbenk for at døbe købmand *Geraas* barn. Han tog da via Ritenbenk — en lille omvej paa godt og vel halvandet hundrede km. — til Godhavn, hvor han blev til midt i august. — Han »haaber nu i det begyndende fierde Aar at faae et Hviile-Aar« ɔ: fra visitatsrejserne, thi sine egne distriktsrejser skal han nok besørge.

Det var ikke saa underligt, at Sverdrup kunde glæde sig til et »hvileaar«. Det var ikke helt spøg dengang at skulle visitere i et provsti som Nordgrønlands, der strakte sig fra 67½ til 73½ gr. n. br.[1]) — og som tillæg at skulle rejse til konferens med Sydgrønlands provst. Alle rejserne maatte jo foretages i grønlandske skindbaade og strakte sig undertiden over mere end en maaned. Der maatte medføres alt til livets ophold undervejs dag og nat for ham selv og besætning — telte, sengetøj, forskelligt overtøj, klæder til skiftning, mange par kamikker, proviant af alle slags, kedler og kogegrejer, paa visse strækninger endog brændsel. Som eksempel kan nævnes, at han til tilbagerejsen fra Umának til Ritenbenk udenom Nûgssuakhalvøen, en strækning paa ca. 250 km., ved Umának indkøbte 32 pund skibsbrød, 32 pund skonroggen, 2 skp. byggryn, 2 skp. ærter, 3 pund smør, 16 pund stokfisk, 2 blikkedler og 25 pund hollandsk tobak. — Alle hans visitationsrejser forløb dog forholdsvis heldigt. Kun paa turene i 1776 havde han sygdom i besætningen, som sinkede ham noget.

Ved visitatserne forhastede han sig ikke, men opholdt sig 1 à 2 uger ved hver missionsplads. Menighedens tilstand undersøgtes nøje ved sammenkomster med alle paa én gang og ved enkeltmandssamtale. Vidtløftige skoleeksaminer fandt sted, og langvarige overhøringer af katekumener og

---

[1]) Naar oberst Nissen i »Fædrelandet« sd. 80 siger, at Ingø kapel er jordens nordligste kirke, stemmer dette ikke med virkeligheden, thi alle kirker og kapeller i Uperniviks prestegæld ligger nordligere. Det nordligste af dem alle, kapellet ved Tasiussak, ligger paa 73,20.

kommunikander. Der holdtes altid en eller flere højtidelige Gudstjenester. Bøger og protokoller undersøgtes, og missionsbetjentene instrueredes nøje om alt hvad deres embede krævede. Han hjalp dem tilrette med alle deres vanskeligheder, gav dem gode raad og indførte selv i deres kopibøger »adskilligt som kunde være til Nytte for dem og Eftermænd«. Af erfaring ved han nemlig, »hvor tungt det er at komme til et Sted, hvor alle Ting mangler, saavel til Underretning om Meenighedens Tilstand, som til Hiælp i Arbeidet og Underviisningen«. Om kateketer, skole- og forsamlingshuse, og alt hvad missionen behøvede de forskellige steder, gjorde han udførlig indstilling.

Da der ikke fandtes nogen trykt alterbog eller ritual, men enhver missionær brugte dels de manuskripter, der forefandtes, dels egne oversættelser — hvorved Gudstjenesterne fik et tilfældigt præg — var det en af Sverdrups allerførste handlinger som provst, at han dels selv oversatte, dels samlede og rettede det nødvendigste til en alterbog, som han derefter renskrev i det fornødne antal eksemplarer og omsendte til alle missionærerne.[1]) Det samme gjorde han ved et nyt optryk af Luthers katekismus, da oversættelsen var mangelfuld og indholdet ufuldstændigt. Ligeledes forfattede og omsendte han en »Bøn efter Prædiken«.

For det afsides Upernivik, hvor der kun var meget faa kristne og ingen mission, nærede han stor omsorg og skrev gentagne gange indtrængende om det til missionskollegiet. Men da dette vilde have det lagt ind under Umánaks mission, satte han sig imod det med hænder og fødder, idet han paaviste umuligheden af tilstrækkelig betjening og missioneren ad den vej — der ligger en over 200 km. lang, vild, stejl og ubeboet kyststrækning imellem. Der bør snarest anlægges selvstændig mission, »hvad Stædet efter Beretning ey er u-beqvemt til«. Det skyldes derfor udentvivl ham, at Upernivik i 1779 fik en missionær.

1775 forlod provst *Thorhallesen* landet, og der udnævntes ingen ny provst i hans sted. Sverdrup betragtedes indtil videre stiltiende som provst for hele Grønland,[2]) hvilket kan

---

[1]) Det første grl. trykte ritual er fra 1783. Det er vel rimeligt, at ogsaa Sverdrups oversættelse er benyttet ved denne udgave.

[2]) Missionskollegiet siger kun: »I Hr. *Thorhallesens* Sted bliver for det første ingen Vice-Provst i det Sydlige beskikket; men ved at samles med Deres Medbrødre feiler det ei, De jo *confererer* med enhver især, og ved indfaldende betydelige Omstændigheder i sær holder Dem til den, med hvis *Conduite* De til Deres Hensigt at opnaae, er overbeviist om, at kunde være best tient.« (Pro memoria til Sverdrup af 7. maj 1777.)

sés af, at nu ogsaa presterne i Sydgrønland henvender sig til ham med spørgsmaal og meddelelser, ligesom ogsaa kollegiet hvert aar tilstiller ham besætningsliste og arbejdsplaner for Sydgrønland, og publicerer ordrer til *alle* missionærer gennem ham — uden at det dog forlangtes, at han skulde foretage visitatsrejser derhen.

Det mærkedes da ogsaa snart, at der var kommen en overledelse af missionen i selve landet. Man sporer straks en anden gænge i det hele. Der kommer mere ensartethed i arbejdet, sørges langt bedre end før for kateketers oplæring og ansættelse; deres arbejde reguleres og der udstedes en instruks for dem efter Sverdrups forslag. Skoleundervisningen sættes bedre i system; rekvisitioner af bøger, skolemateriel etc. bliver konstantere og større. Der indføres en ordentlig forretningsgang, anskaffes enartede, autoriserede protokoller, kirkebøger og kopibøger, og indrettes arkiver. Begrebet »missionariat« bliver til.[1])

At missionen vandt terræn og at agtelsen og interessen for den højnedes ikke blot blandt Grønlænderne, men ogsaa blandt Evropæerne i landet ved, at en personlighed som Sverdrup stod i spidsen for den, er givet. Det viste sig allerede meget hurtig. 1776 bad uafhængig af hinanden købmændene i Ritenbenk og Godhavn begge provsten om at skaffe missionærer til deres kolonier. De tilbød at indskrænke sig for at skaffe dem husrum, og købmanden i Godhavn, *Svend Sandgreen*, vilde endog bidrage til en missionærs løn med 30—40 rd. »af sit Eget«. At de ikke fik deres ønske opfyldt, var ikke Sverdrups skyld.

* * *

Sverdrup var altid rede til som provst at træde i brechen baade for sine kolleger og for hvad han ansaa for det bedste for sine kære Grønlændere baade i timelig og aandelig henseende. Nogle eksempler skal nævnes, ogsaa fordi de belyser tidsforholdene i landet.

1775 udstedte kollegiet til missionærerne et kategorisk forbud mod at give Grønlænderne dansk proviant. Ophav hertil var handelsdirektionen, inspireret af uberettigede

---

[1]) Rimeligvis er selve ordet dannet af ham. I hvert fald brugte han det — saa vidt mig bekendt som den første — hyppig i sine skrivelser til kollegiet efter at han var bleven provst, og kollegiet optog det snart.

klager fra købmænd i Grønland over, at missionærerne vænnede Grønlænderne fra deres oprindelige levemaade ved at give dem dansk kost.[1]) Mod dette forbud traadte Sverdrup bestemt op. Han siger, at dette er en altfor vigtig sag baade for Grønlænderne og for missionen, til at den kan afgøres kategorisk. *For Grønlænderne* — thi disses »gamle Levemaade« var ikke saa fuldkommen, at den ikke forbedredes gennem deres adgang til dansk proviant: naar fangsten mislykkedes, kom der meget ofte sult og hungersnød, hele landstrækninger blottedes for indbyggere; naar folk blev gamle og ikke kunde gøre gavn mere, begravedes de ofte levende, fordi man ikke vilde have dem at føde paa; børn, som mistede forsørgeren, dræbtes, o. m. a. *For missionen* — thi hvorledes skal vi faa kateketer, der dur noget, naar vi ikke maa give dem kost? Handelen giver jo *sine* indfødte folk det! Og hvorledes skal missionærerne holde ud i landet og udføre deres arbejde, naar de er afskaaret fra at skaffe sig livsfornødenheder ved tuskhandel og befordring ved betaling med proviant? —

Samtidig kom der ordre til at sørge for, at Grønlænderne adspredes til de nærsomste fangstpladser og ikke bunkes sammen ved kolonierne. Dette paabud skyldtes klager fra handelen over, at missionen trak Grønlænderne sammen ved enkelte steder, hvorved de dels vænnedes fra fangstdygtigheden og dels forarmedes, en beskyldning, som vel ikke var ganske uden sandhed ogsaa for den danske missions vedkommende, især i de første tider, men som dog især ramte Hernhuterne i Sydgrønland. Ogsaa herimod gør Sverdrup indsigelser. Han siger først, at det ikke kan lade sig gøre saaledes at opstille enslydende love for hele landet, grundet paa beretning fra et enkelt sted, thi dertil er Grønland for vidtstrakt og forholdene de forskellige steder for

---

[1]) Om denne sag siger *Gjerløff* ironisk, men meget træffende: Naar Grønlænderne forvænnes og fordærves ved dansk proviant, saa betænke man f. eks. forholdet i Jakobshavn sidste vinter: over 200 Grønlændere hjælpes med *1 tønde ærter!* Hvorledes kan de forvænnes heraf? Bevares, det tilstaas gerne, at missionærerne »har, efter den Kiærligheds Lærdom, de lærer, tillagt noget lidet« — men hvad bliver det af gager som deres? Fremdeles, ærede herrer: Grønlænderne *vil* aldeles ikke lade sig afvænne fra deres levemaade om ogsaa man vilde arbejde noksaa meget derpaa. De vil foretrække koldt vand eller et stykke is for vin og et stykke sælhundekød for »de nydeligste og bedste Retter«.

Skulde der engang blive noget om det, kan kompagniet takke sig selv derfor, da det glat væk giver tilladelse til saa mange giftermaal med Grønlænderinder.

uens. Det er saaledes et faktum, at ved Jakobshavn lader det sig ikke gøre at adsprede befolkningen, da kolonistedet er det nærsomste sted i mange miles omkreds og kan føde saa stor befolkning, det skal være. Heri fik han fuldtud medhold af Gjerløff og Dalager, til hvem alene handelsdirektionen — hvor krænkende for Sverdrup! — havde overladt at fordele Jakobshavns Grønlændere; det lod sig ikke gøre, erklærede de. — Senere indsendte han »som Anhang til Designationen« (ɔ: mandtalslisten over menigheden), en liden geografisk og naturhistorisk beskrivelse af sit distrikt med kort, og en fortegnelse over samtlige voksne mandfolk, baade døbte og udøbte, og deres hvidfiskefangst i vinteren og foraaret 1776.[1]) Og »for at forekomme u-fordeelagtige Tanker om den Danske Missions Grønlændere i Almindelighed, og dette Steds Grønlændere i Særdeleshed« gør han opmærksom paa det heraf fremgaaende faktum, at medens 77 udøbte har fanget 80 dyr, har 39 døbte fanget 65. »Ergo er det temmelig u-billigt, u-grundet og u-kærligen at udraabe den Danske Missions Døbte i Almindelighed for de u-dueligste og dovneste blant den heele Nation.« —

Samme aar udsendte handelsdirektionen en »præmieliste« for alle dem, der udmærkede sig under hvalfangst. I henhold hertil havde de døbte Jakobshavnere henvendt sig til Dalager i anledning af en hval, de havde fanget, men købmanden erklærede, at præmien kun tilkom danske. Mod dette protesterede Sverdrup og bad kollegiet om at hjælpe Grønlænderne til deres soleklare ret ved at paatale dette overfor handelsdirektionen. Kollegiet vilde ikke. Maaske har Sverdrup da selv henvendt sig til direktionen — eller overbevist Dalager, thi senere fik Grønlænderne altid del i præmien. —

1776 udsendte direktionen en ny instruks. Den indeholdt ikke blot ordrer og bestemmelser til købmændene som handelsbestyrere — saa vedkom den ikke mig, siger Sverdrup — men ogsaa »Love for alle Landets Indbyggere«, baade for Grønlænderne og »os Fremmede«. Dette ser provsten sig nødt til at protestere imod. Der kan ikke tilkomme en handelsdirektion en saadan myndighed. Deraf kan flyde overgreb og undertrykkelse mod missionen og missionærerne. Det er Sverdrups pligt som provst at gøre kollegiet opmærksom paa dette og bede om beskyttelse i eventuelle tilfælde. —

---

[1]) Desværre er alt dette forsvunden.

Samme aar fik handelsdirektionen — i direkte modstrid med ordren fra aaret forud om Grønlændernes adspredelse — missionskollegiet til at give missionærerne befaling om at tilholde Grønlænderne at flytte hen i nærheden af hvalfangerstationer, naar saadanne oprettedes. Ordren sendtes provsten til snarligst publication. Sverdrup svarer straks tilbage, at han har pareret ordre, men taget sig den frihed at bestemme paabudet til at gælde kun »*indtil videre*«, da han er bange for, at det hverken vil blive til landets, handelens eller især missionens gavn og fremme. Han skal give grunde derfor og antager og haaber da, at bestemmelsen bliver tilbagekaldt — hvad den dog ikke blev.

Grunden til handelsdirektionens forlangende i modstrid med sig selv var den, at miss. *Jæger* i Holsteinsborg 1775 havde forbudt sin menighed at opholde sig paa det sted, hvor et i nærheden af kolonien overvintrende hvalfangerskibs besætning laa i vinterkvarter. Da besætningen blev syg, klagede kommandøren over Jæger og gav ham skylden derfor.[1])

Sverdrup siger da, at han jo egentlig ifølge sin instruks burde have ventet med at publicere ordren, til han selv mundtlig eller skriftlig havde undersøgt Jægers sag, men dette bliver umuligt — han fik først ordren i hænde sent paa efteraaret — og er heller ikke nødvendigt, da han er fuldt overbevist om, at missionæren *ikke* har været skyld i sygdommen ved sit forhold.[2]) Derfor har han ogsaa overfor kollegerne fortiet aarsagen til ordren for ikke at sætte ham i et falsk lys. Da Umánaks koloni i 1758 oprettedes, blev folkene syge den første vinter; det samme skete ved Godhavns oprettelse 1773. Erfaringen lærer da, at dette maa komme af de nye huse, thi »her vare ingen Missionairs, som kunde faa Skyld for det«. — Jæger har tvertimod gjort dobbelt ret i at holde Grønlænderne fra anlæget dernede,

---

[1]) Handelsdirektionens meddelelse til missionskollegiet lyder saaledes: »Baade efter *Commandeurens* Forklaring, og andre derom fra *Collonien* indkomne Beretninger, dem vi ikke kunde drage i Tvil, har *Missionairen* Hr. *Jørgen Jæger* understaaet sig at forbyde Grønlænderne ved *Colonien Holsteinsborg* ikke at boe eller opholde sig i Nærheden af det Sted, hvor *Commandeuren* for sig og Mandskab havde oprettet Vinter-Boelig« — og »at denne Sygdom ufeilbarlig, om ikke aldeeles, saa dog for den største Deel, var bleven forebygget«, hvis Jæger ikke havde gjort dette og derved afskaaret folkene fra de indfødtes hjælp »i Henseende til Reenlighed og anden Pleie.«

[2]) Ifl. erklæringer af 1776 fra kapt. Niels Egede og dennes søn, Jørgen Egede, begge ved Holsteinsborg, savner kommandør Aryan Cornelesens beskyldning imod miss. Jæger al grund.

nemlig »for at bevare *dem* fra aandelig og legemlig Smitte«, og desuden holde de blandt Grønlænderne gængse sygdomme borte fra anlæget; der herskede en blodgangsepidemi i Holsteinsborg. Sverdrup selv og enhver af hans medmissionærer vilde have handlet ligesaa — og var ogsaa pligtig dertil i henhold til direktionens ordre om at adsprede Grønlænderne. Efter direktionens mening dengang »fordærve og forvænne vi Grønlænderne med Ørkesløshed og dansk Proviant«, saa at de døbte ved kolonierne er »de u-dueligste Draag blant den heele Nation. Denne Beskyldning faaer staae ved sit Værd, til Guds Tiime kommer og Sandheden kand komme for Lyset, og det kan sees, om enten de nærværende Missionairer, eller om ikke meget meere Andre ere de, som fordærve og forvænne Grønlænderne.« Men overvej engang dette: har 10—12 danske i en koloni kunnet fordærve Grønlænderne, hvor meget mere maa da ikke et helt hvalfangerskibs ca. 50 mand store besætning kunne gøre det! — Sverdrup sér da ikke rettere, end at ikke Jæger, men direktionen selv bærer skylden for sygdommen ved sin gamle ordre fra forrige aar — »med mindre Hr. Jæger med Hvalfangerkapitainen har faaet en ophævende Ordre, som ikke er mig bekient,« tilføjer han ironisk. Hele sagen »viser kun, hvor eenige man er i at giøre den allerede nok forhadte Mission endnu meere forhadt; for Eftertiiden maae vi da vel vente, at Missionairerne og deres Døbte gives Skyld for alle de Uhæld, som indtræffer.«

Sverdrup tror ikke, det vilde blive til *missionens* fordel, om Grønlænderne boede i stort tal ved hvalfangerlogerne. Ved øerne i Diskobugtens munding, hvor dog kun skibe kommer 1 à 2 maaneder hvert foraar, »hærsker fremfor hos andre Løsagtighed og Drukkenskab,[1]) ogsaa Ørkesløshed, thi mange Qvinder og Mænd gaae ombord hos Hvalfangerne og blive heele Maaneder hos dem.« Han tilføjer med et suk: »Hvad hellers Drukkenskabs Last angaaer, da har den distoværre, ogsaa nu indsneeget sig hos mange af dem, som boe ved, eller i Nærheden af Collonierne«; det vilde saamænd være det bedste, om missionsstationerne laa mere for sig selv!

Det vilde heller ikke blive til fordel for *handelen*, thi gode betingelser for hvalfangst og almindelig grønlandsk fangst findes sjælden samme sted. Og i én henseende vilde det

[1]) Dette bekræftes endnu saa sent som 1825 af miss. *Kragh* i Egedesminde.

blive værre end ved kolonierne: »jo fleere smaae Evropæiske Herrer, der var, des fleere grønlandske Tienerinder og Tienere blev der ogsaa.« — Anderledes var det, om der ved gode grønlandske næringspladser, hvor der tillige var mulighed for hvalfangst, lagdes 3—4 mand med slup og redskaper, de *maatte* da — paa grund af faatalligheden — drive fangsten sammen med Grønlænderne,[1]), men saa udfordredes der en »med Sproget kyndig, vederhæftig og redelig Mand til at paasee, at Fangsten deeledes rettelig.«[2]) — Hvis absolut større hvalfangerier skal anlægges, tag saa ikke Grønlændere iflæng dertil, men vælg saadanne, som ellers ikke er dygtige erhververe.[3])

Hvad angaar, at vedkommende besætning kan være bleven sygere af mangel paa pleje, husk saa paa de 6—7 russiske kolonier paa Spitsbergen; der haves ingen hjælp og pleje og opvartning af indfødte — af den gode grund, at der ingen er![4])

Det var dog langtfra, at Sverdrup følte sig glad og tilfreds ved sin stilling som provst. Han, hvis liv og lyst det var at være prest og missionær, kunde ikke andet end føle det arbejde, provsteembedet lagde paa ham, og den lange tid, der medgik til visitatsrejserne, som et stort skaar i og en hemsko for den gerning, som havde hans hjerte, arbejdet i den kreds, Herren havde betroet ham. Desuden vedblev han, der var saa yderlig beskeden og nærede saa ringe tanker om egen dygtighed, stadig at anse sig for ude af stand til at gøre fyldest, som han burde, i en saa ansvarsfuld post. Hertil kom det utilfredsstillende i kun de færreste gange at faa sine forslag og indstillinger approberede, ofte overhovedet ikke at faa svar paa sine betænkninger, eller se dem fuldstændig desavouerede, og i det hele at skulle være bange for at foreslaa noget, der fordrede blot den ringeste bekost-

---

[1]) Denne af Sverdrup anbefalede maade indførtes faa aar efter, i hvert fald i Diskobugten.

[2]) I fuld overensstemmelse hermed siger kbmd. *Dorf* i Egedesminde: »Skal Hvalfangsten driives ..... med Chalupper allene, da maae Grønlænderne bruuges med og een være hos, som kan deres Sprog.« (Journal 1776—77.)

[3]) I den nye instruks for handelen af 1782 hedder det i fuld samstemning med Sverdrups raad: »Til Hvalfangst bør *uduelige* Forhververe først og fremst antages.«

[4]) Sverdrups betænkning i den Jægerske sag af 26. nov. 1776.

ning; i de ni af ti tilfælde kunde han være vis paa det svar: missionskassens tilstand tillader det ikke.

Af alle disse grunde ønskede han helst at være fri for embedet. Da han indsaa, at Gjerløff snart maatte forlade ham, fordi baade Umának, Claushavn og Egedesminde vilde blive vakant omtrent samtidig, skrev han derfor allerede 4. sept. 1776 til kollegiet, at da han ikke tør anse det for givet, at han faar en medhjælper, naar Gjerløff flyttes, og han da bliver ene om arbejdet i Jakobshavn og Ritenbenk, vil han ikke mere kunne foretage visitatsrejser, og »følgelig ophører det saakaldte Visitator- og Viceprouste-Embede.«

Kollegiet holdt dog fast ved, at embedet ikke maatte opgives, og han er da ogsaa villig til at vedblive, men saa udbeder han sig »om ikke en ordineeret Mand, saa en habil og i Sproget vel øvet Catechete«. Og naar han bliver omkring de 50 aar, vil han gerne have lettelse i embedet og — hvis han skal vedblive at være provst — forflyttes til Claushavn.

Intet af dette skete. Tvertimod blev hans arbejde i det mindste fordoblet. 1777 flyttedes Gjerløff til Umának,[1]) uden at Sverdrup fik nogensomhelst erstatning for ham.[2]) 1778 rejste Egede Saabye hjem uden at have nogen efterfølger, og Sverdrup lovede ham da at overtage Claushavn og Christianshaab.[3]) Der kom vel en ny missionær, *Caspar*

---

[1]) Som et eksempel paa den tids besværlige forflyttelser skal nævnes, at Gjerløff — der over hals og hoved maatte rejse fra Jakobshavn, idet Umánakskibet blot løb ind i nærheden af land og kaldte dem ud pr. kajakbud, hvorfor de ikke fik ret meget af deres gods og intet af deres breve og sendingsgods, som først kom med Jakobshavns skib 4 dage senere, med sig — var 18 dage undervejs. 2 smaa børn blev syge af kulde. Konen, der var højt frugtsommelig, nedkom 4 dage efter ankomsten til Umának og fik et knæk, der bevirkede, at hun døde under overvintringen i Godhavn 1784.

[2]) Kollegiet skriver 7. maj 1777: »Det bliver os for nærværende Tid umueligt at kunne forsyne Dem med en Med-Broder; men mand er saa overbeviist om Deres Retsindighed, at det ikke vil feile paa Deres Siide, at De jo paa saadan en Tiid, naar det uden for stor Afsavn for Deres Menighed kan skee, vil søge Leilighed til at giøre en Tuur til en eller anden af de *Colonier*, der meest kunde behøve Tilsyn, da det i øvrigt falder af sig selv, at hvad Dem engang for saadan *aparte* Tilsyn er tillagt, forbliver saaledes fremdeles.«

[3]) Som eksempler paa Sverdrups trofasthed, hensynsfuldhed og opofrelse i venskab skal her nævnes, at han, da Saabyes rejste til Holsteinsborg med konebaad for at komme hjem derfra, lagde sin visitatsrejse saaledes, at han kunde følge dem til Egedesminde, og herfra skaffede dem følgeskab af en anden konebaad til Holsteinsborg, hvad der blev deres redning, da de undervejs stødte paa et skær og var lige ved at forlise. — Ligeledes: Gjerløffs sendingsgods befordrede han med sin egen konebaad til Ritenbenk, for at Gjerløff skulde kunne faa det samme sommer.

Grewe[1]), op 1780, men samtidig rejste Egedesmindepresten hr. Balwig hjem uden tilladelse, og kollegiet kunde ikke skaffe nogen ny det aar, hvorfor det bad Sverdrup »efter Muelighed besørge det Fornødne«.

For at gøre miséren fuldstændig døde den dygtige gamle kateket i Claushavn *Jens Pedersen Mørk 1780,*[2]) og samme sommer havde missionskollegiet sendt en student *Søren Braadt* — der efter i nogle aar at have været skoleholder et sted paa Sjælland var bleven antaget til vordende kateket, men som, da han allerede var rejsefærdig, ved en afholdt prøve »imod al Formodning« havde vist »en saa ringe Kundskab om de saliggiørende Sandheder, at vi ikke tør at betroe ham til at være Catechete, forinden han har bragt samme til større Moedenhed« — op til Sverdrup med anmodning om, at »Hr. Prousten vilde underviise ham baade i Sproget og det øvrige fornødne, samt efter et Aars Forløb indberette Os hans Fremgang, og, hvorvidt der kand haves Haab om, at han til et Catechete Embede kand vorde duelig.«[3])

Først 1781 kom tingene atter i deres gamle gænge, idet Claushavn og Egedesminde paany fik hver sin missionær.

---

[1]) Født 8. jan. 1755 i Nysted, missionær 1780—90, + 23. sept. 1816 som prest i Sørbymagle paa Sjælland. Hans anden hustru var en datter af kateket Jens Pedersen Mørk.

[2]) Baade Sverdrup og Grewe beklager hans død som et stort tab for missionen.

[3]) Pro memoria af 18. aprilis 1780.

VII.

ARBEJDETS KRONE.

Provst Sverdrup stod altsaa i disse aar i en gerning saa stor som aldrig før. Og her udfoldede hans mægtige arbejdskraft sig ret i sit fulde flor. Hans arbejdsevne voksede med arbejdets forøgelse. Og Herren var ham god og gav ham helsen og kræfter. Han var neppe nogensinde raa rask og fri for sygdom som i disse aar. Hans gamle svagheder var som blæst bort; han taler ialtfald aldrig om dem.

Det er desværre umuligt i det enkelte at følge hans virksomhed i disse strenge arbejdsaar, thi i de grønlandske journalsager er der et hul fra 1779 til 1786 inclusive. Men af en fortegnelse med indholdsangivelse over indgaaede skrivelser til missionskollegiet og af de endnu eksisterende kirkebøger — Claushavns, Christianshaabs og Egedesmindes; Jakobshavns og Ritenbenks er desværre forsvundet — lader det sig dog gøre at faa et helhedsindtryk deraf.

* * *

Sverdrup »besørgede efter mulighed det fornødne« med hensyn til Claushavn, Christianshaab og Egedesminde. Det vil sige, han drog dem ind under sin egen mission som annekser og »besørgede« dem ved flittig berejsning og til-

syn.[1]) I de to aar fra 1778 til 1780 besøgte han Claushavn og Christianshaab ikke mindre end 10 gange, opholdt sig altid flere dage ad gangen paa hvert sted, foretog Gudstjenester, kirkelige forretninger, katekumendaab, skoleeksaminer, samt besøg hos og samtale med distrikternes hedninger, af hvilke han vandt adskillige, saaat der var et anseligt antal katekumener, da stederne atter fik egen missionær. Da Saabyes efterfølger Grewe i efteraaret 1780 kom til landet, anbragte provsten ham det første aar i Christianshaab, der var det mindste sted og som den nyankomne derfor lettest kunde overkomme, men selv vedblev han at gøre rejser saavel derhen som til Claushavn og nu ogsaa Egedesminde og Godhavn paa Disko, baade sommer og vinter. Saaledes havde han en meget kold og ubehagelig efteraarstur til Egedesminde, hvorfra han først kunde begive sig hjemad d. 14. november, da han var bleven opholdt af uvejr.

Den lille fordel havde han jo, at han nu ikke behøvede at gøre visitatsrejser i Diskobugten som provst, da han havde det hele selv som prest og missionær. Men udenfor Diskobugten kom han ikke i disse aar som visitator. Derimod vedblev han at virke som provst for hele landet paa samme maade som tidligere.

Saa virkede han fremdeles netop i disse aar i endnu højere grad end før som *lærer*. Han havde til stadighed flere kateketelever, som han underviste flere timer hver dag. — To af købmand Dalagers yngre sønner, Mathias og Carl, underviste han paa dansk flere gange om ugen med saa godt resultat, at de begge talte, læste og skrev deres fars sprog flydende og fejlfrit og i almindelige skolekundskaber stod paa højde med danske. De kom begge til Danmark. Mathias levede endnu 1825 som borgerkaptejn og tegnemester ved realskolen i Trondhjem.[2]) Carl kom tilbage til Grønland og døde 1842 som underassistent i handelens

---

[1]) »Af Deres Skrivelse til os under 15de Junii og 14de Augusti a. p. samt ved den sidste fulgte *Designation* over *Claushavns* og *Christianshaabs Missioner*, erfare vi med Fornøielse, at Deres Velærværdighed, uanseet Deres ellers vidtløftige Forretninger, endog ikke har ladet disse Steder savne en Prøve paa Deres utrættelige Fliid; for sligt vorder De nu forskaanet, da der nu herfra dertil overgaaer som *Missionaire* Hr. *Caspar Grewe.*« (Kollegiets pro memoria af 6. martii 1780.) »Forskaanelsen« var dog, som det ses, foreløbig kun saa som saa.

[2]) Chef for 2det Throndhjemske borgerkompagni. Bekendt som maler.

tjeneste. — Med student Braadts undervisning gjorde Sverdrup sig megen umage et helt aar igennem, men det var spildt ulejlighed; han kunde ikke bruges og forlod atter Grønland 1781. — Ved sine hyppige besøg i Christianshaab underviste han daglig miss. Grewe i sproget.

Ogsaa til *literær virksomhed* fik han tid. 1780 hjemsendte han en ny oversættelse af Luthers katekismus og Pontoppidans forklaring. — Missionskollegiet havde flere gange opfordret ham til at forsøge sig som salmeforfatter eller -oversætter, og da den saakaldte »Guldbergske salmebog« udkom i 1778, anmodede man ham atter om at »anvende nogle sparte Tiimer paa de fortreffelige Passionspsalmers Oversættelse«. Han havde først erklæret, at grønlandske salmer vilde han ikke fordriste sig til at udarbejde eller oversætte, »thi ieg kiender alt for vel min Svaghed i det vanskelige Grønlandske Sprog end ogsaa i u-bunden Stiil, meget meere i det poetiske.« Men som om netop de strenge arbejdsaar gav ham impulser dertil, hjemsendte han nu alligevel nogle salmer, deriblandt prøveoversættelse af to passionssalmer. — Hvorvidt disse literære arbejder nogensinde er benyttet, kan ikke afgøres. Manuskripterne har jeg forgæves eftersøgt, *de* findes i hvert fald ikke mere.

* *
*

Størst kraft og mest tid viede Sverdrup dog naturligvis sin egen mission i Jakobshavn. Og det var et held, at hans arbejdskraft var saa stor, thi her var nok at gøre, og han var efter Gjerløffs bortrejse saa godt som ene om alt arbejdet, idet det stadig ikke var lykkedes ham at faa kollegiet til at bevilge tilstrækkelig kost til de indfødte kateketer, hvorfor han kun kunde tage halv nytte af dem.

Vækkelsen var ikke døet hen, den tunge prøvelse med sygdommen i 1774 havde snarest givet den nyt liv, uddybet og inderliggjort den. Der kom stadig mange og begærede daabsundervisning. Sverdrup havde derfor tillige maattet »oprette et lidet Skole-Huus« paa Kingigtok, den fjernestliggende af Jakobshavns bopladser, ved isfjordens munding, og han havde »sat Catechete Nicolaj derud« som katekumenlærer; selv gik han derud et par gange om ugen og kontrollerede undervisningen og fremgangen. 4 á 5 gange aarlig holdtes der katekumendaab, i 1777 døbtes 28; 1779 var katekumenernes antal nærved 50; Sverdrup læste med sine om morgenen før dag og om aftenen efter mørkets

frembrud for ikke at hindre mændene i deres fangst og for selv at have dagen til skolearbejde og andet. Naar saa de nydøbte for første gang skulde til Herrens bord, holdt han daglig i flere uger 1 à 2 timers katekisation med dem. —

Trods de mange dødsfald under epidemien og stadige bortflyttelser var der 1777 188 *voksne* menighedsmedlemmer i Jakobshavn og 36 i Ritenbenk. »Gud i Naade har i afvigte Aar velsignet dem baade i det aandelige og tiimelige, Hans Navn være evig lovet,« siger Sverdrup »med Glæde«. I det aandelige — idet de er »bevarede fra Forargelse og Anstød«, har vist mægtig lyst til Guds ord, — hans hus har været »fuldproppet« hver søndag, og mange har maattet staa udenfor, naar vejret var til det, eller gaa hjem igen, af mangel paa plads — og er gaaet frem i kristenliv. De holder deres børn ivrig til skole; der er nu 59 skolebørn, og der læses med dem daglig fra kl. 7—8 til 2—3.[1]) I det timelige — idet alle de døbte har haft god fangst, endog fanget flere hvidfisk end sædvanligt og to hvaler.

Og nu fik Sverdrups trofaste arbejde den skønneste krone og satte bevægelsen den skønneste frugt, hvorom nedenfor skal berettes.

Menigheden trængte — som det let forstaas af det fortalte — i stedse stigende grad til »et forsamlings- og skolehus«. Da Sverdrup kom tilbage fra sin Danmarksrejse, og det snart gik op for ham, at det var forfængeligt at haabe paa at faa et udsendt tømmerhus for det første, havde han henvendt sig baade mundtlig og skriftlig til Dalager i henhold til direktionens løfte om »et hus, opbygt paa grønlandsk maade«, men uden held, idet Dalager erklærede, at han ingen ordre havde. Derfor maatte Sverdrup og Gjerløff — for at ikke undervisningen helt skulde standse — selv lade opføre et lille jordhus med indvendig træpaneling, som saa benyttedes som skole. Der fandtes af inventar kun et lille bord med løs fod, 3 løse bænke og en vegstenslampe. Huset kostede 32 rd., men blev snart aldeles utilstrækkeligt og var besværligt at vedligeholde. Det skulde jo ogsaa kun være midlertidigt, men truede med at blive konstant.

---

[1]) Sverdrups rekvisition af bøger etc. til 1778 giver et begreb om det aarlige forbrug: 16 katekismer, 16 forklaringer, 24 abc, 8 ny testamenter, 8 bønnebøger, 16 salmebøger, 3 bøger skrivepapir, 6 bøger konceptpapir og 100 pennefjer.

Efter meget skriveri frem og tilbage om sagen — hvor bl. a. handelsdirektionen vilde paastaa, at nogle af de i 1773 opsendte materialier var bestemt til »et Forsamlings-Huus« — fik Sverdrup endelig 1776 besked om at »vilde med Kiøbmand Dalager overlægge, af hvad Størrelse den Bygning af Nye skulde være, og om det for Varigheds Skyld ei var best at opføre den af Kampesteen, hvortil Coloniens Folk kunde formaaes i deris leedige Tiimer.« Sverdrup talte med Dalager derom. Denne mente, at dette var umuligt, dels af mangel paa sten i koloniens nærhed, dels af mangel paa tid og mandskab, dels ogsaa fordi et hus af kampesten vilde blive uopvarmeligt i de koldeste vintermaaneder, og at derfor en tømmerbygning opsendt fra Danmark vilde være det eneste tilfredsstillende—og heri blev de let enige. Sagen stod saaledes paa sit gamle stade og der var — som erfaringen dyrt havde lært — ikke haab om, at den kunde komme videre »i denne konges tid«, skønt Sverdrup saasandt ikke lod det mangle paa opfordringer til at søge den realiseret.

Men saa fik den sin afslutning paa den værdigste, skønneste og bedst tænkelige maade: *Menigheden byggede selv sin kirke og sit skolehus.*

Den første tanke herom opkom, da Sverdrup i 1775 havde været i Holsteinsborg, hvor der to aar i forvejen var bleven rejst en pæn kirke, hvortil midlerne tildels var skaffet ved sammenskud af produkter fra stedets befolkning.[1]) Da provsten og hans besætning kom tilbage derfra, fortalte de om den smukke »Bethel-Kirke« — saaledes hed den — og om, hvorledes *alle* deri kunde rummes til Gudstjeneste. Dette dels nedslog menigheden i Jakobshavn, fordi de selv havde saa utilstrækkeligt forsamlingsrum, dels gav dem lyst til at følge Holsteinsborgernes eksempel, »naar Gud vilde velsigne deres fangst«.

Og i foraaret 1777 fik de lejlighed til at vise i gerningen, at deres ord ikke var mundsvejr, men at deres iver var alvorlig ment. De havde hele foraaret haft usædvanlig god hvidhvalfangst, og 8. maj fik de døbte alene en stor Grønlandshval. Endelig »gav Gud dem endnu« d. 29. maj en stor død, men aldeles ubeskadiget hval. Sverdrup selv var den første, der saa den fra sine vinduer omtrent en mil ude til

---

[1]) Utænkeligt er det ikke, at Sverdrup allerede tidligere kan have omgaaedes med planer i denne retning, thi det var hans ven *Glahn,* som havde paabegyndt indsamlingen i Holsteinsborg, men at han har betænkt sig længe; det var ikke saa lidt af et vovestykke at paatage sig opførelsen af en saa meget større kirke end Holsteinsborgs.

havs. Han havde da efter de grønlandske fangstregler ret til en stor part af dyret. Han gik nu tilfjelds med sin kikkert og forvissede sig om, at det virkelig var en drivhval, hvorefter han straks lod sine »Huusmænd« Jane og Johannes det vide. De kaldte da straks folk sammen, drog afsted med konebaade og bugserede hvalen ind. Hans egen konebaad var ikke tilstede, da den netop samme dag »med de fleeste af mine Grønlandske Fruentimre« var rejst ned i nærheden af Christianshaab for at fiske stenbider.

»Da nu Gud havde brugt mig som Middel til at deelagtiggiøre dem i den store Fangst«, tog han anledning til efter Gudstjenesten d. 1. juni at erindre menigheden om dens forsæt: at ville samle bidrag til en kirke. De sagde alle, at de selv havde tænkt paa at realisere tanken nu. Han talte da ogsaa til sine landsmænd om planen, og det viste sig nu, i hvor høj grad han havde vundet deres agtelse, thi ikke blot hans adjunktus — som dog nu ventede snarest at skulle forlade stedet — men ogsaa købmanden og endog assistenten var straks meget ivrigt interesserede for tanken og gav den deres fulde tilslutning. Samme dags eftermiddag mødte da en stor del af menighedens erhververe i Sverdrups stue, hvor de i Gjerløffs, Dalagers og Arnkiels nærværelse lod sig tegne for hvad de vilde give, efterat Sverdrup havde erindret om, at gaven maatte være aldeles frivillig og efter enhvers evne, samt at det ikke maatte gaa ud over deres gæld til handelen.[1]) Dalager erklærede, at kun ganske faa af bidragstegnerne skyldte noget. Senere kom mange flere til, og endel af de allerede tegnede gav mere end fra først af lovet. Sverdrups kok, hans husfolk og nationalkateketerne hentede bidragene og fyldte dem paa fade, som Dalager med stor beredvillighed udlaante dertil.

Da det var klart, at der ikke paa én gang vilde blive produkter nok til at dække udgifterne ved en kirke, men det paa den anden side hastede med dennes anskaffelse, foreslog provsten, at de skulde bede kollegiet om at staa i forskud for hele anskaffelsessummen, saa de allerede næste aar kunde faa kirken op, og at de saa skulde love at afdrage resten af summen efterhaanden. Der opsattes da et andragende herom. Det er øjensynlig forfattet og skrevet af en

---

[1]) Nemlig saaledes, at de derfor undlod at afdrage paa denne. Da der ikke brugtes penge i handel og vandel dengang, men alt afgjordes ved tusk, og fangsten for det meste var periodisk, havde hver »leverandør« fortløbende konto hos købmanden; den udlignedes da ved god fangst.

Grønlænder[1]), rimeligvis en af underskriverne, Nicolaj kateket. Da det muligvis vil interessere, meddeles her den grønlandske originalskrivelse foruden oversættelsen:

Okorsi—â Nalegarsoit saimavsorsoit.[2])

Opekatingoavut tapullugit, kajomiksarmatigullo tavkoa, iktordluta aglegbiginniaralloarpause tuksiarbigalusilo aipaune nalegiartorbigsautivnik pejukultluta, taimaitomik ajorsakigauta. pellesivta iningoa nalegiartorfiusârigalloarparput, tatorluvinarsinaravtigo utertut amertlitlaraut nalegiagaloit iniksarutarangamik. Kitornangoavutôg nalegiartornermut sungiusarsinângilavut iniksarunermit, mersa mikinermignit taimaitumut sungiusasagalloartut; taimaimet Amertlormiut tusaravtigit nalegiartorbekalersut usorisarauvut, tamarmik utorkaillo mertlertullo isertarmeta, kavko maliglugit tamangajeuta upernak orsonguvaniklo sorkangoaniklo katersuiniaralloartogut Nalegiartorbiksarsiutigiumaulugit, umneet amiaralloakokersut; inoguvta Gudiblo pekupatigut, ilaulugit pisagalloarpavut, inususerput piniagaksavullo nellunekiginnarput. Kongersoautivnut aglengniasagalloarpogut kinubigalugulo nalegiartorbiksautivnik nalegaueltlakimet saperpogut inopilungugauta: Ilibsitôg iktorigalloakigujause, aglegbigalusilo sapisagalloarojugut, kifangoause pellesib kajumiksaungipetigut, isumagivluinarivsigut unnertluse; tamaimet okaloutiginniartigut Kongersoautivnut: ningauniakinatigutok aglegniarbigigause, tusarniartigulle nalegiartorbiksamik piomasautivnik tunilluta. Angajorkavsusersoarse puigornavia-

I naadige Herrer;

I fællig med vore medtroende, og fordi disse har tilskyndet os, skønt vi generer os, skriver vi til Eder og beder Eder om til næste aar at give os et hus til at holde Gudstjeneste i, thi til et saadant trænger vi saare. Vor prests lille rum bruger vi vel som en slags kirke, men da vi aldeles ikke kan rummes deri, er der altid mange, der maa gaa igjen, fordi alle de, der vil til Gudstjeneste, ikke kan faa plads. Heller ikke kan vi øve vore kære børn i at gaa i kirke, da der ikke er plads til dem, skønt de dog skulde vænne sig dertil fra de er smaa. Derfor, da vi har hørt, at Holsteinsborgerne har faaet en kirke nu, priser vi dem lykkelige, at de alle, gamle og børn, kan gaa derind, og efter deres eksempel har vi nu næsten alle i dette foraar stræbt at samle noget spæk og nogle barder i den hensigt deraf at bekoste os en kirke, skønt det maaske ikke er tilstrækkeligt; hvis vi lever og Gud giver os leilighed, vilde vi gerne forøge det, skønt man jo ikke kan vide noget om vort liv og vor fangst. Til vor høje konge skulde vi gerne have skrevet og bedt ham om en kirke, men da han er saa stor en herre, kan vi ikke faa os til det, fordi vi kun er nogle sølle Grønlændere: Ogsaa for Eder undser vi os meget, og havde neppe bekvemmet os til at skrive Jer til, hvis ikke Eders kære tjener presten havde opmuntret os dertil, idet han sagde, at i kun vil vort vel;

---

[1]) Dog rimeligvis inspireret af Sverdrup for saa vidt som han selv har sørget for at komme til at indtage en saa tilbagetrædende plads i skrivelsen, som han gør.

[2]) Bogstaveringen er betydelig forskellig fra nutidens.

sangilarput, akillernerdlo ajorauta Gudemut tuksiutuinnarniarpause naminek anaursisserput Jesuse Kristuse pivlugo sernigituinnarkulluse inuluartuinnartekultlusilo. Teima aglegbiginniarpause uagungoit.

Kangertlueitame
20 ' august 1777.

fortæl da om os til vor høje konge: vær ikke vred paa os, fordi vi tilskriver Eder, men bønhør os og giv os den kirke, vi ønsker os. Eders velgerning skal vi aldrig glemme, og da vi ikke magter at gengælde den, vil vi altid bede til Gud for Jer, at han selv for vor frelser Jesu Kristi skyld altid vil bevare Eder og lader Eder leve vel. Saaledes skriver vi smaa til Eder.

Jakobshavn[1])

Nicolaj
Nathanael
Abel
Ole

Skrivelsen var ledsaget af en tegning af Sverdrup over den ønskede kirkebygning. Den viser en bygning, 36 alen lang og halvt saa bred, indrettet omtrent som kirken blev: et stort kirkerum, en skolestue, et køkken og et kateketkammer; paa siden et stort bislag eller vaabenhus med indgang baade til kirken og til de andre lokaler. Han betoner, at der maa medsendes en nogenlunde stor klokke, den af kbmd. Falck givne er for lille og »har allerede en stor Brist«.

Endvidere medfulgte en fortegnelse over dem, der har givet spæk til kirken. De fleste husherrer gav hver 1 tønde, 1 gav 3, 2 gav 2 og 2 gav $1^1/_2$ td. hver. Gjerløff gav 4, Dalager 6, Arnkiel 2 og Sverdrup 11 tønder. Et bevis paa, hvor afholdt Sverdrup var af Grønlænderne ogsaa udenfor sit distrikt, er det, at Claushavns døbte ydede et bidrag paa $5^1/_2$ td. spæk. —

Dette første bidrag, der ialt androg 54 tdr. spæk og 12 »rengjorte Maals-Barder, vog 60 Pund«, hjemsendtes i august 1777 med skibet »Emmanuel«. Sverdrup gør opmærksom paa, at det er et *stort* bidrag, naar hensés til, at der har været misfangst i flere aar, hvorved de fleste var kommen i gæld til handelen, som de først havde maattet afdrage.[2])

* * *

[1]) Kangerdluatsiak er egentlig kun havnens navn (ordet betyder: den temmelig store bugt); Jakobshavn som helhed hedder Ilulissat ɔ: isfjeldene.

[2]) Sverdrups redegørelse for planens tilblivelse af 20. aug. 1777.

Missionskollegiet var meget villigt til at opfylde den Jakobshavnske menigheds ønske, og satte sig straks i bevægelse derfor ved at anmode handelsdirektionen om at lade deres tømrermester tilhugge kirken. Men direktionen var ikke saa villig. Først erklærer de, at det ikke er muligt, at indrette kirken af 36 alens længde, eftersom tømmeret ikke plejer at være over 20 alen langt!! Men da selv missionskollegiet kunde indse og paavise denne indvendings uholdbarhed, blev kirken da leveret færdig tilhugget til rette tid, saa den kunde været opsendt 1778. Men nu var det galt igen. Der var ingen plads paa skibene. Kollegiet skriver 8. maj 1778: »I Giensvar paa Vores igientagne Erindring til Handelsdirectionen om at faae Kirkebygningen med de til Høst afgaaende Hvalfanger-Skibe oversendt, have vi faaet følgende: Det vil blive aldeeles umueligt, i hvor gierne vi end ønskede, at det kunde lade sig giøre (mon? man har i alt fald efter direktionens sædvanlige holdning al grund til at tvivle!) at faae Materialierne udførte til Høsten.« Grunden angives at være den, at skibene skal lades fulde med proviant til kolonierne — det var ellers ikke altid, at man sørgede saa godt for det!

Kirken maatte altsaa vente paa bedre tider, og menigheden indtil videre fremdeles knibe sig sammen i »prestegaardens« trange rum. Endelig aaret efter opsendtes materialierne, men rigtignok saa sent, at der absolut intet kunde gøres ved den før næste foraar. Missionskollegiet skriver nemlig *20. august* 1779: »Den til Colonien Jacobshavn forlangte Kirke-Bygning sendes nu med Skibene Kongenshaab og Julianeshaab.« Der medfulgte tillige regninger fra alle de haandværkere, som havde leveret arbejde til kirken, »og, siden de til dens Bekostning at bestriide hiemsendte 27 Fade Spæk og nogle Hvalbarder kun er udbragt til 498 rd. 57 sk., vilde De endvidere besørge et Sammenskud til det manglende.« Det var altsaa kollegiets mening, at menigheden selv skulde bestride hele omkostningen ved den.

Kirken kom saaledes til Jakobshavn 1779 — aarstallet staar i taarnets vindfløj — og tidlig næste foraar toges der fat paa dens opførelse. En dansk tømmersvend *Henrich Mejer* var fulgt med for at lede arbejdet,[1]) og Sverdrup betragtedes som bygherre, antog og lønnede arbejderne,[2])

---

[1]) Han var akkorderet for 10 rd. mdl. i løn og »gemeen mands kost«, men han boede hos provsten og spiste ved hans bord. 1782 giver Sverdrup ham attest for flid og moralsk vandel.

[2]) Hans udlæg hertil var 167 rd., som godtgjordes ham 1783 og 1784.

førte overopsynet med byggearbejdet og var ikke bange for selv at tage en haand i med; saaledes satte han panel i kateketkammeret og malede det senere. Men det trak længe ud med kirkens fuldførelse, nærmest fordi der stadig maatte rekvireres en del forskellige ting, som aldrig rettidig kunde blive opsendt med handelens skibe. Dog var den 1780 saa vidt, at student Braadt kunde flytte ind i kateketkammeret, hvor der opsattes »en Stolpe-Sæng« til ham. Og samme aar har rimeligvis skolestuen været saa vidt færdig, at den kunde benyttes baade til forsamlinger og undervisning; traditionen hævder i alt fald med stor bestemthed, at kirken »brugtes før indvielsen.« *Naar* den er fuldendt, vides ikke. Men 1782 opsendtes de sidste materialier, saa den er sandsynligvis indviet i dette efteraar, da befolkningen kom hjem fra sommertogterne og gik i vinterhi. Traditionen beretter, at der til dens indvielse var en saa stor forsamling tilstede, som aldrig før var set i Grønland. Der var strømmet mennesker til fra hele Diskobugt. Kirken var fuld til sidste plads, ikke blot dens bænke, men hele gulvet helt op til alteret, og skolestuen med. Man kan let tænke sig til, hvilken glæde det har været for Sverdrup at foretage den højtidelige indvielse, og for hans menighed at se ham gøre det.

Kirkens hele bekostning var ca. 2000 rd. Sverdrup »besørgede endvidere et sammenskud til det manglende«. I hans tid hjemsendtes ialt 157 tdr. spæk og 59 barder, vog 244 pund. Af dette har Sverdrup selv og hans grønlandske familie leveret omtrent en tredjedel, 52 tdr. spæk og 25 barder. Han er bedrøvet over, at der neppe i hans tid vil indkomme nok til at betale kirken fuldtud.[1]) — Efter hans tids hjemsendtes af hans nærmeste eftermænd ialt ca. 25 tdr. spæk. — Menighedens indsamling til 1786 inclusive udbragtes ved salg i Danmark til *1488 rd.*[2]) Det er et mægtigt vidnesbyrd om, hvad Sverdrup har betydet for missionen og hvilken position han har haft hos Grønlænderne, at han fik dem til at yde saa meget selv efter at kirken *var* opført. Og om den position, han ved sin person-

[1]) For at hjælpe paa afdragene indførte han den skik, at der for ringning over lig skulde betales en afgift i spæk; ved sin kones begravelse betalte han selv ringningen med 3 tønder. — Ligeledes anskaffede han nogle smukt indbundne grønl. bøger, som solgtes til fordel for kirken.

[2]) P. Egede: Journal 269. Han beretter, at de endnu aaret efter (1787) »forbedrede den med 7 Tdr. Tran og 26 Barder«.

lighed og færd havde tiltvunget sig hos sine landsmænd, bærer kirken mange vidnesbyrd. Ikke blot gav hans kolonifæller anselige bidrag til dens opførelse, men ogsaa folk *udenfor* hans distrikt gav bidrag eller gaver til den. Vi har hørt, at Claushavns Grønlændere deltog i den første indsamling. Siden gav købmand Svanenhielm og assistent Irgens i Christianshaab tilsammen 4 tdr. tran. Købmand Sandgreen i Godhavn skænkede et par store malmalterstager, assistent Thorning i Egedesminde 10 rd. til en sølvkalk; en anden assistent gav to lysekroner af venetiansk glas, en assistents hustru broderede alterklæde og alterdug, og den i 1782 ansatte inspektør bevilgede aarlig 2½ læst stenkul.

Kirken — »der faaer det Navn *Zion*« — opførtes lige ved siden af »prestegaarden« nogle faa skridt fra fjæren. Det er en 36½ alen lang og 16½ alen bred bygning af svære tømmerstokke, lagt ovenpaa hinanden med korslagte hjørner. Midt paa kirken er et taarn med spir eller en tagrytter, der oprindelig kun ragede 5—6 alen op over kirketaget. Den nye, store og langtlydende klokke havde indskriften: »Soli deo gloria. Me fc. Troschell, køn. Klocken-gieser in Cop. Nalegbiup Syarna Jacobshavnme (kirkens klokke i Jhv.). Traditionen fortæller, at den kunde høres i Rodebay, 15 km. borte. Den lille klokke omstøbtes 1784. Kirkerummet var 24 alen langt og 16 alen bredt. I dets midte paa langs stod 6 træsøjler, som bar det temmelig lave loft.[1]) Døbefonden — dens tinfad med inskription: »Zions Kirkes Døbe-Fad. — Jeg vil give Herlighed i Zion«, bruges endnu — stod i kirkens nedre ende, omgivet af et gitterværk med dør. Over alteret var et alterbillede — et grufuldt maleri af nadveren, hvor flere af apostlene ligner veritable drukkenboldte — givet af kollegiet 1784. De store firkantede vinduer havde blyindfattede ruder. Koret var skilt fra skibet ved »et Tralleværk«. I prækestolen var »en liden Skammel for Præsten at knæle paa«. I kirken var ingen kakkelovn; de halvtredje læster kul har altsaa været beregnet til skolestuen. Men selv om man vel nok paa de koldeste tider har

---

[1]) Disse støtter »skiæmmede den utroeligt«, hvorfor købmand *M. N. Myhlenphort* 1790 erstattede dem med to rækker søjler langs midtergangen.

Kirkens indre minder meget om adskillige norske bygdekirker, f. eks. Hammer kirke. Men det er jo ikke saa underligt, da baade Sverdrup og Myhlenphort var Nordmænd.

fyret i skolestuen ogsaa om søndagen og holdt døren aaben ind til kirken, var denne dog utrolig kold om vinteren. Sverdrups grønlandske plejedatter har fortalt, at hun kunde huske, at hendes »far« havde to par vanter paa, naar han stod paa prækestolen. — I skolestuen fandtes en 4 alen lang »Skriver-Bænk« og 10 løse bænke. — Nu er kirkens indre helt omlavet, og den er *kun* kirke med en forhal og et ligrum i vestre ende. Men stoleværket og prækestolen er de oprindelige. —

* * *

Det kan synes at have været en mægtig stor kirke til den menighed — altfor stor. Men den gamle provst vidste nok, hvad han gjorde. Han vilde sikre sit kære Jacobshavn et Gudshus, hvori ogsaa fremtidens menighed kunde samles, naar »hedningernes fylde« var gaaet ind deri. Og takket være hans forudseenhed kan vi det endnu — medens næsten alle senere byggede kirker i Grønland snart er bleven for smaa.

Hvad kirken har betydet for Sverdrup selv, og hvor stort et fremstød i aandelig vækst, hans menighed har faaet ved, at de selv havde været med at rejse den, er let at se. Dens betydning for Diskobugten — ja for hele Nordgrønland — som pionér for kristendommen i en tid, da halvdelen af befolkningen endnu var hedninger, kan ikke udmaales.

Den staar som et vidnesbyrd om, hvad en Guds mand, der *vilde* Guds riges fremme, opnaaede ved sej energi, utrætteligt arbejde og vedholdende bøn.

VIII.

PAA HØJDEN.

1782—86.

Provst Sverdrup havde nu endelig naaet det, han saa længe — ja i grunden lige fra sin ankomst til Jakobshavn for 18 aar siden — havde kæmpet og stridt for, nemlig tilstrækkelige lokaler til menighedens gudstjenestlige forsamlinger, dens børns oplæring, vordende læreres undervisning, og hedningernes forberedelse, naar de meldte sig til daab. De blev da ogsaa godt benyttet i de aar, han endnu havde tilbage af sin virketid i Grønland. Søndag efter søndag lød klokkerne vidt ud over bygden og dens »forstæder« og kaldte til kirke — ikke forgæves, thi større og større blev de skarer, som fulgte deres kaldende røst og samlede sig til Gudstjenesten, og nu kunde de alle faa rum, ingen behøvede mere at staa udenfor eller vende hjem igen. Søndag efter søndag lød salmesangen paa de gammelkendte melodier, men med de ejendommelige vuggende rytmer og sving, som kendetegner grønlandsk sang, og stedse stærkere fyldte den det store kirkerum. Søndag efter søndag stod Sverdrup foran Zionskirkens alter og intonerede messen, laa han paa prækestolens knæleskammel i inderlig bøn til Herren for menigheden og hedningernes omvendelse, og stod han paa den lave prækestol og talte saa mangt et ord fra Herren ud til den lyttende skare. Mange, mange gange forrettede han de hellige sakramenter — og aldrig var han gladere, end naar han kunde lægge en ny høst til menigheden ved katekumendaab.

Disse var aarets største højtideligheder. Saa samledes en endnu større skare end sædvanlig. Broget pyntede i deres bedste skindklæder og broderede kamikker strømmede de

ud fra alle de lave huse rundt omkring, eller kom de fra de nærmere og fjernere bopladser, om sommeren i konebaad og om vinteren paa slæde, og fyldte kirken til sidste plads. De fleste af Evropæerne møder ogsaa for at overvære de nye kristnes optagelse i menigheden. Disse selv sidder forrest af alle paa bænke i koret foran alteret. Inden provsten gaar af prækestolen »giør han en Forbøn til Gud for Daabs-Candidaternes sande Omvendelse, den Gud vilde virke hos dem til alle salige Hensigters Befordring.«

Og nu begyndte selve handlingen med salmen »Jesum akka nalegniarlugo« — »I Jesu navn skal al vor gerning ske«. Provsten holder en daabstale, hvorefter katekumenerne rejser sig og svarer paa de spørgsmaal, han gør dem »for at lade dem giøre Rede for deres indhentede Kundskab«. Naar overhøringen er endt, henvender provsten en formaning til de samlede tilhørere, hvorefter han vender sig til daabskandidaterne, lægger haanden paa deres hoveder og beder fadervor over dem.

Saa synger menigheden »tamarmik koisimarsut« — »Enhver som tror og bliver døbt« — og provsten gaar i spidsen for katekumenerne ned i kirken til døbefonden. Her træder de frem en for en, knæler og fremsiger trosbekendelsen, nævner det nye navn, de vil have, og døbes med dette i Faderens, Sønnens og Helligaandens navn.

Naar de alle er døbt, henvender provsten en formaning til dem »om Troefasthed og stadig Forblivende hos Gud«, og vender sig derpaa til menigheden med varme og indtrængende ord om oprigtig at elske deres nye medkristne og hjælpe dem til at holde deres daabsløfte og leve deres nye liv med Kristus i Gud. Hele højtideligheden slutter med salmen »tipekponga koisimagama« —»Jeg glæder mig, o Jesu, ved min daab« — og med de tilstedeværendes varme lykønskninger til de nye kristne. Alles hjerter er grebne og der er højtid over alle ansigter. Bagefter følger menigheden provsten til hans dør med salmesang, og spredes over pladsen for at fejre dagen i deres huse. De nye menighedsmedlemmer er dagens helte og gaar fra hus til hus for der at blive kærlig modtagne og atter lykønskede, indtil alle igen samles til aftenandagten, som iaften af hensyn til den store mængde mennesker holdes i kirken og forestaas af provsten selv.

Og i de første aar efter Zionskirkens indvielse blev det oftere og oftere, at Sverdrup havde den glæde saaledes at lægge en ny høst til menigheden. Denne formeredes stærkt

lige til 1785, da sot og død paany gjorde et vældigt skaar i den. Hvor stor den har været tilsidst, lader sig ikke nøjagtig afgøre, da alle designationer og dagbøger og de fleste indberetninger fra disse aar er totalt forsvundne, men meget tyder paa, at antallet af de døbte i Sverdrups missionariat har været opimod 500.[1]) Der var større eller mindre kristne menigheder paa flere steder, ialt 8, fra Jakobshavn i syd til nord for Ritenbenk. Denne koloni flyttedes 1782 til en ny plads ved »Svarte Vogel Bay« paa en lille ø ved nordvestsiden af Arveprinsens Eiland, 6 mil nærmere Jakobshavn end før. Men ved dens gamle plads, Sakkame, blev en hel del mennesker tilbage, deriblandt adskillige kristne, og flere flyttede derhen; Sverdrup har selv søgt at overtale adskillige dertil, da der er god fangst. Nogle faa kilometer syd for Ny Ritenbenk paa selve Arveprinsens Eiland anlagdes 1783 hvalfangerlogen Igdlytsiak, hvor ogsaa en del kristne Grønlændere bosatte sig, og endelig 1784 flyttede kbmd. Dalager fra Jakobshavn og anlagde en ny hvalfanger- og handelsstation ved Klokkerhuk paa sydspidsen af Arveprinsens Eiland, hvor der ligeledes efterhaanden blev en ret stor kristen menighed.

Dette forhold gav Sverdrup stærkt forøget arbejde. Alle disse særskilte menigheder maatte tilses saa ofte som muligt. Denne sidste periode af hans Grønlandsvirksomhed blev derfor et endnu mere vidtstrakt rejseliv end tidligere. Han gjorde gerne en tidlig sommerrejse igennem hele distriktet, i maj eller juni — saa snart vinterisen var borte, men dette indtraf højst forskelligt, f. eks. laa den i 1785 udenfor Jakobshavn lige til 9. juni, medens den aaret forud var gaaet saa tidlig, at han allerede havde kunnet foretage denne tur fra 5. til 23. maj. Om efteraaret, i september—oktober maaneder, gentog han da gerne distriktsrejsen, og ligeledes om vinteren i februar—marts paa slæde. Næsten hele den korte sommertid og flere uger hver vinter medgik altsaa til disse rundrejser og til hans visitatsrejser som provst. Sin sidste distriktstur foretog han knap en maanedstid før han forlod landet for stedse.

Men alt var ikke gjort paa disse udpladser med Sverdrups ophold der paa rundrejserne. Der maatte være fastboende lærere eller kateketer »for at høre Lærdommen repetere, ogsaa for deres opvoxende Ungdoms Skyld, som maae blive

[1]) I forhold dertil stiger forbruget af bøger. 1785 udsendtes bl. a. 30 salmebøger, 40 katekismer og 40 abc. — Kbmd. *Dalager* opgiver 30. dec. 1776 Jakobshavns samlede indbyggerantal til »henimod 600 Siæle«.

Hedninger, naar de skal leve saa langt borte for sig selv uden Underviisning; desuden er der og en Deel u-døbte Katechumener, som har maattet ophøre af Mangel paa Underviisning.« Derved blev Sverdrup i denne sidste periode ogsaa tvungen ind paa en endnu mere udstrakt virksomhed som læreruddanner end tidligere. Hans samvittighedsfuldhed forbød ham nemlig at tage en hvilkensomhelst bedre oplyst døbt, som tilbød sig, og straks sætte ham ud paa en plads som kateket, »da Lærerne ligesaa lidt i Grønland som hiemme kan i en Haandvending danne sig selv, men maae bereedes i Forveien ved nogle Aars Underviisning«. Man kan godt sige, at han ligefrem oprettede et slags privatseminarium, hvorfra efterhaanden en hel række dygtige mænd udgik som kateketer til de forskellige pladser. Af dem han underviste, eller hvis uddannelse han endte i disse aar, kendes navnene paa 7: Ole, Niels Amager, søn af den gamle kateket i Ritenbenk, en anden Niels, Ambrosius, Jonas Danielsen, Mathias Lindenhan og Andreas Sandgreen. Og han var ganske ene om at uddanne dem, thi sin gamle medarbejder, kateket Nicolaj, havde han haft den store sorg at maatte afskedige 1781, da han gjorde sig skyldig i ægteskabsbrud. Ikke destomindre blev deres uddannelse saare grundig. Ingen oplærtes i kortere tid end 2 aar, flere af dem baade 3 og 4. De undervistes alle i læsning, skrivning og religion, et par af dem tillige i regning og dansk. Desuden øvedes de i praktisk undervisning og degnetjeneste. Efter endt uddannelse og »afholdt Tentamen« ansattes de som kateketer rundt omkring i distriktet. Men da det snart rygtedes, at Sverdrups elever var grundigt oplært og dygtige, kom der flere anmodninger fra de andre missionærer om at faa kateketer fra hans skole. Og med sin sædvanlige hensynsfuldhed sagde han nødig nej, naar det var ham muligt at sige ja, selvom det saa skulde gaa ud over ham selv. Uagtet han selv havde brug nok for dem alle, afgav han derfor alligevel en til Upernivik og en til Umának.

Skønt missionskollegiet vidste, hvor megen umage Sverdrup havde med kateketuddannelsen, og var meget villig til at ansætte kateketer, hvor der var trang dertil, vilde det dog ikke bemyndige ham til at tilstaa højere begyndelsesløn end 10 rd. aarlig. Men da ingen vilde »lade sig ansætte paa saa usle Vilkor«, og faren for at handelen da skulde kapre dem til sin tjeneste stadig hang ham over hovedet, blev han nødt til at love dem at udvirke, at de tillige fik

nogen »europæisk Kost«, ja oftest endda at give dem noget paa egen bekostning, indtil kollegiet vilde approbere det.

Men her stødte han — som vi siden skal se — paa en uoverstigelig mur, og dette blev en af aarsagerne til, at han opgav sin virksomhed i Grønland.

Ogsaa *udadtil* havde menigheden gode kaar i denne periodes første aar. Ganske vist maatte Sverdrup 1782 berette, at en »almindelig Sygdom« har hjemsøgt dem alle og især ham selv — dog tror han »endnu at kunde giøre Tieneste i Landet« — og samme aar udeblev koloniens forsyning hjemmefra, idet skibet »Sukkertoppen«, der ogsaa skulde besejle Jakobshavn, forliste under Norges kyst, hvorfor det blev nødvendigt at tage smaat til de forhaandenværende vareoplag; 1. juni 1783 var der kun proviant tilbage til 14 dage. Men Grønlænderne led ikke meget derunder, thi »Gud gav dem god Fangst« hele tiden, og sygdommen havde ikke krævet menneskeliv. Og 1784 kan han melde om et godt aar »baade for Handelen og Missionen«; de har været helt fri for sygdom, endog for »den sædvanlige Omgangs-Syge«,[1]) og haft — og har endnu 3. september — aldeles udmærket fangst. Bl. a. har de døbte faaet en stor drivhval, funden $^3/_4$ mil fra land og indbugseret med Sverdrups og hans husstands konebaade. Derfor kan han ogsaa hjemsende et stort afdrag paa kirken, nemlig 68 tdr. spæk og 16 barder, vog 67 pund. Han selv og hans folk har været travlt beskæftiget med at hjembringe spækket og fylde det paa fade. Han har ogsaa, ved menighedens frivillige hjælp, begyndt at opføre »en Spækkiste« af mursten ved »prestegaarden«, men er nu bleven standset af kulden, saa den ikke er helt færdig endnu. Men hvis fangsten bliver ved, som den nu tegner, vil efteraaret blive udmærket og sikkert nøde ham til at tage den i brug som den er.

* * *

Men saa ramtes menigheden paany af en frygtelig ulykke, langt værre end den i 1774.

18. september 1786 meddeler Sverdrup missionskollegiet, at »denne Mission er nu i en i fleere Henseender slet Tilstand«, idet »Epidemien fra Sydgrønland« er naaet derop. Det er ikke helt klart, hvilken sygdom dette har været. Om

---

[1]) ɔ: foraars- og efteraarsforkølelse; influenza.

de i Claushavn i efteraaret 1785 døde skriver miss. *Grewe* i kirkebogen, at deres sygdom »efter all Anseelse synes at være den saa kaldte Purpur-Feber eller Friesel.« Og 1796 kalder kbmd. *Dalager* den for »den almindelige Syge, som overgik Nationen Anno 1785«. Men af skrivelser i Nordgrønlands inspektoratsarkiv fremgaar det, at der var kopper i Diskobugten 1786 og 1787, og Sverdrup taler i juli 1787 om »Koppesygdommen ved Jakobshavn«. Det synes altsaa, som om *to* farsoter efter hinanden har hærget den sydlige del af Diskobugt gennem flere aar.

Mærkeligt nok blev, saavidt vides, ingen Evropæere angrebet af sygdommene, men blandt Grønlænderne rasede de meget voldsomt og bortrev en mængde mennesker — *hvor* mange vides ikke, da antallet af deres ofre blandt hedningerne ikke opgives noget sted. I Christianshaabs distrikt døde fra november 1785 til maj 1786 37 døbte, og i Claushavns distrikt fra april til juli 1786 31 døbte. Men dette var intet imod mandefaldet i Jakobshavn — og her drejer det sig endda ikke om hele distriktet, men nærmest om kolonien alene og de omgivende bopladser. Ifølge Sverdrups opgivelse døde her fra 31. maj 1785 til 18. september 1786 blandt de døbte og katekumenerne ikke mindre end 166, og koppesygdommen stod endnu i fuldt flor. Først i sin skrivelse af 6. juli 1787 kan han melde om dens fuldstændige ophør. Den havde da raset til »for et Par Maaneder siden«, dog mest »blandt de Syd for Collonien boende u-døbte«. Rimeligvis har man ved Jakobshavn gjort energisk forsøg paa at stoppe epidemiens videre udbredelse ved at holde Grønlænderne fra at rejse til andre pladser, og det kronedes med held, thi Sverdrup siger, at sygdommen ikke gik længere nordpaa end Jakobshavn.

Sverdrup gik i disse strenge tider frygtløst rundt til de syge, saa vidt han kunde naa, hjalp dem med hvad de trængte til, plejede og trøstede dem, og sad hos dem i deres dødsstund. Men saa meget som han ønskede kunde han ikke være for dem, thi sygdommene gik i ikke ringere grad ud over hans eget hus. Han husfolk blev saa godt som alle syge, de fleste af dem døde, deriblandt nogle af hans allernærmeste. De faa der endnu ikke var angrebne eller havde overstaaet sygdommen, maatte stadig hjælpe ham med at udbære ligene af husene, lave kister, og begrave de døde fra *hele* kolonien.

Desværre gik det i Jakobshavn »meest ud over Mandkiønnet«, saa endog mange huse blottedes helt for erhververe. Derved steg nøden iblandt de efterlevende til en for-

uroligende højde. Dette »opvakte den gamle Kiøbmand *Svanenhielm*[1]) til Medlidenhed, saa han skiænkede Jakobshavns Missions Fattige 50 Rdl., som tillige med hvad ieg har givet, har nogenledes hiulpet de meest Trængende.«

Denne ulykke var et meget haardt slag for den Jakobshavnske mission og derigennem for Sverdrup. Timelig set blev menigheden nedstyrtet i en fattigdom, som sporedes gennem mange aar. Og aandelig set gik det endnu værre. *Alle* kateketerne og medhjælperinderne ved kolonien døde. Et stort antal af menighedens bedste medlemmer havde døden bortrevet. I sygdommens værste periode — 1785—86 — standsede næsten al undervisning og alt forsamlingsliv. Og det kom ogsaa til at gaa ud over hele distriktets menigheder, idet Sverdrup slet ikke kunde komme rundt til dem i et helt aar, maaske længere. Fra han 31. oktober 1785 kom hjem fra Ritenbenk, havde han endnu i september 1786 ikke været udenfor kolonien.

Det varede mange aar, inden den Jakobshavnske mission atter rejste sig til sin gamle højde. Sverdrup naaede ikke at se det.

Som *provst* virkede Sverdrup i dette tidsrum paa samme maade som tidligere. Han førte kun direkte tilsyn med og foretog kun visitatsrejser i *Nordgrønland*. Men det vedblev han ogsaa med. I vinteren 1783 var han i Umának, og omtrent hvert aar visiterte han i Diskobugt, snart kun Claushavn og Christianshaab, snart tillige Egedesminde og Godhavn. Som eksempel paa, hvor alvorligt han tog sin stilling som provst og hvor hensynsfuld han var kan nævnes, at da han i eftersommeren 1783 erfarede, at Egedesmindes prest ikke vilde foretage embedsrejse til Godhavn, nøjedes han ikke med at beordre sin embedsbroder dertil, men fordi han vidste, at denne var en svag og sygelig mand, som ikke godt taalte den ofte haarde efteraarsrejse over den

[1]) *Jonas Lillienschiold de Svanenhielm,* f. 1726 paa Svanø i Kinns prestegæld som søn af proprietær Morten S. og Cecilia Christine Lillienschiold, + 27. decbr. 1801, rimeligvis paa Romø, som slægtens sidste mand, var købmand i Christianshaab 1750—83, levede som pensionist dér endnu i 7 aar og vendte tilbage til Danmark 1790. Hans hustru *Birgithe,* en Grønlænderinde, døde af kopper i maj 1775 paa hjemvejen fra et ophold i København og begravedes i Grimstad.

aabne Diskobugtmunding, rejste han selv derover saa sent som i midten af oktober. Da han traf Gjerløff derovre og fik at vide, at han skulde overvintre dér, blev han hurtig færdig, overdrog Godhavns mission til ham og naaede hjem 28. oktober.

Men i denne periode fastslog missionskollegiet officielt, at Sverdrup betragtedes som provst for *hele* Grønland. 30. april 1782 udstedtes den ordre, at for fremtiden ingen nationalkateket maatte antages ved nogensomhelst mission, førend han var »examineret ved et Tentamen« af provsten, som derpaa ansætter ham og fastsætter hans løn. Denne ordre var jo imidlertid umulig at gennemføre. Sverdrup sendte derfor straks et cirkulære rundt til alle missionærerne i landet, hvor han meddeler dem kollegiets bestemmelse, men tilføjer, at han ikke kan overkomme dette, hvad de længere bortliggende »missionariater« angaar, »*exempli gratiæ* Holsteinsborgs og viidere under Syd, *item* Omanaks og Upernaviks, hvilket mine Velærværdige Herrer Medbrødre og Enhver, som kiænder dette Lands Beskaffenhed samt Stædernes lange Fraliggende, letteliggen indseer.« Han meddelte ligeledes kollegiet dette, samt at han har truffet den bestemmelse, at hvert steds missionær, saavidt muligt ved tilkaldelse af sin naboprest, selv skal foretage eksamen over nationalkateketer og ansætte dem med den af ham nævnede maksimumsløn 10 rd. som grænse, samt indmelde »hvad der ved saadan *Examen* er passeret«.

Samtidig ansøger han om »at blive frietaget for det »saa kaldte vice-Provst Embede«, da han ikke tilfredsstillende kan bestride det, naar han skal være provst for hele landet. Hertil svarer kollegiet 31. marts 1783: »Vi ønske særdeles, at De vil vedblive Provstiets Forretninger, i det mindste indtil om De kunde bringe os en i Forslag, med hvis Paapasselighed og reedelige Nidkiærhed for Missionen Vi kunde vente at vorde lige saa fornøiet, som Vi stedse har været med Deres.« Hvad angaar nationalkateketernes eksamen, da »ere Vi vel fornøiede med den af Dem i saa Maade føiede Anstalt.«

Sverdrup var imidlertid ikke »vel fornøiet« med denne afgørelse. Han kæmpede endnu en tid for at blive fri for provsteembedet. 1783 siger han, at han ikke længere uden hjælp kan »forvalte Provste-Embedet«, men at kollegiet helst maa finde en anden, der da som provst for hele landet bør bo i Holsteinsborg som det mest centrale sted. Det er dog saa langt fra at kollegiet vil give slip paa ham. 22. april

1784 skriver det: »Da Man i saa lang Tiid har noksom havt Prøve paa, at ingen kan forrette Provste-Embedet bedre end De, saa ønskede Man, at De fremdeles ville vedblive samme, og om De ikke, siden De i den Henseende anseer Colonien Holsteinsborg som bekvemmest, vilde selv flytte der hen, da Man til en Opmuntring for Deres Fliid og Arbeidsomhed vil tilstaae Dem endnu 50 Rdl. aarlig fra dette Aars Begyndelse.«

Sverdrup gør dog endnu et forsøg paa at blive fri. Med hvor stor skønsomhed paa kollegiets bevaagenhed han end ønskede at vedblive viceprovstiet, nødes han dog til at bede sig fri »paa det at Missionen (ɔ: i hans eget distrikt) ei skal blive aldeeles forsømt«, men at han paa den kan anvende »de faa Sinds og Legems Kræfter«, han har tilbage. Af de nuværende missionærer véd han ingen at foreslaa i sit sted, da de er for unge i landet, men maaske hr. Gjerløff skulde være at overtale til at gaa over igen som provst? Selv giver han »grunde for ikke at kunne gaae til Holsteinsborg«. Grundene maa vi gætte os til, men det er heller ikke vanskeligt. Han kan ikke tænke sig at forlade sin store menighed og sin nye kirke; ej heller i sin alder at begynde paa ny paa et nyt sted og under helt nye forhold og omgivelser.

Dette blev hans sidste forsøg paa at slippe fri. Kollegiet svarer herpaa, at »det samme, som møder Dem i Henseende Deres Missionariat, vilde jo og møde enhver af de andre; i øvrigt holder man for, at De i mange Henseender var vel tient med at gaae til Holsteinsborg«[1]) — men bevares, vil han ikke, er kollegiet ogsaa dermed tilfreds. Kort sagt: man vil ikke af med ham, ønsker bare, at han vil vedblive og markerer dette ved et yderligere tillæg paa 50 rd.

Og saa bliver han ved saa godt han kan paa den gamle maade. Men mon ikke den ære, kollegiet derved viste ham, hvor velfortjent den end var, ved det pres, den lagde paa ham, blev en aarsag mere til at han omsider gik hjem?

---

[1]) Forsaavidt kollegiet sigter til, at han til daglig og med besørgelse af distriktet vilde faa det langt mageligere, er dette rigtigt nok, bl. a. fordi der ikke kan rejses om vinteren i Holsteinsborg. Men det laa aldrig til Sverdrup at se paa sin egen magelighed.

Ogsaa i rent ydre henseende stod Sverdrup nu paa højden af det, han naaede i Grønland.

Han havde nu saa *gode kaar*, som han overhovedet opnaaede i livet. Han havde sin bolig udelukkende til sit eget brug. Han havde længe ønsket sig »et lidet Kammer«, hvor han kunde sidde og arbejde i ro og med eftertanke[1]), borte fra al larm og forstyrrelse, som hans hus aldrig var fri for. Det havde han nu faaet i »kateketkammeret« i kirken. Hans indkomster var efter forholdene store. Han havde 150 rd. som missionær, 50 i speceripenge, 100 som provst og 100 i personligt tillæg. I vore penge vil det vel svare til det 4—5 dobbelte. Hertil kom kostdeputatet og 30—40 rd. til tjenerhold, kommunionvin og medikamenter. Naar han ikke blev forholdsvis velhavende, var skylden hans egen. Hans aarsudgifter var nok stegne, han brugte nu aarlig i landet gennemsnitlig 150 rd. og sendte næsten hvert aar sin bror 100 rd. Men endda bliver der ikke lidt tilbage, som han kunde have lagt op af — hvis ikke hans nidkærhed og iver for Guds riges fremme og kollegiets skammelige knebenhed havde gjort, at han følte sig forpligtet til f. eks. selv at yde store bidrag til nationalkateketernes løn og til at rejse saa meget som han gjorde. Men det tjener til hans ære, at han altid blev en fattig mand. Det var hans lyst at ofre for Guds riges sag, og i den henseende var han nu »paa højden«.

Hans anseelse i landet naaede sin kulmination i disse aar. — Overalt hvor han kom blev han af Grønlænderne, baade kristne og hedninger, modtaget med kærlighed og ærefrygt, hans ord havde vægt i videste kredse. — Hjemme i kolonien levede han i fred, harmoni og bedste forstaaelse med sine landsmænd. Dalager var 1784 bleven afløst af kbmd. *Glomstad,* hvis trolovede jfr. *Mechlenburg* kom op til ham 1785. 7. august blev de viet i Zionskirken af Sverdrup. De var begge hans landsmænd[2]) og betragtede ham nærmest som en far, og de saavelsom alle de andre danske ved stedet saa op til ham med beundring og agtelse.

---

[1]) Skrivelse af 13. juli 1775.

[2]) *Jens Peter Hansen Glomstad,* f. 1752 i Aamodt, søn af lensmand Hans Mogensen og hustru Ingrid Glomstad; ansat som assistent 1782. — *Johanne Dorothea Mechlenburg,* f. 18. nov. 1756 i Kværnæs, datter af lensmand Geert M. og hustru Adriane Conders. Hun døde 18. oktober 1835 paa Frydensborg ved Kragerø som enke efter *Jørgen Rendtler,* købmand og dansk vicekonsul.

Alle andre Evropæere i Diskobugten var efterhaanden kommen til at se med helt andre øjne paa ham end fra først af. Han personlighed havde overalt tiltvunget sig respekt og agtelse. Man faar det indtryk, at han efterhaanren blev et slags forsyn for dem alle. De henvender sig til ham i alle mulige vanskelige situationer, tilkalder ham ved de forskelligste lejligheder, raadfører sig med ham og faar raad og hjælp af ham. Da kbmd. *Dalager* i 1786 var meget syg og bekymret, blev det ikke godt med ham, før Sverdrup havde sendt ham medicin af sin beholdning og været oppe hos ham for at trøste og opmuntre ham.[1]) Da købmand *Irgens* i Christianshaab døde 1787, var det Sverdrup, han ønskede til sit dødsleje og hvem han overdrog at ordne sagerne for sin hustru. Og vi skal møde flere eksempler siden.

Da *inspektørembederne* oprettedes i 1782, og den nye ordning gik igennem næsten uden konflikter i Nordgrønland i modsætning til Sydgrønland, og det gik betydelig lettere med afskaffelsen af misbrug hist end her, var skylden i første række Sverdrups. Det faldt saa naturligt, at de første inspektører støttede sig til ham; han var gammel i landet og kendte alle forholdene tilbunds. Men han stod udenfor partierne, var ikke som købmændene pecuniært interesseret i ordningen, men var paa den anden side hellerikke afhængig af inspektøren. Han jævnede og mæglede mellem handelsbetjentene og inspektøren og lettede for alle parter overgangen fra det gamle til det nye.

Allerede i august 1782 henvender den første inspektør, kammerraad *Schwabe*,[2]) sig til Sverdrup i anledning af, at købmand *Geraa* i Ritenbenk er død. Han ber ham — der havde været deroppe ved dødslejet — om sammen med kbmd. Dalager at tage sig af og bivaane boets ordning, handelsvarernes registrering, handelsbodernes lukning og

---

[1]) Og var det mon tilfældigt, at Dalager netop samme foraar, som Sverdrup skulde rejse hjem om sommeren, ansøgte inspektoratet om hjemrejsetilladelse efter ikke at have været i Danmark i en række aar, men opgav det, da han ikke kunde faa tilladelsen før det følgende aar? Var grunden ikke den, at han vilde følges med provsten?

[2]) *Johan Frederik Schwabe*, f. 13. febr. 1749 i Stange, søn af sorenskriver Hans Henrik S. og hustru Rebekka Hoff. Student 1765, cand. jur. 1769. Forlod Grønland 1786 og var laugmand i Hedemarken 1788—97. + 2. septbr. 1821 som proprietær i Ringsaker.

genaabning og efterfølgerens overtagelse. »Deres Nærværelse paa Ritenbenk vil være mig saa meget mere angelegen, som Omstændighederne nægte mig selv at komme der, da ieg endnu ikke er ret frisk, og desuden *occuperet* med Forretninger. Deres Godhed heri vil meget forbinde mig.«[1])

Og saaledes vedblev det at gaa. Der var ikke mange dødsfald blandt handelsfunktionærerne i Diskobugt efter den tid, hvor Sverdrup ikke var med som vidne ved boets ordning; ved flere leveranceforretninger blev han ligeledes tilkaldt, og adskillige gange stod han som raadgiver eller tolk — eller begge dele — ved inspektørernes side i forhold, spørgsmaal og sager overfor Grønlænderne, mellem Grønlænderne og de danske, og mellem disse indbyrdes.

Hans personlige forhold til landets højeste embedsmænd var det bedst mulige. De besøgte hinanden, og inspektøren var aldrig gladere eller befandt sig bedre end ved Jakobshavn. Dette gjaldt især Schwabes efterfølger *Wille.*[2]) Han havde i mange aar været ansat i en overordnet stilling paa handelens kontor i København og havde formodentlig derfra, hvor Sverdrup tidligere ikke havde staaet særlig højt anskrevet, ikke de bedste tanker om provsten. Men har dette været tilfældet, forandredes det meget snart ved det personlige bekendtskab. Han blev en af Sverdrups allervarmeste beundrere, stod personlig med sin familie i det kærligste forhold til ham og støttede sig i sin embedsvirksomhed i alle forhold til hans erfaring, redelighed og retfærdige dømmekraft. Et enkelt eksempel skal her nævnes, ogsaa fordi det viser os en side hos Sverdrup, som vi ikke før har set, nemlig at han kunde være vittig. Den gamle danske tømmermand *Jørgen Reimer,* som nu var pensionist, var atter bleven enkemand og levede i usædeligt forhold. Dette satte inspektøren »i megen Bekymring«, idet han ikke kunde give en pensionist tilladelse til ægteskab, og heller ikke ret vel kunde idømme ham den sædvanlige bøde, da den vilde andrage omtrent hele hans pension. Han skriver da til Sverdrup: »Deres Velærværdighed er en Mand, som alle bær Høyagtelse og Ærefrygt for. Gud velsigne Dem, tag denne vildfarende gamle Mand for Dem, forman og straf ham med Guds Ord, maaeskee kunde han bringes paa ret

---

[1]) Skrivelse af 29. august 1782.
[2]) *Jens Clausen Wille,* f. 1750 i Kbhn., inspektør til 1790; + 27. marts 1820 som generalkrigskommissær og administr. direktør ved fiskeri- og handelsinstitutet i Altona.

Vei.« Men provsten, der kendte sin mand, svarede resolut tilbage: »Jeg frygter meget for, at den gamle Pensionist inden kort Tiid vil producere fleere smaae Pensionister, saafremt han fremdeles vedbliver at leve i ugift Stand; thi Afholdenheds Gave besidder han ikke« — der bliver derfor intet andet for end at give ham lov at gifte sig med pigen. Og skønt det var strengt forbudt pensionister at gifte sig, giver Wille dog tilladelsen i dette tilfælde.

Efterhaanden var ogsaa *handelsdirektionens* stilling til Sverdrup bleven en anden. Inspektørens beundring for ham[1]) bidrog vel sit dertil, men det var begyndt allerede inden den tid. Direktionens omtale af ham er nu anerkendende og agtelsesfuld; den udbeder sig i flere tilfælde hans raad og tager hensyn til hans ønsker, forslag og betænkninger.

Men netop i disse aar, hvor han i alle henseender stod paa højden af det han naaede, er der mange tegn paa at »dagen ganger paa hæld« med hensyn til Sverdrups virksomhed i Grønland.

Hans helbred var atter i aftagende. 1782 skrantede han hele foraaret, men blev friskere, da sommervarmen kom. 1784 gik det omvendt; da kan han melde godt helbred til juni, men fik saa atter et anfald af sin gamle svaghed. Og fra nu af gaar det nærmest ned ad bakke.

Familiesorger tog stærkt paa ham. Mandag d. 9. maj 1785 døde hans trofaste hustru. Hendes død gik ham meget nær til hjerte. Slutningen af hans indberetning det aar er »især en væmodig Klage over, at Hr. Sverdrups Hustrue — — — — — ved Døden er bortkaldet.« Han tænker sig, at det nu vil blive saa svært for ham, at han maa søge hjemgang, og beder kollegiet i saa fald støtte hans familie, som maa blive tilbage i Grønland. Kollegiet beklager meget, »at De i Deres tiltagende Alder har maattet savne Deres kiærlige og omhyggelige Ægtefælle«, og lover »at komme hendes Familie tilhiælp i Betragtning af Deres mange Aars retskafne Tieneste.«

Men han skulde blive endnu mere ensom. 18 af hans husfolk døde under epidemierne. Iblandt dem var hans kæreste steddatter *Anna Marie,* som nu styrede huset for ham og var gift med hans kæreste elev *Andreas Sandgreen.*

---

[1]) *Sverdrup* er den eneste missionær, som insp. *Olvik* i Sydgrønland omtaler med ubetinget agtelse.

Hun døde i marts 1786, og det lod til at Sandgreen ogsaa maatte forlade ham, da hans far vilde have ham i handelens tjeneste, hvis han ikke kunde faa kost som kateket. Derfor: »tak for Løvtet om Hiælp til min fattige grønlandske Familie, naar Gud behager at kalde mig fra dem. Men Guds Viisdom har allerede i denne Vinter kaldet de fleeste til sig«, der var kun to tilbage, nemlig stedbørnene Constance og Michel.

Steddatteren *Constance Grætze* havde været gift med sælfangeren *Timoteus,* som var død af kopper. Hun blev nu hos sin stedfader til dennes hjemrejse. Da var der tale om, at hun skulde giftes med en matros *Aagesen,* men han kunde ikke faa ægteskabstilladelse og rejste da hjem. 1795 blev hun gift med matros *Ebbe Olsen,* f. 1766 ved Holbæk. Han kom ud til Egedesminde 1788 og til Jakobshavn 1794, hvor han havde 40 rd. i aarlig løn. Baade før og efter hendes ægteskab vedblev Sverdrup at sende hende penge, saaledes 1796 30 rd. i bryllupsgave. Hun døde barnløs i Jakobshavn 31. december 1822. Manden rejste hjem til Danmark 1830. —

Stedsønnen *Michel Michelsen Grætze* var en dygtig sælfanger. Men da Sverdrup tillige fra hans 10de aar havde ladet ham følge med ved hvalfangst, blev han ogsaa en dygtig harpunér, som allerede inden sit 22de aar havde »sadt første Harpuun« i 8 Grønlandshvaler. Stedfaren fik derfor inspektør Wille til 1787 at ansætte ham som harpunér ved hvalfangerlogen Igdlytsiak med 15 rd. i løn, gemen mands kost og andelspenge af de fangede dyr, saaledes at han kun skulde gøre hvalfangertjeneste fra oktober til maj, men hellige sommeren til nationalt erhverv. Sverdrup vil nødig have ham ansat som fast »kolonist«, da han er en meget dygtig sælfanger, og »Kajak-Fangsten bliver dog uden Tvil stedse den vigtigste, ei allene for Grønlænderne, men og for Handelen«. Michel Grætze roses baade af sin bestyrer og af inspektøren som en dygtig og økonomisk national erhverver og en usædvanlig dygtig og paalidelig harpunér, men han døde allerede 12. januar 1791 i Ritenbenk. Hans kone *Christine* døde kort efter.

De efterlod sig en eneste søn *Peter Grætze,* f. 1787. Han blev efter forældrenes død adopteret af sin faster i Jakobshavn og blev en dygtig sælfanger. Som ganske ung kom han flere gange i livsfare for sin forvovenheds skyld. 1807 faldt han gennem tynd is paa Jakobshavns isfjord og reddedes med nød og neppe. Aaret efter kæntrede han i kajak i

begyndelsen af december maaned, arbejdede sig ud af kajakken og holdt sig længe fast ved den i det iskolde vand, men mistede tilsidst bevidstheden og reddedes af tililende i yderste øjeblik, da kun hans ene haand endnu var til at naa i vandskorpen. Han blev gift med den nedenfor nævnte kateket Magn. Aronsens datter *Johanne*, f. 1790. Han var en stor, før mand med stort, firkantet, mørkebrunt skæg. Konen var meget lys i huden og talte godt dansk; hun var i mange aar jordemoder i Jakobshavn. De kaldtes »kalâtdlit pigingnerssait« ɔ: de mest velhavende Grønlændere. Deres hus var stort, godt indrettet og rigt udstyret efter datidsforhold. Hosstaaende billede viser dets indre. Den halvtafklædte kvinde ved lampen er deres eneste datter *Constance*, f. 25. januar 1826.

Peter Grætze døde 14. september 1854, hans enke 16. marts 1871. Datteren var allerede død 13. april 1862, gift men barnløs. Med dem uddøde Sverdrups grønlandske familie.

* * *

Men følte Sverdrup sig nedslaaet over familiesorgerne, saa var der én ting, som nedslog ham endnu mere, og som tilsidst drev ham hjem. Det var den uformuenhed, den komplet hjælpeløse tilstand, som kollegiet satte ham i ved konsekvent at nægte nationalkateketer kost. Han betoner nødvendigheden heraf gang paa gang. Det afslaas bestandig, kollegiet *vil* ikke indse hvor nødvendigt det er. »Kost kan ei gives National-Catecheter efter hvad disangaaende imellem Handelen og os er fastsat.« Det hjælper ikke det ringeste, at Sverdrup henviser til, at handelen giver *sine* folk kost. »Den kongelige Handels Direction«s mageløs frække svar »paa Vores Anmeldelse disangaaende« lyder:

> »I Henseende til de *National-Catecheters* Paastand om at nyde en Portion grov Kost i *Missionens* Tieneste paa Grund af at samme blev dem tilstaaet i Handelens Tieneste, seer Man ikke, at der fra Handelens Side, dertil kan være givet Anledning, da der med vor Viidende — — — — — ikke gives Europæisk Kost til andre Grønlændere, end saadanne som ere aldeeles uduelige Forhververe, og som af den Aarsage paa saa fast og vedvarende Maade ere engagerede i Handelens Tieneste, at de ikke have nødig længere at være deres Landsmænd til Byrde.«

Som om ikke det selvsamme var tilfældet med kateketerne! At *de* netop paa samme maade skulde være »engagerede« i *missionens* tjeneste! Den samme handel undsaa sig sandelig aldrig for at *kapre* missionens folk ved tilbud om høj løn og fuld kost, selv om det var mænd, der langtfra var »uduelige Forhververe«.

Men bag dette skærmbrædt dækkede kollegiet sig længe. Og følgerne udeblev ikke. Sverdrup saa den ene efter den anden af de dygtige kateketer, som han havde anstrengt sig med at uddanne, som han havde haft ikke ringe udgifter paa, baade under uddannelsen og senere for at »holde paa dem«, og til hvis virksomhed han havde sat saa stort haab, gaa over i handelens tjeneste. 3 eller 4 i hans eget distrikt gjorde det. Hans til Upernivik sendte elev gjorde det ogsaa. 1787 udtaler han sig om missionens stilling og fremtid i Jakobshavns distrikt. Foruden han selv har kun 6 kateketer, lærere og skolemestre virket i et missionariat, som har en udstrækning af ca. 40 mil, blandt en mængde døbte og mange udøbte. Flere steder med døbte har manglet lærere. Hvor mange der vil blive brug for i fremtiden, kan ikke siges; det afhænger af, hvormange fremmede døbte der vil tilflytte distriktet, hvormange hedninger der vil melde sig til undervisning, og hvorledes de bosætter sig. Men alt tyder paa, at der vil blive trang til baade mange kateketer og én missionær til, som da bør bo ved Gamle Ritenbenk. Ellers maa man hellere opgive missionen ude i distriktet. De kateketer og lærere, der nu er, dur ikke meget, de bedste er gaaet til handelen. De der bliver, er 2den og 3die rangs kræfter, et par af dem vilde han helst afskedige, men har ingen at sætte i stedet. Den eneste af dem, der er helt tilfredsstillende, den gamle dygtige *Peder Tambour* i Ritenbenk, har de sidste aar ligget syg om vinteren, alle hans 5 medkolonister er døde af skørbug. Hans kone har læst godt med skolebørn og katekumener, men dette kan ikke vedblive.

Men ak, missionskollegiet gav sig ikke, og Sverdrup maatte døje den tort at se ogsaa sin kæreste og mest lovende elev forlade missionen og gaa i handelens tjeneste.

Asarpane Andreas Sandgreen, blanding, søn af Godhavns købmand, var født 1768. Faren vilde sendt ham til København, men magtede det ikke og betroede ham da, 12 aar gammel, til provstens opdragelse. Sverdrup havde sat alt ind paa at dygtiggjøre ham til kateketembedet, og med afgjort held. 15 aar gammel var han perfekt i alle de almin-

delige skolefag, talte og skrev dansk med færdighed,[1]) og var veløvet i praktisk skolegerning og degnetjeneste baade ved grønlandsk og dansk Gudstjeneste. Med missionær Grewe som censor holdt provsten da eksamen over ham, og da kollegiet var veltilfreds med resultatet, antog han ham 1784 som kateketmedhjælper med 10 rd. i løn, men samtidig fik han stedse »sin Underhold« hos provsten og spiste ved hans bord. 18 aar gammel blev han gift med Sverdrups yngste steddatter, men blev enkemand efter et par maaneders forløb. Han »faaer stadig Underviisning og vil drive det vidt, ifald ieg faaer Lov at beholde ham.«

Det manglede nemlig ikke paa opfordring til Sandgreen om at gaa i handelens tjeneste med løfte om 20 rd. i løn og fuld gemen mands deputat. Sverdrup overtalte imidlertid faderen til at lade ham vedblive endnu et aar, saa skulde han faa samme kaar som kateket. Men han opnaaede kun, at kollegiet tilstod ham pengelønnen, men ikke kosten, »hvis han da er saa duelig, som han beskrives«. Denne ytring følte Sverdrup — ikke uforstaaeligt — som en insinuation for nepotisme og opfordrede derfor kollegiet til »at lade Sandgreens Kundskab undersøge af en Anden, paa det at intet herved skal faae Anseelse af Partiiskhed.« Da kollegiet hertil blot svarede, at dette ikke kunde falde dem ind, da »vi have alt for megen Tillid til Dem«, men ellers ikke rørte ved kostspørgsmaalet, gjorde Sverdrup endnu et forsøg ved at bede inspektør Wille udstede en attest om Sandgreens dygtighed. Det gjorde inspektøren gerne; attesten er glimrende og ender med det ønske, at Sandgreen, »der gandske har opoffret sig til Missionens Tieneste, maae nyde nødtørftig Livsophold deraf.« Inspektøren søger ogsaa at trøste provsten med, at han ikke skal være bekymret for sin elevs fremtid, thi vil ikke missionen, saa vil handelen sørge for ham, »thi Handelen skiønner hvad gode Grønlændere ere værd« — en bitter trøst, thi den markerer kun det triste faktum, som Sverdrup kendte i forvejen, og det var ikke dertil, han havde lagt al sin energi ind i Sandgreens uddannelse. Men selvfølgelig blev enden paa sagen den, at kateketen gik i handelens tjeneste. Nogle aar efter søgte missionen at vinde ham tilbage mod stor løn og fuldt kostdeputat, men inspektøren overbød den, og det lykkedes ikke.

---

[1]) Der eksisterer flere prøver derpaa. Hans dansk er sikkert og letflydende, hans skrift sirlig og letlæselig. Han bruger vendinger som »den velærværdige og høylærde Hr. Provst«.

Hele denne sag var meget bitter for Sverdrup og nedslog hans mod stærkt. Og hvad der gjorde den endnu mere bitter var, at kollegiet samtidig sendte en ung mand fra Holsteinsborg, *Magnus Aronsen*, som vel stod paa højde med Sandgreen i dygtighed, men ingenlunde overgik ham, op til Sverdrup og — efterat han havde holdt eksamen over ham — ansatte ham med 20 rd. i løn og fuld kost. Det krænkede og bedrøvede provsten dybt og blev vel det, der slog hovedet paa sømmet med hensyn til hans endelige beslutning om at rejse hjem.

Saa modnedes da efterhaanden hos Sverdrup den beslutning at forlade Grønland for stedse. Allerede 1785[1]) skriver han til missionskollegiet, at han næste aar ønsker at se sin eftermand, da hans tiltagende alder og aftagende helbred efter 21 aars tjeneste erindrer ham om »den sidste forflyttelse«. Kollegiet siger 1786 hertil, at »Man ei kunde have noget imod, om De efter saa mange Aars Tieneste beslutter Dem til at gaae hiem«, men man ønsker i høj grad »for Missionens Skyld det modsatte.« I den anledning ber man Sverdrup om selv at beholde den omtalte kateket Aronsen, ligesom man nu udsender missionær *Lintrup*,[2]) som stilles ganske til provstens disposition, enten som medhjælper eller afløser.

Men det trak endnu længe ud, inden han kunde rive sig løs. Da tilladelsen kom, vilde han ikke benytte den. Ganske vist fik han ikke straks gavn af de tiltænkte medhjælpere, thi missionæren i Egedesminde var rejst hjem for sygdom, og dér blev Lintrup da anbragt, og da denne var ny i landet, maatte han have Aronsen ved sin side det første aar. Men netop af disse aarsager kan provsten ikke »repatriere«, skønt hans helbred i vinter har været værre end nogensinde. Men »da den nu i de sidste 6 à 7 uger har, Gud skee Tak, været bedre, haaber ieg, at den Høieste vil fremdeles give mig Kræfter til ogsaa »at udholde denne Vinter«. Men han vil gerne have permanent hjemgangstilladelse, saa han kan rejse, naar helbred og andre omstændigheder tvinger ham.

---

[1]) Rimeligvis under indflydelse af den friske sorg over konens død.

[2]) *Jens Koch Lintrup*, f. 31. maj 1756 i Kolding, hjemgik 1792, + 5. juni 1808 som sognepræst i Kyndby paa Sjælland.

Han vilde ogsaa gerne, hvis det bliver ham muligt, »leve her et Aarstid i Sælskab med min Eftermand«.

Endnu 1787 kan han ikke bekvemme sig til at bryde af. Ganske vist var det paa tiden, thi han har atter denne vinter været stadig svagelig og ofte maattet holde sengen. Men nu er han atter bedre og har derfor »besluttet at blive næste Vinter med«. Hovedgrunden hertil var utvivlsomt den, at menigheden og landet bandt ham for stærkt, men en medvirkende aarsag var det, at kollegiet havde givet miss. *Grewe* ordre til at tage Jakobshavn, hvis provsten vilde hjem, og ansat en ny mand i Claushavn. Nu kunde Sverdrup faa sit ønske opfyldt og faa tid til at sætte sin eftermand grundig ind i alle missionens forhold, saa han nogenlunde kunde sikre sig, at den vilde blive fortsat i samme aand og spor. Og da kateket *Aronsen* tillige flyttede derop, ventede han at faa saa megen tid til sin raadighed, at han kunde »faae rettet og reenskrevet en Deel grønlandske Papirer til Hiælp for Nye-ankommende«.

Men nu staar ellers hans hjemgangsbeslutning fast. Han ber kollegiet om »ved forefaldende Vacance« at hjælpe ham til et nogenlunde godt og ei for besværligt Landsbye-Kald hiemme i Fædrenelandet, helst i Norge«, saa han straks ved sin hjemkomst »kan tiltræde et Leve-Brød; da min Fattigdom, Alder og svage Helbred ei vil tillade mig at ligge længe i Kiøbenhavn for at sollicitere«. I Danmark kan han ikke søge, dels fordi han er ukendt med dansk landvæsen, dels fordi han ved »at kiøbe Præstegaard« maatte sætte sig i gæld, som han i sin alder ikke kan vente at faa afbetalt.

I en særlig skrivelse[1]) nævner han de kald i Norge — Vefsen, Alstahoug, Oure, Tingvold, Vandelven, Jønningfjord, Sellø, Tind, Bygland, Vandsø, Drengedal, Jerpen — som han fremfor andre ønsker et af, »hvis Indtægterne ikke ere altfor formindskede ved Pensioner eller andre Paalæg«. Han underskriver sig: *Jørgen Sverdrup*, nu henved 55 Aar gammel, har i 23 Aar tient som Missionaire i et af de aller besværligste Missionariater i Grønland.«

Til slut skal meddeles nogle træk fra disse sidste aar, som vidner højt om provst Sverdrups hensynsfuldhed, kærlige hjerte og opofrende sindelag.

---

[1]) Dateret 6. juli 1787.

Saavel købmænd og assistenter som inspektøren nød ret anselige procenter af den sum, der indkom ved salget af de hjemsendte produkter. For at de nu ikke skulde lide noget tab ved de til kirkens opførelse skænkede ret betydelige kvanta, gjorde Sverdrup sig al anstrengelse for at bevæge missionskollegiet til at erstatte de paagældende de dertil svarende procentbeløb. Det lykkedes ham ogsaa 1785 at opnaa løfte derom, dog kun for de produkters vedkommende som for fremtiden vilde blive hjemsendt til bedste for kirken. —

13. juli 1787 var Sverdrup i Ritenbenk og købmand Glomstad var fulgt med ham. Der blev de øjenvidne til et sørgeligt optrin. Den fordrukne assistent *Bidstrup* var udsat af tjenesten af inspektøren og beordret at hjemgaa med skibet paa grund af opsætsighed under fuldskab. Han havde tidligere været købmand i Sydgrønland, men var 1784 bleven hjemsendt fra Godthaab, og havde maattet efterlade sin kone, en datter af afdøde missionær Berthel Laersen, og to smaa børn. Hun havde levet hos sin familie i Sukkertoppen, men 1786, da manden havde faaet tilgivelse og paany var bleven ansat som assistent ved Igdlytsiak under Ritenbenk, havde hun med børn begivet sig paa den lange rejse op til Nordgrønland, havde døjet meget ondt undervejs, bl. a. maatte overvintre i Holsteinsborg og der forrette pigegerning for matroserne for at opholde livet, og var først »for 8 à 14 Dage siden« kommen til sin mand — og nu skulde de atter skilles, rimeligvis for aldrig mere at ses. Hans fortvivlelse var grænseløs, og da han dyrt og helligt lovede at forbedre sig, ja skriftlig forpligtede sig til afhold, havde Sverdrup sammen med Glomstad og Ritenbenks købmand »vovet paa egen Haand« at lade være at hjemsende ham, men beholde ham et aar paa prøve. De skriver til inspektøren derom i fællesskab, men desforuden skriver provsten et $2^1/_2$ folioside langt brev til bedste for Bidstrup, hvor han gaar kraftig i forbøn for ham. Han »besværger« inspektøren om at »genkalde Afskedigelsen«, eller hvis dette ikke kan lade sig gøre, at da konen og børnene maa faa lov at rejse med hjem. Sverdrup har aldrig før set ham og hans familie, saa alene medlidenhed har bevæget ham »til at intercedere for ham«. Han finder, det vilde være umenneskeligt, om konen og børnene skulde efterlades saa langt borte fra hendes familie. Desuden vil hun »i sin Troeskab« ikke forlade sin mand, men være med til Danmark,

uagtet hun forud véd »den Elendighed, som vil møde dem«. Og da der maaske vilde blive vanskelighed med kostpengene ombord, tilbyder Sverdrup for sin del 8 rd., og han tvivler ikke om at kunne faa andre til ogsaa at hjælpe, saa beløbet kan blive dækket.

Inspektøren tillod Bidstrup at blive i landet, og ansatte ham i Jakobshavn som det sted, hvor der var mindst anledning til at blive fristet, og hvor han vilde komme under den bedste paavirkning. Saalænge Sverdrup blev i landet, gik det ogsaa godt. Bidstrup arbejdede godt og solidt, og holdt sit afholdsløfte. Men efter Sverdrups hjemrejse gik det igen tilbage med ham, hvorfor han endelig hjemsendtes 1791. Men denne gang fik familien lov at følge med. —

1787 om efteraaret blev købmand Glomstad syg. Han havde hver vinter været plaget af gigt og skørbug, men nu tog det overhaand. Han maatte holde sengen, blev stedse daarligere, fik gigtfeber og døde 23. april 1788. I de sidste maaneder kunde han ikke flytte noget lem, ikke holde en pen, og ikke give ordrer om koloniens bestyrelse. Sverdrup havde derfor taget affære og hjulpet konen med at pleje manden og bestyre kolonien. Den sidste tid før Glomstads død var Sverdrup bestandig om ham, da madame Glomstad havde et lille barn at passe og selv var meget svagelig og havde skørbug. Fortvivlelsen over mandens død forværrede hendes tilstand, »saa at ieg og andre til Stede værende ikke kunde see andet, end at hun strax skulde følge efter Manden, thi i de første 10 ja 12 Tiimer laae hun næsten bestandig i Besvimelser.«[1]) Derfor var provsten den følgende tid »daglig om hende« og var hende »til megen Trøst« efter ass. Bidstrups udsagn.

Sverdrup tog sig nu fuldstændigt af enkens sager. Han udvirkede hos inspektøren, at hun fik lov til at bestyre kolonien til handelsaarets udgang 30. juni, dels for at nyde indtægterne det længst mulige, dels og især for at faa inddrevet mandens tilgodehavende hos Grønlænderne; det beløb sig til 260 rd. Paa hendes bøn lod han sig beskikke til lavværge for hende, hvad der gav ham meget at bestille paa hendes vegne. Naturligvis blev det nærmest ham, der bestyrede kolonien, og det lykkedes derved inden juli at faa inddrevet Grønlændergælden paa 70 rd. nær. Koloniens kopibog var ikke ført siden 15. maj 1786; Sverdrup indførte

---

[1]) Sverdrups brev til insp. 28. april 1788.

alle de senere indløbne skrivelser, omtrent 50 tætskrevne foliosider. Han førte al hendes officielle korrespondance og alle papirerne ved leveranceforretningen, som han selv ganske ledede. Ogsaa efter sin hjemkomst varetog han troligt hendes interesser.

Det sidste aar i Grønland blev altsaa ikke saa roligt, som provst Sverdrup havde haabet. Dog fik han tid baade til at berejse hele sit eget missionariat, foretage visitatsrejser til Diskobugtens syddel, sætte sin efterfølger grundigt ind i alle forhold i menigheden og distriktet, og til at bringe missionariatets arkiv i orden og forfatte eller renskrive anselige bidrag dertil.

»Prestegaarden« havde han overladt til miss. Grewe, hos hvem han var gaaet i kost. Selv boede han i kateketkammeret i kirken. Han var ikke ene, Herren havde givet ham en lille plejedatter. Om hvorledes dette gik til er beretningerne forskellige, men de stemmer overens i hovedsagen. En datterdatter af plejedatteren, 1913 boende i Haugesund, fortæller, at Sverdrup havde aflagt det løfte, at dersom han kunde komme vel over havet fra Grønland og hjem til Danmark, saa skulde han tage denne lille, forældreløse pige til sig som sin plejedatter.[1]) — Paa Røvær, hvor plejedatteren var gift, fortælles det saaledes: Medens Sverdrup var i Grønland, blev han paa en rejse overfaldet af en snestorm, forvildede sig og kom i største livsfare. Herunder gjorde han det løfte til Gud, at han, dersom han blev reddet, vilde antage sig det første, som han mødte, naar han kom frem. Han kom tilsidst vel frem. Den første, som han da fik se, var en liden Eskimopige. Hende tog han til sig som sit eget barn.[2]) — Den grønlandske tradition — som rimeligvis stemmer mest med virkeligheden — beretter, at engang, da provsten gik over til et Grønlænderhus, som laa et stykke nord for havnen i en bugt ved det saakaldte Nordre næs,[3]) hvor han plejede at gaa ofte og kendte vejen godt, fōr han vild, idet en mægtig snestorm kom over ham. Han vandrede hele resten af dagen og natten med — det var i de korte dage — omkring paa de store sletter og søer bagved kolo-

---

[1]) Meddelt mig af lensmand *Nygaard*, Haugesund.
[2]) Meddelt mig af provst *Hersleb Sverdrup*, Haugesund.
[3]) Her findes endnu hustomter.

nien, led meget og var yderst forkommen. Tilsidst, da han mistvivlede om at redde livet, gav han Gud det løfte, at hvis han mødte et menneske, ligegyldig hvem, som kunde sige ham vejen, vilde han antage sig vedkommende. Kort efter — det var i dagbrækningen — saa han et mørkt punkt og gik nærmere. Det var et menneske, en lille pige paa 10—12 aar, en forældreløs, udsendt for at hente tørv.[1]) Hun viste ham vej og fulgte ham. I hendes forældreløse tilstand saa han et vink fra Herren om, at han skulde antage sig hende som sit eget barn.

Pigebarnet hed *Kirsten Johannesdatter* og var født 1774. Det er muligt — men det blir gætning — at hun kan have været en datter af den i Sverdrups hus boende sælfanger Johannes og altsaa en slægtning af hans afdøde hustru. Hun kom i hans hus, betragtedes ganske som hans datter, kaldte ham »far« og forlod ham aldrig siden.

Det saa næsten ud til, at Sverdrup heller ikke skulde komme hjem 1788. 18. juli skriver han til inspektøren, at da »andre Affairer« har taget hans tid, er han endnu ikke begyndt at lave sig til rejsen, og skibet skal gaa om en halv snes dage. Han vil derfor maaske blive nødt til at blive endnu et aar i Grønland. Han synes slet ikke at være ked deraf. Han tænker sig da at ofre sig for den nordlige del af sit missionariat, som i saa høj grad trængte dertil. Han ber inspektøren drage omsorg for, at han i saa fald kan faa »Huusrum, Kost, Lys og Ildebrand« paa missionens regning i Ritenbenk, ligesom han har haft i de 24 aar, han har haft opholdssted i Jakobshavn. Imidlertid har han dog »endnu ikke opgivet alt Haab om at kunde rive mig løs«.

Det lykkedes ham ogsaa. Udentvivl har enkemadame Glomstad gjort sit dertil ved at bestorme ham med bønner om at rejse med til Danmark, ligesom han har følt det som en pligt at ledsage hende, drage omsorg for hende paa rejsen og staa hende bi ved hjemkomsten med ordningen af hendes affærer.

Den halve snes dage, skibet endnu laa i Jakobshavn, er da bleven fuldt udnyttet. Der har neppe været tid til megen

---

[1]) Forældreløse plejer at tages i huset af slægtninge og benyttes til den groveste tjenergerning. De har det som oftest ikke bedre end godt.

hvile. Alle de døbte, han kunde række, drog han rundt til for at sige dem det sidste farvel. Under stor tilstrømning og megen bevægelse holdt han i Zionskirken 27. juli, 10de søndag efter trefoldighed, sin afskedspræken, først for Grønlænderne, siden for de danske.

Endelig overgav han missionariatet til sin eftermand »ved en ordentlig Afleveringsforretning«. Denne er meget omstændelig og nøiagtigt udført, og udgør et dokument paa 24 foliosider og en hel del bilag. Alt har været i den bedste stand og orden. Ministerial- og kopibøger samt designationsprotokoller har været meget nøje ført og i en glimrende orden, beroende i arkivet. Dem fra før hans tid havde han samlet og udskrevet andenstedsfra saa nøje som muligt. Arkivet talte ialt 25 numre, deriblandt foruden ovenanførte — eksemplarer af hans oversættelser af Luthers katekismus og Pontoppidans forklarinf, udtog heraf til brug for katekumener, skrifte-, daabs- og vielsestaler samt 53 prækener paa grønlandsk, alle renskrevne. Hvis dette væsentligst har været frugten af hans fritidsarbejde i det sidste aar, maa man beundre hans rastløse flid; alene prækenerne har fyldt mindst 400 meget tætskrevne sider i kvart.[1]) Desværre er nu det meste af alt dette totalt forsvundet; det eneste, der er tilbage, er en kopibog og nogle af prækenerne, som findes i Egedesmindes prestegælds arkiv. De bærer alle spor af at være hyppigt brugt. Det var maaske nok fra én side set en arv af tvivlsom værd, han dér efterlod sig, idet nogle missionærer næsten udelukkende har brugt disse »inventarieprækener« i stedet for egne frembringelser, noget som var langt fra Sverdrups tanke, da han skrev dem »til Hiælp for Nye-ankommende« — men man faar da trøste sig med, at der selv i rationalismens værste periode paa Diskobugtens prækestole er bleven doceret levende kristendom fra rationalistiske læber. —

Indpakningen til hjemrejsen har ikke voldet Sverdrup større besvær. Han havde saasandt ikke høstet gods og guld af sit lange ophold i Grønland. Hele hans hab' und gut bestod i — 5 kasser med bøger og sengetøj, 2 bogreoler og 5 stkr. hvalbarder, vog 25 pund, til kirken.

Skipper *Niels Gudmandsen* paa skibet »Frieheden«, beliggende i Jakobshavns havn, fik sidst i juli brev fra inspektøren: »Dersom Hr. Provst *Sverdrup* og *Madame Glomstad*

[1]) En enkelt af disse prækener, $8^1/_2$ kvartside stor, med Sverdrups tætte skrift, fylder omskrevet med normal skrift *godt 20* kvartsider.

skulde forlange at hiemgaae med Deres Skib, skal ieg bede at modtage Dem.« De skal »forfleges som Kajuts Passageerer«, og »at bemeldte af Dem vil blive forfleget og begegnet til Fornøyelse, derom bær ieg ikke mindste Tvivl.«

30. juli om morgenen gik »Proust Sverdrup og en liden Pige, samt Madame sl. Glomstad med Søn og Pige« ombord paa »Frieheden«. Op ad dagen lettedes ankeret. Og medens koloniens salutkanoner tordner og skibet bugseres ud, tager han afsked med det sted, som har været hans hjem under alle omskiftelser i næsten en menneskealder, og som han véd, at han aldrig mere skal gense. Tunge tanker og vemodige stemninger drager gennem hans sind, som han staar der i bagstavnen og stirrer ind mod land og mod den store skare paa fjeldet hist, som følger ham med øjnene saa længe det er muligt.

Det forsvinder altsammen mere og mere for hans duggede blik. Det sidste, han skelner derinde, er Zionskirkens spir. Det minder ham om, hvad Herren har gjort for og med ham i de mange, mange aar — hans sind bliver lysere og en tak stiger op fra hans hjerte.

Endnu er Sverdrup ikke helt færdig med Grønland. »Frieheden« skal besejle Kronprinsens Eiland i mundingen af Diskobugt. Hertil kommer de 2. august, og herfra sender provsten de sidste afskedshilsener til sine venner i landet, bl. a. til inspektør Wille, hvem han »aflægger min dybeste Tak for al Bevaagenhed mod mig og mine«.

Her gaar han i de følgende dage op paa de lave fjelde og tager de sidste udsyn over sin gamle slagmark Diskobugten — dér i syd ligger Egedesmindes lave land, i øst skelnes Christianshaabsfjeldene og aabningen i landet, hvor isfjorden ligger, i nordøst skimtes Arveprinsens Eiland og lige i nord har han det vældige W-formede Lyngmarksfjeld paa Disko, hvorunder Godhavn ligger.

Herfra forlod han endelig Grønland for stedse »med en god og føyelig Vind« fredagen d. 8de august 1788, begrædt, savnet og velsignet af Grønlænderne — og af de allerfleste af sine landsmænd. Det er sikkert den almindelige mening, inspektør Wille giver udtryk for i sit afskedsbrev til Sverdrup:[1])

[1]) Dateret Godhavn 5. august 1788.

»Da nu Velærværdighed staaer paa Pynten af Grønland for at forlade det, saa tillad mig først at tacke Dem paa det forbindtligste for hver en suur Time, De har haft i dette haarde land, og for alt det Gode, De ved Deres Nidkiærhed for Guds Ære og ved Deres retskafne Hiærte har stiftet. Dernæst at tilynske Dem en lyckelig og hastig Reise til Fædrenelandet, og der alle de Glæder og Fornøyelser, som Deres ædle Hiærte kan og vil tage Deel i; samt at De der maae blive belønnet efter Fortieneste. Deres Belønning herovenfra kan icke blive ude.

Med uindskrænket Høyagtelse forbliver ieg til min Død, velædle og velærværdige, allerhøystærede Hr. Proust, Deres gandske hengivne Ven og ydmygste Tiener

J. Wille.«

IX.

JAKOBSHAVNS MISSION 1788.

HVAD VAR VUNDET?

Ja hvad var vundet? Ikke meget efter Sverdrups egen mening. 31. marts 1789 indsender han til missionskollegiet en oversigt over den Jakobshavnske mission, som den var, da han forlod den. Han siger, at missionens tilstand langtfra er saa god, som den burde være. Vel er de døbtes antal langt større, end da han i 1764 overtog den, men epidemierne har bortrevet mange og ogsaa paa anden vis sat missionen tilbage, og »den U-Orden, som ved Anno 64 havde indsneget sig, spores endnu«, især paa grund af mangel paa »duelige og redelige Lærere«. Designationen viser dette, thi Grønlænderne har boet spredt paa 11 steder, lærerne derimod har kun været 7, nemlig ved Jakobshavn *Grewe, Magn. Aronsen* og han selv; ved Klokkerhuk *Niels Usoraksen*, »som ved slet Opførsel har giort sig ganske u-værdig til Catechete-Tienesten«;[1]) ved Igdlytsiak kun »en Skole-Moder«, afdøde kateket *Møllers* datter *Elisabeth;* hendes mand *Jonas Danielsen* var tidligere kateket, men gik »af Mangel paa nødtørftigt Udkomme« i handelens tjeneste; ved Ritenbenk »den gamle og nu meget svage *Peder Tambour*«; ved gl. Ritenbenk *Niels Amager*. 6 steder i Ritenbenks distrikt har ingen lærer haft. Vejen dertil fra Jakobshavn er lang og besværlig, ofte kan det glippe flere aar i træk at komme derop. Resultatet er, at der f. eks. ét sted er et over 2 aar gammelt udøbt barn af døbte forældre; »og til hvad Nytte vilde det vel være ved Daaben at indlemme dem

---

[1]) Han »forlod sin arrige Kone og tog en føyeligere,« siger kbmd. Dalager 1796.

i Christi Menighed, naar mand ei kan see Muelighed til, at faae dem oplærte og opdragne som Christne?«

Dette er grunden til, at han i de sidste aar ikke har dristet sig til at døbe katekumener i Ritenbenks distrikt, og var ogsaa en af de vigtigste bevæggrunde for ham til at forlade Grønland, da han saa, at trods alle sine bestræbelser kunde han intet væsentligt udrette, thi »ellers var det mit faste Forsæt at henbringe min tilbageværende korte Levetid i mit Udlændigheds Land; imidlertid, hvor lidet ieg end har udrettet, vidner dog min Samvittighed med mig, at ieg stedse midt i al min Skrøbelighed og Mangler har havt Hoved-Hensigten af mit Embede for Øine, og tilsidesat al Slags egen Fordeel for at efterkomme mit Kalds Pligter.«[1])

Dette tvinger ham ligeledes til at gentage sit allerede i 1776 og senere i 1787 gjorte forslag om »en à parte Missionaire ved Ritenbenk«, samt paa det mest indtrængende at betone nødvendigheden af, at nationalkateketer faar ordentlig løn og underhold for at kunne hamle op med handelen og faa dygtige mænd dertil. »Thi strax blant den grønlandske Almue at finde saadanne *Subjecta* kan ikke ventes, da Lærerne ligesaa lidt i Grønland, som her hiemme, kand i en Haandvending danne sig selv, men maae bereedes i Forveien ved nogle Aars Underviisning. Kan dette ei lade sig giøre, da synes det langt bedre enten aldeles at ophæve Missionen, eller og indskrænke den blot til de Steder, hvor Missionærerne opholde sig.«

Heller ikke efter lektor *Fabricius*'[2]) mening var der vundet meget. I sin betænkning til missionskollegiet om missionen i Grønland af 12. juni 1790 udtaler han sig meget nedsættende om den Jakobshavnske mission. »Næppe er nogen grønlandsk Meenighed i større Forvirring, end denne har været i lang Tiid, uagtet den Omkostning, her er giort med en Kirkes Opbyggelse og meere.[3]) Grønlænderne bor

---

[1]) Et andet sted siger han: »ligesaalidt som ieg nogen Sinde til denne Tiid har foretaget noget *Handelen* til Skade, men tværtimod ofte, ei uden Forliis for mig selv, befordret dens Bedste.«

[2]) *Otho Fabricius*, f. 6. marts 1744 i Rudkøbing, missionær i Frederikshaab i Sydgrønland 1768—73, sognepræst i Drangedal i Aggershus stift 1774—79, + 20. maj 1822 som sognepræst til Frelsers kirke i København, professor og titulær biskop, havde 1789 afløst Poul Egede som lektor ɔ: missionskollegiets konsulent og lærer for de grønlandske alumner.

[3]) »Kirkens Opbyggelse« havde nu rigtignok ikke kostet kollegiet særlig meget, hvad der netop turde vise, at »menighedens forvirring« dog næppe har været særlig stor — og det »meere«, som er gjort, eksisterer kun i Fabricius' fantasi.

for spredt, og har mange steder ingen kateket, ja ofte bor de midt iblandt hedninger og »den største Ryggesløshed mærkes at gaae i Svang.«[1]) Distriktet er altfor vidtløftigt til én missionær, og »hvorvidt Missionairen reiser omkring at besøge sin Meenighed, skal man ikke engang kunne dømme (!!) af Mangel paa Dagbog, som her i mange Aar ikke er bleven holdt, hverken i Hr. Sverdrups eller Hr. Grewes Tiid. — — — — Det er en slem Skik, Missionairerne i Discobugt har brugt i mange Aar, ingen Dagbog at holde, og det undrer mig, at Collegiet saalænge har seet igiennem Fingre med det.«

Med hensyn til dette sidste glemmer hr. Fabricius, at Sverdrup var provst og boede midt iblandt de omtalte missionærer, saa han kunde føre tilbørlig kontrol med dem og deres færd.[2]) Ellers er det jo i virkeligheden kun de af Sverdrup nævnede skavanker ved missionen, som Fabricius her peger paa, men tonen er en saadan, at man uvilkaarlig spørger: hvad kan Sverdrup dog have gjort manden? Og dette indtryk forstærkes yderligere, naar det fremdeles hedder, at »ikke engang Designationerne over Meenighederne hiemsendes«, thi derved paadutter han Sverdrup noget, som ikke er tilfældet — og naar han i en anden sammenhæng bemærker, at da rejser »af Missionairerne er bleven forsømt, hvorledes vil det da gaae, dersom Nidkiærheden ikke bliver større?« Thi det er dog for galt at sigte Sverdrup for mangel paa nidkærhed!

Men i det hele taget er det et stift stykke, at hr. Fabricius anno 1790 kan skrive en 16 foliosider lang betænkning over missionen i Grønland og alle dens facer og forhold — op ad stolper og ned ad vægge — *uden* med et ord at nævne Sverdrups 24-aarige virksomhed og dens — selv for vor betragtning over 130 aar senere — vidtrækkende følger for missionen i Nordgrønland.

Thi for os *ser* det anderledes ud. Der *var* meget vundet, overordentlig meget. Først naturligvis for selve Jakobshavns mission. Her ser Sverdrup i sin beskedenhed altfor

[1]) Jeg har intetsomhelst fundet, som berettiger til denne udtalelse — medmindre det skulde være Sverdrups ovenanf. ord om kateketen i Klokkerhuk.

[2]) Forøvrigt er det vist slet ikke tilfældet, at Sverdrup ikke har hjemsendt dagbøger. I sine skrivelser henviser han stadig til dem, og endnu i sin afsluttende oversigt taler han om, at han er ved at renskrive de sidste dele af dem til kollegiet. Men vi kan ikke kontrollere det, da alle missionærernes dagbøger fra 18de hundredaar er totalt forsvundne.

sort paa det. Stillingen var ganske forandret ved hans hjemgang fra da han kom dertil. Hvor meget menigheden var tiltaget, kan ikke afgøres, da alt materiale dertil mangler. Men i sin sidste oversigt over missionen henviser Sverdrup, hvergang han nævner navnet paa en kateket eller en anden af de døbte, til dennes nummer i designationen, og her forekommer bl. a. nr. 321, og da den vedkommende bor ved nærmeste plads nord for Jakobshavn, har dette altsaa langtfra været *hele* designationens endetal. Saa menighedens medlemstal har trods de mægtige skaar, de forskellige epidemier gjorde i den, været noksaa stort.

Men tallet siger langtfra ikke alt. Der var nu ikke bare en lille kristen menighed, omgivet af og trykket ved hedningernes mængde, ved stedet Jakobshavn, og en diminutiv dito 18 mil derfra ved stedet Ritenbenk, og dermed basta. Men disse menigheder var mægtigt tiltaget. Ved Jakobshavn var langt den største del af befolkningen kristen, og menigheden i Ritenbenk havde delt sig i to, der hver for sig var langt større end den gamle havde været. Og saa var der tilkommet et stort antal nye menigheder; lad endog nogle af dem have været smaa, enkelte — som f. eks. den ved Klokkerhuk — var af en ganske anselig størrelse. Der var nu vistnok i hele missionariatet ingen beboet plads, hvor der ikke fandtes kristne. Lad dem end have været skrøbelige og fejlfulde, alene deres tilstedeværelse maatte virke som en propaganda. Og hedenskabet havde mistet sin kraft. Angakok'ernes røster var forstummede, deres magt brudt. Kristendommens milde sæder havde forlængst begyndt at gøre deres indflydelse gældende i stedet. I mange aar havde intet heksemord fundet sted. Blodhævn var næsten bleven en saga. De der endnu af navn var hedninger, var rede til at »tage ved troen« ved første gunstige lejlighed. Man kan trøstig sige, at hele den nordlige del af Diskobugt, fra isfjorden til op i Vajgattet, var kristnet i Sverdrups tid og ved hans virksomhed. Ikke saa mange aar efter hans tid var der ikke flere hedninger tilbage, medens der f. eks. i Egedesmindes distrikt endnu var nogle saa sent som 1825.

Men dette var endnu ikke alt, hvad der var vundet i den Jakobshavnske mission. Den »*Despect* og *Miscredit*«, som missionen og kristendommen i det hele var kommen i, var fuldstændig hævet. Respekt og agtelse var traadt i stedet. Og det strakte sig videre end til Jakobshavns distrikt alene. Missionær *Lassen* i Upernivik skriver 1788: »Hvad vilde ikke en Mand som Proust Sverdrup kunne udrette her, og

her er det, at saadan en Mand behøves, da de fleeste af Grønlænderne her ere af en slet Gemyts Beskaffenhed.« — Sandelig, det »ene svage og forsagte Menneske« havde i fuldt maal naaet det, han i 1766 ikke turde haabe.

Og det *kristenliv,* som var vokset op, var stærkt nok til at staa rationalismens kolde og golde tid igennem uden at dø helt bort. Mindet om Sverdrup, hans inderlige tro, gudfrygtige liv, nidkærhed og varme, levende forkyndelse — og det indtrykt af kristendommen som en *livsmagt,* som Grønlænderne derigennem havde faaet — holdt sig overordentlig længe.[1]) Den kirke, han havde rejst, som alle, der kom forbi, maatte se, og som menigheden bestandig samledes i, bidrog til at vedligeholde og forstærke det. Endnu 40 aar efter hans bortrejse var det den højeste ros, Grønlænderne ikke blot i Jakobshavn, men i Egedesminde, kunde give en prest, at hans forkyndelse i fynd, varme og indtrængenhed nærmede sig »palasiuninguak's ɔ: den lille kære provsts. Naar nulevende gamle Jakobshavnere véd at fortælle om, hvorledes »troen« var stærkere i 1830—40-aarene i modsætning til senere tider, hvorledes folk i deres huse og paa udsigtspladserne samtalte om kristelige ting, hvorledes den gamle skik med at samles til »aftenbønnen« holdtes i hævd, hvorledes »orden og sømmelighed« iagttoges ved Gudstjenesterne, og der herskede en andagt, stilhed og opmærksomhed, som først ved den for faa aar siden opstaaede vækkelse igen er kaldt til live — saa er det udenfor al tvivl, at dette er eftervirkninger af Sverdrups virksomhed, thi hans nærmeste efterfølgere blev kun kort tid i Jakobshavn, fra rationalismens tids missionærer kan det ikke skrive sig, og fra 1832 til 1848 var der ingen missionær i Jakobshavn, men distriktet hørte under Egedesmindes missionariat. Og naar en prest i Holsteinsborg i 1869 skriver til den senere professor og biskop *Peder Madsen,* at hans indtryk af Holsteinsborgs Grønlændere er det, at »for menighederne i Disco-bugt staar de ganske vist i flere henseender tilbage«, saa maa sikkert ogsaa dette faktum ses som en eftervirkning af Sverdrups virksomhed, thi vedkommende prests daværende kendskab til »Diskobugtens menigheder« skriver

[1]) Ligesom hjemme de prester i fortiden, som der var mest ved og hvis nidkærhed har gjort størst indtryk, faar ord for at have kunnet overvinde overnaturlige onde væsner, saaledes ogsaa her. Der gaar den tradition om Sverdrup, at han engang, da en konebaad med »underjordiske« kom ind i havnen, optændtes saaledes af nidkærhed, at han tilintetgjorde deres fører og derved ganske fik bugt med og fordrev dem.

sig fra to 2-aarige ophold som kateketelev og seminarielærer i Jakobshavn i midten af 1850-aarene og begyndelsen af 1860-aarene. —

Der var da vundet overordentlig meget for den Jakobshavnske mission ved Sverdrups 24-aarige virksomhed, mere end for nogen anden mission i Grønland ved nogen enkelt mands arbejde. Alene derfor nærer jeg den dybeste beundring for ham. Naar jeg staar paa den prækestol, hvor *han* har staaet som den første, og hvor hans billede nu hænger bagved mig over indgangen til presteværelset, — i den kirke, som *han* har faaet rejst, og sér ud over det hav af ansigter, som lyser op imod mig, efterkommerne af den slægt, som *han* har virket iblandt — saa føler jeg mig glad og taknemlig over, at jeg har faaet lov at arbejde i den menighed, som *han* fremfor nogen anden har plantet.

Hvad var vundet? Ogsaa meget, som fik gennemgribende betydning *udover* den Jakobshavnske mission.

Jeg vil først nævne spørgsmaalet om *nationalkateketer*. Dette ansaa Sverdrup for et livsspørgsmaal for den grønlandske missions og kirkes trivsel og vækst. Og ved hans hjemgang fra Grønland var det fastslaaet, at indfødte kateketer var at foretrække for danske. Hertil bidrog især hans utrættelige arbejde med og iver for at uddanne disse kateketer, og de udmærkede resultater, han naaede. Hans elever var attraaede af alle missionærer. Hans eftermænd roser dem i høje toner for kundskaber, dygtighed i at lære fra sig og pligtopfyldelse. Og saa var endda de allerbedste gaaet i handelens tjeneste. Endnu flere aar efter hans hjemrejse er det »tilstrækkeligt at nævne«, at den og den kateket er uddannet af Sverdrup, saa »veed Collegiet hans Qualificationer«. — I et forslag til oprettelse af seminarier i Grønland, forfattet paa Dansk Missionsselskabs vegne af den bekendte prest *P. F. Fenger* og aftrykt i Dansk Missions-Blad for 1843, anbefales Jakobshavn som sæde for et seminarium, bl. a. med den motivering, at der »ved Enden af den rummelige Kirke er et Værelse, som endnu har Navn af *Skolestuen*. Her var det, at Provst Sverdrup, i Aarene 1770—80, dannede nogle af de dueligste Catecheter, som nogensinde have været i Grønland.« —

Men der var vundet mere end selve det, at nationalkateketer nu var bleven principet. Sverdrups lange kamp

for at skaffe disse kateketer taalelige kaar var ikke helt forgæves. Virkede den end ikke i hans tid det, han ønskede, saa gjorde den det snart efter. Allerede fra 1790-aarene blev det almindeligt, at alle uddannede og dygtige nationalkateketer fik delvis eller helt kostdeputat, og hermed var der aabnet mulighed for at faa første rangs kræfter ogsaa til missionens tjeneste.

* * *

Og saa var der vundet én ting endnu, som blev af den største betydning for missionen i *Nordgrønland* i dens helhed. *Det slette forhold mellem mission og handel var forbi.* Medens det endnu længe vedblev at bestaa i Sydgrønland, var det i det væsentligste ganske forandret i Nordgrønland. Had, forfølgelse og bagtalelse var afløst af respekt og agtelse, eller turde i hvert fald i lange tider ikke vise sig aabenlyst, fordi opinionen ikke var det gunstig. Medens f. eks. inspektoratet i Sydgrønland en tid lang stod nærmest fjendtlig overfor missionærerne dér, herskede der venskabeligt forhold og samarbejde mellem inspektoratet og missionærerne i Nordgrønland. Medens missionær *Wolf* i Sydgrønland 1809 kan udtale, at »blandt Colonisterne (og disse have igien deres Forgiængere, som fra en mere ophøiet Plads lyse for dem med deres Exempel) hører det til Dagens Tone at lee Præsten ud og parodiere hans Foredrag«[1]) — mærkes der paa samme tid i Nordgrønland i alle forhold ærbødighed for missionæren og hans gerning, og det er reglen, at der hersker det bedste forhold, harmoni og samarbejde mellem ham og handelsfolkene. De to faktorer, handel og mission, trak her ikke længere hver til sin side.

Kan nogen tvivle om, at dette er en frugt af Sverdrups personlighed, personlige færd og virksomhed? Saa høre han, hvad en dansktalende nationalkateket, som flyttedes fra Holsteinsborg til Nordgrønland, endnu medens Sverdrup var i landet, vidner — og hans ord gælder netop forholdet mellem mission og handel —: »O Gud, hvilken Forskiel imellem Syden og Norden; her lever mand i et Paradiis, for mand finder lutter gode Mennisker. Men i Syden — Gud være lovet, ieg ikke er der meere!« Hermed falder

[1]) Kirkehist. Saml. V. række, 3. bind, 473.

det godt i traad, hvad afdøde kolonibestyrer *Joensen* siger i sit manuskript *De danske i Grønland 1721—1900:* »Sverdrup roses fra alle Sider som en udmærket Missionær, der forstod at omgaaes baade Grønlændere og Europæere.«

Og hvor meget det her paapegede forhold har betydet for missionen i Nordgrønland kan forstaas af, at det er almindeligt erkendt, at et godt eller daarligt forhold mellem de evropæiske kolonifæller og autoriteter i Grønland øjeblikkelig afspejler sig i Grønlændernes forhold og opførsel.

Og hvad har denne gevinst saa kostet? Jeg kan svare med provst *Kochs* ord om, hvad det har kostet at grundlægge den grønlandske mission: Kun lidt af penge, men »nok af savn af hvad der hører til et civiliseret livs første fornødenheder, af overmenneskelig anstrengelse paa farlige rejser, af knugende følelse af ensomhed i de lange vinternætter, naar snestormen fik hver en pind i de skrøbelige huse til at knage, af selvfornægtelse, naar missionæren maatte leve i Grønlændernes skidne og stinkende hytter.«[1]) Thi disse ord gælder i intens grad Sverdrup. Det *var* en bedrift at holde ud i næsten en menneskealder i »et af de besværligste Missionariater i heele Grønland« under de forhold og omstændigheder, som var tilstede dengang. *Hans Egede* siger, at neppe nogen Grønlandsmissionær »uden sin Helbreds temmelige Forliis er kommen tilbage og vanskelig kunde holde det ud længere.« Og *Glahn* siger,[2]) at missionærerne i Grønland »slide meget Ondt; Arbeyde, Kulde, Frost, Fortrædeligheder, Studeringers Forsømmelse, Had og Forfølgelse er det de faae først, og om de end ved Hiemkomsten nyde godt af Monarkens Naade, er dog de fleestes Sind i Grønland blevet saa fordervet, at de i Fædrenelandet have kun liden Fornøyelse.« Og her tales der om missionærer, som ikke opholdt sig mere end faa, gennemsnitlig 6, aar i landet. I en tid, da de fleste andre missionærer hastede hjem til kødgryderne fra udlændigheden deroppe, var Sverdrup den første, som gav Grønland hele sin manddomstid. Og han blev i endnu næsten 100 aar den eneste.

---

[1]) Kirkehist. Saml. V. række, 5. bind, 506.
[2]) Dagbog 1767—68.

Det *var* en bedrift at »blive Grønlænderne en Grønlænder« i den grad, som han blev det, at gaa ind i deres tankegang, leve deres liv, tale deres sprog som en af dem selv — næppe før eller senere er det naaet af nogen saa fuldtud. Tale deres sprog, ja det *var* en bedrift at tilegne sig det vanskelige grønlandske sprog saa ganske som Sverdrup gjorde, med de hjælpemidler, som dengang stod til raadighed. En af hans eftermænd har udtalt, at »Provst Sverdrup er af alt for mange bekiendt at være en Mester i det grønlandske Sprog.« Missionær *Kragh* siger 1820, at han var »en meget nidkær og sprogkyndig Lærer«. Og endnu langt ned i det 19de hundredaar var Sverdrup maalestokken for Grønlænderne med hensyn til deres presters evne til at tale og forstaa deres sprog. Og det var ikke saa underligt, thi Sverdrups sprog er det bedste og mest letflydende grønlandsk, jeg har set fra den gamle tid. Det overgaar alt, hvad der foreligger af trykt fra Hans Egedes dage og lige til over midten af forrige hundredaar. Hans ortografi er mere konsekvent og overensstemmende med udtalen end f. eks. Poul Egedes og Fabricius'. Men det kan jo ikke undre, thi ingen havde saa rig lejlighed og saa lang tid og vel heller ikke saa stærk vilje til at sætte sig ind deri som han.

* * *

Fabricius har engang udtalt, at til ret at gøre en grønlandsk missionærs gerning i den tid krævedes der en entusiasme, som hverken kan ventes eller fordres. I hvor høj grad Provst Jørgen Sverdrup har besiddet *den*, fremgaar forhaabentlig klart af disse blade. Heri naas han ikke paa langt nær af nogen anden grønlandsk missionær.

X.

MOD AFTEN.

Inspektør *Willes* afskedsønske til provst Sverdrup om en »lyckelig og hastig« hjemrejse gik i opfyldelse. Som han i sin tid, da han første gang rejste op, var kommen hurtig til Grønland, saaledes kom han nu, da han »i Jesu Navn efter 24½ Aars Tieneste har forladt mit gamle og besværlige Missionariat«, hurtigt over havet til Danmark. Allerede 8. september — maanedsdagen efter at det havde forladt Grønland — kastede »Frieheden« anker i Trangraven i Københavns havn.

De første dage efter hjemkomsten var Sverdrup fuldt optaget. Efter saa mange aars forløb var han »ganske fremmed i Staden« og fandt først »efter nogle Dages Omløben et nogenledes beqvemt Logement« for sig og sin lille plejedatter. Derefter havde han en ugestid meget travlt med »nogle Handelen vedkommende Affaires«, som *maatte* bringes i orden straks. Det var nemlig den foreløbige ordning af enkemadame *Glomstads* sager, det drejede sig om, indlevering af boets papirer, afvikling af leveranceforretningen for kolonien, opgørelse af hendes status hos handelen, ordning af hendes pension og enkeforsørgelse, og lignende ting. Udentvivl har han ogsaa været hende — der var endnu mere ukendt med København end han — behjælpelig med at finde en passende bolig og faa sig installeret.

Derfor kunde han først den 18. september »gøre kollegiet sin opvartning«. Her ventede der ham en skuffelse. Kollegiet har ikke svaret paa hans »supplique« om et vakant kald. Han sér deraf, at han neppe har haab om »hastig

Promotion«. Han tager det med megen resignation. »Maaeskee ieg ogsaa nu efter saa lang Tiids Ophold i en Udørken og næsten uden for alt menniskelig Sælskab er bleven gandske u-skikket til at forestaae Præste-Embedet« herhjemme i fædrelandet. Hertil kommer hans legemlige svaghed. Foruden de gamle skavanker er han nu i de sidste aar bleven svækket baade paa syn og hørelse, og overfaldes ofte af en rysten paa hænderne, som — om det vedvarer saaledes — vil gøre ham uskikket til at administrere sakramentet.

Men skal han have noget haab om at komme sig og saaledes blive i stand til at søge embede igen, maa han have god forplejning, søge lægehjælp, og rimeligvis gennemgaa nogle kure. Hertil strækker hans midler sig ikke. De normerede ventepenge for grønlandske missionærer er kun 80 rd. aarlig, og hans »ringe oplagte« vil kun strække til til ekvipering og nødtørftig livsophold i den allerførste tid.

Han ser sig derfor nødsaget til at trække veksler paa kollegiets velvilje og ansøge om at maatte — i hvert fald foreløbig — beholde sin hidtil hafte aarsløn. Ellers vil han nu »efter en lang og besværlig Udlændigheds Tiid staae for den yderste Fattigdom.«

Missionskollegiet stillede sig meget kulant overfor ham. Under 6. oktober bevilgede det ham foreløbig for et aar de fulde indtægter af provsteembedet, 400 rd., og skaffede ham — ligesom i sin tid *Hans Egede* havde haft det — »et Værelse paa Vaisenhuuset til Logement«.

I de følgende 10—11 maaneder opholdt Sverdrup sig nu i København. Vi ved ikke særlig meget om dette ophold eller hvad han tog sig til i den tid.

Han boede altsaa paa vajsenhuset. Dette var dengang ret frit beliggende og dog i hjertet af byen. Det laa paa Nytorv lige overfor raadhuset og kun et ganske kort stykke vej fra Frue kirke, universitetet og bispegaarden, alle steder som gemte minder for Sverdrup fra hans ungdom og som han nu igen besøgte. Uden tvivl har han ogsaa gjort biskop *Balle* sin opvartning; de var studenterkammerater og havde siddet sammen under professor *Holms* lærestol, og desuden hørte Grønland i alt fald af navn ind under Sjællands biskop. — Hans lille plejedatter har sikkert gaaet i skole

med vajsenhusbørnene, og har der snart lært at tale flydende dansk og glemt det meste af sit modersmaal.

Sverdrup havde let adgang til at omgaas Grønlandsinteresserede. Ved vajsenhusets kirke var *Otho Fabricius* prest, og til Vartov, hvor *Poul Egede* endnu virkede som prest — han døde 6. juni 1789 — var der kun faa minutters gang. Hans venner fra Grønland, pakhusforvalter *Bruun*, forhen købmand i Umának, og pakhusskriver *Wulff*, først kateket, senere købmand i Holsteinsborg, boede begge i København. Desuden blev hans myndling, madame Glomstad, boende i byen i hvert fald det meste af et aar, og hende har han meget hyppig besøgt, dels for at konferere med hende om ordningen af hendes affærer — endnu i sommeren 1789 korresponderede han med Nordgrønlands inspektør om disse — dels vel ogsaa for at kunne tale om sit elskede Jakobshavn med én, som kendte og holdt af det. Han fik ogsaa her lejlighed til at være hende til stor hjælp og trøst som sjælesørger, thi den stakkels enke ramtes paany af en tung sorg. Hendes lejlighed laa i fjerde etage, og en dag i vinteren 1789, da den unge Grønlænderinde, som var fulgt med hende hjem — en datterdatter af missionær *Berthel Laersen* — stod med hendes lille søn paa armen og saa ud af et vindue, tabte hun barnet; det faldt ned paa gadens stenbrolægning og slog sig ihjel paa stedet. Den unge pige tog sig dette saa nær, at hun ikke ret længe efter døde af sorg og græmmelse. Man kan let tænke sig, hvad det vilde sige for den haardt prøvede kvinde, at hun her i den fremmede by, hvor hun hverken havde slægt eller kendinge, under disse sørgelige forhold havde sin trofaste, varmhjertede faderlige ven og prest ved sin side. —

Der er vel neppe tvivl om, at Sverdrup med sin lille pige ogsaa har aflagt sin kære ven *Egede Saabye*, som dengang var prest paa Falster, et længere besøg, og ligeledes modtaget besøg af ham i København; maaske har de begge talt ved Poul Egedes begravelse.

Nogen større selskabelighed deltog Sverdrup sikkert ikke i under sit ophold i København, dertil var hans bekendtskabskreds for lille, og han var vel ogsaa bleven for uvant dermed og ukendt med de gængse selskabelige former. Men det var ham en glæde at færdes mellem folk og paa saadanne steder, hvor mange mennesker samledes. Da hans lille plejedatter kom til Norge, længtes hun meget tilbage til København med dens livlige færdsel og brogede og muntre

liv, og i den første tid græd hun bestandig og raabte: »kongens hauge! kongens hauge!« Hermed menes Rosenborg slotshave eller -park, som dengang laa i udkanten af hovedstaden lige op til volden mellem Nørre- og Østerport. Om dette sted siger biskop *Mynster,*[1]) at det var en af Københavnernes fornøjelser om vaaren og sommeren at spasere her, »hvor dengang *beau-monde* forsamledes i den saakaldte Cavalleer-Gang i saadan Mængde, at man neppe kunde trænge sig frem.« Haven er iøvrigt lige skøn og idyllisk, enten man sér den om høsten ved løvfaldstid, om vinteren med rim paa træer og buske, om vaaren i løvspringet, eller om sommeren, naar alt staar grønt og der er svalt og skyggefuldt under de høje træers mægtige kroner. Og en saadan naturpragt havde Sverdrup jo ikke set i en halv menneskealder og den lille *Kirsten* aldrig. Det var derfor ikke underligt, at de ikke blev trætte af daglig at færdes her.

* * *

Da missionskollegiet bevilgede hans ansøgning om større ventepenge, udtalte det, at man haabede at »De nu med Deres Nærværelse fremdeles utrættet vil i Deres Fag bidrage til denne Missions beste Opkomst.«

Det er ikke ganske klart, hvad hermed menes. Er tanken ligefrem den, at Sverdrup skulde være lektor? Poul Egede var 80 aar gammel, og hans død kunde ventes naarsomhelst. Fabricius var nok hans hjælper, og som prest ved vajsenhuset nærværende, men han søgte befordring og kunde eventuelt faa embede udenfor København. Og i og for sig var det en noksaa rimelig ting, om Sverdrup med sin lange erfaring i grønlandske forhold og sit indgaaende kendskab til og anerkendte dygtighed i sproget blev kollegiets konsulent og lærer for de vordende missionærer. Han maatte i alt fald for en umiddelbar betragtning egne sig langt bedre dertil end Fabricius, som kun havde været 5 aar i Grønland — for *femten* aar siden. Og i saa fald kan man forklare sig Fabricius' ellers ubegribelige men uomtvistelige animositet mod Sverdrup. — Eller var tanken blot den, at han nu, medens han opholdt sig i København, skulde staa kollegiet bi med raad og anvisninger udfra sit kendskab til

---

[1]) Meddelelser om mit Levnet, sd. 16.

missionen og forholdene, og maaske hjælpe Egede og Fabricius med oversættelser og korrektur? — Eller var endelig meningen kun den, at han skulde meddele kollegiet indgaaende oplysninger om den af ham selv forestaaede mission og menighed?

Spørgsmaalet bliver vel aldrig tilfulde opklaret. Det sidste gjorde Sverdrup i hvert fald,[1]) og han siger ogsaa, at han haaber »i dette mit Frieheds-Aar« at faa udført noget oversættelsesarbejde. Det kan vel heller ikke være tvivl underkastet, at hvis han havde lagt an derpaa og gjort sig anstrengelser derfor, kunde det godt være lykkedes ham at blive Egedes efterfølger som lektor. Men det laa nu éngang ikke til ham at trænge sig frem, og han, der vurderede sig selv saa beskedent, har vel ogsaa mistvivlet om sine evner til at udfylde en saadan stilling.

* * *

Ogsaa i denne vinter var Sverdrup ofte syg og undertiden sengeliggende. Men »ved den mildere Clima og passende Medicamenters Bruug« bedredes hans helbred betydeligt, og ved foraarstid 1789 var han saa rask, som han i mange aar ikke havde været. Da han nødig vilde ligge kollegiet til byrde længere end højst nødvendigt, og desuden længtes efter igen at komme i virksomhed, begyndte han at se sig om efter et embede i Norge, som kunde passe sig for ham »som en allerede aldrende og svagelig Mand«.

7. marts 1789 døde sognepresten *Carsten Henrich Schanche* i Avaldsnes paa Karmøen i Kristiansands stift. Da efterretningen herom i løbet af april maaned kom til København og embedet opsloges ledigt, gik Sverdrup op i kancelliet for at forhøre sig om dets indtægter og forhold. Da han erfarede, at der kun var én kirke og intet anneks, blev dette bestemmende for ham. Uagtet han ellers ikke endnu kunde faa nøjagtige oplysninger om dets »importence«, besluttede han dog at søge det. Han bad da straks kollegiet om en anbefaling til at vedlægge sin ansøgning. Den meddeltes ham 21. april og lyder saaledes: »Velærværdige Hr. Provst *Jørgen Sverdrup*, der, efterat han havde anvendt megen Fliid paa sine Studeringer her, og taget alle sine *Examina* med beste *Caracter*, gik i Aaret 1764 over til Grønland som *Missionaire;* har som *Missionaire* og Provst nu udholdt i

[1]) Indberetning af 31. marts 1789.

dette haarde Land over 24 Aar, og i samme Tiid med den største Retskaffenhed i alle Deele søgt at befordre den der i Landet værende *Missions* Vel.« Desforuden har kollegiet paa det kraftigste »recommenderet« hans ansøgning hos kancelliet og kongen — hans vartpenge tyngede jo svært paa den slunkne missionskasse! — thi medens ellers forhenværende Grønlandsprester oftest maatte slide kancelliets trapper i mange aar og forgæves søge det ene embede efter det andet, fik Sverdrup straks det første og eneste embede, han søgte.

Men med hans sædvanlige vanskæbne viste netop dette sig langtfra at være nogen »lykke«.

29. maj 1789 udnævntes forhenværende provst i Grønland Jørgen Jørgensen Sverdrup til sogneprest for »Augwaldsnæs«[1]) menighed i Kristiansands stift. Han mener selv, at »den hastige Forfremmelse« skyldes kollegiets »Recommendation« og takker meget saavel herfor som for al bevaagenhed igennem de mange aar i Grønland. For saa vidt var alt godt — indtil der indløb nærmere efterretninger om embedet fra Norge. Saa blev han forskrækket, og det var ikke saa sært, thi det viste sig, at kaldet kun var »maadeligt af Indtægt«, der var desuden ikke mindre end to enker at svare pension til, og da naadensaaret vilde vare til marts 1790, fik Sverdrup ingen indtægt af embedet før efter den tid. Saa vil han vel nok, mener han, som enlig og ugift kunne »finde nødtørftigt Leve-Brød« ved det, »saalænge Gud giver Kræfter«. Men da nu vartpengene ifølge kollegiets bestemmelse skal ophøre 8. september, faar han et halvt aars tid intet at leve af, men en hel del udgifter, bl. a. ved oprejsen til Norge, overtagelse af embedet, og bosættelse.

Derfor sér han sig — »i hvor ugierne ieg vil være til Byrde for *Missions-Cassen*, og til Hinder for det høye *Collegii* viise Hensigter, som ved naadigst at forhiælpe mig til dette lidet Leve-Brød, søgte jo før jo heller at befrie Cassen fra denne Udgivt« — under disse omstændigheder d. 11. juli nødsaget til »paa det indstændigste at anholde om«, at vartpengene tilstaas ham indtil naadensaarets udløb.

Kollegiet tilstaar ham det under 25. juli, og nu beskikker han sit hus og bereder sig til at drage til Norge for at tiltræde sit nye embede.

---

[1]) I prestekaldsbogen for Norge i det danske rigsarkiv kaldes det Augwoldsnæs.

Sverdrups nye kald ligger i skærgaarden paa Norges vestkyst nogle mil nord for Stavanger og umiddelbart syd for det nuværende Haugesund. Sognet udgjorde den midtre del af den store Karmø. Sit navn har det efter en sagnkonge *Aagvald* eller *Augwald,* som godt 300 aar efter Kristi fødsel skal have bosat sig der, hvor nu Avaldsnes kirke og prestegaard ligger, og underlagt sig Karmøen, de omliggende øer og fastlandskysten hinsides Karmsundet.

Avaldsnes er rigt paa historiske minder. Her var før kristendommens tid et gammelt Gudehov, og der er gjort rige gravfund fra den ældre jernalder i den saakaldte »kongshauge«, hvor bl. a. kong Aagvald skal være bleven højlagt.

Flere historiske kongers navne er knyttet til Avaldsnes. *Harald Haarfager* byggede her en kongsgaard, hvor han opholdt sig meget, og hvor han maaske er død 936. *Snorre* kalder den »en stor og herlig gaard«. Her dyrkedes allerede omkr. aar 1000 meget korn. *Olav Trygvason* og *Olav den hellige* har ligeledes begge boet paa Avaldsnes kongsgaard. Her var det, at *Asbjørn Sælsbane* dræbte Tore Sæl for kongens øjne. — Omtrent 953 stod der udenfor Avaldsnes et søslag mellem Haakon den gode og Erikssønnnerne. — Kongsgaarden opbrændtes af Hanserne aar 1368.

Den første *kirke* paa Avaldsnes rejstes af Olav Trygvason. Det var et 8-kantet stenkapel, hvis fundamenter fandtes paa den nuværende kirkegaard for nogle menneskealdre siden. Det skal have eksisteret endnu omkring aar 1600, men i »øde og forfalden« tilstand.

Dernæst rejste *Haakon Haakonsøn* lidt over midten af 13de hundredaar en gotisk stenkirke paa Avaldsnes. Det var en meget anselig bygning, hvis skib var 40 alen langt, over 20 alen bredt og 16 alen højt, og med et kor paa 17 alens længde. Mod vest afsluttedes kirken af et mægtigt firkantet stentaarn, og der fandtes desuden et »Mariakapel« ved den. Tæt op til kirkens nordvæg stod — og staar endnu — en høj, slank bautasten, som kaldtes »Jomfru Marias synaal«; den hælder stærkt over mod kirken; det hedder, at naar den rører ved kirkemuren, skal verden forgaa.

Avaldsnes kirke, der kaldtes »Olavskirken«, var i middelalderen et af de 14 »kongelige kapeller« ɔ: kirker hvortil kongen havde kaldsret. Den var desuden »kollegiatkirke«, idet der ved den underholdtes et kollegium af kanniker og korbrødre.

Denne anselige kirke var omkr. aar 1600 saa at sige en ruin. Taget var helt borte; paa toppen af taarnmurene voksede buske. Da man savnede midler til at genrejse kirken i dens gamle skikkelse, fandt man paa at bygge en tømmerkirke indenfor det gamle skibs mure og forbinde denne med det gamle stenkor. Denne »kombinerede indretning« benyttedes lige til henimod midten af det 19de hundredaar.

Dette var altsaa Sverdrups kirke.

Ved siden af kirken — lidt sydøst for denne — laa den anselige prestegaard, en stor, palæagtig hovedbygning af sten med kvist og frontespice, og mange udbygninger. Det maa have været en mærkelig forandring for Sverdrup at komme fra sin eneste, lave stue i Jakobshavn til de høje og herskabelige sale i Avaldsnes. — Foran vaaningshuset ned imod søen laa en have, hvori bl. a. var nogle mægtige, gamle asketrær, som staar endnu.

Nedenfor prestegaarden ved en lille vig laa et gammelt handels- og tingsted, som kaldtes Gloppe. Her holdtes ting endnu i Sverdrups tid, medens handelsstedet var gaaet tilbage. Men endnu var der især i tingtiderne meget liv — men ogsaa megen daarligdom.

Ogsaa til daglig var her betydelig livligere, end Sverdrup var vant til fra Grønland. Han siger selv, at prestegaarden »ligger i Alfarvei« og at der bestandig er livlig færdsel paa stranden og sundet lige foran den.

Der var ogsaa naturskønt paa og omkring stedet, og frie udsyn til flere sider. Avaldsnes omtales som »sjelden fagert og fritliggende ved den lange blaa led; — — — — der er et eget trylleri ved den stolte, herlige udsigt paa dette sted. Kommer man til Avaldsnes en solskinsdag med frisk bris, er det ligesom man med ét blir løftet ud af hverdagslivet og føler sig grebet af den naturens og historiens højhed, som hviler over stedet. Avaldsnes skyder sig ligesom ud af det almindelige, hverdagsagtige landskab, ud i den store stil. Det ligger frit og højt og skønt med blaa, skinnende sjø rundtom og hvide sejl.«

I den henseende maatte det minde Sverdrup om hans kære Jakobshavn, thi med undtagelse af »historiens højhed« kan denne beskrivelse godt anvendes paa det vue, han daglig havde for øje fra sin »prestegaard« dér. Selv de »hvide sejl« mangler ikke, kun er det de uendelig meget

mere gigantiske isfjelde, som repræsenterer dem. Og for saa vidt var det en lykke, at han netop kom til dette sted, thi han vilde neppe have kunnet udholde at blive indespærret i en trang dal mellem overhængende fjeldsider uden »den store stil« og uden udsigt til »den blaa sjø«.

* * *

I september maaned kom provst Sverdrup til Avaldsnes, og 17. søndag efter trefoldighed, d. 5. oktober 1789, blev han indsat i sit nye embede af herredsprovsten, sogneprest *Troels Christian Krogh* i Skudesnes.

Det var ikke sunget over Jørgen Sverdrups vugge, at han nogentid skulde komme »paa den grønne gren« her i livet. Heldet fulgte ham hellerikke nu, da han var kommen til sit fødeland. Det viste sig, at sognekaldet var endnu mere »maadeligt«, end han havde troet. I kancelliet havde man opgivet dets indtægter til 315 rd., men paa stedet opgaves de kun til 229 rd., og dette var nok det rigtige, thi der fandtes ikke noget mensalgods. De eneste *visse i*ndtægter var 96 tdr. havre i korntiende og 6 rd. i kvægtiende. De visse udgifter, enkepension og skatter, var over 50 rd. Prestegaardens landbrug, den gamle kongsgaards jorder, var det bedste ved kaldet; der kunde holdes 6 heste, 30 kør og endel faar og avles 100 tdr. korn. Men han manglede midler til at sætte det igang. Derfor maatte han indtil videre — for ikke at lade jorden ligge udyrket — overlade det til sin formands enke, som havde alt fornødent til gaardens drift. Og da hun sad med stor familie, 8 uforsørgede børn, tog han kun en ringe forpagtningsafgift og levede saaledes »af haanden og i munden« det første par aar.

Men i 1791 vilde eller kunde presteenken ikke drive bruget længere, og Sverdrup maatte da se at skaffe udveje til selv at overtage det. Han tyede da atter til missionskollegiet og tilskrev det 19. september 1791. Han haaber ikke at være ganske glemt af kollegiet, men »at der endnu i min svage Alderdom haves noget tilovers af den Naade og Bevaagenhed, der ved adskillige Leiligheder blev yttret mod mig i mine yngre Aar.« Han søger ikke understøttelse til befordring, thi kaldet er — omend ringe af indtægter — dog i andre henseender passende for ham som ældre og svagelig, da »her er ikkun een Kirke, følgelig ikke saa mange besværlige Reiser som i andre norske Landsbye-

Kald«. Men han søger hjælp til at kunne overtage prestegaardens avling. Den besætning m. m., som »følger med Præstegaarden« er kun 2 heste, 13 kør, nogle ungkvæg, en gammel vægt og 21 tdr. havre til udsæd. Alt det øvrige af besætning, inventar, redskaber samt nogle huse til driften, presteenken tilhørende, maa købes. Hertil vil kræves omtr. 600 rd. Han ansøger derfor om et laan paa 400 rd., som han vil forrente og afdrage i 4 aar. Skulde Herren behage at bortkalde ham forinden, haaber han, at hans bo og naadensaaret skal kunne dække restgælden.

Under 22. oktober svarede kollegiet: »Deres Velærværdigheds mange Aars retskafne Tieneste ved Missionen er os stedse i saa behagelig Erindring, at vi ei allene skal finde os villige til enhver anden Understøttelse for Dem« — men ogsaa med glæde bevilger dette laan.

Sverdrup følte sig »oplivet af den inderligste Glæde over at erfare det høye Collegii vedvarende naadige Bevaagenhed«, og nedsendte 6. februar 1792 en obligation for beløbet. Den er ikke »forelæst for Retten«, da der ikke for nylig er holdt ting og først vil blive det til maj, men han har forevist den for herredsprovsten og sorenskriveren, og begge har bevidnet, at der ikke hefter nogen gæld paa pantet. Men hvis kollegiet ønsker det, skal han gerne besørge den tinglæst.

Paa det tidspunkt havde Sverdrup sikkert allerede overtaget avlingen ved understøttelse af sine stedlige venner, thi »i det Haab, at Obligationen allerede findes gyldig« udsteder han en anvisning paa 200 rd. til foged *Dahl* og en paa 100 rd. til provst *Krogh*.

I de følgende aar afbetalte han de 400 rd. med 4 pct. rente ved veksler, udstedt af d'hrr. *Jacob Kielland & Søn* i Stavanger. 1798 var hele laanet afdraget.

* * *

Sverdrup fik saaledes omsider »tilstrækkeligt Leve-Brød« i Avaldsnes. Men altid blev det dog i største tarvelighed.

Rede penge havde han sjeldent til raadighed. Enhver ekstraordinær udgift voldte ham vanskelighed. Da kongeslottet Christiansborg i København var brændt 26. februar 1794, udsendte hans biskop et cirkulære til stiftets presteskab med opfordring til at yde bidrag til slottets opførelse.

Sverdrup vilde meget gerne give 30 rd. »af min Fattigdom, for at lægge min Hengivenhed og Taknemlighed for Kongehuset og dets milde Regiering for Dagen«, men hvor lidet det end er, kan han kun gøre det, hvis missionskollegiet vil lægge ud for ham til næste sommer. Da kollegiet ikke vilde det, fik han formodentlig ikke *den* glæde.

Hans husførelse og levemaade var til det yderste spartansk. Den har neppe i ret meget adskilt sig fra den, han var vant til i Grønland. En af grundene til at han ikke kan tænke paa at tage kapellan er, at »ei heller min huuslige Forfatning tillader mig at holde saadan en«. Han klager ogsaa flere gange over »Stedets dyre Levemaade«.

Hans hus styredes af plejedatteren, som i daglig tale kaldtes »*Kissen*«.[1]) Hun blev hans trofaste plejerske til det sidste. Senere giftede hun sig med lods *Ole Olsen* paa Røvær. Han omkom paa søen under udøvelsen af sit kald. Hans hustru skal have hørt varsel — nødskrig fra havet i den retning hvor manden omkom — en uge før hans død. Med ham havde hun to sønner *Ole* og *Kristian*. Siden blev hun gift med lods *Peder Thorsen Haavik*, med hvem hun havde en datter *Sara*, som blev gift med lods *Thorkel Baardsen* paa Røvær. Af deres 10 børn — der var smaa af vekst og mørke af hudfarve og haar — levede endnu nogle i 1913.

Kirsten Johannesdatter døde paa Røvær d. 5. januar 1854, 80 aar gammel.

Med provst Sverdrups helbred gik det nu i nogle aar stærkt ned ad bakke. Hans sinds- og legemskræfter aftog mere og mere, hukommelsen slog ham fejl, venstre øre tabte efterhaanden al hørelse, hans syn svækkedes, saa han ikke mere kunde læse og skrive ved lys, men kun ved dagen, og det slet nok; hænderne, især den højre, havde ofte stærke rysteture. I januar 1794 blev paa engang hans højre haand »aldeles lam og følesløs«, saa han i et par uger slet intet kunde foretage »ved Skrivning eller andre Embeds Affaires«. Han blev nu bange for, at dette skulde gentage sig eller blive konstant, og skrev derfor 24. februar til missionskollegiet, at da hans »nærværende skrøbelige Forfat-

[1]) Den grønlandske udtale af Kirsten er *Kĭse*. Saaledes har Sverdrup rimeligvis kaldt hende. Dette er da bleven opfattet som eller fornorsket til »Kissen«.

ning for største Deelen er en Virkning af min lange Tieneste i Grønland og det meget onde, ieg derved har staaet i«, bér han paa forhaand om understøttelse, hvis han skulde blive nødt til at »resignere« sit embede. Han vil ellers komme til at lide nød »i min svage Alderdom«, da han ikke kan leve af den ringe pension, kaldet kan yde. Han vil ikke resignere uden yderste nødvendighed, men haaber saa heller ikke »at forlades gandske hiælpeløs«. Han tilbyder for understøttelsen »som emeritus at giøre hvad Tieneste ieg best kan ved Missionen«.

Missionen beklagede hans skrøbelige forfatning, men turde ikke love understøttelse paa grund af kassens fattigdom. Det tilskrev imidlertid biskoppen i Kristiansand om ved første vakance at erindre Sverdrup til et bedre og »mindre besværligt« (sic!) kald, da man saa skal anbefale det paa det varmeste paa højere steder.

Dette var en misforstaaelse. Sverdrup vilde slet ikke bort fra Avaldsnes. Biskoppen forstod ham bedre. Han siger, at han med glæde skal indstille ham til et bedre kald, naar lejlighed gives, men »behageligere Sted og mageligere Kald gives ei i det heele Stift, end Augwaldsnæs, der har kun een Kirke, tædt ved Præstegaarden, og Sognet for det meeste liggende paa det slette og flade Land Carmøen, saa han vel og nødig skulde ville fløtte derfra.«[1])

Senere blev Sverdrups helbred i en aarrække atter noget bedre, omend aldrig mere helt tilfredsstillende. Gigt var han saaledes bestandig plaget med i større eller mindre grad, og syn og hørelse fik han aldrig fuldtud tilbage.

Om Sverdrups virksomhed som *prest* i Norge er ikke meget bekendt, men dog nok til deraf at slutte, at den ikke har været mindre nidkær her end i Grønland.

Samme maaned, som han udnævntes til prest i Avaldsnes, blev sognepresten ved Holmens kirke i København *Hans Henrich Sørensen Tybring* (f. 11. februar 1732 i Øiestad prestegd., + 18. februar 1798 i Kr.sand) beskikket til biskop i Kristiansands stift. Han omtales af sine samtidige som en from og saare elskelig mand, hvis sjeldne Gudfryg-

[1]) Biskop Tybrings pro memoria til missionskollegiet af 15. april.

tigheds og kærligheds ros lød fra alles læber. Han var en nidkær og virksom visitator.[1])

Det taler derfor stærkt til fordel for Sverdrups prestevirksomhed, at biskop Tybring satte ham meget højt. Han har ventelig kendt ham allerede fra København — hvor Sverdrup vel har gjort sin tilkommende biskop sin opvartning — og allerede der, som alle andre, faaet det bedste indtryk af ham som en udpræget personlighed, en alvorlig troende kristen og en nidkær prest og sjælesørger. Han kalder Sverdrup »denne meget brave og nidkiære Mand«. Og dette indtryk bestyrkedes kun, da han havde holdt visitats hos ham i Avaldsnes. Da den gamle provst *Krogh* i Skudesnes trak sig tilbage som herredsprovst, var biskoppen derfor ikke et øjeblik i tvivl om, at Sverdrup burde være hans efterfølger, uagtet han var den sidst ansatte af herredets prester.

11. juni 1792 blev han da af biskoppen beskikket til provst i Karmsunds provsti. Og skønt han 21. juni i meget indtrængende udtryk — med tak »for derved udviiste store og uforskyldte Bevaagenhed« — frabad sig denne ære, »saasom min Alder og jævnlige Gigt-Svaghed ei giver mig Haab om at kunde forrette det med Nytte«, fastholdt biskoppen i svarskrivelse af 16. juli sin beskikkelse, fordi Sverdrup saa absolut var den bedst kvalificerede, han vidste, til dette embede.

Sverdrup virkede da som provst i 4 aar, og vandt ved sit forhold biskoppens fulde tilfredshed. Men embedet voldte ham overordentlig megen besvær, idet hans helbred jo netop i disse aar var yderligt slet. De vidtløftige skriverier — indberetninger, lister, regnskaber etc. — fik han ganske vist altid færdig til rette tid, skønt hans daarlige syn i høj grad vanskeliggjorde det, men det var ham ikke muligt, »at efterkomme alle mine *partes* som Provst«, saaledes lykkedes det ham ikke *hvert* aar at holde visitats i *hele* herredet. Og da det aldrig tilfredsstillede ham at gøre noget halvt, søgte han afsked fra provsteembedet i høsten 1795. Biskoppen er meget ked deraf, forsikrer, at han er fuldt tilfreds med Sverdrups besørgelse af embedet, at han ikke kan faa nogen, der bedre kan varetage det, og beder ham vedblive.

Det kan Sverdrup ikke. Uagtet »Deres Høiærværdigheds høigunstigst tilkiendegivne Velbehag over mit Forhold i den korte Tid ieg har forestaaet Provste-Embedet, er mig

---

[1]) Faye: Christianssands bispe- og stiftshistorie, 419 flg.

til største Opmuntring«, — uagtet biskoppens »yttrede Ønske om min Vedblivelse bør være mig en Befaling dertil, naar ieg ikkun saae mig i Stand til at forrette det, som ieg burde«, — og uagtet det ikke kan nægtes, at »iblandt Carmsunds Præstegaarde er jo Augwaldsnæs« den bekvemmeste til provstens bolig, da derfra saa ofte »gives Leilighed til Brevers Befordring« — saa *kan* han dog ikke vedblive, da ikke blot hans helbred, men ogsaa hans samvittighed forbyder ham det, fordi det nemt vilde komme til at gaa ud over hans prestevirksomhed. Dette er skrevet 18. december 1795. Men hensynsfuld som altid tilbyder han at vedblive, indtil alle denne sæsons ekspeditioner er endt, og først fratræde »næstkommende Sommer«, for at hans eftermand kan faa tid til at sætte sig ind i provstiets forretningsgang »inden Expeditionerne begynde paa nye«.

Som i Grønland saaledes laa ogsaa i Norge den kommende slægts opdragelse ham stærkt paa sinde. Han »anseer det for høist vigtigt og fornødent« saa ofte som muligt »at reise om i Sognet for at have Øie med Skoleholderne og undersøge deres Forhold med Ungdommens Underviisning«, især fordi man herude paa landet »distoværre ei har de beqvemmeste Skoleholdere; men maae lade sig nøie med dem saadan som de kan faaes«.

Der findes ogsaa enkelte andre vidnesbyrd om, at Sverdrups nidkærhed som prest ikke er bleven mindre med aarene. Saaledes siger han selv,[1]) at »de prestelige Forretninger med hvad dertil hører for største Deelen borttager heele Dagen« for ham. — Og hans ven Egede Saabye vidner[2]) — med den tids for os noget underlig lydende udtryksmaade — at ogsaa »i Norge stiftede han Gavn og udbredte Held som i Grønland«.

* * *

Hans forhold til *menigheden* var godt. Han tog ligesom i Grønland inderlig del i sine sognebørns aandelige og timelige vel, og de nærede agtelse og ærbødighed — de som han kom nærmere ind paa livet af eller fik anledning til at være

---

[1]) Brev til biskop Tybring af 18. decbr. 1795.
[2]) Brudstkr. af dagbog, 141, anm.

noget mere for som sjælesørger, tillige kærlighed og hengivenhed — for ham.

Et lille eksempel paa hans uegennytte i forholdet til menigheden skal her nævnes. 7. marts 1803 afholdtes der en tiendekommission paa Avaldsnes tingsted for at fastsætte tiendens størrelse i fremtiden. Her var mødt øvrigheden, provst Sverdrup og »den største Deel af Sognets Almue«. Talen kom paa fisketienden, som dokumenteres at være prestens lovlige ret, som stadig ydedes endnu i presten *Schanches* tid, og som denne endog sés at have pantet for. Den har Sverdrup aldrig krævet. Han har ifølge protokollen »ladet sig nøie med, hvad de fiskende ved enkelte Leiligheder frivillig have givet.« — Men paa den anden side viser det samme aktstykke os hans sædvanlige hensynsfulde betænksomhed, idet det hedder, at »Hr. Prousten« desuagtet gjorde bestemt paastand, om, at »denne lovlige Rettighed for en Eftermand i Kaldet dog ikke er tabt.«

At provst Sverdrups inderlige tro og gudfrygtige liv her som i Grønland har præget sig dybt i hans menigheds bevidsthed, kan sés af, at endnu levende mennesker i Avaldsnes prestegæld har hørt fortælle af folk, som har kendt ham, at han gerne plejede at gaa med blikket rettet opad mod himlen, »for han hadde det saa godt for sig, den manden«. Dette skulde betyde, at han havde fred med Gud og levede et inderligt liv med Herren.

Hans plejedatter omtalte altid sin »far« med den mest udelte hengivenhed, beundring og agtelse. Han og alt hvad han havde sagt, stod til hendes død som det mest fuldkomne paa jorden for hende. Men det er jo maaske ikke saa underligt.

Med sin egns honoratiores kom provst Sverdrup godt ud af det. Ogsaa de nærede agtelse og ærbødighed for ham. Sorenskriveren, kancelliraad *Bull* paa »Riisøegaard« og foged *Dahl* var hans gode venner.

Den svagelige klokker *Lindwad* i Avaldsnes tog han sig kærligt af; efter hans død 1792 ordnede han alt paa det bedste for hans efterladte. — Enkemadame *Schanche* og hendes faderløse børn var han en god og kærlig støtte for. Enken og et par af døtrene synes at være bleven boende paa

prestegaarden. Sverdrup siger ganske vist, at der »ikke findes noget Enkesæde« — men hans plejedatter har fortalt, at der paa prestegaarden i hendes ungdom var et par frøkener Schanche, som hun holdt meget af, og 24. maj 1805 blev »Præsteenken paa Augwaldsnæs Karen Marie sal. Schanche, f. Garmann« gift med presten *Adam Jalles* i Torvestad.[1]) Efter hendes død fandt hr. Jalles en ny ægtefælle i en slægtning af *Sverdrup*, som var i dennes hus.

Til sine herredsbrødre og naboprester stod Sverdrup i det kærligste og bedste forhold. Særlig gamle provst *Krogh*, provst *Friis* i Nærstrand og presten *Røtting* i Torvestad var hans nære venner og hyppige omgangsfæller. Den sidste blev efter hans anbefaling hans efterfølger som provst. Da Friis med sin familie flyttede til Hafslo, opholdt de sig undervejs hos Sverdrup og kommunicerede hos ham.

Det var ikke blot de ældre prester i herredet og omegnen, som blev Sverdrups personlige venner. Ogsaa de yngre, som i tidens løb blev hans naboer, lærte at holde af ham. Ja endog de helt unge, som dog tilhørte en anden tid og andre anskuelser, fik ved at lære ham at kende, agtelse, ærbødighed og hengivenhed for ham. Den bekendte Eidsvoldsmand og skolebogsforfatter *Hans Jacob Grøgaard*, som fra 1789 til 1796 var kapellan hos provst Krogh og blev dennes svigersøn, nærede stor veneration for Sverdrup og ydede ham flere tjenester.. Men fremfor alle blev provst T. C. Kroghs søn, *Frederik Arentz Krogh*, som 1802 blev farens eftermand i Skudesnes og 1805 herredsprovst, Sverdrups varme beundrer. I Avaldsnes ved man endnu at fortælle om det inderlige venskab, han nærede for den gamle provst. Et minde derom er det, at han opkaldte sin tredjeældste søn, f. 1805, efter ham.[2]) Han vilde, at hans navn skulde leve efter ham.

Men nu led det stærkt mod aften. Med det nye hundredaars oprindelse blev provst Sverdrups helbred atter bestandig slettere. I foraaret 1805 er han ganske uskikket til embedets førelse, da han er »berøvet Hørelsen og for det meste Synet, og tillige i de sidste Dage anfaldet af et apoplectisk Tilfælde, der haver efterladt sig en Lamhed i

[1]) Løwold: Prestehistorier og sagn fra Ryfylke, sd. 81.
[2]) *Jørgen Sverdrup Krogh* blev 1833 personel kapellan hos sin far og 1840 sogneprest til Flakstad i Lofoten, men døde allerede 1847, to aar efter faren.

min heele høire Side«. Han maa derfor tage sin afsked. Men han gaar saare nødig til det, da embedet er saa ringe, at eftermanden, hvis han skal af med en pension, som blot vil sikre mod den haardeste nød, ikke kan leve af det.

Han henvender sig derfor 18. marts 1805 for sidste gang til sin gamle foresatte missionskollegiet, minder om, at han, da han »svækket baade paa Siæl og Legeme efter det lange og besværlige Ophold og Arbeide i Missionens Tieneste i det haarde Grønland« i 1788 gik hjem, fik 400 rd. »som aarlig Pension«, og ber om, at denne nu atter maa tilstaas ham »i de faa Levedage, ieg endnu kan have tilbage«. Samtidig indgiver han ansøgning til kongen om afsked.

I anledning herat gør kollegiet indstilling til kancelliet. De hævder, at »denne værdige, men nu gamle og svage Mand selv, eller hans *Concipist,* maae tage Feil«, thi de 400 rd. var ikke pension, men kun bevilget for et aar. Og da kassen ikke kan »bære Byrden af den mindste Pension til denne fortiente og beklagelsesværdige Mand«, anbefaler man ham til at nyde pension af kaldet og af pensions-postkassen.

17. februar 1806 kommunicerer stiftsprovsten i Kristiansand »et kongelig allernaadigst *Rescript* af 7de denne Maaned, hvorved tilkiendegives, at Sognepræsten til *Augwaldsnæs Jørgen Sverdrup* er efter Ansøgning i Naade entlediget fra sit hidindtil havte Præste-Embede, og at han efter Naadens-Aarets Udløb forundes 200 Rdl. Pension, nemlig 100 af det Nordlandske Kirke- og Skolefond og 100 af hans nuhavende Embede, samt at en ham tilhørende Bygning paa Præstegaardens Grund maae til hans Beboelse blive staaende, saalænge han lever.« Ifølge kgl. resolution fik han yderligere bevilget 200 rd. af postkassen, altsaa ialt 400.

Provst Sverdrup fik imidlertid endnu ikke den livsaftenshvile, han i saa høj grad trængte til og fortjente. Hans eftermand, residerende kapellan til Oddernes *Hans Nicolaj Cormontan,* udnævntes først 3. oktober 1806. Og rimeligvis er hans udnævnelse kommen saa sent til Norge, at det ikke var at tænke paa flytning før til foraaret. I hvert fald kom han ikke til Avaldsnes før i april 1807.

Sverdrup maatte saaledes bestride embedet endnu omtrent 5 fjerdingaar efter sin entledigelse. Og Herren gav ham forunderlig kræfter dertil. Medens hans afskedsbegæring og brevet til kollegiet om understøttelse er skrevet med en fremmed haand, fordi han ikke selv kunde hverken se eller magte at føre pennen, har han senere endog kunnet føre embedsbøgerne selv; haandskriften i hans sidste skrivelser fra april 1807 er endog meget kraftig i trækkene.

* * *

Saa fik han omsider hvile. Midt i april 1807 overtog hans eftermand embedet, og Sverdrup flyttede fra prestegaarden og ind i sit eget lille hus — rimeligvis et af dem, han havde købt af sin formands enke, og som han havde indrettet til emeritus-bolig.

Om hans tre sidste leveaar tier alle kilder. Det eneste, vi ved, er at kræfterne aftog mere og mere. Det sés allerede af et lille hefte, han skrev til underretning og hjælp for sin eftermand nogle maaneder efter at han havde trukket sig tilbage. Det er nemlig en »Fortegnelse over Augswaldsnæs Præstegælds Huusmænd, Strandsiddere og Giæstgivere, saavidt ieg nu in Julio 1807 *i min Svaghed* kan erindre«.

Men han søgte sin indre styrke der, hvor han af lang og dyrebar erfaring vidste, at den findes. Hver søndag sad han under sin gamle prækestol og lyttede til Herrens ord, og nogle gange hvert aar gik han til Herrens bord sammen med sin gamle menighed, sidste gang 26. november 1809, 26. søndag efter trefoldighed.

Næste gang der holdtes altergang i Avaldsnes kirke, 2den paaskedag 1810, var provst Sverdrup ikke med. Da holdt han paaskefest hjemme hos Herren. 1ste paaskedag, den 22. april, lukkede han, efter 10 dages svaghed, »stille og sagte« sine trætte øjne for stedse og gik ind til sin Herres glæde.

Provst Krogh viste ham den sidste kærlighedsgerning. Han ejede dengang kirken og kirkegaarden paa øen Bokn, anneks til Skudesnes. Herhen lod han sin gamle vens lig føre og skænkede ham gravplads hos sig.

Nu kendes hans grav ikke mere. Men hans ven Egede Saabye har i sin dagbog, som er oversat til flere sprog, sat ham en uforgængelig gravskrift: »Hjemkaldt, nyder han nu Troskabs salige Løn.«

Samler vi nu billedet, hvad ser vi saa?

En personlighed, som ved, hvad han vil, som ikke viger et haarsbred, naar det er en sag, der gælder noget, men som er rede til at gaa vidt, naar det lader sig gøre, for at vinde mennesker og naa maalet — ikke sit men Guds. En personlighed, der aldrig søgte egen ære — den havde han mangen anledning til at skaffe sig; aldrig magt — den kunde han let have faaet; — men som *kun* vilde Guds ære og Guds riges magt i menneskehjerter. En personlighed, der til enhver tid følte sig under ansvar.

Og et hjerte, der føler med alt hvad som lider, og altid er rede til at hjælpe andre med tilsidesættelse af eget hensyn.

* * *

Har saa mange Sverdrup'er været betydelige personligheder og til ære for deres fødeland, saa har denne i ikke ringere grad været det, omend i mindre forhold og ukendt og upaaagtet indtil nu — altfor længe.

Note. Den med Sverdrup 1764 oprejste kateketlærling *Jacob Petter Lange* var født 1749 i Kr.sund som søn af byfoged og sorenskriver Laurs Pedersen L. og Riise Margrethe Schultz. Han var altsaa farbror til professor Lorentz Lange ved Kristiania universitet. Han døde 2. maj 1784 som handelsassistent i Julianehaab. Hans mors søster var gift med Sverdrups bror Peder Jakob S.

EFTERSKRIFT

Naar jeg har kunnet skrive denne lille bog, skyldes det ikke mindst velvillig imødekommenhed fra mange sider.

Fra rigsarkiverne i København og Kristiania og fra mange private har jeg faaet oplysninger og bidrag, uden hvilke det vilde have været umuligt at samle de spredte træk til et billede af nogenlunde helhed. Jeg skylder en tak derfor.

Sagfører *J. Sverdrup*, G. S., Hisø pr. Arendal, provst *Hersleb Sverdrup* i Haugesund og især sogneprest *E. Hove* i Avaldnes maa jeg faa lov at bringe en speciel tak for den hjælp, de har ydet mig, og for den taalmodighed, hvormed de har efterkommet mine ofte fordringsfulde anmodninger.

Forfatteren.

PERSONREGISTER.

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01515 3303

MARIUS STAMNES
KRISTIANIA